

ΔΑΥΛΟΣ ΔΡΧ. 900

ΠΥΡΑΜΙΔΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ἀρχαιότερες ἀπὸ τὶς Αἰγυπτιακὲς

**Σχέσεις Παύλου-Χριστιανισμοῦ
μὲ τὴν ἀριστοκρατία τῆς Ρώμης**

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό
Κυδαθηναίων 29, Πλάκα
105 58 Ἀθήνα.
Τηλέφ.: 3223957, 9841655

Τὰ Γραφεία τοῦ Περιοδικοῦ
λειτουργοῦν πρωινές ὥρες
9.30 - 13.30 καθημερινά.

Ἰδρυτής-Ἰδιοκτήτης-
Ἐκδότης-Διευθυντής:
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ
Ἀχιλλέως - Μουσῶν 51
Παλαιὸ Φάληρο.

Φωτοστοιχειοθεσία - Ἀτελιέ:
«Ν. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ»
Μάγερ 11, Ἀθήνα, τηλ.: 5221792.
Ἐκτυπώσεις:
Π. ΚΟΚΚΑΛΗΣ
Βιβλιοδεσία:
Κ. ΚΟΝΤΟΓΩΡΓΟΣ

- Τιμὴ ἀντιτύπου: 900 δρχ.
- Ἐτήσια συνδρομὴ: 9.000 δρχ.
- Ὁργανισμῶν κ.λπ.: 12.000 δρχ.
- Φοιτητῶν: 6.000 δρχ.
- Ἐξωτερικοῦ: 50 δολλ. ΗΠΑ.
- Οἱ συνδρομὲς προκαταβάλλονται
κατὰ τὴν ἐγγραφή.

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται.

Ὅλες οἱ συννεργασίες καὶ τὰ
ταχυδρομικά ἐμβάσματα στὴ
διεύθυνση:
ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ, Μουσῶν 51
175 62, Π. Φάληρο, Ἀθήνα.

Παρακαλοῦνται οἱ συνδρομητὲς
ποὺ ἀλλάζουν διεύθυνση, νὰ τὸ
γνωστοποιοῦν στὸ περιοδικό.

Ἐπιτρέπεται ἡ ἀναδημοσίευση
κειμένων τοῦ «Δ», μετὰ τὴν προϋ-
πόθεση ὅτι θὰ ἀναφέρεται ρητῶς
ἡ πηγή τους.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 9204:

Ἀλληλοαποκλείονται

Δ.Ι.Α.

ΣΕΛΙΣ 9205:

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ, ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ
ΜΑΡΜΑΤΣΟΥΡΗΣ, ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΣΙΡΩΝΗΣ, Ε.
ΜΑΝΩΛΟΠΟΥΛΟΣ, Σ. ΚΑΝΕΛΛΑΚΗΣ, ΓΙΑΝΝΗΣ
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, ΑΙΣΑ.

ΣΕΛΙΣ 9211:

Τὸ τέλος τῆς ἀντιπροσωπευτικότητος
ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΚΟΥΤΟΥΛΑΣ

ΣΕΛΙΣ 9215:

Τὰ πανόρχαια πυραμιδοειδῆ κτίσματα
τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ Λυγουριοῦ Ἀργούς
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΤΣΙΑΔΡΑΜΗΣ

ΣΕΛΙΣ 9215:

Οἱ πυραμίδες στὴν Ἑλλάδα
ΠΑΝΟΣ ΧΑΤΖΗΩΑΝΝΟΥ

ΣΕΛΙΣ 9239:

Ἔργο τῆς 3ης χιλιετίας πρὸ Χριστοῦ
καὶ ἀρχαιότερη τῶν Αἰγυπτιακῶν
ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΚΟΥΤΟΥΛΑΣ

ΣΕΛΙΣ 9239:

Πολιτισμικὴ κατοχὴ
ΣΤΑΥΡΟΣ ΒΑΣΔΕΚΗΣ

ΣΕΛΙΣ 9245:

Ἀποκρυπτογράφηση παναρχαίων
Ἑλληνικῶν γραφῶν τῆς Θράκης
ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΣ ΔΙΟΓΕΝΟΥΣ

ΣΕΛΙΣ 9255:

Ὁ Ἡράκλειτος ἐπιστρέφει
ΛΑΖΑΡΟΣ ΠΟΛΥΜΕΝΑΚΟΣ

ΣΕΛΙΣ 9261:

Ὁ Παῦλος προστατενόμενος τῆς Συγκλήτου
ΗΝΙΟΧΟΣ

ΣΕΛΙΣ 9261:

Πρὸς φωτισμένους ταπεινοὺς ἐπιστολὴ
Α.Π.

ΣΕΛΙΣ 9277:

Μία «ἡμερολογιακὴ» ἐρμηνεία
τῶν σημείων τοῦ Δίσκου τῆς Φαιστοῦ
ΚΩΣΤΗΣ ΨΥΧΟΓΥΙΟΣ

ΣΕΛΙΣ 9288:

Ἡ Γραμματικὴ τοῦ Α. Τσοπανάκη
ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ
ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

Ο ΑΛΛΟΣ ΛΟΓΟΣ: σελ. 9214 • ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗ-
ΡΙΤΑ: σελ. 9237 • ΕΘΝΙΚΑ: σελ. 9243 • ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ:
σελ. 9259 • Η ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ
ΠΡΟΠΑΤΟΡΩΝ ΗΜΩΝ: σελ. 9273 • Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ
ΙΔΕΩΝ: σελ. 9288.

Ἑλληλοαποκλείονται

Ἀπὸ τὸν 1^ο μ.Χ. αἰῶνα μέχρι καὶ τὸν 8^ο Ἑλλήν διεβάλλετο καὶ ἐσυκοφαντεῖτο ἀπὸ τὸν Ῥωμαϊκὸ ἱμπεριαλισμὸ, μετονομασθεῖς σὲ «Γραικύλο» – μία λέξη ἐξαιρετικὰ φορτισμένη μὲ χυδαιότητα, μῖσος, ἀλλὰ καὶ φθόνον.

Ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 8^ο μ.Χ. αἰῶνος μέχρι τὶς παραμονὲς τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ὁ Ἑλλήν ταυτίσθηκε μὲ τὸν «εἰδωλολάτρη» καὶ τὸν «ἔκφυλο» ἀπὸ τὸν Ῥωμαιοχριστιανικὸ Ἐξουσιασμὸ καί, ἐὰν ἐδήλωνε τὴν ἐθνικότητά του, κατηγορεῖτο «ἐπὶ ἑλληνισμῷ» – ἀδίκημα πὺν ἐπέσυρε τὴν ποινὴ τοῦ θανάτου καθ' ὅλη τὴν διάρκεια τῆς Βυζαντινῆς περιόδου (μὲ κάποιον χαλάρωση στὴν ἐφαρμογὴ τῆς σχετικῆς νομοθεσίας στὰ τελευταῖα χρόνια, ἃν καὶ ὑπῆρξαν ἐκτελέσεις ἀνθρώπων ὡς «Ἑλληνιζόντων» ἀκόμη καὶ στὶς μέρες τῆς Ἀλώσεως), μὲ ἀποτέλεσμα νὰ χάσῃ ἐντελῶς τὴν αἴσθησι τῆς ἐθνικότητος καὶ τῆς καταγωγῆς του καὶ νὰ αὐτοαποκαλῆται «Ῥωμαῖος», «Ῥωμιός», ἀπλῶς «Χριστιανός» ἢ τὸ πολὺ «Γραικός». Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Σουλτανικῆς τυραννίας προσετέθη στὰ ἀνωτέρω καὶ τὸ «Ραγιαῖς».

Μετὰ τὴν ἀνάστασι τοῦ ὀνόματος Ἑλλήν χάρις, κυρίως, στοὺς Διδασκάλους τοῦ Γένους (Ρήγα, Κοραῖ, Γαζῆ κ.λπ.) καὶ τὴν «βάπτιση» τοῦ νέου κρατιδίου μὲ τὴν ἐπίσημη ἐπωνυμία «Ἑλλὰς» τὸ ὄνομα καὶ ἡ ιδιότης τοῦ Ἑλλήνος ὑπεβλήθησαν σὲ σκληρὲς δοκιμασίες, καὶ πρὸ παντὸς σὲ συνεχῆ πλαστογράφηση ἢ παραχάραξη, ἀλλὰ καθιερώθηκαν, γιὰ νὰ γίνονιν ὅμως πάλι ἀντικείμενο νέας διαβολῆς καὶ ἀδίστακτης συκοφαντίας ἐκ μέρους τοῦ ἰσχύοντος στὴν ἐποχὴ μας ἀστοκαπιταλομαρξιστικοῦ Διεθνoῦς Ἐξουσιασμοῦ καὶ τῶν ἐγχωρίων ἀνδραποδῶν του: Σήμερα ὅποιος προσπαθεῖ νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν θαμμένη κάτω ἀπὸ τὸν ὄγκο τῆς λάσπης πολλῶν αἰῶνων Ἑλληνικότητά του συκοφαντεῖται ἀμέσως ὡς «φασίστας» ἢ «ἀκροδεξιός», ἐνῶ παράλληλα οἱ χαρακτηρισμοὶ «εἰδωλολάτρης», «ἔκφυλος» καὶ «γραικύλος» δὲν ἔχουν ἀτονῆσει ἐντελῶς, σὲ βαθμὸ πού, παρὰ τὴν ἐπίσημη κατοχύρωσή του, ὁ Ἑλλήν θὰ μπορούσε νὰ λεχθῇ ὅτι ἀκόμη ζῇ σὲ ἓνα ἠθικὸ καθεστῶς ἡμιπαρανομίας.

Ἀπλὴ αἴσθησι τῆς ἱστορίας ἀρκεῖ, γιὰ νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐπισήμανσι τῆς διαχρονικῆς πηγῆς ἀπ' ὅπου ἀπορρέει τὸ ἀδυσσαλέο αὐτὸ μῖσος κατὰ τοῦ Ἑλλήνος καὶ τῆς Ἑλληνικότητος: Ὅποιος ἐξουσιάζει ἀνεξαρτήτως ἱστορικῆς περιόδου προσπαθεῖ νὰ ἐξαλείψῃ τὰ δύο αὐτὰ ἱστορικὰ μεγέθη μὲ ἀπόλυτο τρόπο – ἀκόμη καὶ τὶς λέξεις πὺν τὰ ἀντιπροσωπεύουν – χρησιμοποιώντας ὅλα τὰ μέσα, ἀπὸ τὴν συκοφαντίαν ἢ τὴν παραχάραξη μέχρι τὴν νομικὴ δίωξι καὶ τὴν ποινὴ τοῦ θανάτου.

Κανένα πολιτικὸ αἶτιο, καμμία πολιτικὴ ἐρμηνεία δὲν μπορούν νὰ δικαιολογήσουν τὸν πολυαῖωνο αὐτὸν ἐξοντωτικὸ κατατρογμὸ τοῦ Ἑλλήνος καὶ τῆς Ἑλληνικότητος ἀπὸ ὅλες τὶς μορφές πολιτικῆς ἢ πνευματικῆς τυραννίας, παρὰ μόνον τὸ ἐξῆς: Ὁ Ἐξουσιασμὸς φοβάται, τρέμει τὸ Ἑλληνικὸ ἢ Ἑλληνικὸ καὶ Ἐξουσιασμὸς δὲν μπορούν νὰ συννιπάρξουν. Τὸ ἓνα ἀποκλείει τὸ ἄλλο.

Δ.Ι.Λ.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Αίτια της ήθικης εξαθλιώσεως τῶν Ἑλλήνων

Κύριε διευθυντά,

Εἶναι τραγικὸ φαινόμενο ἡ εἰκόνα ποὺ παρουσιάζει στὴν πλειονότητά του ὁ λαὸς μας. Ἕνας λαὸς ὑπερήφανος ἀπὸ τὴν φύση του, ἐλεύθερος, δραστήριος, εὐφυής, δημιουργικός, νομοταγής, πολιτισμένος, ποὺ σέρνει πίσω του μία μοναδική καὶ μεγαλειώδη ἱστορία χιλιάδων ἐτῶν, κατήντησε ἀγνωρίστος καὶ δὲν εἶναι οὔτε κἀν ἡ σκιά τοῦ ἑαυτοῦ του. Καὶ τὸν βλέπουμε σήμερα νὰ εἶναι ἀπονευρωμένος, ἀπαθής, λάτρης τῆς ἐφημερῆς «εὐημερίας», μικροκλέπτης, μικροαπατεώνας, μὲ νοστοροπία δούλου, ἱκανὸς νὰ δεχθῇ κάθε ταπείνωση καὶ ἐξευτελισμὸ χωρὶς ἀντίδραση, μὲ μία νεολαία νὰ παραπαίη μεταξὺ ναρκωτικῶν, νυκτερινῶν κέντρων, ἀναρχίας, ὡχαδελφισμοῦ καὶ ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς πενίας, χωρὶς μέλλον.

Καὶ ἔρχεται τὸ σκληρὸν ἐρώτημα: Τί ἔφταιξε, καὶ ὁ ὥραιος αὐτὸς λαὸς ἔφθασε ἐδῶ, σ' αὐτὴν τὴν ἐσχατὴ πτώση; Ἡ σκληρὴ ἀπάντηση, ποὺ πρέπει νὰ τὴν εἰποῦμε: Ἀσφαλῶς δὲν ἔφταιξε ὁ λαὸς, ὁ «πάντα εὐκολόπιστος καὶ πάντα προδομένος». Ὁ μεγάλος ὑπεύθυνος εἶναι ἡ ἡγεσία του· πολιτική, πνευματική, θρησκευτική, πολιτιστική, μὲ τὴν πρώτη νὰ ἔχῃ τὴν μερίδα τοῦ λέοντος. Ἡ πολιτικὴ ἐπέδαλε στὸν πολίτη τὴν νοστοροπία τοῦ δούλου, καὶ ἐξ αὐτῆς ἐπονται ὅλα τὰ ὑπόλοιπα. Ἔτσι ὁ πολίτης: α) πιστεύει μόνον στὸν ἰσχυρό, τὸν ἀφέντη, δηλ. τὸ μέσον καὶ ὄχι στὸ δίκιο του καὶ τὴν ἰσχὺν τοῦ νόμου, ὁ ὁποῖος ἐφαρμόζεται, γιὰ νὰ τιμωρήσῃ καὶ ὄχι νὰ δικαιώσῃ μόνον τοὺς ἀδυνάτους, β) φέρεται ὅπως χρειάζεται γιὰ νὰ γίνῃ ἀρεστός στὸν ἰσχυρό, χωρὶς δικές του ἀρχές καὶ ἀξίες, χωρὶς δικό του πιστεύω, τὸ ὁποῖον, καὶ ἂν ὑπάρχῃ, θυσιάζεται στὴν δουλικότητά του ὡς θυμίαμα στὸν ἀφέντη· γι' αὐτὸ καὶ ὅταν ἀλλάξῃ ὁ ἀφέντης, ὁ δούλος προσκυνᾷ τὸν νέον ἀφέντη καὶ κατηγορεῖ τὸν προηγούμενο, γ) τὸν ἀπασχολεῖ τὸ προσωπικὸ του «βόλεμα», ἔστω καὶ παράνομο, εἰς βάρος ὅσωνδήποτε ἄλλων.

Τὸ ἔγκλημα ποὺ συνετελέσθη κατὰ τῆς παιδείας εἶναι ἐκ προμελέτης, καθὼς καὶ τὰ

λοιπὰ κατὰ τῆς προστασίας τοῦ πολίτη, τῆς οἰκονομίας καὶ γενικὰ κατὰ τῆς εὐημερίας του. Πανστρατιά ψυχανωμάτων κατευθύνουν τὸν λαὸν σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ζωῆς του. Νὰ γιατί 50 χρόνια μετὰ τὴν λήξιν τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου καὶ τῆς δικῆς μας φαιγώμαρας ἐφθάσαμε ἐδῶ, ἐνῶ ἄλλες χώρες στὸ διάστημα αὐτὸ ἀνεγεννήθησαν κυριολεκτικὰ ἐκ τῆς τέφρας των (Γερμανία) καὶ εἶναι σήμερα εὐημεροῦσες. Εἶναι, διότι οἱ ἡγέτες τους εἶχαν στόχο τοὺς τὴν εὐημερία τοῦ λαοῦ, τὸν ὁποῖον ἐνέπνευσαν καὶ τὸν ὀδήγησαν σ' αὐτὴν καὶ ὄχι τὴν δική τους εὐημερία εἰς βάρος τοῦ λαοῦ. Εἶναι, διότι οἱ ἡγέτες τους δὲν ξεπουλήθηκαν στοὺς ξένους γιὰ τὸ προσωπικὸ τους συμφέρον καὶ τὴν ἐξουσία, ὅπως γράφει ὁ Ἄθαν. Στριγᾶς στὸ βιβλίο του «Παγκόσμιος Ἐντολοδόξες». Οἱ πιὸ ἀδουλοὶ εἶναι οἱ βουλευτές, οἱ πιὸ ἄδικοι οἱ δικαστές, οἱ πιὸ παράνομοι οἱ ἐντεταλμένοι γιὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων, οἱ πιὸ δειλοὶ οἱ ἐπιφορτισμένοι μὲ τὴν προστασία τῶν πολιτῶν, οἱ πιὸ ἀνήθικοι διδάσκουν τὸ ἥθος ἀπὸ τὰ Μ.Μ.Ε., οἱ πιὸ ἀνάγωγοι διδάσκουν ἀγωγὴν τοὺς νέους παντοῦ μὲ κάποιες ἐξαίρεσεις – καὶ τὸ χάρι δὲν ἔχει τελειωμό.

Νὰ γιατί ὁ λαὸς εἶναι ἔτοιμος νὰ γίνῃ δούλος. Καὶ φῶς δὲν ὑπάρχει πουθενά, πλην ἐλαχίστων περιπτώσεων, ποὺ ἔχουν ἀρχίσει νὰ φαίνωνται στὸν ὀρίζοντα. Κάποιες ἐλάχιστες ἐκπομπές σὲ ἰδιωτικὰ μικρὰ κανάλια, κάποιον λίγοι φωτισμένοι ἄνθρωποι ἀκούγονται στὸν ὀρυμαγδὸ τῆς διαφθορᾶς καὶ κρατοῦν ζωντανή τὴν ἐλπίδα. Εὐχομαι, νὰ γίνωνται ἀκουστοὶ ὅλο καὶ ἀπὸ περισσότερους, ὥστε νὰ φουντώσῃ ἡ ἐλπίδα σ' αὐτὸν τὸν λαὸ κάποια ἡμέρα. Ἀπὸ σεβασμὸ στὸν χώρο σας πολὺ λίγα ἔγραψα καὶ ὅσο γινόταν περιεκτικά.

Μετὰ τιμῆς
Γεώργιος Θεοδωρόπουλος
Ἰατρός

Παπαναστασίου 6, 154 52 Π. ΨΥΧΙΚΟ

Συνέχεια τοῦ διαλόγου γιὰ τὸ δημογραφικὸ

Κύριε διευθυντά,

Παραεμβαίνων, ἴσως καὶ αὐθαιρέτως, στὴν ἀντιπαράθεσιν ἀπόψεων μαθητρίας Λυκείου («Δ» τ. 154/94) καὶ τοῦ καθηγητοῦ κ. Παπακώστα («Δ» 151/94), χωρὶς πρόθεσιν ἐντάξεως μου στὴν μία ἢ τὴν ἄλλη πλευρά, ἐκτιμῶ ὅτι ἀμφότεροι τὸν ἴδιον τελικὸ σκοπὸ ἔχοντες καὶ στὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα προσβλέποντες, προτείνουν διάφορα ἕκαστος τρόπον, μέσα καὶ μεθόδους γιὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ κορυφαίου ἐθνικοῦ μας προβλήματος, ἐκείνου τῆς ὑπογεννητικότητος, τοὔτεστιν τοῦ δημογραφικοῦ. Ἐπιτραπήτω μοι νὰ διατυπώσω τὴν ἀποψιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπὸ τίς παροῦσες συνθήκες καὶ συγκυρίες ἓνας τρόπος ὑπάρχει γιὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος. Καὶ αὐτὸς διέρχεται καὶ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν φιλοπατρίαν τῶν Ἑλληνίδων τῆς παρουσίας καὶ τῶν ἐπομένων γενεῶν, ἕως ἀποκαταστάσεως τοῦ ρυθμοῦ φυσιολογικῆς καὶ ἱκανοποιητικῆς αὐξήσεως - ποσοστιαίας ἀνά ἔτος - τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ θυσιάζον τὸ εὖ ζῆν (καὶ τὰ τοῦτο συνιστῶντα) ὑπὲρ τοῦ ἐπιζῆν τῆς φυλῆς, τοῦ ἔθνους καὶ τῆς πατρίδος ἢ λάθρα καὶ ἀφανεῖς θὰ διέλθουν καὶ ἀπὸ τοὺς ἐπιγενομένους καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους θὰ κριθοῦν, ἂν δεδαιώς τὸ τελευταῖον θὰ ἐξακολουθήσῃ ὑπάρχον. Αὐτὸ, φρονῶ, τὸ δίλημμα τίθεται πρὸ τῶν Ἑλληνίδων, ἱκανῶν διὰ τὴν «παραγωγὴν» Ἑλλήνων καὶ ὄχι οἰκονομικῶν μεγεθῶν (ἢ ἀγαθῶν), ὡς ἡ ἐπιστολογράφος ἐκ πλάνης (:)

ἢ ἐξ ὑποτιμήσεως τῆς σημασίας τοῦ προβλήματος ὑποστηρίζει, καταλήξασα στὸ φοβερὸ ἐρώτημα: «Γιὰ τί τελικὰ ποῖός ὁ λόγος νὰ ἐπιδιώσῃ μιὰ Ἑλλάς ποὺ δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ πραγματικὸς Ἕλληνες ἀλλὰ ἀπὸ ὑποχείρια;»

Ἀπάντησις: Ἐπιδιώκει ἡ Ἑλλάς, διότι ἡ Ἑλληνίδα δὲν ταυτίζει τὸν οἶκον τῆς (τὸ «βασιλεῖον» τῆς Ἑλληνίδας) μὲ «τετράτοιχον» δεσμοτήριον, μὴ δὲ τὸν θεωρεῖ ὡς ὁμοτίμο καὶ συνώνυμο μὲ τὴν «κουζίνα» ὑπὸ τὴν προσδιομένην «γνωστὴν» χλευαστικὴν ἔννοιαν σὲ αὐτὴν, γι' αὐτὸ καὶ ἐγέννησε, ἐγαλούχησεν, ἔθρεψε καὶ ἀνέθρεψε ἄξιους, ὑπερήφανους καὶ γενναίους Ἕλληνες (καὶ Ἑλληνίδες) ἀπὸ τοῦ διανοουμένου καὶ ἐπιστήμονος κ.ἄ. ἔως τοῦ ἀγρότου καὶ ἐντίμου ἐργάτου τοῦ μόχθου, ποὺ ἐκράτησαν χιλιάδες χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸ τώρα - ἐποχὴ τῆς ἀντιλήψεως τῆς «κουζίνας» - καὶ μέχρι τώρα ὄρθια, ὑπερήφανη, αἰμάσσουσα ἀλλὰ ἀγέρωχη τὴν Ἑλλάδα. Γι' αὐτὸν ἀκριδῶς τὸν λόγον ὑπάρχει ἡ Ἑλλάς. Ἡ πατρίδα σου καὶ πατρίδα μου καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων - ὅπου Γῆς -, ἀγαπητὸ μου Ἑλληνόπουλο.

Υ.Γ.: Ἡ κρατικὴ ἀρωγὴ δὲν πρέπει νὰ τίθεται ὡς προϋπόθεσις. Εἶναι παρεπόμενος παράγων, ἀσταθὴς καὶ συμβατικός.

Μετ' ἐκτιμήσεως
Νικόλ. Κ. Τσιρώνης
 Κ. Κόντου 16, Πατήσια 112 55

Οἱ ἀνθελληνικὲς δραστηριότητες τοῦ Σιωνισμοῦ

Κύριε διευθυντά,

Σχετικὰ μὲ τὰ κείμενα τῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὸ περιοδικό σας (τεῦχος 150/6-94) τοῦ κ. Νικ. Κωστάκου καὶ τῆς ἀπαντητικῆς ὁμοίας τοῦ συνεργάτου σας «Ἠνίοχου» ἐπιτρέψτε μοι νὰ παρέμβω καὶ νὰ σημειώσω τὰ ἐπόμενα: Ἐμεῖς τουλάχιστον οἱ Ἕλληνες δὲν πρέπει κατὰ τὴν ἀποψιν μου νὰ ἔχωμεν καμμίαν ἐπιφύλαξιν ὡς πρὸς τὴν ἀνθελληνικὴν δραστηριότητα τοῦ Σιωνισμοῦ καὶ τῶν Ἑβραίων. Τὸ μῖσος τῶν κατὰ παντὸς ἑλληνικοῦ ξεκινᾷ ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνες πρὶν μὲ ἐκδηλᾶ τὰ συμπτώματα κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀγώνων καὶ περιπετειῶν τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ λαοῦ μας. Ποία ἡ στάσις τοῦ Σιωνισμοῦ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821; Ποία ἡ θέσις καὶ δράσις τῶν κατὰ τοὺς πολέμους 1897, 1912-13, τοῦ Διχασμοῦ,

τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς, τοῦ Κυπριακοῦ; Ἐξ αἰτίας τίνων ὁ ἐθνεγέρτης Κοσμάς ὁ Αἰτωλὸς εἶχε αὐτὸ τὸ οἰκτρὸν τέλος; Ἐκεῖνος ὁ θρασύτατος καὶ ψευθὴς Πατοσίφικο, ποὺ ἐξαίτιας αὐτοῦ καὶ μόνον ἡ Ἑλλάς ὑπέστη ὀλοκληρωτικὸν ἀποκλεισμόν καὶ ὑπεχρεώθη νὰ τοῦ καταβάλλει σημαντικωτάτην διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (1849-50) ἀποζημίωσιν, εὐτελισθεῖσα οὕτω διεθνῶς, εἰς ποίαν φυλὴν ἀνήκει;

Δυστυχῶς στὴν ἐποχὴ μας τουλάχιστον συνεχίζονται ἐντατικῶς οἱ ἀνθελληνικὲς αὐτὲς δραστηριότητες τοῦ Σιωνισμοῦ - καὶ δυστυχέστατα - μὲ τὴν σύμπραξιν καὶ δοθήθειαν πολλὰς ἐπωνύμων καὶ μὴ Ἑλλήνων (ἂν αὐτοὶ μπορεῖ νὰ λέγονται Ἕλληνες, καὶ εἶναι οὐκ ὀλίγοι), οἱ ὁποῖοι, προκειμένου νὰ ἐξασφαλίσ-

σουν οικονομικές και άλλες αντιπαροχές και να ικανοποιήσουν ένοχες φιλοδοξίες τους, δέν διστάζουν, γινόμενοι μέλη και όργανα πιστά τών υπό σιωνιστικήν έμπνευσιν και καθοδήγησιν εἰς τήν χώραν μας, οργανώσεων, να έξυπηρετούν, συγκεκριμένα φυσικά, τὰ ἀνθελληνικά προγράμματα αὐτῆς τῆς φυλῆς, ἢ ὁποῖα πιστεύει, ὅπως εἶναι γνωστόν, ὅτι εἶναι ἡ μόνη ἐκ Θεοῦ προωρισμένη νά κυβερνήσῃ, δικτατορικῶς θεδαίως, ὅλον τόν ἐπὶ γῆς κόσμον.

Στοιχεῖα ἄφθονα καί ἀναμφιδόλως βάσιμα, θεμελιούνται τίς ἀνωτέρω ἀπόψεις, εὐρηγνται σέ πλείστα ὅσα διδλία, ἄρθρα καί δημοσιεύματα Ἑλλήνων καί ξένων διακεκριμένων ἱστορικῶν, ἐρευνητῶν καί δημοσιογράφων, πολλῶν μάλιστα ἐκ τῶν ὁποίων καί ἡ ζωῇ

ἀκόμη ἀπειλήθηκε, διότι ἐτόλμησαν νά προβοῦν μέ τὰ γραφόμενά τους σέ ἀποκαλύψεις καί νά παράσχουν πληροφορίες σχετικῶς μέ τὰ πρόσωπα καί τοὺς πραγματικούς σκοποὺς τῶν ὁργανώσεων αὐτῶν. Πῶς λοιπὸν οἱ ξένοι -κρατοῦντες καί μὴ- νά μᾶς ἔχουν σέ ἀνυποληψία ἢ ἁλλιῶς «τοῦ κλώτσου καί τοῦ μπάτσου», ἀφοῦ ἀπὸ Ἑλληνες προέρχονται καί προκαλοῦνται «οἱ κλώτσοι καί οἱ μπάτσοι» εἰς βάρος τῆς δύσμοιρης αὐτῆς πατρίδος καί τοῦ ταλαίπωρου λαοῦ τῆς;

Με τιμὴ
Ἐλευθέριος Μανωλόπουλος
Μαυρομιάλη 133
114 72 ΑΘΗΝΑ

Ἑορτάζουμε τὴν μνήμη τοῦ (αἰμομίκτη) «ἀγίου» Λώτ...

Κύριε διευθυντά,

Ἀναφέρομαι στὴ στήλῃ «Ἡ πινακοθήκη τῶν ἁγίων προπατόρων ἡμῶν», σελίδα 9105 τοῦ τ. 154 τοῦ «Δαυλοῦ», ὅπου «Ὁ Ἀπόγονος» γράφει, πῶς ὁ Λώτ ἦταν ἐγγόνι τοῦ

Ἀβραάμ. Ἡ «ἀλήθεια» εἶναι πῶς ἦταν ἀνηψάκι του. Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη διαβάζουμε συγκεκριμένα: «Θάρα ἐγέννησε τὸν Ἀβραάμ καὶ τὸν Ναχώ καὶ τὸν Ἀρράν καὶ Ἀρράν ἐγέννησε τὸν Λώτ» (Γένεσις ΙΑ', 27). Δηλαδή

Συνεχίζεται ἡ σιωνιστικὴ προπαγάνδα στὰ σχολεῖα

Κύριε διευθυντά,

Τρεῖς φορές ἔχει ἀσχοληθεῖ τὸ ἔγκριτο περιοδικό σας μέ τίς ἀνθελληνικές ψευδολογίες, ποὺ γράφονται σὸ διδλίο Ὁρησκευτικῶν τῆς Α' τάξεως Γυμνασίου τοῦ Ο.Ε.Δ.Β., ἀπὸ τὸ ὁποῖο διδάσκονται τὰ Ἑλληνόπουλα, χωρὶς νά προκληθεῖ καμμία ἀντίδραση ἐκ μέρους τῶν ὑπευθύνων. Συγκεκριμένα στὰ τεύχη: α) 99, Μάρτιος 1990 (ἔγραφε ὁ κ. Σαράντος Πάν), β) 132, Δεκ. 1992 καὶ γ) 142, Ὀκτ. 1993 (ἐπιστολή). Στὰ δύο τελευταῖα ἔγραφε ὁ ἔχων τὴν τιμὴν νά ὑπογράφεῖ τὴν παροῦσα. Καὶ σὸ μὲν τεύχος 132 προκαλοῦσα τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας, τὸ Παιδαγωγικὸ Ἰνστιτοῦτο κ.λπ. νά πάρουν θέση, στὴ δὲ ἐπιστολῇ μου τοῦ τεύχους 142, βλέποντας νά ἔξακολουθοῦν οἱ ψευδολογίες νά περιέχονται σὸ ἐν λόγω διδακτικὸ διδλίο, ἔθετα ὁρισμένα ἐρωτήματα πρὸς κάθε ἀρμόδιον.

Ἐπειδὴ, ὡς φαίνεται, κανεὶς δέν μπῆκε στὸν κόπο νά ἀσχοληθεῖ μέ τὸ θέμα καὶ ἐπειδὴ τὰ Ἑλληνόπουλα ἔξακολουθοῦν καὶ ἐφέτος νά διδάσκονται πῶς «μελετώντας τὴν Π.Δ. δὲν μελετοῦμε τὴν ἱστορία ἐνὸς λαοῦ, τοῦ ἰσραηλικοῦ, ἀλλὰ τὴν πνευματικὴ προῖστορία μας» περὶ τοῦ «... Σπαρτιάτη βασιλιᾶ... Ἀρείου»: περὶ «τῆς καταγωγῆς τῶν Σπαρτιατῶν ἀπὸ τὸν... Ἀβραάμ» καὶ περὶ τοῦ «προσκυνηματος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου σὸν Ἰουδαῖο ἀρχιερέα μπροστὰ στὴν πύλῃ τῆς Ἱερουσαλήμ», βλέποντας καὶ στὴ σελίδα 208 τοῦ διδλίου χαλκογραφία μέ τὸν Μ. Ἀλέξανδρο γονατιστὸ πρὸ τοῦ ἀρχιερέως (!), ἐνῶ οὐδεὶς ἱστορικός ἀναφέρει νά πλησίασε ποτὲ ὁ Ἀλέξανδρος τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀπευθύνομαι διὰ τῆς παρούσης στοὺς καθηγητὲς Φιλοσοφικῆς, Τμήματα Ἱστορίας τῶν Πανεπιστημίων μας (εἶμαι δέδαιος, ὅτι ἀρκετοὶ διαβάζουν τὸν «Δαυλό»), γιὰ νά τοὺς ὑπενθυμίσω, ὅτι ἔχουν καὶ ἐκεῖνοι εὐθύνη νά ἀντιδρῶν, ὅταν στὰ Ἑλληνόπουλα διδάσκονται ψέματα γιὰ τὴν ἱστορία τῶν προγόνων τους.

Μετὰ τιμῆς
Ἐλευθ. Μαρματσούσης
Πλοίαρχος Ε.Ν.

Γρηγ. Λαμπράκη 104, 185 32 ΠΕΙΡΑΙΑΣ

ὁ Ἀβραάμ καὶ ὁ πατέρας τοῦ Λῶτ (σ.σ. πού ἔκανε αἰμομιξία μὲ τίς δύο θυγατέρες του), ἦσαν ἀδελφία. Αὐτοὶ εἶναι ὁ ἐπονομαζόμενος «δίκαιος», καὶ ἡ μήμη του (γιὰ νὰ μὴν ξεχνᾶμε!), ἐορτάζεται ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν μας τὴν 9ην Ὀκτωβρίου. Ἐτοί ἐξηγεῖται τὸ γεγονός, ὅτι δὲν ἔχει μείνει καὶ κάποιος χώρος στὸ «Ἀγιολόγιον» τῆς Ἐκκλησίας μας γιὰ τὴν ἁγία μήμη τοῦ ἁγίου καὶ ἐθνομάρτυρος Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, ἡ ὁποία νὰ ἐορτάζεται πανδημῶς μὲ τὴν προσήκουσαν τιμὴν ἐκαστὴν 29ην Μαΐου. Οὔτε γιὰ τὸν ἐθνομάρτυρα ἐπίσης καὶ μεγαλομάρτυρα Ἀθανάσιον Διάκον! (Ἀλήθεια, ξέρεῖ ἡ θυμᾶται κανεὶς μας «πότε» ἐμαρτύρησεν αὐτός;) Καὶ γιὰ ἄλλους!..

Καὶ γιὰ ἄλλους!.. Ἀλλὰ τί νὰ περιμένει κανεὶς; Ἀφοῦ μόλις πέρασι (;) ἀποφάσισε ἡ Ἱερὰ Σύνοδος νὰ «ἀνακηρύξει» ἅγιον τὸν ἡδὴ καθγιασθέντα ἀπὸ τῆς 27ης Αὐγούστου 1922 Χρυσόστομον Σμύρνης. Καὶ τὸν Κοσμᾶ τὸν Αἰτωλόν, τὸν Πατερ-Κοσμᾶ, μόλις πρὶν 30 χρόνια!

Τὸ μόνο πού μένει νὰ πῶ, εἶναι ἡ γνωστὴ φράση τοῦ Αἰσώπου, παραφραζομένη, πού αὐτὲς τίς μέρες ἔγινε περιλάλητη ἀπὸ τὰ «Μ.Μ.Ε.»: «*Τῶν οἰκῶν ἡμῶν ἐμπιπραμένων ἡμεῖς καθεύδομεν τὸν νῆδυμον*».

Μὲ ἐκτίμηση
Γεώργιος Βάθης
Μαθηματικός - Γυμνασιάρχης
Τ.Θ. 147-301 00 ΑΓΡΙΝΙΟΝ

Καὶ ἡ γεωργία-γεωπονία εἶναι Ἑλληνικὴ ἐπιστήμη

Κύριε διευθυντά,

Εἶναι γνωστόν, ὅτι οἱ ἀνατολικοὶ λαοὶ (Βαβυλώνιοι, Ἀσσύριοι, Σουμέριοι) ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν γεωργία βασιζόμενοι σὲ ἀπλὰ ἐμπειρικά δεδομένα. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἀντίθετα μὲ αὐτοὺς τοὺς λαοὺς προετοίμασαν τὸν δρόμο γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς γεωργίας σὲ ἐπιστήμη. Αὐτὴ ἡ ἀποψη στηρίζεται σὲ στοιχεῖα πού παραθέτονται στὴ συνέχεια.

Πολλοὶ ἀρχαῖοι Ἕλληνες συγγραφεῖς (Ἡσίοδος, Ξενοφών, Ἀριστοτέλης, Θεόφραστος, Διοσκουρίδης) ἔγραψαν διβλία, πού περιεῖχαν γνώσεις βοτανικῆς, φυσιολογίας φυτῶν, ἀρδεύσεων καὶ στραγγίσεων ἀλλὰ καὶ θεωρητικὰς ἀπόψεις, πού ἀφοροῦν τὴν γεωργία. Συγκεκριμένα ὁ Ἡσίοδος ἔγραψε τὸ πρῶτο γεωργικὸ σύγγραμμα μὲ τίτλο «*Ἔργα καὶ ἡμέραι*». Τὰ πρῶτα ἐργαλεῖα γιὰ καλλιέργεια ἦταν ἡ σκαπτικὴ ράβδος, τὸ λισγάρι, τὸ ἄροτρο. Ὁ Ἡσίοδος περιέγραψε τὸ τελευταῖο ἐργαλεῖο, γιὰ αὐτὸ ὀνομάστηκε «*ἡσιόδειον ἄροτρον*». Ἡ ἐπίδρασή του φαίνεται σὲ ἔργα Λατίνων, ὅπως στὰ «*Γεωργικά*» τοῦ Βιργιλίου. Ὁ Ἀριστοτέλης σὲ ὀκτῶ (8) συγγράμματα ἐξετάζει τὴ φύση. Πρῶτος μελέτησε τὰ ζῶα ἀπὸ ἐπιστημονικῆς πλευρᾶς καὶ τὰ χώρισε σὲ ὁμάδες σύμφωνα μὲ τὰ χαρακτηριστικά τους. Ἐτοί ἀνοίξε τὸ δρόμο στὶς ἐπιστῆμες τῆς βιολογίας καὶ ἐντομολογίας. Ἐπίσης στὸν Ἀριστοτέλη ὀφείλεται ἡ δημιουργία τοῦ πρῶτου βοτανικοῦ κήπου κοντὰ στὸν Ἰλισσὸ ποταμὸ στὴν Ἀττικὴ ἀπὸ φυτὰ πού ἔστειλε ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐκστρατείας του. Ὁ διάδο-

χος τοῦ Ἀριστοτέλη, ὁ Θεόφραστος ὁ Λέσβιος, καλεῖται πατέρας τῆς βοτανικῆς. Περιέγραψε τὰ φυτὰ σύμφωνα μὲ τὰ ἰδιαιτέρα χαρακτηριστικά τους. Ἐξᾶλλου ἦταν ὁ πρῶτος θεωρητικὸς, πού κατέταξε τὰ φυτὰ σὲ δέντρα, θάμνους καὶ πόες. Ὁ Θεόφραστος ἐκπόνησε δύο μελέτες. Τὸ πρῶτο διβλίον «*Περὶ φυτῶν ἱστορίαι*» ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρία, γιὰ νὰ δημιουργηθοῦν ἡ μορφολογία τῶν φυτῶν καὶ ἡ συστηματικὴ βοτανικὴ. Τὸ δεύτερο ἔργο μὲ τίτλο «*Περὶ φυτῶν αἰτίαι*» ἀσχολεῖται μὲ τὴ φυσιολογία καὶ τὴν οἰκολογία. Τέλος ἡ χλωρὴ λίπανση (ἡ πιὸ οἰκονομικὴ καὶ οἰκολογικὴ γιὰ τὸ περιβάλλον μέθοδος λίπανσης) ἦταν γνωστὴ στὸν Θεόφραστο καὶ στὸν Ξενοφῶντα. Ὁ Διοσκουρίδης ἀσχολήθηκε μὲ τὴν περιγραφή τῶν χρήσιμων στὴν ἱατρικὴ φυτῶν. Τὸ σημαντικότερο ἔργο του ἦταν τὸ «*Περὶ ὕλης ἱατρικῆς*» καὶ χωρίζεται σὲ πέντε (5) διβλία. Τὸ δεύτερο διβλίον ἀναφέρεται σὲ ζωϊκὰς τροφὰς (ἡ δόση τῆς ζωϊκῆς καὶ φυτικῆς παραγωγῆς), τὸ τρίτο καὶ τέταρτο σὲ ῥίζες καὶ φυτικὰ ἐκχυλίσματα. Οἱ πληροφορίες τοῦ Διοσκουρίδη γιὰ τὰ βότανα καὶ τίς ἰδιότητες αὐτῶν εἶναι πλουσιότατες, καὶ γιὰ αὐτὸ τὸν λόγο τὰ ἔργα του μέχρι τὸ 16ο αἰῶνα θεωροῦνταν ἀξεπέραστα.

Εἶναι ἀναγκαῖο νὰ ἐπισημανθοῦν τὰ ἀξιοθαύμαστα ἐπιτεύγματα τῶν Ἑλλήνων στὸν γεωργικὸ τομέα: Τὰ ἐκπληκτικὰ ἀρδευτικὰ καὶ ἀποξηραντικὰ ἔργα στὴν Κωπαῖδα ἀπὸ τοὺς Μινύες τὸ 1450 π.Χ. καὶ ἡ κατασκευή ἀρδευτικοῦ συστήματος στὴν Κόρινθο πιθανὸν ἀπὸ τὸν Δημήτριον τὸν Πολιορκητὴ

(300 π.Χ.). Στη συνέχεια οι Ρωμαίοι άκολούθησαν πιστά τις μεθόδους που χάραξαν οι Έλληνες και τις μετέδωσαν στους ύπόλοιπους Ευρωπαίους. Είναι χαρακτηριστικό, ότι δεν υπήρξε καμμία εξέλιξη στη γεωργία, παρά μόνο στην Αναγέννηση άρχισε να θεμελιώνεται η σύγχρονη γεωργία. Είναι εμφανές λοιπόν, ότι η έπιστήμη της γεωργίας

και γενικά τὸ σύνολο τῶν έπιστημῶν άνθισαν στην Έλλάδα στήριζοντας τὸν παγκόσμιο Έλληνικό πολιτισμό.

Μέ τιμή

Σαράντης Κανελλάκης

Φοιτητής Γεωργικού Πανεπιστημίου

Αθηνών

Αγίων Πάντων 11, Καλλιθέα

Ήρωική ή προδοτική ή πράξη της παραδόσεως του Α/Τ «Βέλος»;

Κύριε διευθυντά,

Στὸ τεύχος 154 μηνὸς Ὀκτωβρίου 1994 τοῦ «Δαυλοῦ» καὶ στὴ στήλη «Αἵσιμα καὶ Ἀδήριτα» δημοσιεύτηκε σχόλιο τῆς «Αἴσας» με τίτλο «Προδοσίας ἔπαινος», ὅπου χαρακτηριζόταν προδοτικὴ ἡ πράξη τῆς ἀνταρσίας τοῦ ἀντιτορπιλικοῦ «Βέλος» τὸ 1973, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς δικτατορίας. Τὸ σχόλιο αὐτό, ἔχω τὴ γνώμη ὅτι εἶναι τουλάχιστον ἄστοχο – ἂν δὲν παραποιεῖ τὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα – γιὰ τοὺς ἑξῆς λόγους:

1) Τὴν ἐποχὴ ἐκείνῃ ἡ πατρίδα μας στέναζε κάτω ἀπὸ τὴ μπόττα τῆς χούντας τῶν συνταγματαρχῶν. Εἶναι σὲ ὅλους γνωστό, ὅτι ἡ δικτατορία τῆς 21ης Ἀπριλίου τοῦ 1967 ἐπιδόθηκε στὴ χώρα μας κατόπιν ἐντολῆς τῆς Λέσχης Μπίλντερμπεργκ στὴ συνέλευση τοῦ Καϊμπριτζ τὸν Μάρτη τοῦ 1967¹. Προορισμὸς τῆς Χούντας ἦταν ἡ ἐξασφάλιση τῆς ἀμυνας τοῦ Ἰσραὴλ στοὺς πολέμους τῶν «7 Ἡμερῶν» τὸ 67 καὶ τοῦ «Γιόμ Κιλπούρ» τὸ 73². Αὐτὸ θὰ γινόταν πραγματικότητα μὲ περισσότερη ἀνέση, ἂν ἐδιχοτομεῖτο ἡ Κύπρος (τὸ λεγόμενο «ἀδύπιστο ἀεροπλανοφόρο») καὶ μετατρεπόταν ἀπὸ ἀγγλικὴ σὲ ἀμερικανοσιωνιστικὴ βάση³. Γι' αὐτὸ καὶ τελικὰ ἡ Χούντα (εἴτε τὴν ἔλεγε ἡ ἀγγλογενὴς φράξια τοῦ Παπαδόπουλου εἴτε ἡ ἀμερικανοσιωνιστικὴ φράξια τοῦ Ἰωαννίδη) εἶχε ὡς βασικὸ σκοπὸ τῆς τὴν διχοτόμησης τῆς Ἑλληνικῆς Κύπρου πρὸς δόξαν τῶν ἀμερικανικῶν καὶ ἰσραηλινῶν συμφερόντων⁴. Τὰ γεγονότα ἄλλωστε τῆς 15ης Ἰουλίου τοῦ 1974 ἀπέδειξαν τὸν προδοτικὸ ρόλο τῆς Χούντας, ποὺ ὡδήγησε στὴν κυπριακὴ τραγωδία. Ἡ «ἀνταρσία» συνεπῶς τοῦ ἀντιτορπιλικοῦ «Βέλος» στρεφόταν ἐναντίον τῆς προδοτικῆς χούντας τῶν Ἀθηνῶν. Πῶς λοιπὸν ὁ προδῶσας τὸν προδότη θὰ θεωρηθεῖ προδότης, ὅταν μάλιστα ἡ ἱστορία τὸν δικαίωσε πανηγυρικά; Μ' αὐτὴ τὴ «λογικὴ» θὰ πρέπει νὰ θεωρηθοῦν προδότες καὶ ὅσοι ἀντισταθῆκαν στὴ Κατοχὴ ἐνάντια στὴν («ἐλληνικὴ»!) κυβέρνηση Τσολάκογλου (ποὺ ἔδινε ἄλλοθι στοὺς κατακτητές)!

2) Φυσικὰ καὶ ἀποτελεῖ μνημεῖο ἐμπνευσης ἡ ἡρωικὴ πράξη τοῦ «Βέλος» γιὰ τὶς νέες γενιές ποὺ ἀπαρτίζουν τὸ τιμημένο σῶμα τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν, γιὰτὶ, ἂν ἀκολουθήσουν οἱ νέοι ἀξιωματικοὶ τὸ παράδειγμα τοῦ ναυάρχου Παππά (καὶ τῶν ἄλλων ἡρωικῶν πράγματι ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν τοῦ «Βέλος»), τότε ποτὲ καμμία δικτατορία δὲν θὰ εὐδοκίμησει στὸν ἱερὸ τόπο μας. Σκεφτεῖτε, ἂν ἔκαναν τὸ ἴδιο καὶ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ τὸν Ἀπρίλη τοῦ 67, ἴσως σήμερα ἡ εὐλογημένη γῆ τῆς Κύπρου μας νὰ μὴ μάτωνε κάτω ἀπὸ τὶς μπόττες τῶν βαρβάρων τοῦ Ἀττίλα...

Πόσον ἐπίκαιρο, πράγματι, ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένει τὸ Ψήφισμα τοῦ Δημόφαντου, ποὺ ἐκόσμησε τὴν Ἀγορὰ τῶν Ἀθηνῶν πρὶν 2500 χρόνια: «... ἐὰν τις δημοκρατίαν καταλύῃ τὴν Ἀθήνησιν ἢ ἀρχὴν τινα ἀρχὴ καταλελυμένης τῆς δημοκρατίας, πολέμιος ἔστω Ἀθηναίων καὶ νηποινεῖ (= χωρὶς ποινῆ) τεθνάτω... ὁ δὲ ἀποκτείνας τὸν αὐτὰ ποιήσαντα... ὅσιος ἔστω καὶ εὐαγής...» (Ἀνδοκίδου, *Περὶ Μυστηρίων*, 96-98).

Υ.Γ. Ἡ ἐπιστολὴ μου ἀναφέρεται μόνον στὴν ἠθικὴ, ἐθνικὴ καὶ δημοκρατικὴ συνείδηση τῶν ἀνδρῶν τοῦ ἡρωικοῦ «Βέλος». Δὲν ἀφορᾷ διόλου τὶς πολιτικὲς σκοπιμότητες καὶ τὶς πονηρὲς προθέσεις ἐνίων πολιτικῶν, ποὺ πρόσφεραν «ἀλίμνη» στὴν ἀνταρσία τοῦ «Βέλος». Οὐτε ἀφορᾷ φυσικὰ τὸ γεγονός τῆς μετέπειτα ἐξ ἀντικειμένου ὠφέλειας ποὺ προέκυψε γιὰ τὰ συμφέροντα τῆς ἀμερικανοσιωνιστικῆς φράξιας τοῦ Ἰωαννίδη καὶ τῆς ARAMCO ἐνάντια στὰ ἀγγλογενῆ συμφέροντα τῆς φράξιας Παπαδόπουλου. (Ἐξ ἄλλου ἀποτελεῖ κατάρτησις τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορικῆς σκέψης καὶ ἠθικῆς ἡ ἀξιολόγησις πρῶτα τῶν κινήτρων καὶ τῶν προθέσεων τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων).

1. Γκονζάλες Μάτα. *Οἱ ἀληθινὸι ἀφέντες τοῦ Κόσμου*, ἐκδ. «Λογιστὴ». Αἴθνα 1989.

2. Γ. Φουράκης. *Σιωνιστικὲς συννοήσεις*, ἐκδ. «Τόλμας» 1990, σ. 121-140. Κ. Γουντγκουζ, *Ἡ ἀνδοσία καὶ ἡ πῦσις τῶν συνταγματαρχῶν*, Ἀθῆναι 1986. Σόλων Γρηγοριάδης, *Ἡ ἱστορία τῆς δικτατορίας*, Ἀθῆναι 1975. καθὼς ἐπίσης καὶ ἐφημερίδες ὅπως ἡ «Ἀθηναϊκὴ» τῆς 26/6/1975 κ.λπ.

3. *Der Spiegel*, τευχ. 19/8/1974. ἐπίσης βλ. ἐφημ. «Ἀκρόπολις» φύλ. τῆς 21/8/1974. καθὼς ἐπίσης καὶ Κ. Τσαρούχα, *Ἡ Μιασὸνία στὴν Ἑλλάδα*, Ἀθῆναι 1985.

4. Νίκος Βεργίδης, *Ἡ συννοήσις τῆς σιωπῆς*, Ἀθῆναι 1988.

Μετά τιμῆς

Γιάννης Παπαγεωργίου
Ν. Σμύρνη, Ἀθῆνα

Ἡ ἀπάντηση τῆς Αἴσας

1) Τὸ σχόλιο τοῦ τεύχους 154 εἶχε καταδικάσει τὸ ἐφετεινὸ γεγονός τῆς «εἰδικῆς ἐκδηλώσεως» καὶ τῆς ἀποφάσεως τοῦ ΓΕΘΑ καὶ τῆς ἡγεσίας τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ νὰ διατηρήσουν τὸ ἀντιτορπιλικὸ «Βέλος» ὡς «ἱστορικὸ μνημεῖο προορισμένο γιὰ τὶς ἐπόμενες γενεές» – πράγματα ποὺ συνέβησαν στὶς 20 Ἰουλίου 1994 – καὶ ὅπως ὅποτε δὲν ὑπείσχητο καθόλου στὰ ἱστορικὰ γεγονότα ἢ παρασκήνια τῆς περιόδου 1967-1974, τὰ ὁποῖα ἔτσι κι ἄλλως ὡς πολὺ πρόσοφα καὶ «φορτισμένα» ἀπὸ τὶς πολιτικὲς διαμάχες δὲν εἶναι καθόλου ξεκαθαρισμένα ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἱστορία καὶ προφανῶς ἐξακολουθοῦν νὰ ἀποτελοῦν ἀντικείμενο προπαγανδιστικῆς ἐκμεταλλεύσεως ἀπὸ διάφορες πλευνρές. 2) Ἐφόσον ὅμως ὁ ἐπιστολογράφος ἐπικαλεῖται τὴν σχετικὴ φιλολογία καὶ ἐφημεριδογραφία, δὲν ἔπρεπε νὰ προσέχει περισσότερο, μήπως αὐτοανααιρεθεῖ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γραφόμενά του; Μήπως δηλαδὴ ἀντιφάσκει πρὸς ἑαυτὸν, ὅταν ἀφενὸς πιστεύει, ὅτι ἡ «ἀνταρσία» τοῦ τότε ἀντιπλοίαρχου Ν. Παπᾶ ἐστρέφето εἴτε κατὰ τῆς «ἀγγλογενοῦς φράξιας» τοῦ Παπαδόπουλου» εἴτε κατὰ τῆς «ἀμερικανοσιωνιστικῆς φράξιας» τοῦ Ἰωαννίδου» καὶ ἀφετέρου δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὸν ὅτι ὁ Ν. Παπᾶς πῆγε ἀκριβῶς καὶ παρέδωσε τὸ ἑλληνικὸ ἀντιτορπιλικὸ στοὺς προστάτες τῆς Χοίντας, δηλ. στὸν Ἀμερικανὸ ναύαρχο τοῦ Ἑκτοῦ Στόλου τῆς Μεσογείου καὶ μάλιστα κατὰ τὴ διάρκεια γυμνασιῶν τοῦ ΝΑΤΟ; Δὲν ἦταν δηλαδὴ ὁ Ἑκτος Στόλος ναυτικὴ δύναμις τοῦ «ἀμερικανοσιωνισμοῦ» ἢ —ἀλλίως— στὸ ΝΑΤΟ δὲν συμμετεῖχε ἡ «ἀγγλογενῆς φράξια»; 3) Ὁ κ. Γ.Π. θεωρεῖ τὴν ἱστορικὴ κίνησις τοῦ «Βέλους» (ὅπως πολὺ... ἐκλεπτυσμένα χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τοὺς συμφέρει νὰ χαρακτηρίζουν ἔτσι τὸ τρισάθλιο αὐτὸ γεγονός) ὡς «ἀνταρσία» καὶ τὴν παραλληλίζει μὲ τὴν ἐθνικὴ ἀντίστασις τῆς στρατιωτικῆς κατακτημένης Ἑλλάδος ἀπὸ τοὺς Γερμανοῖταλους (πρωτοτυπώντας μάλιστα σὲ ἀπροσδόκητο βαθμὸ, ἀφοῦ γι' αὐτὸν ἡ ἐθνικὴ ἀντίστασις ἐστρέφето κατὰ τοῦ Τσολάκογλου κι ὄχι κατὰ τῶν Γερμανοῖταλων) καὶ ἀποσιωπᾷ προφανῶς ὅτι ἐπρόκειτο περὶ παραδόσεως ἐν καιρῷ εἰρήνης ἑλληνικοῦ πολεμικοῦ πλοίου σὲ ξένες δυνάμεις. Πιστεύει πράγματι, ὅτι πρόκειται γιὰ τὸ ἴδιο πρᾶγμα; Μὲ τὴν λογικὴ αὕτη δὲν θὰ ἔπρεπε οἱ ἀντιστασιακοὶ Ἕλληνες κατὰ τοῦ Τσολάκογλου ἐπὶ Γερμανοκατοχῆς νὰ παραδώσουν τὸν ὄπλισμό τους στοὺς προστάτες τοῦ Τσολάκογλου, δηλ. στοὺς Γερμανοὺς ἢ τοὺς Ἰταλοὺς; Κι ἂν τὸ ἔκαναν, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀνακηρύξωμε τὸν ὄπλισμό αὐτὸν «διατηρητέο μνημεῖο»; 4) Καὶ καταλήγει ὁ κ. Γ.Π. μὲ τὸ περίφημο «Ψήφισμα τοῦ Δημοφάντου», τὸ ὁποῖο ἀνακηρύσσει «ὅσιον» καὶ «εὐαγὴ» ὅποιον σκοτώνει τὸν καταλύοντα τὴν Ἀθηναϊκὴ Δημοκρατία. Θεωρεῖ ὁ κ. Γ.Π. ὅτι τὸ Ψήφισμα τοῦ Δημοφάντου θὰ ἀνεκέρυσε ὅσιον καὶ εὐαγὴ κάποιον Ἀθηναῖο τριήρα, ποὺ θὰ παρέδιδε μιὰ ἀθηναϊκὴ τριήρη στοὺς Πέρσες ἢ ἔστω στοὺς Λακεδαιμονίους; Ἡ μήπως θὰ συνήρχετο ἀμέσως ἡ ἐκκλησία στὴν Πνύκα καὶ θὰ τὸν κατεδίκασε εἰς θάνατον; Καὶ γιατί ὁ παραδώσας τὸ «Βέλος» στοὺς Ἀγγλοαμερικανούς «ἥρωικός» ἀντιπλοίαρχος Παπᾶς, ἂν ἐνεργοῦσε κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Ψηφίσματος τοῦ Δημοφάντου, ὅπως προφανῶς θέλει νὰ μᾶς διαβεβαίωση ὁ κ. Γ.Π., δὲν πῆγε νὰ «ἀποκτείνῃ» τὸν Γ. Παπαδόπουλο, τὸν Δ. Ἰωαννίδου ἢ «τινα ἄρχην ἄρχοντα, καταλελυμένης τῆς δημοκρατίας» (ἢ νὰ αὐτοκτονήσῃ ὁ ἴδιος, μιὰ καὶ ἦταν «ἄρχων ἀρχῆς τινος καταλελυμένης τῆς δημοκρατίας», δηλαδὴ κυδερνήτης ἀντιτορπιλικοῦ ἐπὶ χοίντας ἐπὶ ἑπτὰ χρόνια), ἀλλὰ προτίμησε νὰ παραδώσῃ τὸ ἀντιτορπιλικὸ ποὺ κυδερνοῦσε στὸν Ἀμερικανὸ ναύαρχο; 5) Δὲν νομίζει ὁ κ. Γ. Π., ὅτι οἱ προκαταλήψεις παρασύρουν σὲ παραλογισμούς καὶ ὅτι ἡ συνκρίσις ἢ παραποίηση τῶν γεγονότων (γενικώτερα: ἡ παραχάραξις τοῦ παρελθόντος) καὶ ἡ δεδωμένη ἀξιολόγησις τους ὄχι μόνον δὲν ὠδήγησαν ποτέ στὴν ἐξαλήθευσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς πολιτικῆς σκέψεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ, ὅταν συνεχίζονται, τὸν φέρουν ἀκόμη πιὸ βαθιὰ μέσα στὸ σκότος, ὅπου δυστυχῶς ἔχει δουλιάζει καὶ παραδέρνει, χωρὶς ἐλπίδα νὰ λυτρωθῇ;

Αἴσα

Ξεχωρίζετε στὸ περιβάλλον σας ἓναν ἐκλεκτὸν ἄνθρωπον; Κάνετε τοῦ δῶρο γιὰ τὶς γιορτὲς μιὰ συνδρομὴ «Δαυλοῦ» τοῦ 1995. Νὰ εἰσθε δέβαιαι, ὅτι θὰ τοῦ προσφέρετε μιὰ πολὺ εὐχάριστη ἐκπληξιν. Τηλεφωνήστε τώρα στὰ τηλ. 3223957 ἢ 9841655.

Τὸ τέλος τῆς ἀντιπροσωπευτικότητας

Τὸ ὅτι ἡ ἱστορική φάση πού διερχόμαστε εἶναι μεταβατική εἶναι προφανές καί γι' αὐτὸ πασιφανές. Ἡ κυρίαρχη σύγκρουση στὸν κόσμον τοῦ 2000 εἶναι αὐτὴ πού ἀναφέρεται στὴ διαμάχη ἀνάμεσα στὸ (ἤδη ἐπελθόν) τέλος τῆς βιομηχανικῆς ἐποχῆς καὶ στὴν ἀρχὴ τῆς περιόδου τῆς ὑψηλῆς τεχνολογίας καὶ τῆς πληροφορικῆς. Σὲ πολλὰ σημεῖα τοῦ πλανήτη εἶναι κάτι παραπάνω ἀπὸ ὁρατὴ αὐτὴ ἡ σύγκρουση μεταξὺ τῶν δύο ἱστορικῶν φάσεων – εἰδικὰ στὶς πλούσιες, ἀνεπτυγμένες χώρες (ΗΠΑ, Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωση, Ἰαπωνία). Ἐτοί οἱ μελλοντολόγοι καὶ διανοούμενοι τῆς Γῆς¹ διαπιστώνουν μιὰ μεγάλην οὐσιαστικὴ ἀντίφαση, πού χαρακτηρίζει ἀποφασιστικὰ τὸ πολιτικὸ τοπίο τῆς Γῆς στὶς παρυφές τοῦ 2.000 μ.Χ. Ποιὰ εἶναι αὐτὴ ἡ ἀντίφαση; Στὴν ἴδια χώρα ὑπάρχουν γεωγραφικὲς περιοχές, πού ἔχουν εἰσέλθει ἤδη στὴν «μεταβιομηχανικὴ» φάση τῆς ὑψηλῆς τεχνολογίας καὶ τῆς πληροφορικῆς, ἐνῶ ἄλλα μεγάλα τμήματα τῆς ἴδιας χώρας παραμένουν πεισματικὰ στὴν «βιομηχανικὴ ἐπανάσταση», πού ἔχοντας ἡλικία αἰῶνων παρουσιάζεται πιά ἀποστεωμένη. Ἐτοί, ἐνῶ οἱ νοτιοανατολικὲς ἐπαρχίαι τῆς Κίνας ἔχουν ἤδη εἰσέλθει στὰ χρόνια τῆς πληροφορικῆς, τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Κίνας βρῖσκεται πρὶν ἀκόμα ἀπὸ τὸ βιομηχανικὸ στάδιο. Ἡ οἰκονομικοκοινωνικὴ αὐτὴ ἀνισότης, δηλ. ἡ πολιτιστικὴ στὴν οὐσία διαφοροποίηση, εἶναι ὁρατὴ καὶ στὶς ΗΠΑ (Δυτικὴ Ἀκτή, Νότος, Βορρᾶς), τὴν Ἰταλία (Βορρᾶς, Νότος), τὴν Ρωσία (ἀστικὰ κέντρα, ἐπαρχίαι) κ.λπ. Ὁλόκληρος σχεδὸν ὁ Δυτικὸς Κόσμος σπαράσσεται ἀπὸ τὴν οἰκονομικοκοινωνικὴ καὶ πολιτιστικὴ διαμάχη μεταξὺ τῶν δύο «κυμάτων», τοῦ «δεύτερου κύματος» τῆς βιομηχανικῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ «τρίτου κύματος» τῆς ὑψηλῆς τεχνολογίας καὶ τῆς πληροφορικῆς.

[ΠΑΡΕΚΒΑΣΗ: Ἀς μὴ λησμονοῦμε ἐδῶ, ὅτι στὸ πλανήτη μας δὲν ὑπάρχει μόνον ὁ «δυτικὸς», ὁ ἀνεπτυγμένος κόσμος. Ἀπεναντίας μάλιστα ἕνα μεγάλο τμῆμα τῆς οἰκουμένης – γεωγραφικὰ πιθανῶς τὸ μεγαλύτερο – βρῖσκεται ἀκόμα στὴν ἐποχὴ τοῦ «πρώτου κύματος» τῆς γεωργικῆς ἐπανάστασης – ὁ λεγόμενος «Τρίτος Κόσμος» – καὶ παλεύει ἀνάμεσα στὴν λιμοκτονία καὶ τὸν ὑποσιτισμό. Ἄλλη μιὰ τραγικότερη ἀντίφαση τῆς ἐποχῆς, πού ταλανίζει τὴν ἠθικὴ μας καὶ ἀκυρώνει τὸ ἀνθρωπισμὸ τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ.]

Αὐτὴ ἡ κυρίαρχη σύγκρουση μεταξὺ τοῦ «δεύτερου» καὶ «τρίτου κύματος» μέσα στὴν ἴδια χώρα θὰ ἔχει στὸ μέλλον (σὲ πολλὰς περιπτώσεις ἤδη ἔχει) δύο συνέπειες: α) τὸν πολιτικὸ κατακερματισμὸ τῶν μεγάλων ἐκείνων κρατῶν μὲ τίς πλέον ἀποκλίνουσες οἰκονομικὲς καὶ πολιτιστικὲς διαφοροποιήσεις μεταξὺ «δευτέρου» καὶ «τρίτου» κύματος (π.χ. Ἰταλία) καὶ β) τὴν ἀμφισβήτηση τῆς κρατικοποιημένης ἔννοιας τοῦ Ἔθνους (τοῦ Ἔθνους - κρατικοῦ ὑπόβαθρου, ὄχι τοῦ Ἔθνους - πολιτιστικῆς ἀξίας). Ἡδὴ ὑπάρχουν στὴν ἱστορικὴ ἐμπειρία μας τὰ παραδείγματα τῆς τέως Σοβιετικῆς Ἑνώσεως καὶ τῆς πρώην Γιουγκοσλαβίας, ὅπου δέβαια πέρα τῆς πρώτιστης αἰτίας τῆς διάλυσης τῶν κρατῶν αὐτῶν (πού ἦταν ἡ ἀποκλίνουσα οἰκονομικὴ καὶ πολιτιστικὴ διαφοροποίηση) ὑπῆρξαν, ὡς γνωστόν, καὶ ἄλλα βαρύνουσας σημασίας αἰτία (ὅπως ἡ πολιτικὴ κάποιων Μ. Δυνάμεων γιὰ τὸν καθορισμὸ νέων σφαιρῶν ἐπιρροῆς). Ἡ σύγκρουση μεταξὺ τῆς βιομηχανικῆς ἐποχῆς, πού ἀνήκει στὸ παρελθόν καὶ τῆς ἐποχῆς τῆς πληροφορικῆς, πού ἀνήκει στὸ μέλλον, εἶναι ὁρατὴ, γιὰ ὅσους θέλουν νὰ δοῦν, καὶ στὴ γειτονικὴ μας Ἰταλία καὶ στὴν Κί-

να. "Ως τότε τὰ γεωγραφικά τμήματα τῶν χωρῶν αὐτῶν (ἐκεῖνα ποὺ θρίσκο- νται ἤδη στὴν ἐποχὴ τῶν ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν) θὰ ὑπακούουν στὶς οἰκονομικὲς καὶ πολιτικὲς ἐντολὲς τῶν γραφειοκρατῶν τῆς κεντρικῆς κυβέρ- νησής τους (ποὺ ζεῖ ἀκόμη στὴν ἐποχὴ τῆς βιομηχανικῆς ἐποχῆς); "Ὁμως δὲν εἶναι μόνον ἡ ἀνικανότητα καὶ ἡ ἀδυναμία τῶν μανδαρίνων τοῦ Πεκίνου ἢ τῆς Ρώμης νὰ διοικήσουν τὴν ἐπαρχία τῆς Σαγκάης ἢ τοῦ Μιλάνου ἀντί- στοιχα. Ὑπάρχει καὶ πρόβλημα γνῶσης στὰ πολιτικὰ κέντρα ὅλου τοῦ Κό- σμου. Κάθε μέρα ποὺ περνᾶ θὰ εἶναι ὅλο καὶ πιὸ δύσκολο νὰ ὑπάρξει πολι- τικὴ καθοδήγηση ἀπὸ μὴ εἰδικούς πολιτικούς σὲ ζητήματα σύγχρονης τε- χνολογίας. Ὅποτε ὅλο καὶ πιὸ πολὺ θὰ μεταφέρονται οἱ πολιτικὲς ἀποφάσεις στὰ χέρια ἢ μᾶλλον στοὺς ἐγκεφάλους τῶν «εἰδικῶν συμβούλων» καὶ τῶν «τε- χνοκρατῶν». Μήπως εἶναι ἀλήθεια, ὅτι τὸ 2000 θὰ κυβερνοῦν οἱ τεχνοκράτες; (Ἀφήνουμε ἐδῶ ἀνοιχτὸ τὸ ζήτημα τοῦ κατὰ πόσον μιὰ χώρα τὴν κυβερνοῦν οἱ πολιτικοὶ ἢ τὰ διεθνῆ οἰκονομικὰ καρτέλ). "Ὁμως τὸ ἐπελθὸν ἤδη «τρίτο κύμα» καταλύει τὴν «καρδιά» καὶ τὸν πυρῆνα τοῦ παγκόσμιου πολιτικοῦ συ- στήματος (ποὺ ἀπηχεῖ τὴν βιομηχανικὴ ἐποχὴ), δηλ. τὴν ἀντιπροσωπευτικό- τητα. "Ὅταν μιλοῦν οἱ πολιτικοὶ ὅλων τῶν χωρῶν γιὰ «κρίση τῆς πολιτικῆς», δὲν ἀναφέρονται τόσο στὰ ὅπωςδῆποτε σπουδαῖα ζητήματα τῆς διαφθορᾶς ἢ τῆς κατάρρευσης τῶν ἰδεολογιῶν, ἀλλὰ μιλοῦν (πιθανῶς χωρὶς νὰ τὸ γνω- ρίζουν) γιὰ τὴν «ὑπαρξιακὴ-γενετικὴ» κρίση τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀντιπροσωπευ- τικότητας. Τὴν ἐπανάσταση κι ἐδῶ τὴν φέρνει τὸ «τρίτο κύμα» τῆς ὑψηλῆς τε- χνολογίας καὶ τῆς πληροφορικῆς. Ἡ νέα ἐποχὴ, ἡ «μεταβιομηχανικὴ» ὅπως λέγεται, παρέχει δυνατότητες σὲ πολλὲς περιπτώσεις ἄμεσης συμμετοχῆς τῶν πολιτῶν στὶς ἀποφάσεις μὲ τὴν καλωδιακὴ τηλεόραση, τὰ «interactive multimedia», τὶς δορυφορικὲς τηλεσυσκεύεις κ.λπ. Ἡ σύγχρονη ὑψηλὴ τε- χνολογία δίδει τὴν δυνατότητα στὴν τρίτη μ.Χ. χιλιετία, νὰ γίνῃ πραγματι- κότητα τὸ ἀρχαιοελληνικὸ οἰκουμενικὸ ὄραμα τῆς ἄμεσης συμμετοχῆς τῶν ἀνθρώπων στὶς ἀποφάσεις ποὺ τοὺς ἀφοροῦν (Ἀθηναϊκὴ Δημοκρατία τῆς ἰσηγορίας καὶ τῆς ἰσονομίας).

Σὲ πολλὰ σημεῖα τοῦ πλανήτη γίνεται ἤδη ὁρατὴ ἡ προοπτικὴ τῆς ἄμεσης δημοκρατίας τῶν πολιτῶν. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴν πάσχει θανάσιμα ὁ (ὀλιγαρ- χικὸς) θεσμὸς τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ κοινοβουλευτισμοῦ; "Ὅταν σὲ πόλεις τῆς Καλιφόρνιας οἱ πολῖτες ἔχουν καταργήσει τὰ «δημοτικὰ συμβούλια» καὶ ἀποφασίζουν μόνοι τους ἄμεσα (διὰ τῆς καλωδιακῆς interactive TV) γιὰ τὰ θέματα ποὺ τοὺς ἀπασχολοῦν, πῶς θὰ δεχθοῦν οἱ πολῖτες αὐτοὶ παρεμβάσεις ἀπὸ τοὺς ἀναπόφευκτα ἀνίδεους ὁμοσπονδιακοὺς τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας; "Ὅταν ὁ ἄνθρωπος γίνεται ὄντως πολίτης, ποὺ δρᾷ αὐτόνομα καὶ ζεῖ ἐλεύθε- ρα, δηλ. αὐτοκαθοριζόμενος, δὲν ὑπάρχει χώρος γιὰ «ἐκπροσώπους τοῦ λα- οῦ», «φωτισμένους πρωτοπορίες», «χαρισματικούς ἡγέτες», «ἐθνοσωτῆρες». Βέβαια ἡ ἡμέρα, ποὺ ὁλόκληρη ἡ Γῆ θὰ ἀναπνέει τὸν ἀέρα τῆς ἄμεσης δη- μοκρατίας τῶν πολιτῶν, θ' ἀργήσει νάρθῃ. "Ὁμως ὅλες οἱ ἱστορικὲς προσπά-θειες τῶν ἀνθρώπων ἐκεῖ στοχεύουν, συνειδητὰ ἢ ἄσυνειδητα, δείχνοντας τὴν αἰώνια ἐπικαιρότητα τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ ἰδεώδους, τῆς ἄμεσης δημο- κρατίας τῶν «πόλεων-κρατῶν» καὶ τῶν πολιτῶν.

Βέβαια στὴν ἱστορικὴ περίοδο τῆς Κλασσικῆς Ἑλλάδος ἡ ἄμεση δημοκρα- τία τῶν πολιτῶν ἦταν ἀγαθὸ μόνο γιὰ τὶς ἐλληνίδες πόλεις, ἐνῶ ὁλόκληρη ἡ βαρβαρικὴ οἰκουμένη στέναζε κάτω ἀπὸ τὸν θεοκρατικὸ δεσποτισμὸ. Ἡ με-

γαλύτερη ἀδικία, ἡ ἄγνοια, ἦταν ἡ πανταχοῦ παροῦσα ἀτμόσφαιρα σὲ ὅλους τοὺς πολιτισμένους ἢ μὴ βαρβάρους. Ἔτσι στὴν πρώτη χιλιετία π.Χ. οἱ Ἕλληνίδες πόλεις τῶν αὐτοκαθοριζόμενων πολιτῶν ἀποτελοῦν μειοψηφία στὴν οἰκουμένη. Σήμερα ὅμως ἡ ὑψηλὴ τεχνολογία καὶ ἡ πληροφορική δίδουν οἰκουμενικὲς δυνατότητες στὸ ἀρχαιοελληνικὸ ὄραμα τῆς ἄμεσης δημοκρατίας τῶν πολιτῶν. Ἀρκετὲς πνευματικὲς πρωτοπορίες τῆς ἐποχῆς μας, ὅπως ὁ Α. Τόφλερ, ὁ Ε. Μορέν, ὁ Τ. Γκαλμπραϊήθ, ὁ Κ. Καστοριάδης, ἔχουν διαβλέψει, ὅτι τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας στὴν τρίτη χιλιετία πρέπει νὰ εἶναι ἡ γένεση αὐτόνομων, αὐτοδιοικούμενων καὶ ἐλεύθερων περιοχῶν μὲ ἰσγορία, ἰσονομία, ἐλευθερία, ἀνθρωπισμό, ἴσες εὐκαιρίες συμμετοχῆς στὴν παραγωγικὴ διαδικασία καὶ πάνω ἀπ' ὅλα μὲ ἄμεση δημοκρατία τῶν πολιτῶν. Αὐτὸ δηλ. ποὺ ἀποτελεῖ αἷτημα τῆς ταλανιζόμενης ἀνθρωπότητας στὴν τρίτη χιλιετία ποὺ ἐρχεται, εἶναι ἡ ἀναβίωση τοῦ θεσμοῦ τῶν ἀρχαιοελληνικῶν «πόλεων-κρατῶν» σὲ οἰκουμενικὸ ἐπίπεδο. Κι ὅταν γίνεи αὐτό, ἡ ἄμεση δημοκρατία θὰ εἶναι θέμα χρόνου. Φαίνεται, ὅτι ἡ ἀνθρωπότητα μετὰ ἀπὸ χιλιετίες περιπλάνησης ξαναγυρίζει «*μὲ ἄλλα μάτια κι αὐτιά τώρα*» στὴ προκατακλυσμιαία πολιτεία τοῦ Διός, ὅπως τὴν διασώζει ἡ ἀρχαιοελληνικὴ παράδοση: «... *ἐπελθεῖν αὐτὸν (τὸν Δία) τὴν οἰκουμένην σχεδὸν πᾶσαν... τὴν ἰοότητα καὶ δημοκρατίαν εἰσηγούμενον...*»⁴.

Διαμαντῆς Κούτουλας

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ:

1. Ἀλβιν Τόφλερ, «*Τὸ Τρίτο Κῆμα*»· τοῦ ἴδιου, «*War and Anti-War*»· Ἐντγκαρ Μορέν, «*Γῆ-Πατρίδα*».
2. Βλ. τεῦχος 147, «*Δαυλοῦ*», σ. 8611-8614: Ἡνίοχος, «*Τὰ καρτέλ τοῦ πετρελαίου καὶ ἡ σύγχρονη πολιτικὴ*».
3. Οἱ ἑλληνικὲς πόλεις-κράτη, ἀνεξάρτητα ἂν χαρακτηρίζονται ὡς «*δημοκρατίες*» ἢ «*ὀλιγαρχίες*», ἦσαν θεμελιωμένες στὸ «*πάτριον ἔθος*» τῆς ἄμεσης συμμετοχῆς τῶν ἐλεύθερων πολιτῶν στὰ κοινὰ τῆς πόλεως. Ἡ διαφοροποίηση μετὰξὺ «*δημοκρατιῶν*» καὶ «*ὀλιγαρχιῶν*» ἀφοροῦσε στὸν ἀριθμὸ τῶν ἐλεύθερων πολιτῶν, δηλ. στὸ ποιοὶ καὶ πόσοι ἐπρεπε νὰ ἔχουν πολιτικά δικαιώματα. Ἡ ὑψιστὴ ἀξία λοιπὸν στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα ἦταν τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτη, ποὺ ἀποφασίζει ἅμεσα τὰ τῆς πόλης του.
4. Διόδωρος Σικελιώτης, «*Ιστορικὴ Βιβλιοθήκη*», βιβλ. 5ο, 71, 2.

ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΠΑΡΑΔΡΟΜΩΝ:

- Στὸ προηγούμενο 155 τεῦχος, σελ. 9141, στίχος 9ος ἀπὸ πάνω ἔχει παραλειφθεῖ ἡ περίοδος: «*Ὁ Πλάτων στὰ ἔργα του “Τίμαιος” καὶ “Κριτίας” κάνει λόγο, ὡς γνωστὸν, γιὰ τὴ χαμένη ἡπειρο τῆς Ἀτλαντίδας, στὸν “Κριτία” μάλιστα μιλᾷ ἐκτενῶς γιὰ τὸ πολίτευμα τῶν Ἀτλάντων καὶ περιγράφει τὴν χώρα, τὰ οἰκοδομήματα καὶ τὸν ὑψηλὸ πολιτισμό. Ἐκεῖ μάλιστα παραδίδει καὶ τὴν γενεαλογία τῶν πρώτων βασιλέων τῆς Ἀτλαντίδος, οἱ ὅποιοι, σημειωτέον, φέρουν ἑλληνικὰ ὀνόματα*».
- Στὸ ἴδιο 155 τεῦχος, σελ. 9136, στίχος 18 ἀπὸ πάνω παρεισέφρυνε ἡ φράση «*στὴν ἔδρα τῆς Σιών (!) καί*», ἡ ὁποία πρέπει νὰ διαγραφεῖ.

Munus

Ἐπιτέλους! Πάνω πού εἶχα ἀρχίσει νά ἀνησυχῶ, ὅτι δὲν θὰ μπορούσα νά ὁλοκληρώσω τὴν γνώση μου γιὰ τὴν προέλευση καὶ τὴν καταγωγή τῆς γραφῆς, ἦλθε ὁ κύριος Περικλῆς Κοροδέσης (ἐφημ. «Ἐλευθεροτυπία» τῆς 17-10-1994) καὶ μὲ διαφώτισε πλήρως. Ὑἤ, πῶς; Ὑἤτοι θὰ πορευόμουν τὸν δῖον μου, χωρὶς νά γνωρίζω ὅτι «ἡ γραφὴ ἐμφανίζεται γιὰ πρώτη φορὰ στὸ Ν. Ἰράκ τὴν 4η χιλιετηρίδα (sic) π.Χ. καὶ εἶναι ἐπινόηση τῶν Σουμεριῶν»; Τς, τς, τς! τί λές, βρε παιδί μου;

Εὐγε λοιπόν, κύριε Κοροδέση μου! Δὲν θὰ τολμοῦσα οὔτε νά τὸ διανοηθῶ. Αὐτὸ κι ἂν εἶναι τσιτάτο. Τύφλα νά ᾿χη τὸ «Κόκκινο Βιβλίο» τοῦ Μάο. Σκέτη ἀποκάλυψη. Καὶ νά φαντασθῆς, ὅτι ἐμεῖς οἱ ἡλίθιοι κοντεύαμε νά πιστέψουμε, ὅτι ἡ ξύλινη πινακίδα τοῦ Δισπηλιοῦ τῆς Καστοριᾶς ἦταν τὸ ἀρχαιότερο γνωστὸ κείμενο τοῦ κόσμου· τοῦλάχιστον δυὸ χιλιάδες χρόνια ἀρχαιότερο ἀπὸ τὸ παλαιότερο ἀνατολικό. Ὑἤλλὰ βέβαια ὅσο ζῇ κανεὶς μαθαίνει.

Τώρα βέβαια πολὺν δικαίως θὰ μοῦ πῆς: Τρέχα, γύρευε – καὶ ποιὸς θυμᾶται τὴν ἐν λόγω πινακίδα ὕστερα ἀπὸ τόσο καιρό; Ὑἤλλὰ ἔτσι πρέπει νά δεχθοῦμε κι αὐτὰ πού ἔγραψε καὶ κάποιος ἄλλος φέρελπισ κύριος, ὀνόματι Μεγαλομμάτης ἡ Μωχάμετ (καλὴ τὸν ὥρα), ὅτι ἡ γραφὴ κι ὁ πολιτισμὸς εἶναι ἐφεύρεση τῶν Χανααναίων, ἀλλὰ κι αὐτὰ πού ὁ κ. Σιαμάκης μᾶς διαβεβαιώνει, ὅτι δηλαδὴ τὸ ἀλφάβητο εἶναι ἐφεύρεση τοῦ Μωυσῆ. Ὑἤμως, ὅσον καλὸς καὶ ἂν εἶναι ὁ Φοινικισμὸς, εἶναι κομμάτι ἀσυντόνιστος. Ὑἤλλὰ μᾶς λέγει ὁ κύριος Μεγαλομμάτης-Μωχάμετ, ἀλλὰ ὁ κύριος Σιαμάκης κι ἄλλα σεῖς, κύριε Κοροδέση μου. Γιὰ ὄνομα τοῦ Βῆλου, τοῦ Γιαχβὲ καὶ τῆς Ἀστάρτης! Γιὰ συντονισθῆτε, γιὰ νά μπορέσουμε καὶ μεῖς οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι νά προσεγγίσουμε τὴν ἀλήθεια. Γιατί, ἐντάξει, σεῖς εἶστε φωτισμένοι καὶ τὰ γνωρίζετε ἐξ ἀποκαλύψεως· ἐμεῖς ὅμως, πού εἵμαστε ἐκτεθειμένοι στὴν προπαγάνδα τοῦ «Δαυλοῦ», πῶς θὰ ἀναδλέψουμε; Καὶ νά ὀρχονται ἀπὸ κοντὰ κι οἱ ἀφροκοντρισταί, νά μᾶς ἀποπροσανατολίζουν τελείως. Γιὰ κάντε ἀκόμη μιὰ προσπάθεια, γιατί θὰ πεθάνω μ' αὐτὸν τὸν νταγκᾶ.

Ὑἤλλὰ ἄξιος ὁ πολιτιστικὸς μισθὸς τῶν Σουμεριῶν, κύριε Κοροδέση μου. Ὑἤφοῦ στὴν γλῶσσα τους ἡ γυναικὰ ἐλέγετο *munus*, τί ἄλλην χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων; Καὶ νά φαντασθῆς, ὅτι εἶχα παρεξηγήσει κάποιο φίλο μου, πού ὅλο γιὰ *munus* καὶ γιὰ *munus*μίλαγε καὶ τὸν ἔλεγα αἰσχρό. Ὑἤξασκησεν στὰ Σουμεριακὰ ἔκανε ὁ ἄνθρωπος. Ὑἤλλὰ κι αὐτοὶ οἱ Σουμεριοὶ, βρε παιδί μου, ὅλο μισὲς δουλειὲς ἔκαναν. Χάθηκε ὁ κόσμος, νά βροῦνε τὸν τύπο στὸν ὑπερθετικό; Καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, μπορεῖτε νά μοῦ μεταφράσετε Σουμεριακὰ τὸν τίτλο τῆς ταινίας «Ἡ γυναικὰρα μὲ τὰ κόκκινα»;

Καὶ κάτι πρὸς τοὺς ἀρμοδίους, ἂν ὑπάρχη πιά τέτοιο εἶδος στὸ Ρωμαϊκὸ Κρατίδιο. Ὑἤκεινὴ τὴν ρημαδοπινακίδα τοῦ Δισπηλιοῦ θὰ τὴν δώσετε καμμιὰ φορὰ, ἔστω καὶ σὲ φωτογραφία, στὴν δημοσιότητα ἡ ἔχετε γράψει τὸν Ἑλληνισμὸ καὶ τὴν ἱστορία κανονικὰ στὶς *munus* σας;

Γιῶργος Πετρόπουλος

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΤΣΙΑΔΡΑΜΗΣ

Τὰ πανάρχαια πυραμιδοειδῆ κτίσματα τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ Λυγουριοῦ Ἄργους

ΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε προηγούμενα τεύχη (148, 149) τοῦ «Δαυλοῦ» ἔγινε σὲ ἐκτεταμένες καὶ πρωτότυπες ἐρευνες συνεργατῶν του εὐρεῖα ἀναφορὰ στὶς ἄγνωστες πυραμίδες τοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου, βάσει δὲ φωτογραφιῶν μας ἐπεχειρήθη συμπλήρωσις τοῦ ὑποτιθεμένου ἐλλείποντος ἀνω τμήματος τῆς πυραμίδος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀργολίδος γιὰ τὶς ἀνάγκες τῶν δημοσιευθέντων σχετικῶν ἀρθρῶν.

Ἐπειδὴ ἡ μορφή ἐνὸς κτίσματος προσαρμόζεται στὶς λειτουργικὲς καὶ ἀρχιτεκτονικὲς ἀνάγκες του, ἀντιστρόφως ὁ προσδιορισμὸς τῆς κατὰ τὸ δυνατόν πιστοτέρας μορφῆς του δύναται νὰ αἰτιολογήσῃ τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους κατεσκευάσθη καὶ τὴν χρῆσι τὴν ὁποίαν εἶχεν. Ἡ λογικὴ αὕτη ἀπέτελεσε τὴν βάση τῆς μεθοδολογίας, ἡ ὁποία ἀκολουθεῖται κατωτέρω.

Ἡ ἐπὶ τόπου ἐπίσκεψις στὶς πυραμίδες τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ Λυγουριοῦ, ἡ ἀκριβὴς μέτρησις κατὰ τὸ δυνατόν τῶν ὑπαρχόντων ἐρειπίων καὶ ἡ ἀναπαράστασις βάσει τῶν μετρήσεων ὑπῆρξαν ἀποκαλυπτικὲς, ἐφ' ὅσον κατὰ τὸ δυνατόν προσδιώρισαν τὴν πραγματικὴ μορφή τῶν κτισμάτων, κυρίως τοῦ Ἑλληνικοῦ, καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς προκύπτουσα χρῆσι τῶν.

Α. Η ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ

Α.1. Ὁ χώρος

Τὸ ἀρχαῖον αὐτὸ κτίσμα, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται στὶς παρυφές τοῦ οἰκισμοῦ Ἑλληνικὸν τῆς Ἀργολίδος, 7 χιλιόμετρα νοτίως τοῦ Ἄργους (οἱ κάτοικοι δὲν γνωρίζουν, τί ἀκριβῶς ἀντιπροσωπεύει), εἶναι κατασκευασμένο στὶς ὑπώρειες τοῦ Μεγαβουνίου ἐπὶ μικροῦ φυσικοῦ ὑψώματος καὶ εἰς τὸ ὄριον σχεδὸν τῆς κλιτύος του πρὸς τὸν κάμπον, πολὺ κοντὰ στὸν ὑπάρχοντα ναὸ τῆς Ἀγίας Τριά-

Οἱ πυραμίδες στὴν Ἑλλάδα

[...] Στὸν Ἑλλαδικὸν ὡρὸ κατὰ τὴν καταστροφή τῆς Αἰγῆίδος οἱ περισσότερες πυραμίδες ἐξαφανίστηκαν ἢ κατεστράφησαν μερικῶς μαζὶ μὲ τὸν ὑφιστάμενον πολιτισμὸ. Οἱ ἐναπομείναντες, ὅσες ἔχουν καταγραφῆ, εἶναι περὶ τὶς 26, διάσπαρτες ἀπὸ τὴν Θήβα μέχρι τὴν Κρήτη, κατεστραμμένες μερικῶς, εἴτε ἀπὸ τὸν πανδαμάτορα χρόνον εἴτε ἀπὸ τὶς ἀνθρώπινες ἐνέργειες καὶ τὴν ἐγκληματικὴ ἀδιαφορία τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖο ἐμφανίζεται νὰ ἐπιζητᾷ τὴν διατήρησίν τους στὴν ἀφάνεια (πρὸβλ. τὴν ἐγκατάλειψη στὴν τύχη τους τῶν πυραμίδων στὸ Νεοχώρι Φθιώτιδος, πού εἶναι Πελασγικὴ καὶ χρονολογεῖται ἀπὸ ὀρισμένους στὸ 11.000 π.Χ., στὸν Ἅγιο Ἀνδρέα Παρνασσοῦ, στὸ Βαθὺ Βοιωτίας κ.ἄ.). Οἱ πυραμίδες τῆς περιοχῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ (βλέπε σχετικὲς φωτογραφίες) καθὼς καὶ τοῦ Λυγουριοῦ εἶναι τόσο παλαιές, ὥστε ἀκόμα καὶ στὰ χρόνια τοῦ Πανσανία εἶχε ξεχαστῇ ὅχι μόνον ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία κτίστηκαν ἀλλὰ καὶ ἡ χρῆσι τους.

Σύμφωνα μὲ διασωθέντα κείμενα οἱ πρόγονοί μας πράγματι ἐπέλεξαν τὰ σημεῖα στὰ ὁποῖα θὰ ἀνήγειραν κτίσμα ἢ ἱερὸ ἢ καὶ ὁλόκληρη πόλιν. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὰ «Πολιτικά» (VII 1331a) ἀναφέρει: «Τὰς δὲ τοῖς θεοῖς ἀποδιδόμενας οἰκήσεις ἀρμόττει τόπον ἐπιτήδειόν τε ἔχειν καὶ τὸν αὐτόν, ὅσα μὴ ὁ νόμος ἀφορίζει»

δος, σὲ ὑψόμετρο 100 μέτρων καὶ σὲ ὀριζόντια ἀπόσταση ἀπὸ τὸν αἰγιαλό, περίπου 4750 μέτρων, ὅπως προκύπτει ἀπὸ χάρτη τῆς Γεωγραφικῆς Ὑπηρεσίας Στρατοῦ. Ἡ θέα ἀπὸ τὴν πυραμίδα εἶναι πανοραμική, καὶ κατοπτρεῖται ὅλος ὁ κάμπος πρὸς τὴν θάλασσα, ἀπὸ μακρὰν δὲ ἡ ὅλη κατασκευὴ παρουσιάζει τὴν ὄψιν τῶν γνωστῶν εἰς τὸν Ἑλλαδικὸν χώρον ἀκροπόλεων, ἡ δὲ πυραμίδα συμπληρῶνει κατὰ κάποιον τρόπο τὴν ἐλλείπουσα κορυφὴ τοῦ ὑψώματος, ὅπως κυττάζεται ἀπὸ τὸν κάμπον.

A.2. Ἡ κατάστασις τοῦ κτίσματος

Τὸ κτίσμα εὐρίσκεται σὲ ἀνεκτὴ κατάστασι, παρὰ τὶς καταστροφές τὶς ὁποῖες ἔχει ὑποστῇ εἴτε ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο εἴτε ἀπὸ τὴν φύσιν στὸ διάβα τῶν χιλιετιῶν. Ὅπως φαίνεται στὶς φωτογραφίες, διατηροῦνται οἱ τρεῖς ἀπὸ τὶς τέσσερις πλευρές. Ἡ τετάρτη (δυτικὴ) πλευρὰ εἶναι κατεστραμμένη καὶ διατηρεῖται μόνον μικρὸ τμήμα τῆς μετὰ τὴν θεμελίωσίν του. Παρομοίως ἔχει καταρρεύσει ἡ νοτιοδυτικὴ γωνία, ἐνῷ ἔχει σχεδὸν καθαιρεθῇ ὁ μοναδικὸς ἐσωτερικὸς τοῖχος. Τὸ δάπεδον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς πυραμίδος ἀποτελεῖ τὸ φυσικὸν ἔδαφος, εἶναι ἀνώμαλον καὶ δὲν παρουσιάζει ἰχνη πλακοστρώσεως. Ἄλλες ἐπεμβάσεις, μᾶλλον ἀνθρώπινες, ἔχουν προκαλέσει μείωσιν τοῦ ὕψους τῶν τοίχων εἴτε σὲ ὅλο τὸ πάχος των εἴτε μόνον τῆς ἐσωτερικῆς παρειάς των, τῆς ἐξωτερικῆς διατηρουμένης ὑψηλότερα. Ὁροφὴ δὲν ὑπάρχει καὶ τὸ κτίσμα ἐφ' ὅλης τῆς κατόψεώς του εἶναι ἀσκεπές. Γενικῶς ἡ ἐπέμβασις τοῦ ἀνθρώπου ἐδῶ δὲν ἦταν καταλυτικὴ, ὥστε νὰ ἀλλοιωθῇ τελείως τὸ κτίσμα, ὡς συνέβη εἰς τὴν πυραμίδα τοῦ Λυγουριοῦ (βλ. στὴ συνέχεια).

Αἰτία τῆς ἐδῶ μικρότερης ἀνθρωπίνης ἐπεμβάσεως φαίνεται ὅτι ἀποτελεῖ τὸ γεγονός ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς μὴ ὑπάρξεως εἰς τὴν γύρω περιοχὴ μεγάλου οἰκισμοῦ, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ ἀνάγκη οἰκοδομικοῦ ὕλικου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς δυσκολίας τῆς μεταφορᾶς τῶν λιθοσωμάτων λόγῳ τοῦ μεγέθους καὶ συνεπῶς τοῦ μεγάλου βάρους των ἐν συνδυασμῷ μετὰ τὴν τοπογραφίαν τῆς γύρω περιοχῆς, ἀφοῦ ἡ πυραμίδα εὐρίσκεται ἐπὶ ὑψώματος. Γύρω ἀπὸ τὴν πυραμίδα σὲ μικρότερα ἢ μεγαλύτερα ἀπόστασις ὑπάρχουν καταπερόντες λίθοι αὐτῆς (ἐκ τῶν ὁποίων ὠρισμένοι θὰ μπορούσαν νὰ ἐπανατοποθετηθοῦν, ὥστε νὰ ἀναστηλωθῇ κατὰ τὸ δυνατόν τὸ μνημεῖον καὶ νὰ συμπληρωθῇ ἀκόμη περισσότερον ἢ μορφῇ του).

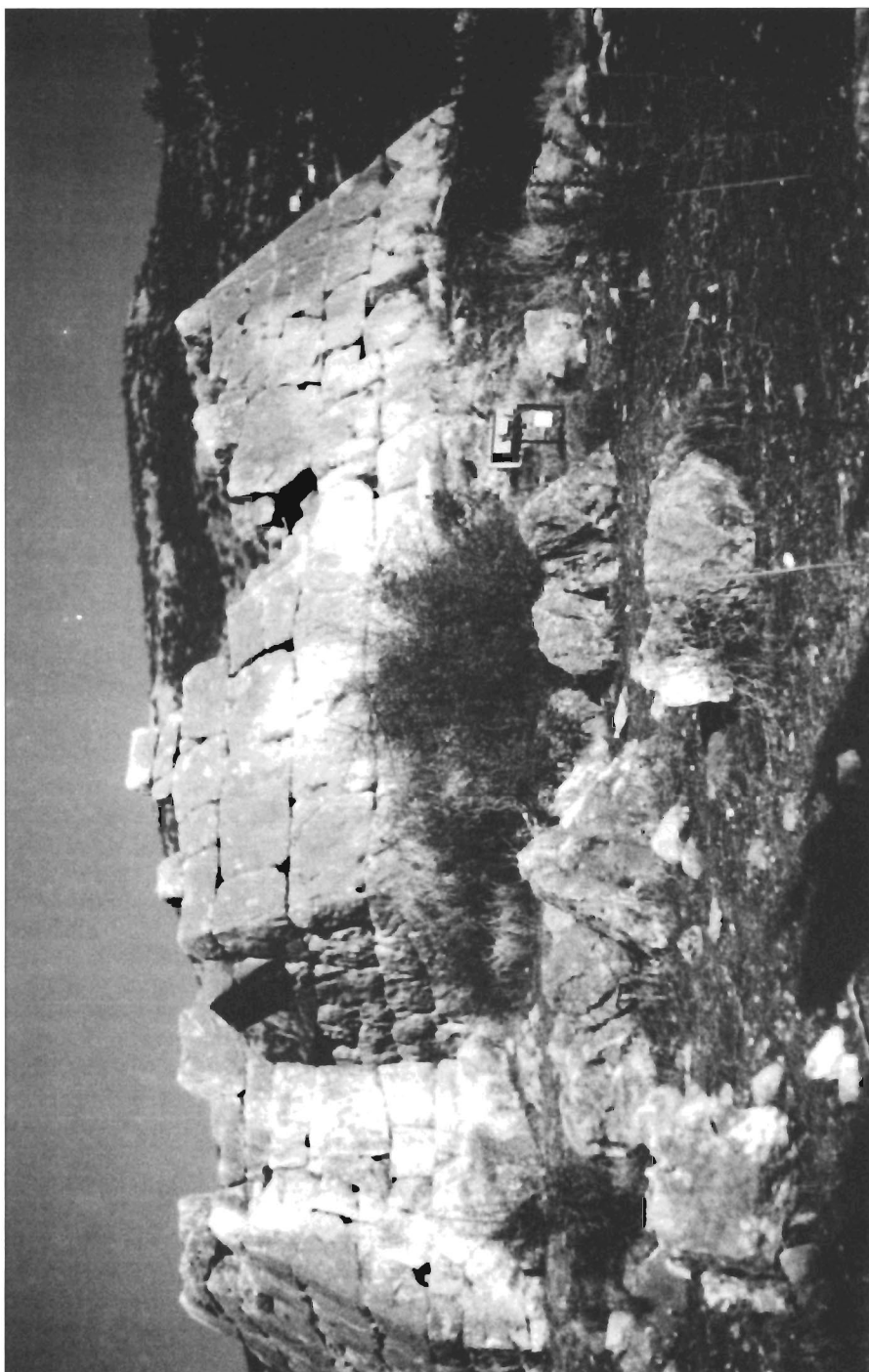
A.3. Ἡ γεωμετρία τοῦ κτίσματος

Βάσιν τῶν μετρήσεων καὶ ὑπολογισμῶν μας γιὰ τὴν διαπίστωσιν τῶν γεωμετρικῶν χαρακτηρι-

χωρὶς ἢ τοι μαντεῖον ἄλλο πυθόχρηστον». Συνεπῶς σ' αὐτὸ τὸ ἀπόσπασμα καθορίζεται, ὅτι οἱ θέσεις τῶν ἱερῶν ἔπρεπε –ἐπὶ ἀνακατασκευῆς– νὰ εἶναι οἱ ἴδιες ἢ νέες, τὶς ὁποῖες θὰ καθόριζε ὁ νόμος ἢ πυθόχρηστο Μαντεῖο. Ὁ Πανσανίας (Ἀττικά 31,1) γράφει: «Οἱ δὲ μικροὶ δῆμοι τῆς Ἀττικῆς, ὡς ἔτυχεν ἕκαστος οἰκισθεῖς». (Ἀπὸ τότε ὁ Ἕλληνας ἔκτιζε «ἐκτὸς σχεδίου»). Ὁ Στράβων (Β' Ε-III-4): «Ὅσοι τόπων ιδιότητος ἐπιχειροῦσιν, οἰκείως προσάπτονται καὶ τῶν οὐρανίων καὶ γεωμετρίας σχήματα καὶ μεγέθη καὶ ἀποστήματα...» [Ὅσοι ἀσχολοῦνται μετὰ τὶς θέσεις τῶν διαφόρων τόπων λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τὰ οὐράνια καὶ γεωμετρικὰ σχέδια καὶ μεγέθη καὶ ἀποστάσεις...]. Συνεπῶς ἀδιαμφησθήτητα οἱ Ἕλληνες χρησιμοποιοῦσαν τὴν ἀστρονομία, τὴν γεωμετρία, τὴν γεωδεσία (μετροῦσαν ἀποστάσεις μετὰ τῶν περιοχῶν πού ἐχωρίζοντο ἀπὸ δουνὰ ἢ ὑδάτινες ἐπιφάνειες), τὰ μαθηματικὰ κ.λπ. Ἡ δημιουργία καὶ μόνον τῶν προαναφερθέντων, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ὑπολοίπων ἐπιστημονικῶν ὄρων, οἱ ὁποῖοι χρησιμοποιοῦνται παγκοσμίως σήμερον, διότι δὲν ὑφίστανται στὶς ὑπόλοιπες γλώσσες, ἀποδεικνύει ποιοὶ ἀνεκάλυψαν καὶ ποιοὶ ἐφήρμοσαν πρῶτοι αὐτοὺς τοὺς ὄρους.

Ἡ Μεγάλῃ Πυραμίδι τῆς Αἰγύπτου συνδέεται μετὰ συγκεκριμένους γεωμετρικὰς σχέσεις –γεωδετικά– μετὰ τὸν Ἑλλαδικὸν χώρο. Οἱ σχέσεις αὗται νοοῦνται ὑπὸ μορφὴν ἰσοπλεύρων τριγώνων, στὰ ὁποῖα ἡ μία κορυφὴ κατέχεται ἀπὸ τὴν πυραμίδα, οἱ δὲ ἄλλες δύο ἀπὸ Ἑλληνικὰς πόλεις ἢ ἱερὰ. Ἰδία σχέσις τῆς ὑφίσταται, ἀλλὰ μετὰ ἰσοσκελῆ τρίγωνον (π.χ. Ἀθῆναι-Πυραμίδι-Σπάρτη), ἐπιπλέον σχέσις γωνιῶν κανονικῶν ἑξαγώνων

”Οψι ἀνατολική μετὰ τῆς ἐξωτερικῆς εἰσόδου καὶ τοῦ δετωματικοῦ ὑπερθύρου τῆς πυραμίδος τοῦ Ἑλληνικοῦ.

στικῶν τοῦ μνημείου ἀπετέλεσε ὁ ὑπολογισμὸς τῆς κλίσεως τῶν ἐδρῶν, οἱ διαστάσεις τοῦ ἐσωτερικοῦ δωματίου, τὸ ὕψος τῆς ἐσωτερικῆς παρεῖδς τῶν τοίχων σὲ συγκεκριμένο σημεῖο καθὼς καὶ τὸ πᾶχος τῆς στέψεως τοῦ τοίχου εἰς τὸ σημεῖον αὐτό.

Ἀπὸ συνδυασμὸν ἀναλυτικῶν ὑπολογισμῶν καὶ ἐπὶ τόπου μετρήσεων προκύπτει, ὅτι ἡ πυραμίδα ἔχει κάτοψιν ὀρθογωνική καὶ ὄχι τετραγωνική, μὲ ἐξωτερικὲς διαστάσεις 12.60 μ. x 14.50 μ. (σχ. 1). Ἡ πυραμίδα εἶναι προσανατολισμένη οὕτως, ὥστε κάθε πλευρά της νὰ κεῖται ἔναντι καὶ ἐνὸς σημείου τοῦ ὀρίζοντος. Ἡ εἰσοδος εἶναι τοποθετημένη εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρά.

Ὑπελογίσθη, ὅτι ἡ γωνία ω_1 τῆς κλίσεως ἐκάστης ἐκ τῶν τεσσάρων ἐπιπέδων ἐδρῶν ὡς πρὸς τὸ ὀριζόντιον ἐπίπεδον τῆς βάσεως εἶναι ἡ ἴδια καὶ ἴση μὲ 63.43° ἢ ἔχει κλίσιν $\epsilon\phi \omega_1 = 2$. Ἡ κλίσις αὕτη, ὡς κατανοεῖται, εἶναι πολὺ εὐκόλον νὰ ὑλοποιηθῇ κατὰ τὴν κατασκευὴν μὲ ἀπλὴ μέτρησι ἐνὸς μήκουσ γιὰ κάθε δύο ὕψη. Ἡ γωνία ω_2 ἐκάστης ἐκ τῶν τεσσάρων ἀκμῶν τῆς πυραμίδος ὡς πρὸς τὸ ὀριζόντιον ἐπίπεδον τῆς βάσεως εἶναι ἡ ἴδια καὶ ἴση μὲ 54.74° ἢ $\epsilon\phi \omega_2 = 1.41 = \sqrt{2}$. Οἱ τέσσαρες διέδροι γωνίες, τίς ὁποῖες σχηματίζουν κατὰ ζεύγη οἱ τέσσαρες παράπλευρες ἑδρες, ἔχουν τὸ αὐτὸ μέτρον ὡς ἴσον μὲ 101.13° . Τέλος ἐκάστη ἐκ τῶν τεσσάρων ἀκμῶν τῆς πυραμίδος καὶ ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς κάθε μᾶς παράπλευρης ἑδρας σχηματίζει μετὰ τῆς βάσεως τῆς ἑδρας γωνίαν ω_4 ἴσην μὲ 65.90° ἢ $\epsilon\phi \omega_4 = 2.24$.

Α.4. Τὸ πραγματικὸ σχῆμα καὶ τὸ ὕψος τοῦ κτίσματος

Ἐπειδὴ ἡ κάτοψις τῆς πυραμίδος εἶναι ὀρθογώνιον καὶ ὄχι τετράγωνον, οἱ δὲ παράπλευρες ἑδρες ἔχουν τὴν ἴδιαν κλίσιν ὡς πρὸς τὸ ἐπίπεδον τῆς βάσεως (ὡς ἄνωτέρω), προκύπτει μετὰ θεδαιότητος τὸ συμπέρασμα, βασισμένο στίς ἀρχές τῆς γεωμετρίας, ὅτι τὸ μελετώμενο κτίσμα δὲν θὰ ἦ δυνατό νὰ ἀποτελῇ πυραμίδα ὑπὸ τὴν αὐστηράν μαθηματικὴν ἔννοιαν τοῦ ὅρου. Δηλαδή οἱ τέσσαρες ἀκμές προεκτείνόμενες δὲν διέρχονται διὰ τοῦ αὐτοῦ σημείου. Ὡς παρουσιάζεται στὸ ἐπισυναπτόμενο προοπτικὸ σχέδιο (σχ. 2), ἡ ἀλληλοτομία τῶν ἐπιπέδων τῶν τεσσάρων παραπλευρῶν ἐδρῶν δημιουργεῖ πυραμιδοειδὲς σχῆμα ὕψους 12.60 μ., ὅση καὶ ἡ διάστασις τῆς μικρῆς πλευρᾶς, καὶ ὄχι πυραμίδα. Ἀναθεωρεῖται ἐπομένως ὡς πρὸς τὸ σχῆμα ἡ προταθεῖσα εἰς τὸ τεῦχος 149 τοῦ «Δαυλοῦ» ἀναπαράστασις.

Θὰ ἦταν ὅμως δυνατόν τὸ πυραμιδοειδὲς αὐτὸ κτίσμα νὰ ἦταν συμπληρωμένον μέχρι κορυφῆς μὲ λίθους ἢ μὲ ἄλλο ὑλικό;

ἡ ἐπταγώνων κ.λπ. Ἀκόμα ὁ λόγος τοῦ ὕψους της, ἐκπεφρασμένος σὲ Ἑλληνικά «στάδια», δηλαδή 800:1001, στὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά ἐγράφετο «Α' Α:Ω» (πρῶτο καὶ τελευταῖο γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου) (βλ. Θεοφ. Μανιά, «Ἀγνωστα Μεγαλουργήματα τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων», Ἀθῆναι χ.χ.).

Τὸ σχῆμα τῆς πυραμίδος ὑλοποιεῖ ἓνα προσδιορισμὸ τοῦ σχήματος τοῦ Σύμπαντος κατὰ τοὺς Ὀρφικοὺς («Σύμπαν ρόμβος ἐστί»), ὅπου τὸ μισὸ τοῦ σχήματος τὸ παρατηροῦμε σὰν ὑπέργεια κατασκευή, ἐνῶ τὸ ὑπόλοιπο (σὰν νοητὴ κατασκευὴ) περικλείεται ἀπὸ τὴ γῆ. Σύμφωνα μὲ τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά Μυστήρια ἡ ὕλη, ἐπειδὴ μορφοποιεῖται ἀπὸ τὸ πνεῦμα, θεωρεῖται ὅτι θρῖσκεται σὲ ἄμορφη κατάστασις, μέχρις ὅτου στὸ μέλλον γίνῃ δυνατὴ ἡ τέλεια ἐναρμόνισή της μὲ τὸ πνεῦμα. Ἡ λέξη «πυραμῖς» στὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά σημαίνει: α) φωτισμὸς διαρκῆς καὶ ἀκατάπαυστος, β) πῦρ ἐπὶ κορυφῇ, γ) συγκεντρωμένο πῦρ καὶ δ) ἡλίον ἁμβων. Ἡ ἀντίστοιχη ἀρχαία αἰγυπτιακὴ λέξις ἦταν «χουτί» ἢ «χουφού», τὰ ὁποῖα σημαίνουν ἐνδοξο φῶς.

Ἐὰν ἐξαγιόσουμε τὴν Πυραμίδα τοῦ Ταυγέτου καθὼς καὶ τὴν Μεγάλῃ Πυραμίδα τῆς Αἰγύπτου, οἱ ὁποῖες κατασκευάστηκαν σὲ συγκεκριμένες διαστάσεις γιὰ συγκεκριμένους λόγους καὶ συγκρίνουμε τίς ὑπόλοιπες Ἑλληνικὲς μὲ τίς Αἰγυπτιακὰς, θὰ παρατηρήσουμε τὰ ἑξῆς: Οἱ Αἰγυπτιακὲς διὰ τοῦ ὄγκου ἐπιζητοῦν νὰ ἐπιβάλουν τὸν φόβο μᾶλλον καὶ τὸ δέος (ἡ νοοτροπία αὕτη εἶναι ἴδιον μὴ καλλιεργημένων ἀνθρώπων). Μπροστὰ σὲ τέτοιους ὄγκους ὁ ἀνθρώπος νοιώθει ἐλάχιστος, ταπεινωμένος, δὲν

1. Ἡ ὑπαρξὶς λίθων μέχρι κορυφῆς εἶναι ἀδύνατος, διότι, ἐὰν ἦταν ἕως τὴν κορυφή συμπληρωμένον, ἡ αἶθουσα θὰ κατεπλακώνετο ἀπὸ τὶς πέτρες τῆς ὀροφῆς, οἱ ὁποῖες ἔχουν συνολικὸν βάρος περίπου 300 τόνων. Μόνον ἐάν:

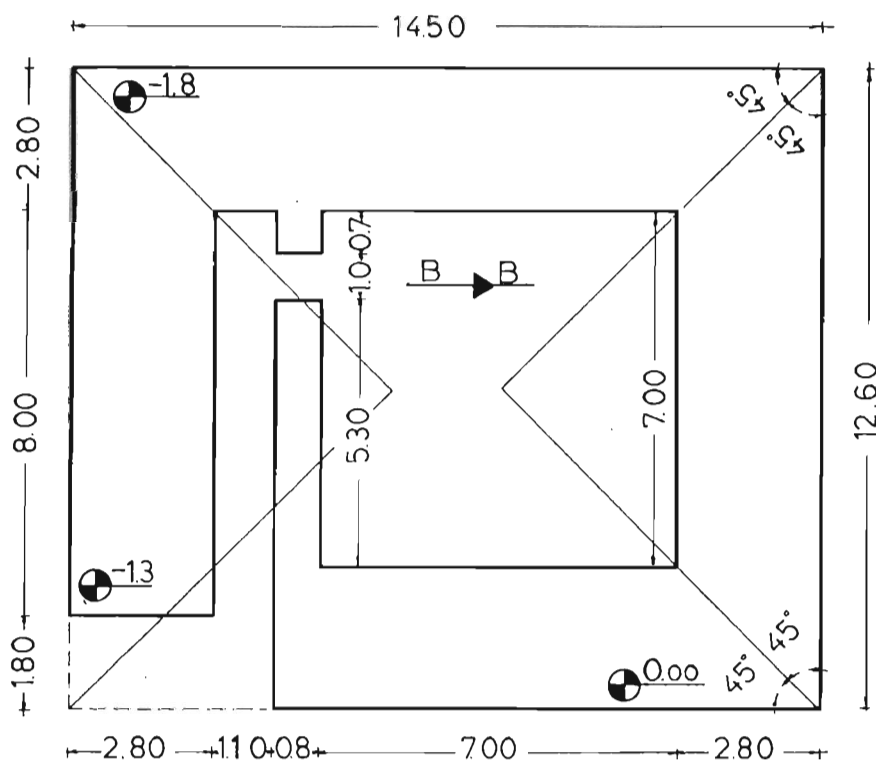
1.α.: ὑπῆρχεν ἰσχυρότατον ἐσωτερικὸν ὑποστυλῶμα, τὸ ὁποῖον θὰ παρελάμβανε σημαντικὸ μέρος τοῦ κατακορύφου φορτίου, θὰ ἦταν ἴσως δυνατόν νὰ σταθεροποιηθῇ ἡ ὀροφή· εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὅμως, ἀπὸ ὅπου ἔχει ἀφαιρεθῇ τὸ δάπεδον, δὲν ὑπάρχουν ἴχνη τῆς θεμελιώσεως ἐνὸς τοιούτου ὑποστυλώματος.

Ἐπομένως ὑποστυλῶμα δὲν ὑπῆρχε καὶ συνεπῶς οὔτε καὶ λίθινη ὀροφή.

1.β.: Ἄλλος τρόπος θὰ ἦταν ἡ δημιουργία θόλου ἐπάνω ἀπὸ τὴν αἶθουσα. Ὅμως ἡ λειτουργία τοῦ θόλου δημιουργοῦσα ὀριζόντιες δυνάμεις εἰς τὰ σημεῖα ἐδράσεώς του ἐπὶ τῶν περιμετρικῶν τοίχων, διευθυνομένων ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν τῆς πυραμίδος, θὰ ὡδηγοῦσε σὲ ἐκτίναξι πρὸς τὰ ἔξω τῶν περιμετρικῶν τοίχων καὶ ἐν συνεχείᾳ κατάρρευσι τῆς ὀροφῆς, ἀφοῦ τὸ ὑπάρχον πάχος τοῦ 1.00 μ. τῶν μέχρι ὕψους 3.60 μ. διασωθέντων περιμετρικῶν τοίχων δὲν θὰ μποροῦσε νὰ τὶς παραλάβῃ. Μόνον ἡ διάταξι ἰσχυρῶν ἐλκυστήρων θὰ ἦ δυνατόν νὰ σταθεροποιήσῃ τοὺς ἐσωτερικοὺς τοίχους καὶ ἐν συνεχείᾳ τὴν ὑποτιθεμένην ὀροφήν. Μετὰ δεδαιότητος θεωροῦμε ὅμως, ὅτι ἐλκυστήρες δὲν ἐτοποθετήθησαν ποτέ, ἀφοῦ ἀπαιτοῦνται διαμπερεῖς ὁπές στοὺς περιμετρικοὺς τοίχους, οἱ ὁποῖες δὲν ὑπάρχουν, ὡς μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸν διασωθέντα δόρειο τοῖχο.

Ἐπομένως ἡ ἀνυπαρξία ἐλκυστήρων ὁδηγεῖ ὁμοίως εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν λίθινης ὀροφῆς.

1.γ.: Ἐπιπροσθέτως, ἐὰν τὸ κτίσμα ἦταν συμπληρωμένο μὲ λίθους μέχρι κορυφῆς, γιὰ νὰ πα-

Σχ. 1: Κάτοψις τῆς πυραμίδος τοῦ Ἑλληνικοῦ.

ρουσιάζει την σημερινή μορφή, θά έπρεπε νά απομακρυνθούν οί λίθοι τής όροφής. Αυτό θά μπορούσε νά είχε γίνει μέ δύο τρόπους:

1.γ.α.: Μέ φυσική ή τεχνητή κατάρρευσι τής όροφής και έν συνεχεία απομάκρυνσι τών καταπεσόντων λίθων. Ή κατάρρευσι όμως τής όροφής μέ τό τεράστιο βάρος τής θά είχε τουλάχιστον διασαλεύσει και τούς περιμετρικούς τοίχους ούτως, ώστε δέν θά είχαν τήν έξαιρετική έπιπεδότητα πού παρουσιάζουν τώρα. Ήπι πλέον κατά πρώτον και εύκολότερα θά απέμακρύνοντο οί λίθοι τών περιμετρικών τοίχων και έν συνεχεία οί καταπεσόντες εις τό έσωτερικόν. Αυτό όμως θά ώδηγούσε σέ πλήρη ίσοπέδωσι του μνημείου, πράγμα τό όποιον δέν συμβαίνει.

1.γ.β. Μέ προσεκτική καθαίρεσι και έν συνεχεία απομάκρυνσι τών λιθοσωμάτων, ή όποία είναι και ή μόνη άπομένουσα περίπτωση. Άλλά τότε γιατί νά καθαιρεθούν μόνον οί επικίνδυνοι λίθοι τής πυραμιδοειδούς κορυφής και νά μή καθαιρεθούν έν συνεχεία και οί υπόλοιποι τών περιμετρικών τοίχων, πράγμα τό όποιον παρουσιάζει μεγάλη εύκολία; Προφανώς θά ύπήρχε μεγάλη ανάγκη ύλικών, ώστε νά άποτολμηθή τοιούτου είδους επέμβαισι, ή δέ όλη έργασία θά ήταν καλώς σχεδιασμένη. Άρα τό λογικώτερον θά ήταν ή ίσοπέδωσις του μνημείου (γεγονός τό όποιον συνέβη στήν πυραμίδα του Άλγουριού), αλλά όχι μέ απομάκρυνσι όλων τών λιθοσωμάτων και δη όχι μόνον εκείνων τής ύποτιθεμένης κορυφής.

Έπομένως κατάρρευσι όροφής ούτε έγινε ούτε προεκλήθη τεχνητώς, ως άποδεικνύει όχι μόνον ή κατάστασις τών περιμετρικών τοίχων αλλά καθ' έαυτή ή ύπαρξις των.

2. Έάν ή το έως κορυφής συμπληρωμένον, ώστε νά ύλοποιηθή έν τέλει τό πυραμιδοειδές σχήμα μέ άλλο τεχνητό ύλικό π.χ. κεραμίδια, πλάκες κ.λπ. έπί τεχνητής στέγης ύψους 9.00 μ. άνω τής στέψως τών τοίχων, θά ύπήρχεν πλήρης αισθητική και άρχιτεκτονική άσυμφωνία και άσυναρτησία. Σε καμία περίπτωση δέν θά ήταν αισθητικώς άποδεκτή ή συνύπαρξις τών κυκλωπειών λίθων και ή τεχνητή στέγη. Μόνον άνεραμάτιστοι τεχνικοί θά ώδηγούντο σέ τοιούτου είδους άρχιτεκτονική και αισθητική λύσι. Τό όλον κτίσμα όμως αποκλείει τήν σύλληψί του υπό έπιπολαίων τεχνικών.

Έπομένως και ή τεχνητή πυραμιδοειδής στέγη δέν νά αποκλεισθή για λόγους καθαρώς άρχιτεκτονικούς.

3. Οί τρείς σωζόμενες παράπλευρες έδρες φθάνουν σέ μερικά σημεία έως τό αυτό ύψος (3.60μ.). Είναι άπίθανον, εάν τό ύψος ήταν μεγαλύτερον, άνθρώπινες ή τυχαίες φυσικές επέμβαισις τε-

μπορεί νά αισθανθή ψυχική και πνευματική ανάταση. Τό αντίθετο συμβαίνει μέ τίς Έλληνικές πυραμίδες, όπως του Έλληνικού στο Άργος, μέ διαστάσεις περίπου 15X15 μέτρα, πού διαθέτει στήν μία πλευρά είσοδο μέ άψιδωτό, τριγωνικό σχήματος ύπερθυρο, διάδρομο και έσωτερική θύρα. Οί διαστάσεις καθώς και ή όλη κατασκευή άποδεικνύουν, ότι και σ' αυτή τήν περίπτωση εφαρμόστηκε ή κλασσική Έλληνική νοοτροπία, δηλαδή συμμετείχαν τό κάλλος, ή άρμονία, οί άνθρώπινες διαστάσεις, οί όποιες προσφέρουν ψυχική και πνευματική ανάταση.

Ή ίδια νοοτροπία ύφίσταται και στίς υπόλοιπες κατασκευές τών Αίγυπτίων. Τόν ναό του Καρνάκ ή τά άγάλματα του Άσσονάν συγκρίνατέ τα μέ τόν Παρθενώνα ή μέ τόν Έρμη του Πραξιτέλους, για νά κατανοήσετε τό σκεπτικό. Στόν Παρθενώνα οί «εϋθείες» δέν είν' εϋθείες, ή κλίση τους αντιστοιχεί μέ τήν καμπυλότητα τής έπιφανείας τής γής. Στο ναό του Διός στη Νεμέα μεταξύ τών διπλών μαρμαρίνων τοιχωμάτων έχει αφαιρεθή ένα πάχος 6 χιλιοστών από άμφότερες τίς μαρμαρίνες πλάκες, ώστε νά μεσολαβή ένα κενό 12 χιλιοστών. Οί έχοντες τίς αντίστοιχες γνώσεις θ' αναγνωρίσουν άμέσως τήν ιδανική θερμομόνωση-ήχομόνωση. (Ή διαπίστωση αυτή ανακοινώνεται για πρώτη φορά). Άναζητήστε παρόμοιες καταστάσεις όχι μόνον στήν Αίγυπτο αλλά παγκοσμίως. Δέν θά τίς βρήςτε πουθενά.

Σύμφωνα μέ τή γνώμη Έλλήνων έπιστημόνων και άκαδημαϊκών, ή χρονολόγηση τών έλληνικών πυραμίδων ξεπερνά κατά χίλια διακόσια χρόνια τίς Αίγυπτιακές. Τά άπο-

Βόρειος πλευρά, ανατολική γωνία της πυραμίδος του Ἑλληνικοῦ. Λεπτομέρεια τῆς θανμάσιας τοποθετήσεως καὶ συναρμογῆς τῶν λίθων.

λικώς να κατέληγαν εις τὸ αὐτὸ ὕψος τῶν 3.60 μ. σὲ τυχαῖα καὶ διαφορετικὰ σημεία τῶν ἐδρῶν τῆς πυραμίδος.

Ἐπομένως τὸ ὕψος τῶν 3.60 μ. εἶναι καὶ τὸ πραγματικὸ ὕψος τῆς πυραμίδας ἀπὸ κατασκευῆς.

4. Ἡ μικροτέρα πλευρὰ τῆς ὀρθογωνικῆς ἀποτμήσεως, ὅπου εὐρίσκεται ἡ ἐξωτερικὴ εἰσοδος (βλ. ἐπομένη § A.5), ἔχει διάστασιν ἀκριδῶς 1.80 μ. Ἐπειδὴ ἡ κλίσις τῶν ἐδρῶν εἶναι ἴση μὲ 2, ἡ κεκλιμένη ἀνατολικὴ ἐδρα τέμνει τὶς κατακόρυφες πλευρὰς τῆς ἀποτμήσεως ἀκριδῶς σὲ ὕψος 3.60 μ., ὅσο δηλαδὴ τὸ ὕψος τῶν σωζομένων τριῶν ἄλλων πλευρῶν, ὡς παρουσιάζεται καὶ εἰς τὸ ἐπισυναπτόμενον προοπτικόν. Ἡ ἐπιλογὴ ἐπομένως τῶν 1.80 μ. ὡς διαστάσεως τῆς μικροτέρας πλευρᾶς τῆς ἀποτμήσεως ἦταν σκόπιμα ἴση μὲ τὸ ἥμισυ τοῦ ὕψους, ἐπιλύουσα κατασκευαστικὰ ἀλλὰ καὶ αἰσθητικὰ προβλήματα κατὰ τὴν ἀλληλοτομίαν τῆς ἀνατολικῆς ἐδρας μετὰ τῶν κατακορύφων παρειῶν τῆς ἀποτμήσεως στὸ τελειώμά τους.

Ἐὰν τὸ κτίσμα εἶχε μεγαλύτερον ὕψος ἀπὸ ἐκεῖνο τῶν 3.60 μ., τὸ ὅποῖον, ὡς ἀνεφέρθη, εἶναι ὅσο καὶ τὸ ὕψος τῆς ἀλληλοτομίας κατακορύφων καὶ κεκλιμένων ἐδρῶν, τότε συνεχιζομένη ἡ ἀνατολικὴ κεκλιμένη ἐδρα ἐπάνω ἀπὸ τὴν κατακόρυφον παρειάν τῆς ἀποτμήσεως τῶν 3.90 μ. θὰ ἐπρεπε νὰ συνεχίζεται καὶ ἐκεῖ ὑπὸ κλίσιν. Ἀλλὰ τότε ἀφ' ἐνὸς μὲν δὲν θὰ ὑπῆρχε προφανὴς λόγος εἰς τὴν ἐπιλογὴν τῆς διαστάσεως τῶν 1.80 μ. τῆς μικρῆς πλευρᾶς, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ κατελύετο στὴν περιπτώσει τοῦ μεγαλύτερου ὕψους ἡ αὐστηρότης τῆς γραμμῆς τοῦ κτιρίου ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἀπόμνησι. Πρέπει ἐπομένως νὰ γίνῃ ἀποδεκτόν, ὅτι τὸ ὕψος τῶν 3.60 μ. ἦταν καὶ τὸ μεγαλύτερον ὕψος τοῦ κτιρίου ἀπὸ κατασκευῆς.

Συμπέρασμα παραγράφου A.4.

1. Τὸ μελετώμενον κτίσμα δὲν εἶναι πυραμίδα ὑπὸ τὴν αὐστηρῶς μαθηματικὴν ἔννοιαν τοῦ ὄρου.
2. Δὲν ἦταν ποτὲ συμπληρωμένον μέχρι τῆς νοητῆς κορυφῆς μὲ λίθους ἢ ἄλλου εἶδους στέγη.
3. Εἶχεν ὕψος 3.60 μ., τὸ ὅποῖον εἶναι καὶ τὸ σημεῖον ἀλληλοτομίας τῶν ἐξωτερικῶν κεκλιμένων ἐπιφανειῶν μετὰ τῶν κατακορύφων παρειῶν τῆς ἀποτμήσεως τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς.

A.5. Ἡ πυραμίδα ὡς κτίσμα

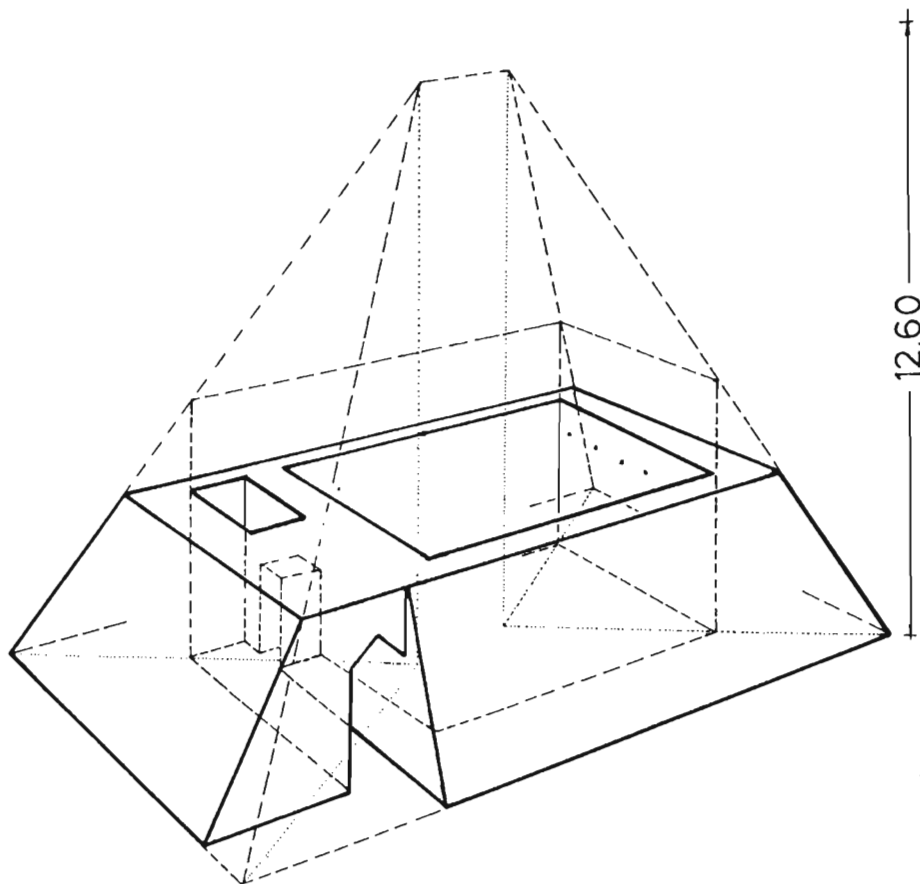
A.5.1. Ἡ εἰσοδος

1. Ἡ πυραμίδα εἶναι κατασκευασμένη ἀπὸ πολὺ καλῶς λαξευμένα καὶ σωστά τοποθετημένα μεγάλα λιθοσώματα διαφορετικοῦ μεγέθους καὶ διαφορετικοῦ σχήματος, προερχόμενα ἀπὸ ἐντόπι-

δεικτικὰ στοιχεῖα ὅμως δείχνουν, ὅτι ἀκόμα καὶ αὐτὴ ἡ χρονολόγησις ἔχει ὑποστῇ τρομερὲς «περικοπές» (βλ. ἐφημερίδα «Ἐλεύθερος Τύπος» τῆς 2 Αὐγούστου 1992)*. Τὸ τριγωνικὸ σχῆμα τῶν πυραμίδων, σὰν δομικὴ κατασκευὴ τουλάχιστον, εἶναι παντελῶς ἀνύπαρκτο ὄχι μόνον στὴν Αἴγυπτο, ἀλλὰ καὶ γενικότερα στὶς Ἀφρικανοασιατικὰς χώρας. Ἀντίθετα τὸ συναντᾶμε παντοῦ στὸν Ἑλλαδικὸν χώρον. Κυττάξτε γύρω σας: σὲ ὅποιον ἀρχαιοελληνικὸν κτίσμα κι' ἂν πέση τὸ μάτι σας, θὰ δῆτε τὴν τριγωνικὴν ζωφόρον νὰ «προστατεύη» μέσα της θεοὺς καὶ ἡμιθέους. Ἀπὸ τὴν Πύλιν τῶν Λεόντων στὶς Μυκῆνες, ἡ ὁποία ἐκφράζει τὴν ὑλοποίησιν μιᾶς ιδέας, μέχρι τὴν τετρακτὺν τοῦ Πυθαγόρα, μιὰ ἀπὸ τὶς ὑπέρτατες πνευματικὰς συλλήψεις, ἀποδεικνύεται ὅτι τὸ σχῆμα αὐτὸ συνόδευε τὸν Ἕλληνα παντοῦ. Ὡς θυμηθοῦμε ἐδῶ τὸ σχέδιον τοῦ γραμματος «Π» (ἀρχικὸν τῆς λέξεως πυραμῖς) στὴν μητέρα ὄλων τῶν γραφῶν, τὴν Ἑλληνικὴν Γραμμικὴν. Αὐτὸ εἶναι:

*Ὅμως δὲν μποροῦμε νὰ μὴν ἀναφέρωμε μὲ τὴν ἐνκαιρίᾳ αὐτὴ τὸ γεγονός ὅτι ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, μολονότι εἶχε ἀνακοινωθῇ ὅτι θὰ ἔκανε ἐντὸς τοῦ Μαρτίου 1994 ἐπίσημη ἐκδήλωση, γιὰ νὰ ἀναγγεῖλῃ τὴν ὑπαρξὴ τῶν πανάρχαιων πυραμίδων τῆς Ἑλλάδος, μέχρι στιγμῆς δὲν ἐπραγματοποίησε τὴν ἐν λόγῳ ἀνακοίνωσιν γιὰ ἄγνωστους λόγους.

Σχ. 2: Προοπτικό της πυραμίδος του Έλληνικού.

ους λίθους χρώματος γκριζογάλανου. Οί κατασκευαστές πολύ σωστά εξεμεταλλεύθησαν τὸ φυσικὸ σχῆμα καὶ μέγεθος αὐτῶν. Ἡ λάξευσις τῶν λίθων τόσο γιὰ τὴν διαμόρφωσιν τῶν ἐξωτερικῶν παρειῶν τῶν τοίχων, ὅσον καὶ γιὰ τὴν συναρμογὴν τῶν λιθοσωμάτων μεταξύ των εἶναι ἐξαιρετική, ὥστε νὰ προκύπτουν ἐπίπεδες ἐπιφάνειες. Μεταξὺ τῶν ἀρμῶν ἀρκετῶν λιθοσωμάτων ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς παρειᾶς τῶν τοίχων ὑπάρχει συνδετικὸ κονίαμα. Τὸ ἴδιο κονίαμα ὑπάρχει καὶ στὴν θάσιν τῶν ἐδρῶν ἐκεῖ, ὅπου λογικὰ θὰ ὑπῆρχε δάπεδον.

2. Τὸ ὅλο κτίσμα θεμελιούται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὑπάρχοντος φυσικοῦ ἐδάφους μέσῳ θεμελίου κατασκευασμένου διὰ τοῦ ἰδίου ὡς ἀνωτέρω περιγραφέντος τρόπου κατασκευῆς τῶν περιμετρικῶν τοίχων καὶ ἐδρῶν τῆς πυραμίδος, ἀπολήγοντος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὀριζοντίου ἐπιπέδου, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ὡς θάσις ἐδράσεως τῆς πυραμίδος ἀλλὰ καὶ ὡς ἀφετηρία μετρήσεως τῶν ὑψῶν τῆς εἰς τὴν παρούσα μελέτην. Τὸ ὕψος τοῦ θεμελίου πρὸς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰ εὐρίσκεται κατὰ τὸ μεγαλύτερον μῆκος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὕψους μὲ τὸ περιβάλλον ἐδαφος: πρὸς τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν εὐρίσκεται σὲ ὕψος περίπου 1.80 μ. καὶ εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν σὲ ὕψος περίπου 1.30 μ. Φαίνεται καθαρά, ὅτι γιὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς θάσεως ἀλλὰ καὶ τῶν πλευρῶν τῆς πυραμίδος ἐκτὸς τῶν μεταφερθέντων, ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ οἱ ὑπάρχοντες στὴν θέσιν τῆς θάσεως θράχοι.

3. Κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν τῆς πυραμίδος ὑπάρχει ὀρθογωνικὴ ἀπότμησις τῆς κατό-

ψεως διαστάσεων 3.90 x 1.80 μ. Εἰς τὴν ἔναντι τῆς ἀνατολῆς πλευρὰν τῆς ἀποτμήσεως, μήκους 3.90 μ., ὑπάρχει ἡ μοναδικὴ ἑξωτερικὴ εἴσοδος τοῦ κτίσματος, πλάτους 1.10 μ. καὶ ὕψους 2.80 μ. κατὰ τὸ μέσον τῆς. Ἐκ τῆς εἰσόδου συνεχίζει διάδρομος τοῦ αὐτοῦ πλάτους καὶ μήκους 8.00 μέτρων, κατακορύφωφον τοιχωμάτων, ἀσκεπῆς.

4. Στὴν ἑξωτερικὴ εἴσοδο διασώζονται δύο ὀριζόντιες ὑποδοχῆς μήκους 30 ἐκ. καὶ ὕψους 10 στῖς δύο θάσεις τοῦ ἀετωματικοῦ ὑπερθύρου. Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς κατακορύφωφον παρειᾶς λίγο μετὰ τὸ πέρας τῶν ὀριζόντιων ὑποδοχῶν καὶ πρὸς τὰ μέσα, ἐπὶ τῆς αὐτῆς κατακορύφωφον, ὑπάρχουν δύο μικρὲς λαξευμένες κόγχες σὲ ὕψη 0.25 μ. καὶ 1.00 μ. ἐκ τῶν κάτω. Μᾶλλον οἱ κόγχες ἦσαν τὰ σημεῖα στηρίξεως ἑξωτερικῆς θύρας, ἀνοιγομένης πρὸς τὰ ἔσω, ἡ ὁποία πιθανώτατα, ὅταν ἦταν κλειστή, ἀκουμποῦσε σὲ ὀριζόντια λίθινη ἢ ξύλινη δοκό, τοποθετημένη στῖς δύο ἀναφερθεῖσες ὑποδοχῆς στὴν θάσιν τοῦ ἀετωματικοῦ ὑπερθύρου.

5. Τὸ ὑπερθύρον (πρέκι) τῆς εἰσόδου διασώζεται καὶ εἶναι τριγωνικὸν ἢ πῶ σωστὰ ἀετωματικόν, ὡς ἀνεφέρθη. Ἐχει κατασκευασθῇ ἀπὸ συμμετρικὰ καὶ καλῶς λαξευμένα λιθοσώματα, τῶν ὁποίων τὸ κεκλιμένον κάτω πέλμα παρουσιάζει κλίσιν 45° ὡς πρὸς τῖς κατακόρυφες παρειᾶς τῆς εἰσόδου (λαμπάδες). Τὰ συμμετρικὰ λιθοσώματα ἐδραζόμενα ἐπὶ τῶν ἐκατέρωθεν κατακορύφωφον τοίχων συναντῶνται κατὰ τὴν κορυφὴν τοῦ ἀετωματικοῦ ὑπερθύρου. Ἐπὶ μήκους περίπου 3.50 μ. ἐν συνεχείᾳ τῆς εἰσόδου τόσον ἐπὶ τῆς ἀριστερῆς πλευρᾶς, ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς τὸ ὕψος τῶν μερικῶς καθαιρεθέντων κατακορύφωφον τοιχωμάτων φθάνει ἕως τὰ 2.20 μ. Τὸ ὕψος αὐτὸ εἶναι ἴσον μὲ τὸ ὕψος τοῦ ἐπιπέδου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐδράζονται τὰ προαναφερθέντα συμμετρικὰ λιθοσώματα, τὰ ὁποῖα διαμορφώνουν τὸ ἀετωματικὸν ὑπερθύρον. Εἶναι ἐπομένως λογικὸν νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ἐπὶ τοῦ μήκους τῶν 3.50 μ. ὁ διάδρομος ἦταν σκεπασμένος μὲ ἀετωματικὴν ὀροφὴν, διότι, ὡς φαίνεται, ἡ καθαιρέσις τοῦ λεπτοτέρου δεξιοῦ μεσοτοίχου ἕως τὸ ἀναφερθὲν ὕψος τῶν 2.20 μ. προεκάλεσε καὶ τὴν κατάρρευσιν τῆς ἀετωματικῆς ὀροφῆς τοῦ διαδρόμου, ἐφ' ὅσον ἡ σταθερότης αὐτῆς ἐξασφαλίζετο καὶ ἐκ τῆς ἀμοιβαίας ὠθήσεως καὶ ἀντῶσεως τῶν ἐκατέρωθεν τῆς κορυφῆς τοῦ ἀετώματος συναντῶντων λιθοσωμάτων κατὰ τὸ σημεῖον ἐπαφῆς.

Ὁ ἀριστερὸς τοίχος μετὰ τὸ ἀναφερθὲν μήκος τῶν 3.50 μ. καὶ σχεδὸν ἕως τὸ πέρας αὐτοῦ φθάνει ἕως τὸ ὕψος τῶν 3.60 μ. με τελείως κατακόρυφον παρειά, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶναι προφανὲς ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ στηριχθῇ ὅτιδήποτε. Τοῦτο ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ ἀετωματικὴ ὀροφή δὲν ἐκάλυπτεν

Οἱ ἐλληνικὲς πυραμίδες εἶναι ἐκεῖ, κανεῖς δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἀμφισβητήσῃ. Κατασκευάστηκαν πρὶν ἀπὸ πολλὰς χιλιετίες ἀπὸ κάποιους ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι διέθεταν καὶ τῖς γνώσεις καὶ τὰ μέσα γιὰ τὴν δημιουργίαν τους. Ἄν σήμερον οἱ ἐπιστήμονες ἀδυνατοῖν νὰ συλλάβουν τὸν τρόπο κατασκευῆς τους καὶ τὰ μυστικὰ πού κρύβουν, αὐτὸ ἀπλῶς ἀποδεικνύει περίτρενα, ὅτι στὸ χρονικὸ διάστημα πού μεσολάβησε ἀπὸ τότε μέχρι σήμερον ὁ πολιτισμὸς ὥπισθοδρομήσῃ. Οἱ αἰτίες εἶναι τρεῖς: 1) Φυσικὲς καταστροφές. 2) Ἡ προσπάθεια ἐξαφανίσεως τῆς γνώσεως ἀπὸ τοὺς ἀκαλλιέργητους βαρβάρους διὰ τῆς πυρπολήσεως διβλίοθηκων, τῆς καταστροφῆς ἐπιγραφῶν, τῶν δολοφονιῶν φιλοσόφων κ.λπ. (μόνον μέσω τοῦ σκοταδισμού εἶναι δυνατὴ ἡ ἐπιβολὴ τῆς ἐξουσίας). Τέλος 3) ἡ ἄρνησις μεταδόσεως τῆς γνώσεως ἀπὸ τοὺς σοφούς, ὅταν αὐτὴ κινδυνεύῃ νὰ γίνῃ ὅπλο ὑποδουλώσεως καὶ καταπιέσεως στὰ χέρια ἀναξίων καὶ κακοβούλων ἀτόμων [...].

Παναγιώτης Χατζιωάννου

[Ἀπόσπασμα τῆς μεγάλης ἐρευνας μετὰ τίτλο «Οἱ Πυραμίδες τῶν Ἑλλήνων στὴν Ἑλλάδα, τὴν Αἴγυ-

Ἡ ἀετωματικὴ εἴσοδος καὶ στὸ δάθος ἡ κατακόρυφος παρειὰ τοῦ ἀριστεροῦ τοίχου τῆς πυραμίδος τοῦ Ἑλληνικοῦ.

ὄλον τὸ μήκος τοῦ διαδρόμου, ἀλλὰ ἔφθανε μόνον ἕως τὸ μήκος τῶν 3.50 μ., ἀφοῦ μετὰ τὸ μήκος αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον νὰ στηριχθοῦν τὰ ἀετωματικά λιθοσώματα ἐπὶ τῆς ἐπιπέδου παρειᾶς τοῦ ἀριστεροῦ τοίχου. Ἐπὶ πλεονεκτήματα τὸ μήκος αὐτὸ στὸ προαναφερθὲν διασωζόμενο τμήμα ὕψους 3.60 μ. δὲν ὑπάρχουν οἱ λαξευμένες ὑποδοχές, οἱ ὁποῖες διεπιστώθησαν στὸ ἐσωτερικὸ δωμάτιο καὶ οἱ ὁποῖες ἦταν δυνατόν νὰ χρησιμεύσουν ὡς ἐδράσεις ξυλίνων δοκῶν γιὰ τὴν στήριξιν πιθανῆς ξυλίνης ὀροφῆς (βλέπε κατωτέρω § Α.6). Ἐπομένως δὲν ἦταν δυνατόν τοῦλάχιστον ἕως τὸ ὕψος τῶν 3.60 μ. νὰ ὑπάρχῃ ὀροφή εἰς τὸ τελευταῖον τμήμα τοῦ διαδρόμου. Ἀξίζει ἐδῶ νὰ ὑπογραμμισθῇ, ὅτι ἡ κατασκευὴ τῆς εἰσόδου καὶ τοῦ διαδρόμου ἐνθυμίζει ἀνάλογες κατασκευές τῆς Τίρυνθας. Ἐπομένως ὁ διάδρομος ἦταν σκεπασμένος μὲ τὰ ἀετωματικά λιθοσώματα τὸ πολὺ ἕως τὸ μήκος τῶν 3.50 μ., ἐνῶ τὸ τελευταῖον τμήμα τοῦ ἦταν ὁπωσδήποτε ἀσκεπές.

Α.5.2. Τὸ ἐσωτερικὸ δωμάτιο καὶ ἡ ὀροφή τῆς πυραμίδος

1. Εἰς τὸ βάθος τοῦ διαδρόμου καὶ σὲ ἀπόστασι 6.30 μέτρων ἀπὸ τὴν εἴσοδον ὑπάρχει ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς θύρα πλάτους 1.00 μ. ἀνοιγομένη πρὸς τὰ μέσα, ὡς ὑποδηλοῦν οἱ λαξευμένες παρειές (λαμπάδες) ὑποδοχῆς τοῦ θυροφύλλου. Ἡ θύρα ὁδηγεῖ σὲ ἐσωτερικὸ δωμάτιο κατακορυφῶν παρειῶν διαστάσεων 7.00 x 7.00 μ., ἐκ τῶν ὁποίων παρειῶν ἡ πρὸς βορρᾶν διασώζεται κατὰ τμήμα τῆς ἕως τὸ ὕψος τῶν 3.60 μέτρων. Ἐπὶ τῆς παρειᾶς αὐτῆς καὶ σὲ ὕψος 2.75 μέτρων, ἴσον μὲ μεγάλη προσέγγισι πρὸς τὸ ὕψος τοῦ ἀετωματικοῦ ὑπερθύρου, εἶναι σκαλισμένες τρεῖς καλῶς διατηρημένες ὑποδοχῆς μήκους ἐπὶ τῆς ὀψews 25 ἐκ. καὶ βάθους 15 ἐκ. σὲ κεντρικὲς ἀποστάσεις 0.80 μ. τῆς πρώτης ἀπὸ τὸν δεξιὸ τοῖχο, 0.90 μ. τῆς δευτέρας ἀπὸ τὴν πρώτη καὶ 1.10 μ. τῆς τρίτης ἀπὸ τὴν δευτέραν. Ἐν ἐπαφῇ μὲ τὸν ἀριστερὸ τοῖχο ὑπάρχει καὶ κακοδιατηρημένη τετάρτη ὑποδοχὴ τῶν ἰδίων διαστάσεων. Ἐκ τῶν πρώτων τριῶν ἡ πρώτη ἔχει διαμορφωθῇ διὰ λαξεύσεως δύο ἐπαλλήλων λιθοσωμάτων, τοῦ κατωτέρου εἰς τὸ ἄνω μέρος καὶ τοῦ ἀνωτέρου εἰς τὴν δάσιν του, ὥστε νὰ δημιουργηθῇ κλειστὴ ὑποδοχὴ ὀρθογωνικῆς ὀψews 25 x 20 ἐκ. Οἱ ἄλλες ὑποδοχῆς εἶναι ἀνοικτές λόγω καταπτώσεως ἢ καθαιρέσεως τῶν ἐπαλλήλων λιθοσωμάτων. Στὸν ἀπέναντι τοῖχο τοῦ ἐσωτερικοῦ δωματίου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διεπιστωθῶν ἀντίστοιχες ὑποδοχῆς, ἀφοῦ ἔχει καθαιρεθῇ μέχρις ὕψους 1.50 ἕως 2.20 μ.

2. Ἐρώτημα προφανῶς ὑπάρχει, ἐάν ὁ ἐσωτερικὸς τετράγωνος χώρος ἦταν τελικῶς καλυμμένος μὲ ἄλλου εἶδους μικροῦ ὕψους ὀροφή, δηλαδὴ ξυλίνη, ἀφοῦ, ὡς ἀνεφέρθη, δὲν ἦταν μὲ λίθους ἢ στέγη συμπληρωμένη ἢ πυραμίδα μέχρι κορυφῆς.

2.α. Ἡ ὑπαρξὶς τῶν λαξευμένων ὑποδοχῶν στὸν ὅροιο τοῖχο ὑποδηλοῖ, ὅτι πιθανώτατα ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν ἐδράσιν δοκῶν στηρίξεως τῆς ὀροφῆς. Ὁ ἔλεγχος τῆς ἀντοχῆς τῶν ὑποτιθεμένων ξυλίνων δοκῶν διατομῆς 25x20 ἐκ. καὶ μήκους 7.00 μ., στηριζομένων ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου, ὅπου οἱ ὑποδοχῆς καὶ τοῦ ἐναντι αὐτοῦ μεσοτοίχου, ἀποδεικνύει, ὅτι πολὺ λίγο διαφέρουν ἀπὸ τὶς σύγχρονες ἀπαιτήσεις ἀσφαλείας γιὰ τὴν στήριξιν τῆς ξυλίνης ὀροφῆς, ἐάν ὑπῆρχε, μὲ τὴν κεραμοσκεπὴ τῆς χωρὶς τὸν ὑπολογισμό τοῦ φορτίου χιόνος.

Ἐδῶ ὅμως πρέπει νὰ ἐπισημανθοῦν δύο σημεία, τὰ ὁποῖα προξενοῦν ἐντύπωσιν περιεργον καὶ δὲν συμβαδίζουν μὲ τὴν ὑπόλοιπὴ ὑψηλὴ στάθμην τῆς κατασκευῆς.

2.α.1. Γιατί οἱ ὑποδοχῆς τῶν ξυλίνων δοκῶν δὲν εἶναι σὲ ἴσες ἀποστάσεις, ὥστε νὰ καλυφθῇ τὸ ἐσωτερικὸ δωμάτιο, ὅπως κάθε τεχνικὸς θὰ κατεσκεύαζε, ἀλλὰ σὲ διαφορετικὰς;

2.α.2. Γιατί οἱ δοκοὶ τοποθετοῦνται μὲ δάσιν 25 καὶ ὕψος 20 ἐκ., ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ τοποθετηθοῦν ἀντιθέτως, δηλαδὴ μὲ δάσιν 20 καὶ ὕψος 25 ἐκ., ὡς ἀπαιτεῖ ἡ στατικὴ ἀλλὰ καὶ ἡ ἐμπειρία; Μήπως οἱ ὑποδοχῆς δὲν ἦσαν γιὰ τὴν στήριξιν ὀροφῆς, ἀλλὰ εἶχαν κατασκευασθῇ γιὰ ἄλλους λόγους;

Τὰ ἀνωτέρω ἐρωτήματα θεβαίως εἶναι ὑπαρκτὰ καὶ ἀποτελοῦν ἐπιχειρήματα κατὰ τῆς ὑπάρξεως ὀροφῆς. Δὲν ἡμποροῦν ὅμως ἀπὸ μόνον τοὺς συμφῶνως μὲ τὴν μέχρι τῶρα ἀνάλυσιν μετὰ δεδαιό-τητος νὰ τὴν ἀποκλείσουν.

3. Ἐάν ὑπῆρχεν ὀροφή, ἢ θὰ εὐρίσκετο ὑψηλότερα ἀπὸ τοὺς τοίχους ἢ χαμηλότερα.

3.α. Ἐάν ἡ πιθανὴ ὀροφή εὐρίσκετο χαμηλότερα ἀπὸ τὸ ὕψος τῶν περιμετρικῶν τοίχων, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀπομακρύνῃ τὰ νερά τῆς βροχῆς, ἐκτὸς ἂν ὑπῆρχαν ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς διαμπερεῖς ὁπὲς εἰς τοὺς περιμετρικοὺς τοίχους, ὥστε αὐτὰ νὰ παροχετευθοῦν εἰς τὸ ἐξωτερικὸ τοῦ κτίσματος, ἢ ἐάν οἱ περιμετρικοὶ τοῖχοι καθ' ὕψος διεκόπτοντο στὰ σημεία τῶν ὑποτιθεμένων ὕδρο-

”Οψις τῆς πυραμίδος τοῦ Ἑλληνικοῦ κατὰ τὴν Β.Α. γωνίαν της.

ροών. Ὑδρορροές μπορούν νά τοποθετηθοῦν εἴτε στά μέσα τῶν τριῶν πλευρῶν εἴτε στίς γωνίες. Ἡ βορεία πλευρά ὁμως ἀποδεικνύει, ὅτι δέν ἔφερε καμμία ὑδρορροή οὔτε στό μέσον οὔτε καί κατά τήν βορειοανατολικήν γωνίαν τῆς. Ἡ μόνη ἀπομένουσα δυνατή περίπτωσις ἦταν ἡ τοποθέτησις ὑδρορροῶν ἡ ἡ διακοπή τῶν τοίχων εἰς τά μέσα τῆς δυτικῆς καί ἀνατολικῆς πλευρᾶς ἡ τῆς βορειοδυτικῆς γωνίας. Δυστυχῶς ἡ κατάρρευσις τῆς δυτικῆς πλευρᾶς καί τά ἐλλείποντα λιθοσώματα εἰς τὸ μέσον τῆς ἀνατολικῆς δέν μπορούν νά ἀποδείξουν ἡ νά ἀποκλείσουν μετὰ βεβαιότητος τήν δυνατότητα αὐτή.

Ἀλλά ἡ διάτρησις τῶν λιθοσωμάτων γιά τήν ἀπορροή τῶν ὀμβρίων εἶναι ἐπίπονος ἐργασία. Εἶναι πιθανότερον λοιπόν νά διεκόπτετο ὁ περιμετρικός τοίχος κατά τά σημεῖα τῆς ἐξόδου τῶν νερῶν. Ἐπειδὴ δημιουργοῦνται προβλήματα γιά τήν ἀπομάκρυνσις τῶν ὀμβρίων ὑδάτων εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἦτο δυνατόν νά ὠδηγοῦντο τὰ ὀμβρία εἰς τὸ ἐσωτερικόν τοῦ κτιρίου, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι αὐτὴ ἡ περίπτωσις εἶναι ἀκραία.

Ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ δωματίου μὲ δύο τρόπους δύνανται νά ἀπομακρυνθοῦν τὰ νερά:

α. Μέσω θαθέος ἐσωτερικοῦ βόθρου ἐν ἡδὴ δεξαμενῆς, ὁ ὁποῖος νά δέχεται τὰ νερά καί ἐν συνεχείᾳ νά τὰ διαθέτῃ μέσω διηθήσεως εἰς τὸ περιβάλλον ἔδαφος. Τοιοῦτος βόθρος ὁμως δέν ὑπῆρχε, διότι τὸ δάπεδον εἰς τὸ κέντρον τοῦ δωματίου, ὅπου λογικά θά ὑπῆρχε δεξαμενὴ, εἶναι θραχώδες καί τῆς αὐτῆς μορφῆς μὲ τὸ γύρω ἀπὸ τὴν θέσιν αὐτὴν ἀδιατάρακτον ἔδαφος.

β. Διὰ ἀπευθείας διαθέσεως ἔξω τοῦ δωματίου μέσω ἀγωγοῦ, ἐξερχομένου διὰ διατρήσεως τῶν περιμετρικῶν τοίχων. Διάτρησις τῶν περιμετρικῶν τοίχων μετὰ βεβαιότητος δέν ὑπάρχει. Ἐπομένως δέν ὑπῆρχε τοιοῦτου εἶδους ἀγωγός.

Μερικὸν συμπέρασμα παραγράφων 1, 2 καὶ 3.α:

α. Ἡ ὑπαρξὶς ὀροφῆς δέν δύναται μετὰ βεβαιότητος νά ὑποστηριχθῇ, ἀλλὰ παρομοίως οὔτε καί νά ἀποκλεισθῇ μὲ τὰ μέχρι τώρα ἀξιολογηθέντα στοιχεῖα.

β. Ἐάν ὑπῆρχεν ὀροφή εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν ὑπαρχόντων ὀπῶν, δηλαδὴ χαμηλότερα ἀπὸ τὸ ὕψος τῶν περιμετρικῶν τοίχων, τὰ νερά τῆς βροχῆς θά παρωχετεύοντο εἰς τὸ ἐξωτερικόν τοῦ κτιρίου μόνον εἰς τὸ ἐπίπεδόν τῆς.

3.β. Ἡ ὑπαρξὶς ξυλίνης στέγης, ἡ ὁποία νά καλύπτῃ τὸ ἐσωτερικὸ δωμάτιο καί νά ἐδράζεται ἐπὶ τῶν περιμετρικῶν τοίχων, εἶναι ἀπὸ πλευρᾶς προστασίας ἀπὸ τὰ ὀμβρία ὕδατα ἡ πλέον σωστή, ἀφοῦ ἀπευθείας ἀπομακρύνει τὰ ὀμβρία ὕδατα εἰς τὸ ἐξωτερικόν τοῦ κτίσματος. Ἀλλ' ὁμως ἡ ὑπαρξὶς τεχνικῆς στέγης ἐπάνω ἀπὸ τὸ ὕψος τῶν περιμετρικῶν τοίχων, ἐπειδὴ θά ἦταν ὀρατὴ λόγω τοῦ μικροῦ ὕψους τοῦ κτίσματος, πρέπει νά ἀποκλεισθῇ γιὰ λόγους ἀρχιτεκτονικούς, ὡς μὴ συνάδουσα πρὸς τὸν κυκλώπειο χαρακτῆρα τοῦ κτίσματος καί τὴν αἰσθητικὴν ἰκανότητα τῶν κατασκευαστῶν του.

4. Ἡ πιθανότης νά μὴν εἶχε στέγη τὸ κτίριο κατά τὸ ἐσωτερικὸ δωμάτιο ὄχι μόνον δέν εἶναι παράλογη, ἀλλὰ ὡς εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον ἀναπτύσσεται, ὑποστηρίζεται ἀπὸ πολλὰ στοιχεῖα. Ἡ ἀνυπαρξία στέγης ὁμως μεταφέρει τὸ πρόβλημα τῆς ἀπορροῆς τῶν ὀμβρίων εἰς τὸ δάπεδο, ἀπὸ ὅπου ὡς εἰς τὴν προηγουμένην.

3.α. ἐδείχθη, δέν δύνανται ἀπ' εὐθείας νά ὀδηγηθοῦν ἔξω τοῦ κτιρίου. Στὴν προκειμένη περίπτωσις ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν ὀμβρίων θά ἦταν δυνατὴ μὲ ἐλευθέρᾳ ροῇ ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς θύρας καί ἐν τέλει διὰ τῆς ἐξωτερικῆς εἰς τὸν περιβάλλοντα χώρον.

Ἡ ἀνυπαρξία στέγης λοιπόν καί οἱ βροχὲς τοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου θά ὠδηγοῦσαν σὲ περιστάσιμα χρήσι τοῦ κτιρίου καί ὄχι μόνιμη. Ἐπομένως στὴν προκειμένη περίπτωσις τῆς μὴ ὑπάρξεως ὀροφῆς οἱ λαξευμένες ὑποδοχῆς, ἀφοῦ δέν προορίζονται νά στηρίξουν τίς δοκοὺς (πατόξυλα) τῆς πιθανῆς ὀροφῆς, αἰτιολογοῦνται μόνον ὡς σημεῖα στηρίξεως διαφόρων ἀντικειμένων (τάκοι).

Συμπέρασμα παραγράφου Α.5.2:

1. Τὸ ἐσωτερικὸν δωμάτιον δέν μπορούμε μετὰ βεβαιότητος νά δεχθοῦμε ὅτι ἦταν στεγασμένον. Οἱ διαφορετικὲς ἀποστάσεις τῶν ὀρθογωνικῶν ὀπῶν δημιουργοῦν δάσιμη ἀμφιβολία γιὰ τὴν ὑπαρξὶ στέγης.

2. Ἐάν εἶχεν ὀροφή, αὐτὴ θά ἦταν τοποθετημένη χαμηλότερα ἀπὸ τοὺς περιμετρικοὺς τοίχους καί εἰς τὸ ὕψος περίπου τῶν ὀρθογωνικῶν ὑποδοχῶν, ὥστε νά μὴν ἀλλοιώνεται ὁ χαρακτῆρας τοῦ

κτιρίου.

3. Ἡ δυνατότης νὰ ἦταν τὸ κτίριον ἀσκεπὲς εἶναι πολὺ πιθανὴ συμφώνως μὲ τὰ ἔως τώρα στοιχεῖα.

4. Ἐάν ἦτο ἀσκεπὲς, θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο περιοδικῶς καὶ ὄχι συνεχῶς.

Α.8. Στοιχεῖα ἀρχιτεκτονικῆς

Τὸ κτίσμα, ὅπως παρουσιάζεται, εἶναι ἀρχιτεκτονικῶς προοδευμένο, ὁ δὲ τρόπος κατασκευῆς αἰτιολογεῖται ἐπαρκῶς.

1. Πράγματι ἡ ἀπότμησις τῆς νοτιοανατολικῆς γωνίας ἐγένετο σὲ τέτοιο σημεῖο, ὥστε νὰ τοποθετηθῇ ἡ εἴσοδος ἐκεῖ, ὅπου ἀμέσως μετὰ τὴν γωνίαν αὐτὴν τοῦ κτιρίου τὸ φυσικὸν ἔδαφος περιέπου ταυτίζεται μὲ τὸ δάπεδον τῆς πυραμίδος. Στὴν γωνίαν αὐτὴν καταλήγει ὁ ἐπισκέπτης ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, εἰς τὴν ὁποίαν φθάνει κινούμενος πρὸς τὴν ἀνατολὴν καὶ ἐπὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς πυραμίδος, ἀφοῦ ἡ βορεῖα πλευρὰ τῆς εἶναι ἀδιάβατος. Εἶναι λοιπὸν ἡ νοτιοανατολικὴ γωνία, ὡς προστατεύουσα καὶ ἀπὸ τοὺς βορείους ἀνέμους, ἡ πλέον κατάλληλη γιὰ εἴσοδο, χωρὶς νὰ χρειάζεται ἐιδικὴν διαμόρφωσιν τὸ φυσικὸν ἔδαφος. Ἐπὶ πλέον δημιουργεῖται μὲ τὴν ἀπότμησιν χώρος 3.90 μ. x 1.80 μ. παρόμοιος μὲ προθάλαμο, ὥστε νὰ διευκολύνεται ἡ εἴσοδος στὴν πυραμίδα, ἔστω καὶ ἂν ἐδῶ εἶναι ἐξωτερικὸς.

2. Ἡ ἐσωτερικὴ εἴσοδος, τοποθετημένη εἰς τὸ βάθος τοῦ διαδρόμου, προστατεύει τὸν χώρον τοῦ ἐσωτερικοῦ δωματίου ἀπὸ τὰ «ἀδιάκριτα» βλέμματα. Ὁ εἰσερχόμενος κινεῖται γιὰ μικρὸ χρονικὸ διάστημα κάτω ἀπὸ τὸν σκεπαστὸ διάδρομο καὶ κατὰ κάποιον τρόπο προετοιμάζεται νὰ εἰσέλθῃ στὸν κυρίως ἐσωτερικὸν χώρον. Τὸ διαπιστωθὲν ἀνοιγμα εἰς τὸ βάθος τοῦ σκεπαστοῦ διαδρόμου, πάνω ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν εἴσοδο, διὰ τοῦ εἰσερχομένου φωτὸς ὄχι μόνον ὁδηγεῖ τὸν ἐπισκέπτη εἰς τὴν πηγὴν τοῦ φωτὸς καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν δωμάτιο, ἀλλὰ δίδει φῶς καὶ εἰς τὸν διάδρομον, ὁ ὁποῖος σὲ ἐναντία περιπτώσει θὰ ἦταν καὶ σκοτεινὸς καὶ ἀπωθητικὸς γιὰ συνεχῆ χρῆσιν τοῦ κτιρίου.

3. Ἐάν ὁ ἐσωτερικὸς χώρος ἦταν ἐστεγασμένος, ὁ χώρος ὡς τυφλὸς θὰ ἦταν τελείως σκοτεινὸς μὲ πνιγρὴ ἀτμόσφαιρα. Ὁ φωτισμὸς καὶ ὁ ἀερισμὸς του ἐπιτυγχάνονται στὴν περίπτωσιν αὐτὴ μόνον ἀπὸ τὴν ὑπάρχουσα θύρα, μέσω τοῦ φεγγίτου ἐπάνω ἀπὸ αὐτὴν. Προφανῶς θὰ ἐδημιουργεῖτο ἡμίφως, ἀφοῦ ἡ θύρα (1.00 x 2.20 μ.) δὲν εἶναι τόσο μεγάλη. Ἀπλῶς ἀναφέρω, ὅτι ὁ σύγχρονος ΓΟΚ (Γενικὸς Οἰκοδομικὸς Κανονισμὸς) ἀπαιτεῖ ἀνοιγμα ἴσον μὲ 1/10 τῆς ἐπιφανείας τοῦ χώρου, δηλαδὴ θύρα διπλασίον ἀνοίγματος καὶ μὲ τὴν προϋπόθεσιν ἀμέσου φωτισμοῦ καὶ ὄχι ἐμμέσου, ὅπως ἐδῶ. Πρόβλημα προφανῶς θὰ ὑπῆρχε στὸν φωτισμὸ μὲ λαμπάδες ἢ κατὰ τὴν προσφορὰ θυσίας σὲ θυσιαστήριον: ἐάν ὑπῆρχε, θὰ ἐπρεπε ἡ θύρα νὰ εἶναι μονίμως ἀνοικτὴ, γεγονός ἀσχημὸν γιὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ κτιρίου. Ἡ ὑπαρξὶς στέγης λοιπὸν ἐπιλύει μὲν τὸ πρόβλημα τῆς στεγανότητος καὶ τῆς δυνατότητος τῆς διαρκoῦς χρήσεως τοῦ χώρου, ἀλλὰ παραλλήλως δημιουργεῖ καὶ τὰ προβλήματα φωτισμοῦ καὶ ἀερισμοῦ.

4. Τὸ πυραμιδοειδὲς κτίσμα μὲ τὴν κλίσι τῶν ἐδρῶν πρὸς τὰ ἄνω ἢ ἄλλως τὴν διενεῦρσαι τῆς βάσεως δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἀσφαλοῦς ἐδράσεως. Ἡ ταπείνωσι τοῦ κέντρου βάρους, ἡ ὁποία ὑποσυνειδήτως γίνεται ἀντιληπτὴ, δημιουργεῖ αἰσθήματα ἀσφάλειας ἐκτὸς ἀπὸ τὴν οὐσιαστικὴν καὶ καλὺτερη ἀντισεισμικὴ συμπεριφορὰ. Τὸ ὅτι ἡ ἐπιλογὴ τῆς κλίσεως ἐγένετο γιὰ λόγους πέρας τῆς στατικῆς ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ πάχος 2.80 μ. τῆς βάσεως τῶν ἐδρῶν εἶναι ἀρκετὰ μεγάλο καὶ μᾶλλον ὑπερβολικὸν γιὰ τὸ ὕψος τῶν 3.60 μ. Ἦταν λοιπὸν σκόπιμη ἡ ἐπιλογὴ τῶν κλίσεων τῶν πλευρῶν καὶ δὲν ἐξυπηρετοῦσε μόνον στατικούς ἀλλὰ καὶ ἄλλους αἰσθητικούς λόγους.

5. Ὁ μεγαλιθικὸς χαρακτήρας τοῦ κτιρίου ὑποβάλλει τὸν ἐπισκέπτη καὶ τὸν καθιλώνει μὲ τὸν ἀνεπιτήδευτο δυναμισμό του. Οἱ κεκλιμένες ἑδρες ἔρχονται σὲ ἁρμονία μὲ τὸ περιβάλλον (τὸ κτίσμα εὐρίσκεται ἐπὶ ὑψώματος) καὶ παρὰ τὸ γεγονός ὅτι τὰ λιθοσώματα εἶναι σημαντικοῦ μεγέθους, ἐντούτοις τὸ κτίσμα δὲν ἀπωθεῖ μὲ τὸν ὄγκο του, ὡς θὰ συνέβαιναν ἂν εἶχε κατακόρυφες ἑδρες. Ἄλλωστε ἓνα ὀρθογώνιον σχῆμα δὲν δημιουργεῖ τὴν αἰσθησιν τῆς ἀναζητήσεως, ἡ ὁποία δημιουργεῖται ἀπὸ μίαν πυραμίδα καὶ μάλιστα κόλινον, ὅπου ὁ θεατὴς μονίμως ἀναζητεῖ τὴν ἐλλείπουσαν κορυφὴν. Εἶναι λοιπὸν ἡ ἐπιλογὴ τοῦ πυραμιδοειδοῦς σχήματος σκόπιμη καὶ ὄχι τυχαία,

ἀφ' οὗ ἔμπεριέχει καὶ ἀρκετὰ αἰσθητικὰ καὶ ψυχολογικά στοιχεία.

6. Ὁ ἐσωτερικὸς χώρος εἶναι τετράγωνος. Πράγματι ἡ ἰσότης τῶν περιμετρικῶν διαστάσεων ἐνὸς τετραγώνου χώρου δὲν δημιουργεῖ τις συνθήκες γιὰ τὴν ἐπιλογὴ τῆς μᾶς διευθύνσεως εἰς βάρος τῶν ἄλλων ἐπὶ τοῦ ὁριζοντίου ἐπιπέδου, ὡς συμβαίνει σὲ ἕνα ὀρθογώνιον χώρον, ὁ ὁποῖος ὑποσυνειδήτως κατευθύνει τὸ βλέμμα πρὸς τὸν μεγαλύτερο ἄξονά του, ὅπου εἰς τοὺς ὀρθογωνίους Ἑλληνικοὺς ναοὺς ἦταν τοποθετημένο τὸ ἄγαλμα τῆς θεότητος. Ὁ τετράγωνος χώρος λοιπὸν δημιουργεῖ τὴν δυνατότητα τῆς ἀποδεσμεύσεως ἀπὸ τὸ ὁριζόντιο ἐπίπεδο, δημιουργεῖ τις συνθήκες τῆς ἐπιλογῆς τῆς μόνης ἀπομένουσας δυνατότητας, ἡ ὁποία εἶναι πρὸς τὰ ἄνω. Πρὸς τὸν οὐρανόν. Ὁ ἀσκεπὴς χώρος λοιπὸν ἀναζητεῖ τὸ τετράγωνο σχῆμα ἐκεῖ, ὅπου εἰδικοί λόγοι λατρείας τὸ ἀπαιτοῦν. Πράγματι σὲ ἕνα τοιοῦτον χώρον ἡ μόνη διέξοδος, ἡ ὁποία ἀναζητεῖται, εἶναι πρὸς τὸν οὐρανόν, ὅπου κατὰ σύμβασιν ὑπάρχει ἡ ἔδρα τοῦ θείου.

Καὶ ἡ ἀναλογία ὅμως τῶν διαστάσεων ὕψους/πλάτους τοῦ ἐσωτερικοῦ δωματίου ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ ἐσωτερικὸς χώρος κάλλιστα ἦταν δυνατόν νὰ ἦταν ἀσκεπής. Πράγματι: Τὸ ὕψος τῶν περιμετρικῶν τοίχων εἶναι 3.60 μ., σχεδὸν τὸ μισό τῶν 7.00 μ. τῆς διαστάσεως τοῦ δωματίου. Καὶ ἐδῶ ὑπάρχει ἡ σχέσις $7.00/3.60 = 1.95$, σχεδὸν 2, δηλαδὴ ὅση καὶ ἡ κλίσις τῶν ἐδρῶν. Εἶναι δὲ περίπου 2.00 μ. ὑψηλότεροι οἱ περιμετρικοὶ τοῖχοι ἀπὸ τὸ ὕψος τῶν ὀφθαλμῶν ἐνὸς ἀνδρὸς ὕψους 1.70 μ. Ἐὰν σταθῇ ὁ οἰοσδήποτε εἰς τὸ κέντρον τοῦ δωματίου, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀπομονώνεται ἀπὸ τὸν περιβάλλοντα χώρο, ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν ἔχει τὴν αἴσθησι ὅτι εἶναι φυλακισμένος μέσα σὲ ἕνα πηγάδι, ὅπως θὰ συνέβαινεν, ἂν οἱ τοῖχοι ἦσαν σημαντικὰ ὑψηλότεροι. Περιφέρων τὸ βλέμμα του εὐκόλα ὑπερβαίνει τὸ ὕψος τῶν περιμετρικῶν τοίχων χωρὶς προσπάθεια (σχῆμα 3).

Οἱ περιμετρικοὶ τοῖχοι λοιπὸν ἀπομονώνουν τὸν περιβάλλοντα χώρον, οἱ διαστάσεις τοῦ δωματίου καὶ τὸ ὕψος τῶν περιμετρικῶν τοίχων ὁδηγοῦν πρὸς τὸν οὐρανόν, χωρὶς νὰ πνίγουν τὸ συναίσθημα.

Συμπέρασμα παραγράφου 8:

1. Ἐκ τῆς παρουσίας παραγράφου προκύπτει, ὅτι τίποτα σὲ αὐτὸ τὸ λιτὸ κτίσμα δὲν εἶναι τυχαῖο.
2. Ἀντιθέτως παρὰ τὴν ἀπλὴ καὶ αὐστηρὴ του γραμμὴ εἶναι πολὺ προχωρημένο ἀπὸ ἀπόψεως ἀρχιτεκτονικῆς.
3. Τὸ πυραμιδοειδὲς σχῆμα πλεονεκτεῖ ἐναντι τοῦ παραλληλεπιπέδου τόσον ἀπὸ πλευρᾶς αἰσθητικῆς καὶ συναισθηματικῆς, ὅσον καὶ στατικῆς.
4. Ἦταν δυνατόν νὰ εἶναι ἐστεγασμένο κατὰ τὸ ἐσωτερικὸ δωμάτιο. Ἡ στέγη ἐπιλύει, ἀλλὰ καὶ δημιουργεῖ προβλήματα.
5. Ἦταν δυνατόν νὰ ἦταν ἀνοικτό, δηλαδὴ ἀσκεπές. Ἡ δυνατότης αὕτη γίνεται ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὶς ἀναλογίαις τῶν διαστάσεων τοῦ κτιρίου.

A.9. Ἡ ἐπιλογὴ τοῦ πυραμιδοειδοῦς σχήματος

Ὡς ἐδείχθη, τὸ σχῆμα τοῦ κτίσματος ἀπὸ αὐστηρῶς μαθηματικὴν ἄποψιν δὲν ἀποτελεῖ πυραμίδα, ὡς ἐκ πρώτης ὀψεως φαίνεται. Στὴν πραγματικότητα κάθε κτίσμα αὐτῆς τῆς μορφῆς προκύπτει ἀπὸ πυραμίδα, τῆς ὁποίας ἡ μία ἔδρα ἔχει μετατεθῇ παραλλήλως κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν πλευρῶν τῆς κατώσεως. Ἐδῶ ἔχει μετατεθῇ πρὸς νότον ἡ νότιος ἔδρα κατὰ $14.50 - 12.60 = 1.90$ μ. Ὅσος χώρος δηλαδὴ ἀπαιτεῖται γιὰ τὴν δημιουργία τοῦ διαδρόμου 1.10 μ. τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῖχου 0.80 μ. ($1.10 + 0.80 = 1.90$ μ.). Ἐπομένως τὸ πυραμιδοειδὲς αὐτὸ κτίσμα βασίζεται καθαρὰ πάνω στὴν σύλληψιν τῆς ἰδέας τῆς πυραμίδος, ἀφοῦ ἐξ αὐτῆς προκύπτει καὶ τῆς ὁποίας ἡ ἔννοια προφανῶς ἦταν γνωστὴ καὶ εἶχε κατακτηθῇ προηγουμένως ἀπὸ τοὺς κατασκευαστὰς του.

Ἀλλὰ μόνον λόγοι αἰσθητικῆς, συναισθηματος καὶ στατικῆς ἐπέβαλαν τὴν ἐπιλογὴν τοῦ πυραμιδοειδοῦς σχήματος; Ὁχι βέβαια. Ἡ πυραμίδα ὡς σχῆμα ἦταν ἐντεταγμένη εἰς τὸ λατρευτικὸ τυπικὸ τῆς ἀρχαιοελληνικῆς λατρείας. Ὁ Πανσανίας ἀναφέρει (Ἀττικά, XLIV, 3): «Ἔστι δὲ ἐν τῷ γυμνασίῳ τῷ ἀρχαίῳ πλησίον τῶν πυλῶν τῶν καλουμένων Νυμφάδων λίθος παρεχόμενος πυραμίδος σχῆμα οὐ μεγάλης – τοῦτον Ἀπόλλωνα ὀνομάζουσι Καρινόν...». [Μετάφρασις: «Στὸ γυμνάσιο τὸ ἀρχαῖο κοντὰ στὶς Νυμφάδες πύλες ὑπάρχει λίθος σχήματος μικρῆς πυραμίδος – τοῦτον Ἀπόλλωνα Καρινόν ὀνομάζουσι...»]. Στὴν Σικυῶνα δὲ τὸν Δία τὸν Μελίχιον παρίστανε ἀπλὴ πυ-

ραμίδες¹. Παρατηρούμε δηλαδή, ότι η πυραμίδα ἐχρησιμοποιεῖτο γιὰ λατρευτικούς σκοπούς στὴν Ἑλλάδα.

Ἄλλὰ εἰς τοὺς ἀρχαιότατους χρόνους ἡ λατρεία τῶν ἀκατεργάστων (ἀργῶν) λίθων ἦταν δεδομένη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὴν βαρβαρικήν Εὐρώπην οἱ λίθοι αὐτοὶ εἶναι γνωστοὶ ὡς «Μενίρ» (Menhirs). «*Ἀρχικῶς οἱ ἱεροὶ αὐτοὶ λίθοι ἦσαν ἐντελῶς ἀνεπεξέργαστοι, ἀλλὰ θραδύτερον ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια νὰ διαμορφώνωνται εἰς ἀπλὰ γεωμετρικὰ σχήματα, ὡς τοῦ κώνου, τῆς πυραμίδος, τοῦ κίονος κ.λπ. Διδακτικὸν ὡς πρὸς τοῦτο εἶναι τὸ χωρίον τοῦ Πανσανίου ἐν VII, 22,4, ὅπου προκειμένον περὶ τῆς ἀγορᾶς τῶν Φαρῶν τῆς Ἀχαΐας ἀναφέρεται ὅτι ὑπῆρχον ἐμπεπηγμένοι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τριάκοντα τοιοῦτοι λίθοι, δηλοῦντες ἕκαστος ὠρισμένην θεότητα... Ἄλλ' οἱ πολυαριθμότεροι διατηρούμενοι ἀργοὶ λίθοι ὑπάρχουν εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Τεγέας... Εἶναι μικροὶ τετράγωνοι στυλίσκοι κοσμούμενοι ἄνω διὰ ἀπλῆς πυραμίδος»¹. Ὡστε ἡ πανάρχαια λατρεία τῶν λίθων διετερεῖτο ἀπὸ τῶν παμπалаίων ἐποχῶν μέχρι τῆς ὑστερας ἐποχῆς τοῦ Πανσανίου¹. Τὸ δὲ σχῆμα, πρὸς τὸ ὅποιον πολὺ λογικὰ δύναται νὰ καταλήξῃ ἡ λάξευσις ἐνὸς ἀκατεργάστου λίθου, εἶναι καὶ ἐκεῖνο τῆς πυραμίδος, ἐκτὸς ἐκείνου τοῦ κίονος ἢ τοῦ δξέος λίθου, ὅπως ἀποτελοῦν τὰ μέχρι τώρα χρησιμοποιούμενα ἡρώα, εἰδικῶς δὲ ἡ πυραμιδοειδὴς κατάληξις αὐτῶν. Ἡ χρῆσις ἐπομένως τοῦ πυραμιδικοῦ σχήματος γιὰ λατρευτικούς λόγους ἀποτελεῖ προφανῶς πανάρχαια συνήθεια.*

Ὑπὸ τὸ ἀνωτέρω πρῖσμα, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, εἶναι δυνατόν ἡ κορυφή τοῦ Ταυγέτου («Δαυλός», τ. 148) εἶτε νὰ διαμορφώθηκε εἰς σχῆμα πυραμίδος συμβολίζον θεῖαν ιδιότητα εἶτε ὡς ἐκ τοῦ φυσικοῦ ἔχουσα παρόμοιον σχῆμα νὰ ἐβελτιώθῃ, ἐπειδὴ ἐπελέγη ὡς χώρος λατρείας τοῦ θεοῦ. Μήπως ὅμως ἡ πυραμὶς ὡς σχῆμα λατρείας εἰσῆλθεν ἀργὰ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν λατρείαν καὶ μάλιστα ἐξ Αἰγύπτου, μετὰ δηλαδὴ τὴν κατασκευὴν τῶν Αἰγυπτιακῶν πυραμίδων; Ἀπαράδεκτη θεσις, ἀφοῦ οἱ πυραμίδες τῆς Αἰγύπτου κατὰ παράδοσιν ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς τάφοι. Πῶς λοιπὸν οἱ εὐέλπιδες Ἕλληνες ἓνα ταφικὸν σύμβολο τὸ ἐταύτισαν μὲ τὸν Ἀπόλλωνα, τὸν θεὸν τοῦ φωτός (πρὸβλ. ἀνωτέρω: Ἀπόλλων Καρινός); Τὸ πλέον πιθανὸν εἶναι ἡ ἀντίστροφος σχέσις. Δηλαδὴ τὸ πυραμιδοειδὲς σχῆμα νὰ ἔφθασεν ἐξ Ἑλλάδος εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ νὰ παρεπιήθη ἡ σημασία του.

Συμπέρασμα παραγράφου Α.9:

1. Τὸ σχῆμα τῆς πυραμίδος ἀποτελεῖ παναρχαίαν λατρευτικὴν παράδοσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα.
2. Τὸ πυραμιδοειδὲς σχῆμα τοῦ κτίσματος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐπελέγη σκοπίμως ὡς συνδυάζον τὴν στατικὴν καὶ αἰσθητικὴν ἀπαιτήσιν μὲ τὴν λατρευτικὴν πυραμιδικὴν Ἑλληνικὴν παράδοσιν.

Α.10. Ἡ χρῆσις τῆς πυραμίδος τοῦ Ἑλληνικοῦ

Προφανῶς ὑπῆρχεν εἰδικὸς λόγος γιὰ τὴν δημιουργίαν ἐνὸς τοιοῦτου κτίσματος. Ἐὰν τὸ κτίσμα ἦταν ἀπλῶς πυραμίδα, δὲν θὰ ὑπῆρχε κανένα πρόβλημα, ἀφοῦ ὄχι μόνον ἡ δημιουργία τεχνικῶν ἐξάρσεων τοῦ ἐδάφους γιὰ λόγους ταφικῶν ἢ λατρευτικῶν ἦταν λίαν συνήθης εἰς τοὺς Ἕλληνας (θολωτοὶ τάφοι, τύμβοι), ὥστε ἓνα τεχνικόν, πέτρινον ὕψωμα σχήματος πυραμίδος νὰ εἶναι λογικῶς ἀποδεκτὸ καὶ τεχνικῶς κατασκευάσιμο, ἀλλὰ θὰ ἦταν συνεπέστατο καὶ ἀμέσως αἰτιολογήσιμο μὲ τὴν λατρευτικὴν πυραμιδικὴν παράδοσιν στὴν Ἑλλάδα. Ἀντιθέτως ἓνα πυραμιδοειδὲς κτίσμα, ὡς τὸ ἀνωτέρω περιγραφέν, εἶναι μυστηριῶδες καὶ μακρὰν κάθε προφανοῦς αἰτιολογήσεως. Ἀλλὰ ἂς δοῦμε, τί χρῆσιν πιθανῶς εἶχε τὸ κτίσμα αὐτό:

1. Ὁ προορισμὸς τοῦ κτίσματος ὡς κατοικίας πρέπει νὰ ἀποκλεισθῇ, ἀφοῦ ἓνα κτίσμα χωρὶς παράθυρα μόνον γιὰ κατοικίαν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ χρησιμεύσῃ.
2. Παρομοίως πρέπει νὰ ἀποκλεισθῇ ἡ λειτουργία του ὡς φρουκτωρίας, ἀφ' οὗ εἶναι ἀρκετὰ χαμηλὸ ἀλλὰ καὶ ταυτόχρονα ἀρκετὰ μεγάλο γιὰ αὐτὴν τὴν χρῆσιν.
3. Ἡ χρῆσις του ὡς φυλακίου φρουρᾶς παρομοίως πρέπει νὰ ἀποκλεισθῇ, ἐφ' ὅσον δὲν προσφέρει καμμίαν ἀσφάλειαν εἰς τοὺς στρατιώτας, ἀλλὰ ἀντιθέτως λειτουργεῖ ὡς παγίδα («Δαυλός», τ. 148).
4. Σὰν τάφος δὲν ἐχρησιμοποιεῖτο. Οἱ γνωστοὶ τάφοι εἶναι θαλαμοειδεῖς, θολωτοὶ κ.λπ. καὶ κυρίως ὑπόγειοι καὶ ὄχι ὑπέργειοι. Ἐὰν ἦταν ὅλο τὸ κτίσμα λίθινον, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑποστηριχθῇ, ὅτι πιθανὸν νὰ ἦταν τάφος. Ἡ περίπτωση ὅμως τῆς λιθίνης ὀροφῆς ἀπεκλείσθη ἀνωτέρω, καὶ

έπομένως δὲν ἦταν λίθινος τάφος. Στὴν περίπτωσι ὅμως τοῦ λιθίνου τάφου ποῖος λόγος θὰ ἐπέβαλλεν τὸν μετὰ δεδαλιότητος ὑποτιθέμενον τουλάχιστον κατὰ τὸ ἥμισυ ἀσκεπὴ διάδρομο; Ἐπομένως οὔτε τάφος ἦταν.

5. Σὰν ἐστεγασμένος χώρος λατρείας θὰ ἦταν δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθῇ. Ὁ ἡμιφωτισμένος αὐτὸς χώρος εἶναι κατάλληλος γιὰ τελετουργίες καὶ δρώμενα σὲ σκοτεινοὺς χώρους, μὲ ὅλα τὰ προβλήματα φωτισμοῦ καὶ ἀερισμοῦ ποὺ δημιουργεῖ ὁ τυφλὸς καὶ μὴ ἀεριζόμενος ἐστεγασμένος χώρος. Ὁ ὄγκος τοῦ τυφλοῦ αὐτοῦ χώρου εἶναι ἀρκετὰ μικρὸς καὶ τὸ ὕψος τῶν 2.80 μ. μικρὸ, γιὰ νὰ ἀντέξῃ πυρσοὺς, θυμιάματα καὶ ὅλα τὰ σχετικά. Ἡ πιθανότης ἐπομένως τοῦ ἐστεγασμένου χώρου λατρείας ὑπάρχει ὄχι χωρὶς προβλήματα γιὰ τὸ μελετώμενο κτίσμα.

6. Σὰν χώρος λατρείας καὶ μάλιστα ἀσκεπὴς θὰ ἦταν δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθῇ, ἀφοῦ ὁ ἐσωτερικὸς τετράγωνος χώρος 7.00 x 7.00 μ., ὡς ἀνεφέρθη στὴν προηγουμένη παράγραφῳ Α.8.6, ἐνδείκνυται γιὰ αὐτὴ τὴν χρῆσι, ἡ ὁποία εἶναι τελείως ἀποδεκτὴ λόγῳ τοῦ ὕψους τοῦ κτίσματος καὶ τῆς ἀναλογίας τῶν διαστάσεών του. Ἡ λατρευτικὴ ἀνοικτὴ χρῆσις δὲν δημιουργεῖ κανένα ἀπολύτως πρόβλημα. Ὑπάρχει ἀπλετος φωτισμὸς τὴν ἡμέρα, πλήρης ἀερισμὸς, δυνατότης θυσίας, θυμιάματος καὶ φωτισμὸς μὲ λαμπάδες καὶ πυρσοὺς τὸ βράδυ.

Μπορεῖ νὰ φαντασθῇ κανεὶς τὰ συναισθήματα ποὺ δημιουργοῦνται σὲ ἓναν θεατὴ τοῦ πυραμιδοειδοῦς κτίσματος κατὰ τὴν διάρκειά μιᾶς γιορτῆς. Ἡ ἐντύπωσις τοῦ θεατοῦ ἐξ αἰτίας τοῦ πυραμιδοειδοῦς σχήματος, ὡς ἀνεπτυχθῇ στὶς προηγούμενες παραγράφους, ἐπιτείνεται ἀπὸ τὸν ἀνερχόμενο καπνὸ μέσα ἀπὸ τὸ κτίσμα πρὸς τὸν οὐρανὸ στὴν περίπτωσι μιᾶς θυσίας. Ἀνάλογα συναισθήματα δημιουργοῦνται στὸν ἱεροουργὸ ἐντὸς τοῦ κτίσματος, ὁ ὁποῖος ἀποδεσμευμένος ἀπὸ τὸν περιβάλλοντα χώρον ἀτενίζει μόνον τὸν οὐρανὸ. Ὡστε ἡ λατρευτικὴ χρῆσις, δηλαδὴ ὁ ἀνοικτὸς ναὸς, αἰτιολογεῖται ὑπὸ τοῦ κτίσματος, ἀλλὰ καὶ τὸ αἰτιολογεῖ. Τὸ ἀσκεπὲς κτίσμα ἐξαερίει τὴν χρῆσι τοῦ ἀπὸ τὴν βροχῇ. Ἀλλὰ γιὰ τὴν θὰ ὤφειλε νὰ ἔχῃ καθημερινὴν χρῆσι;

Συμπέρασμα παραγράφου Α.10:

1. Ἐξ ὅλων τῶν δυνατῶν χρήσεων μόνον ἡ λατρευτικὴ εἶναι ἀποδεκτὴ.
2. Ὁ ἀσκεπὴς χώρος λατρείας πλεονεκτεῖ ἐναντι τοῦ ἐστεγασμένου καὶ ταυτίζεται πλήρως μὲ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ κτίσματος.

A.11. Ἡ μαρτυρία τοῦ Πανσανίου

«*Ερχομένοις δὲ ἐξ Ἀργεῶν εἰς Ἐπιδαυρίαν ἐστὶν οἰκοδόμημα ἐν δεξιᾷ πυραμίδι μάλιστα εἰκασμένον, ἔχει δὲ ἀσπίδας σῆμα Ἀργολικὰς ἐπειρασμένας. Ἐνταῦθα Προΐτω περὶ τῆς ἀρχῆς πρὸς Ἀκρίσιον μάχη γίνεται καὶ τέλος μὲν ἴσον τῷ ἀγῶνι συμβῆναι φασί, καὶ ἀπ' αὐτοῦ διαλλαγὰς ὕστερον, ὡς οὐδέτεροι δεδαίως κρατεῖν ἐδύναντο – συμβαλεῖν δὲ σφᾶς λέγουσιν ἀσπίσι πρῶτον τότε καὶ αὐτοὺς καὶ τὸ στράτευμα ὀπλισμένους. Τοῖς δὲ πεσοῦσιν ἀφ' ἑκατέρων, πολῖται γὰρ καὶ συγγενεῖς ἦσαν, ἐποιήθη ταύτῃ μνημα ἐν κοινῷ». (Πανσανίου, «*Ελλάδος Περιήγησις*», Κορινθιακά XXV, 166, 7, 6). [Μετάφρασις: «*Στὰ δεξιὰ ἐκείνων ποὺ ἐρχονται ἀπὸ τὸ Ἄργος πρὸς τὴν περιοχὴ τῆς Ἐπιδαύρου ὑπάρχει οἰκοδόμημα πάρα πολὺ ὅμοιο μὲ πυραμίδα, φέρει δὲ ἀσπίδες ἀργολικὰς κατὰ τὸ σῆμα ἐπεξεργασμένας. Λέγουσιν, ὅτι ἐδῶ ἐγίνετο μάχη μεταξὺ Προΐτου καὶ Ἀκρισίου γιὰ τὴν ἐξουσίαν, ποὺ κατέληξε ἰσοπαλὴ καὶ ἐπῆλθε ἔκτοτε συνδιαλλαγὴ, ἀφοῦ βέβαια κανένας ἀπὸ τοὺς δύο δὲν μπορούσε νὰ ἐπικρατήσῃ. Λέγουσιν δέ, ὅτι οἱ δύο (Προΐτος καὶ Ἀκρίσιος) καὶ τὸ στράτευμα γιὰ πρώτη φορὰ τότε εἶχαν ὀπλισθῇ μὲ ἀσπίδες. Πρὸς τιμὴν δὲ τῶν νεκρῶν τῶν δύο παρατάξεων – διότι ἦσαν συμπολίτες καὶ συγγενεῖς – κατασκευάσθηκε ἐδῶ κοινὸ μνημεῖον. Ὡστε κατὰ Πανσανίαν τὸ κτίσμα ἦταν μνημεῖον κοινὸ τῶν πεσόντων κατὰ τὴν μάχην ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποῖαν καὶ κατὰ πρῶτον ἐχρησιμοποιήθησαν οἱ ὀνομαστὲς ἀργολικὰς ἀσπίδες. Μὲ τίς ἀσπίδες αὐτὲς ἦταν νεκοορημένο ἐξωτερικὰ καὶ τὸ μνημεῖον. Ἀλλὰ «μνημεῖον» δὲν σημαίνει ἐδῶ τάφος. Ἡ ἐννοιολογικὴ του ταύτισις μὲ τὸν τάφον εἶναι μεταγενέστερη. «*Μνημεῖον*» κατὰ Σταματάκον σημαίνει: «*ἐνθύμιον περὶ τινος, κάτι ποὺ μᾶς ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην μας πρόσωπον ἢ πράγμα // ἐνθύμιον περὶ νεκροῦ, τάφος, «μνημεῖον», ὡς λέγομεν καὶ σημερον περὶ νεκροῦ*». Ὡστε**

Ἔργο τῆς 3ης χιλιετίας πρὸ Χριστοῦ καὶ ἀρχαιότερη τῶν Αἰγυπτιακῶν

Ὁ περιηγητὴς Πανσανίας (2ος αἰ. μ.Χ.) – ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐγκυρότερους «ὁδηγοὺς» τῶν ἀρχαιολόγων – μνημονεύει στὸ βιβλίον του «Κορινθιακὰ» (25,7) τὴν πυραμίδα τοῦ Ἄργου. Στὸ ἔργο του αὐτὸ (ποὺ ἀποτελεῖ τμῆμα τοῦ πολύτομου ἔργου του («Ἑλλάδος περιήγησις») ἀναφέρει, ὅτι ταξιδεύοντας στὸ δρόμο ἀπὸ τὸ Ἄργος πρὸς τὴν Ἐπίδαυρο βρῆκε ἓνα οἰκοδόμημα πάρα πολὺ ὁμοιοπρὸς τὸ σχῆμα πυραμίδας, ποὺ κατὰ τὶς πληροφορίες του ἦταν κοινὸ μνημεῖο τῶν πεσόντων στὴ μάχη μεταξὺ Προΐτου καὶ Ἀκρίσιου (βλ. τὸ πλήρες ἀπόσπασμα στὴν σελ. 9232).

Ὁ Πανσανίας λοιπὸν μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι ἡ Πυραμίδα τοῦ Ἄργου εἶναι μνημεῖο ποὺ κατασκεύασε ὁ Προΐτος καὶ ὁ Ἀκρίσιος. Σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση ὁ Προΐτος καὶ ὁ Ἀκρίσιος ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ πασίγνωστου Δαναοῦ, τοῦ βασιλιᾶ τοῦ Ἄργου. Σύμφωνα μὲ τὰ «Χρονικὰ» τοῦ Εὐσέβιου ἡ διαδοχὴ τῶν Ἀργείων βασιλέων μετὰ τὸ Δαναὸ ἔχει ὡς ἑξῆς: «Δαναός, ἔτη ν', Λυγκεύς, ἔτη μα', Ἄδας, ἔτη κγ', Προΐτος, ἔτη ιζ', Ἀκρίσιος, ἔτη λα'. Ὅμοιὰ τὰ πάντα τῆς Ἀργείων ἀρχῆς ἔτη φμέ. Μέχρι τούτων οἱ Δαναῖδες» (Εὐσέβιον Καισαρείας, *Fragm. Χρονικῶν Α'*, LXXXIV, B.E.P. τ. 20, σ. 148).

Οἱ Δαναῖδες γυνοὶ τοῦ Ἀθανά Ἀκρίσιος καὶ Προΐτος μετὰ ἀπὸ ἰσόπαλη μάχη διαίρεσαν τὸ ἀργεῖτικο βασίλειο. Ὁ Ἀκρίσιος παρέμεινε στὸ Ἄργος, ἐνῶ ὁ Προΐτος πῆρε τὸ Ἡραῖο καὶ τὴν Τύρυνθα (Πανσ., *Κορινθιακὰ* 16,2). Εἶναι γνωστὸς ἐπίσης ὁ ἄδοξος θάνατος τοῦ Ἀκρίσιου κατὰ τὴν ἐπίδειξη δισκοβολίας ἀπὸ τὸν ἐγγονὸν του Περσεύα (Πανσανίας, Ἀπολλόδωρος, Διόδωρος Σικελιώτης κ.λπ.). Ὁ ἐγγονὸς τοῦ Ἀκρίσιου Περσεὺς «οἷα ἡλικία τε ἀκμάζων καὶ τοῦ δίσκου χαίρων τῷ εὐρήματι ἐπεδείκνυτο ἐς ἅπαντας, Ἀκρίσιος δὲ λανθάνει κατὰ δαίμονα ὑποπεσὼν τοῦ δίσκου τῇ ὁρμῇ...» (Πανσ., *Κορινθιακὰ* 16,3). Ἄς σημειωθεῖ ἐπίσης, ὅτι ὁ Περσεὺς (γυιὸς τῆς κόρης τοῦ Ἀκρίσιου Δανάης) εἶναι κατὰ τὴν παράδοση ὁ ἰδρυτὴς τῶν Μυκηνῶν: «Περσεὺς δὲ ὡς ἀνέστρεψεν ἐς Ἄργος – ἡσχύνετο γάρ τοῦ φόνου τῇ φήμῃ – Μεγαπένθη τὸν Προΐτον πείθει οἱ τὴν ἀρχὴν ἀντιδοῦναι, παραλαβὼν δὲ αὐτὸς τὴν ἐκείνου Μυκηνᾶς κτίζει» (Πανσ., *Κορινθιακὰ* 16,3).

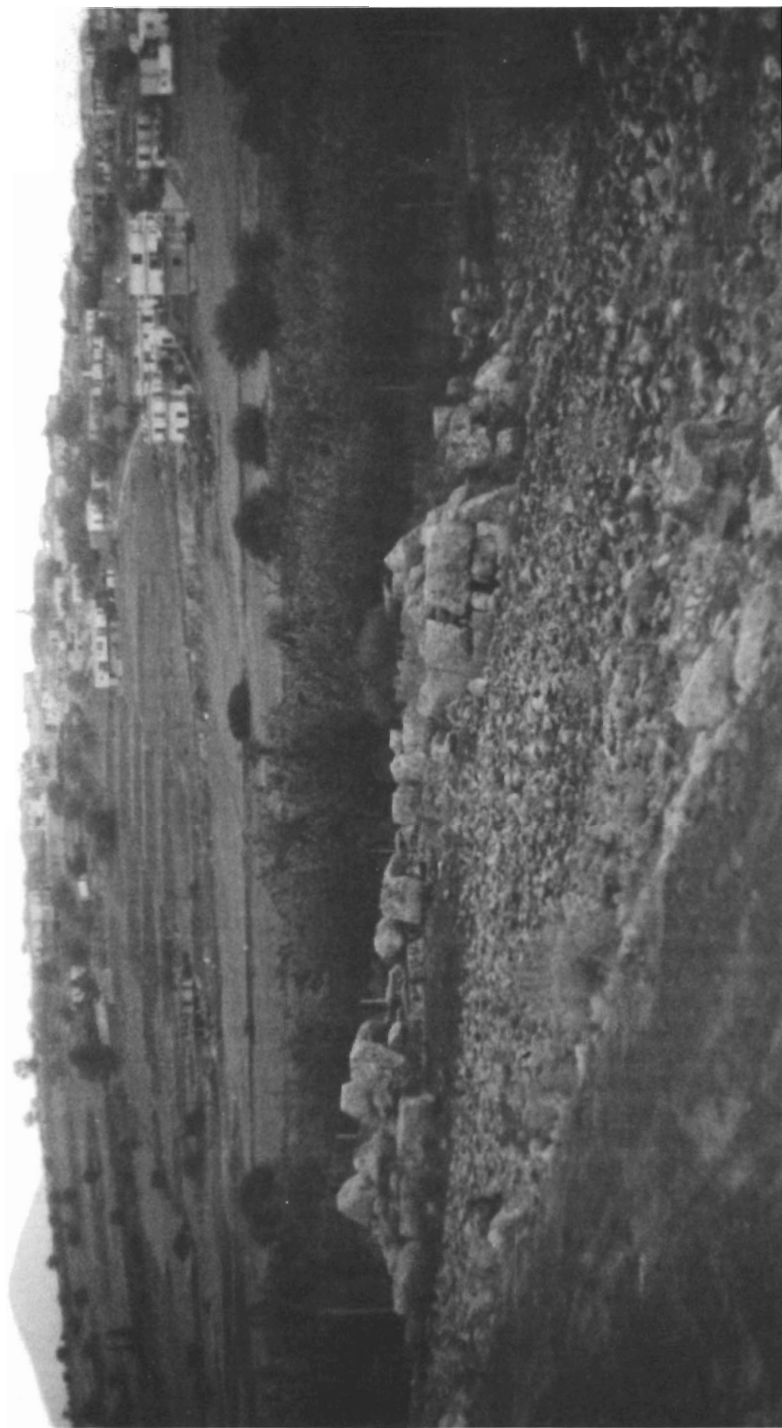
Ἐνῶ λοιπὸν κατὰ τὴν ἀρχαιοελληνικὴ παράδοση ὁ ἐγγονὸς τοῦ Ἀκρίσιου Περσεὺς εἶναι ὁ ἰδρυτὴς τῶν Μυκηνῶν, κατὰ τὴν σύγχρονη ἀρχαιολογικὴ ἐπιστῆμη «ἡ πρώτη οἰκίση τῶν Μυκηνῶν μὲ δάση τις ἀνασκαφές, ἀνάγεται στὴν 3η χιλιετία π.Χ. – ἴσως δὲ καὶ ἐνωρίτερον» (βλ. J. Caskey, *The Early Helladic Period in the Argolid, Hesperia* 26/1960, σ. 285-303). Ὁ Πανσανίας, θεωρῶντας τὴν Πυραμίδα τοῦ Ἄργου ὡς μνημεῖο τοῦ Προΐτου καὶ τοῦ Ἀκρίσιου, τὴν ἀνάγει σύμφωνα μὲ τὴν ἀνωτέρω ἀνάλυση κατὰ προσέγγισιν στὴν 3η χιλιετία π.Χ.

Τὸν λόγο τώρα ἔχουν οἱ ἀρχαιολόγοι, γιὰ νὰ ἐπιβεβαιώσουν ἢ νὰ ἀναιρέσουν τὶς πληροφορίες τοῦ Πανσανία, χρονολογώντας μὲ δάση τις ὑπερσύγχρονες ἐπιστημονικὲς μεθόδους (π.χ. φωταύγεια κ.λπ.) τὴν περίφημη Πυραμίδα τοῦ Ἄργου. Ἀν ἐπιβεβαιωθεῖ ἡ ἀναφορὰ τοῦ Πανσανία, τότε οἱ Ἑλληνικὲς πυραμίδες, προηγούνται ἀρκετὰ τῶν Αἰγυπτιακῶν καὶ ἔτσι ἐπιβεβαιώνεται ἡ ἄποψη ὅτι Ἑλληνες ἔκτισαν τὶς πυραμίδες τῆς Αἰγύπτου, ποὺ στηρίζεται στὴν πληροφορία τοῦ Διόδωρου Σικελιώτη, ποὺ ἀναφέρει, ὅτι ὁ Μηνᾶς (Μεनेους-Μίνως) κοντὰ στὴν λίμνη Μοίριδα πρῶτος «τάφον ἑαυτῷ κατασκευάσας πυραμίδα τετράπλευρον ἐπιστήσαντα καὶ τὸν θαυμαζόμενον λαβύρινθον οἰκοδομήσαι...» (Διόδωρος Σικελιώτης I, 89, 3).

(Υ.Γ. Ἐντύπωση πάντως προκαλεῖ τὸ γεγονὸς, ὅτι μέχρι σήμερον δὲν ἔχει ὑπάρξει ἐπιστημονικὴ ἀνακοίνωση τῶν ἀρχαιολόγων γιὰ τὴν Πυραμίδα τοῦ Ἄργου).

Διαμαντῆς Κούτουλας

Φιλόλογος

Τὰ ερείπια τῆς πυραμίδος τοῦ Αγγουριού.

ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ:

Στην ανωτέρω ανάπτυξη έπεχειρήθη ή κατά τὸ δυνατόν ἀξιολόγησις ὄλων τῶν παρεχομένων στοιχείων, ὅσα ὑπῆρξε δυνατότης νὰ συγκεντρωθοῦν μὲ τὴν παρατήρησι τοῦ μυστηριώδους κτίσματος τοῦ Ἑλληνικοῦ. Ἀποδεικνύεται, ὅτι πράγματι οἱ πυραμίδες ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὸν Ἑλλαδικὸν χώρον καὶ παρίσταναν τὸ θεῖον. Εἶναι πιθανόν, ὅτι συνελήφθη καὶ κατενοήθη ἡ βουδὴ γλῶσσα τοῦ κτίσματος, τὸ ὅποιον ἐπὶ χιλιετίες στέκεται ἐκεῖ, ἀγέρωχο καὶ σιωπηλὸ, μαχόμενον τὸν πανδαμάτορα χρόνον καὶ τὴν ἰδικήν μας ἀγνοία καὶ ἀδιαφορία. Ἡ οἰκοδομικὴ, στατικὴ καὶ ἀρχιτεκτονικὴ ἀνάλυσις ἐπιβεβαιώνει τὴν ὑπὸ τοῦ Πανσανίου ἀναφερομένην Ἀργεῖαν παράδοσιν, ὅτι τὸ κτίσμα ἦτο «*ἡρώων*», ἀλλὰ καὶ ἀντιθέτως ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ αὐτὴν. Γὰρ ἄλλην μίαν φορὰν ἡ «Μυθολογία», ὅπως ἔχει ὀνομάσει ὁ σκοταδισμὸς καὶ ἡ ἀνοησία τὴν παναρχαίαν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν, ἀποδεικνύεται πραγματικὴ Ἱστορία. Οἱ πυραμίδες τοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου στέκουν ἐκεῖ καὶ φωνάζουν σιωπηλὰ τὴν ἀρχαία μας Ἱστορία. Ἐπαφίεται σὲ μᾶς τὸ καθήκον καὶ ἡ ὑποχρέωσις, νὰ τὴν ψηλαφίσουμε καὶ νὰ τὴν κατανοήσουμε.

Β. Η ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΤΟΥ ΛΥΓΟΥΡΙΟΥ

Εἰς τὸ χωρίον Λυγουριὸ τῆς ἐπαρχίας Ἐπιδαυρίας εὐρίσκεται καὶ ἐκεῖ παρόμοιον πρὸς τὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ πυραμιδοειδὲς κτίσμα. Εὐρίσκεται στὸν παρὰ τὸ Λυγουριὸ μικρὸν κάμπον πρὸς δυσμὰς. Ἡ πυραμίδα εἶναι κτισμένη εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ βουνοῦ πρὸς δυσμὰς τοῦ Λυγουριοῦ, ἀριστερὰ καὶ ἐν ἐπαφῇ μὲ τὸν χωματόδρομον, ὁ ὁποῖος καταλήγει εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Μαρίας, περίπου τριακόσια μέτρα πρὶν ἀπὸ αὐτὴν. Καταλαμβάνει τὴν γωνίαν περιφραγμένου κτήματος. Ὁ γύρω ἐπίπεδος χώρος εἶναι γεμάτος ἀπὸ κεραμικὰ θραύσματα καὶ μικρὰς πέτρες. Τὸ μνημεῖον εὐρίσκεται σὲ ἀπελπιστικὴ κατάστασι λόγω τῆς μεταφορᾶς τῶν λίθων τοῦ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ Λυγουριοῦ, τοὺς ὁποῖους ἐχρησιμοποιοῦν ὡς οἰκοδομικὸν ὕλικόν. Μερικοὶ λίθοι τῆς πυραμίδος εἶναι σκορπισμένοι καὶ ἄλλοι εἶναι θαμμένοι εἰς τὴν γύρω περιοχὴ, σύμφωνα μὲ μαρτυρίες τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι δὲν γνωρίζουν, γιατί ἀκριβῶς ἦταν κατασκευασμένον τὸ κτίσμα, ἐνῶ ἐπιτόπιος παράδοσις ἀναφέρει, ὅτι «ἐκεῖ ἦταν θαμμένος ἓνας ἐξόριστος πρίγκιπας».

Ἀπὸ τὸ κτίσμα διασώζονται μόνον μερικοὶ ὀγκόλιθοι τῆς βάσεως τῶν κεκλιμένων ἐδρῶν, οἱ ὁποῖοι ἀποδεικνύουν, ὅτι καὶ αὐτὸ ἦταν πυραμίδα. Καὶ σὲ αὐτὸ ὑπάρχει ἡ ἀπότμησις κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ εἴσοδος εἰς τὸ ἐσωτερικὸν δωμάτιον, ποὺ καὶ ἐδῶ ὑπάρχει, γίνεταί ἀνευθείας καὶ ὄχι πλαγίως, ὅπως εἰς τὴν πυραμίδα τοῦ Ἑλληνικοῦ.

Ἡ πυραμίδα εἶναι λίγο μικρότερη, διαστάσεων 12.00 x 13.50 μ., ὡς φαίνεται εἰς τὸ σχέδιον 4. Καὶ ἐδῶ διατηρεῖται ὁ ἴδιος προσανατολισμὸς, οὕτως ὥστε κάθε πλευρὰ κεῖται ἐναντι καὶ ἐνὸς σημείου τοῦ ὀρίζοντος καὶ ἡ εἴσοδος ἐναντι τῆς ἀνατολῆς. Ἡ δόμησις ἐγίνε μὲ τὸν ἴδιον κυκλώπειον τρόπον ὅπως τῆς πυραμίδος τοῦ Ἑλληνικοῦ. Καὶ ἐδῶ διασώζεται κονίαμα μεταξὺ τῶν ὀγκολίθων, ὡς φαίνεται στὴν δυτικὴ πλευρὰ, ὅπου ἔχει διενεργηθῇ μικρὴ ἀνασκαφὴ καὶ ἔχει δημιουργηθῇ βάσις ἀνω ἀπὸ τὸ περιβάλλον ἔδαφος τοῦ κάμπου ἕως τὸ ὕψος τοῦ 1.50 μ., ἀπὸ τὸ ὅποιον ἀρχίζουν οἱ κεκλιμέναι ἔδρες. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς πυραμίδος διακρίνονται διάφορες κατασκευαὶ καὶ ὑπάρχει ἓνα μεγάλο τεμάχιο πωρολίθου, προφανῶς μεταφερόμενον ἀπὸ ἄλλου. Οἱ παρουσιαζόμεναι διαστάσεις εἰς τὸ σχέδιον 4 δίδονται μὲ μεγάλην ἐπιφύλαξιν, ἀφοῦ ἡ μετακίνησις τῶν ὀγκολίθων δημιουργεῖ ἀποκλίσεις εἰς τὰς διαστάσεις τῶν διασωζομένων πλευρῶν, οἱ ὁποῖαι μόλις φθάνουν τὸ ὕψος τοῦ 1.00 μέτρου.

Δυστυχῶς ἡ ἀπελπιστικὴ κατάστασις τοῦ μνημείου, εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει περιέλθει, δὲν ἐπέτρεψε καμμίαν ἀκριβῆ μέτρησι. Γενικῶς ὁ χαρακτήρας καὶ τὸ ὕψος τοῦ κτίσματος εἶναι ἀνάλογα τῆς πυραμίδος τοῦ Ἑλληνικοῦ.

Βοηθήματα:

1. «Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια» Παύλου Δρανδάκη: Λήμματα, «*Ἄργος*», «*Ἀργοὶ λίθοι*», «*Ἀσπίς*».
2. Πανσανίου, «*Ἑλλάδος Περιήγησις*».
3. Ι. Σταματάκου, «*Λεξικὸν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης*».
4. «*Δαυλός*», τεύχη 148 καὶ 149.

“Ολοι ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Ρωμαῖκο

Εἶναι μερικὰ πράγματα, πὺν στοὺς Ρωμιὺς φαίνονται ἀκατανόητα. Γάλλοι μαθητὲς τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσης «στασίασαν» πρόσφατα καὶ ζήτησαν ἀπὸ τὸ γαλλικὸ κράτος τὴν ἐπαναφορὰ τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν στὴν σχολικὴ τους διδασκαλία. Στὴν Γαλλία ὑπάρχει παιδεία «δύο ταχυτήτων». Οἱ περισσότεροι μαθητὲς προσανατολίζονται ὑποχρεωτικὰ στὴν τεχνικὴ κατάρτιση, καὶ ἐλάχιστοι ἀπολαμβάνουν τὴν ποιοτικὰ ἀνώτερη κλασσικὴ παιδεία. Κύριο λοιπὸν αἶτημα τῶν Γάλλων μαθητῶν ἦταν ἡ συνέχιση τῆς διδασκαλίας τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας σὲ ὅλα τὰ κολλέγια καὶ λύκεια τῆς χώρας. Τὸ μάθημα τῶν Ἑλληνικῶν εἶναι ἰσορροπικὸ, ὅμως προτιμᾶται σχεδὸν ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν Γάλλων μαθητῶν. Εἶναι πραγματικὰ ἐντυπωσιακὸ, νὰ ὑπάρχουν παιδιὰ, πὺν στὰ δεκατρία τους χρόνια νὰ στασιάζουν ζητώντας νὰ μάθουν τὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά. Καὶ εἶναι σίγουρο, ὅτι θὰ ἔχουν τὴν ὑποστήριξη τῶν γονέων τους. Καί, ὅπως ἄλλωστε διακήρυξαν, «δὲν θέλουν νὰ στερηθοῦν τὴν γλῶσσα-μητέρα ὅλων τῶν γλωσσῶν μὲ τοὺς μεγάλους συγγραφεῖς καὶ ποιητὲς τῆς». Τελικὰ ὅλοι γνωρίζουν τὴν μεγάλη ἀξία τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας καὶ τὴν προσφορὰ τῆς στὴν ἀνθρώπινη σκέψη καὶ στὸν παγκόσμιον πολιτισμὸ, ὅλοι ἐκτὸς ἀπ’ τὸ Ρωμαῖκο κρατίδιο καὶ τοὺς «ταγούς» του, πὺν ἐπιμένουν νὰ στεροῦν τὰ Ἑλληνόπουλα ἀπὸ τὴν ἀρχαία γλῶσσα τῶν προγόνων τους. Φαίνεται, ὅτι σὲ λίγα χρόνια ὅλοι θὰ μιλοῦν ἑλληνικά — τουλάχιστον οἱ νέες γενιές — ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες.

Νέα στοιχεῖα

Στὴν εἰδικὴ ἔκδοση τοῦ «Scientific American» (5, 1994) ὁ καθηγητὴς Μ. Μέλινκ μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι ἀνεκαλύφθησαν εὐρήματα πὺν ἀλλάζουν τὴν χρονολόγησιν τῆς ἡλικίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀλφασήτου. Συγκεκριμένα περίπου στὸ κέντρον τῆς Φρυγίας, ὅπου ὁρίζεται ἡ περίφημη πόλις Γόρδιον, σὲ πρόσφατες ἀνασκαφές ἀνεκαλύφθησαν χάλκινα ἀγγεῖα μὲ ἐπιγραφές στὸ φρυγικὸ ἀλφάβητο, τὸ ὁποῖον οἱ Φρύγες δανεισθήκανε ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ καθίσταται ἀναγκαῖα ἡ ἀναθεώρησις τῆς χρονολογήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀλφασήτου, ὅπως γράφει τὸ ἀμερικανικὸ ἐπιστημονικὸ περιοδικό, ὁπότε καταρρέουν καὶ ἀπὸ αὐτῆς τῆς πλευρᾶς οἱ παντελῶς ἀστήρικτοι ἰσχυρισμοὶ τῶν φοινικιστῶν.

Οἱ ἀδιάφοροι

Ἦλθε στὴν Ἑλλάδα ὁ πρύτανης τοῦ Ἑλληνογεωργιανοῦ Πανεπιστημίου Τιφλίδος «Ἀριστοτέλης» κ. Μακεδὼν Γιαννακίδης (43 χρονῶν, μαθηματικός). Τὸ Ἑλληνικὸ αὐτὸ πανεπιστήμιον δίχως τὴν παραμικρὰ βοήθεια ἀπὸ τὸ νεοελληνικὸ κρατίδιο διατηρεῖ πέντε τμήματα (νομικά, μαθηματικά, ἱστορία, φιλολογία καὶ ξένες γλῶσσες) καὶ ἔχει 600 φοιτητές.

Ὁ κ. Γιαννακίδης ζητεῖ ἀπὸ τὸ κρατίδιό μας καθηγητὲς, διδλία καὶ χρήματα. Τὰ ζητεῖ ἀπὸ ἀδιάφορους γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν Ἑλληνισμὸ. Τὰ ζητεῖ ἀπὸ ἓνα κρατίδιο, πὺν χαρίζει 700 δισεκατομμύρια στοὺς ἀπατεῶνες τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, 600 δὲς στὴ ΔΕΗ, 500 δὲς στὴν Ὀλυμπιακή, 700 δὲς στὸ ΙΚΑ, 240 δὲς στὴν ΕΑΣ, 1 δὲς μνημιαίως στὴν κρατικὴ τηλεόρασι, 600 δὲς στὸν ΟΤΕ κ.τ.λ., ἀλλὰ αὐτὸ τὸ κρατίδιο τῆς σπατάλης καὶ τῆς διασπαθίσεως τοῦ δημοσίου χρήματος δὲν βρῖσκει μίαν δραχμὴ γιὰ τοὺς 200.000 Ἑλληνες τῆς Τιφλίδος. Τὸ ὀνομάζουμε κρατίδιο, ἐπειδὴ στερεῖται τοῦ ἡθικοῦ ἀναστήματος νὰ λέγεται κράτος.

Ἡ Ἑλλάδα τῆς δουλείας, ἡ Ἀσία τῆς ἐλευθερίας...

Ἡ «Πρωτοβουλία γιὰ τὴν Ἐπαναφορὰ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας» στὸ Λύκειο διαμαρτύρεται γιὰ τὴν ἐκ νέου κατάργηση τῆς διδασκαλίας τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας στὰ Λύκεια ὅλης τῆς χώρας. Ἡ διδακτικὴ ὕλη τοῦ μαθήματος τῆς ἱστο-

ρίας περιορίζεται στην Νεώτερη Ἑλληνική καὶ Εὐρωπαϊκὴ Ἱστορία καὶ ἀποσιωπᾷ τὸν κλασσικὸ πολιτισμὸ (ἐκτός ἀπὸ κάποιες περιληπτικὲς καὶ ξεπερασμένες γενικόλογες οἰκονομικοκοινωνικὲς θεωρητικὲς ἀναλύσεις) καὶ παραβλέπει τὰ γεγονότα καὶ τὴν σημασία τους. Ἡ διαμαρτυρία τονίζει, ὅτι τὸ νέο διβλίο τῆς θεματικῆς ἱστορίας τῆς Α' Λυκείου περιέχει ἔντονες ἀφελληνιστικὲς τοποθετήσεις, ὅπως γιὰ παράδειγμα ὅτι «ἡ δουλεία μὲ τὸν Μ. Ἀλέξανδρο ἐπεκτάθηκε στὴν Ἀσία» (τὴν πηγὴ πάσης δουλείας καὶ τυραννίας). «Σὲ μιὰ ἐποχὴ ἔντονης πνευματικῆς, ἠθικῆς καὶ ἐθνικῆς κρίσης – συνεχίζει ἡ διαμαρτυρία – τὸ ἀνθελληνικὸ αὐτὸ μέτρο στερεῖ ἀπ' τὴν Ἑλληνικὴ νεολαία ἰδανικά καὶ ὁράματα, πὺν πηγάζουν ἀπ' τὶς ἀξίες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος».

Ἐμεῖς συμπληρώνουμε, ὅτι τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας πρέπει νὰ δικαιολογήσει τὴν ὑποπτη – ἂν ὄχι δόλια – τοῦτῃ ἐνέργεια. Σὲ μιὰ ἱστορικὴ στιγμή πὺν ὁ παγκόσμιος πολιτισμὸς στρέφεται στὶς ἑλληνικὲς ρίζες του, γιὰ νὰ θρεῖ διέξοδα, τὸ «ἑλληνικὸ» κρατὶδὸ στερεῖ τὴν Ἑλληνικὴ Παιδεία ἀπ' τὶς νέες γενιές. Ἀποκόπτει τὴν σκέψη ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ μύθο τοῦ Λόγου, ὥστε κανεὶς νὰ μὴν μπορεῖ νὰ γνωρίσει τοὺς πολύτιμους καρπούς του. Πρᾶγμα ἀνεξήγητο γιὰ τοὺς περισσότερους, κατανοητὸ ὅμως ἀπὸ ἐκείνους πὺν γνωρίζουν τὴν φύση τοῦ Ρωμαίου κρατιδίου.

Σκληρὸς φοινικιστὴς στὴ Θῆβα

Μέγας φοινικιστὴς ἀποδεικνύεται ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Θηβῶν κ. Ἀραβαντινός, ὑποστηρίζοντας σὲ συνέντευξή του σὸ περιοδικὸ τοῦ 2ου Λυκείου Θηβῶν «Ἀναζητήσεις» τὸ «Φοινικικὸ Ἀλφάδιτο» καὶ τὴν σημιτο-φοινικικὴ καταγωγὴ τοῦ Κάδμου. Ἐξαπολύει ἐπίσης ἀπρόκλητη ἐπίθεση κατὰ τοῦ «Δαυλοῦ» κατηγορώντας τον γιὰ ἐθνικισμό, ἐνὺ κατηγορεῖ ἐπίσης καὶ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν γιὰ τὶς ἔρευνες πὺν κάνει περὶ τὴν χρονολόγηση τῶν πυραμίδων σὸ Ἄργος μὲ τὴ νέα μέθοδο τῆς φωταύγειας, πὺν ἀνεκάλυψε ὁ φυσικὸς κ. Λυριτζῆς. Λυπούμαστε, πὺν στὴν ἐνδοξη καὶ κοσμοϊστορικὴ Καδμεία τῶν ἡμιθέων καὶ τῶν ἡρώων ὑπάρχει ὡς δῆθεν θεματοφύλακας τῶν ἱερῶν καὶ τῶν μνημείων τῆς ἀρχαίας πόλεως ἕνας φανατικὸς φοινικιστὴς ὅπως ὁ κ. Ἀραβαντινός.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Καλκούττας

«... Τρεῖς δημόσιες ὑπηρεσίες “ἐξετάζουν” πρόταση τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κέντρου Τέχνης (Ε.Κ.Τ.), γιὰ νὰ χρηματοδοτηθῇ μερικῶς μόνον καὶ ἐλάχιστα ἕνα εὐρὺ μορφωτικὸ, καλλιτεχνικὸ καὶ ἐπιστημονικὸ πρόγραμμα (ἱστορία καὶ αἰσθητικὴ τοῦ ἀρχαίου δρώματος, ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ σύγχρονη ἑλληνικὴ τέχνη), πὺν ἐξήτησαν οἱ φιλέλληνες Ἰνδοὶ τῆς Καλκούττας». Ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ οἱ «φιλέλληνες Ἰνδοὶ τῆς Καλκούττας»; Τὴν ἀπάντηση δίνει ἕνας ἐξ αὐτῶν, ἀπάντηση πὺν ἀποδεικνύει ὅτι δὲν πρόκειται περὶ «φιλελλήνων» ἀλλὰ περὶ Ἑλλήνων: «Πιστεύουμε ὅτι ἦρθαμε ἀπ' τὴν Κρήτη πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρο (τουλάχιστον κάποιος ἀπὸ ἐμᾶς). Κρητικὲς σφραγίδες ἔχουν ἀνακαλυφθῇ στὴν περιοχὴ μας. Τὸ λιμάνι Γιάνγκ ἦταν ἕνα πολὺ ἀρχαῖο λιμάνι καὶ ἡ ἱστορία τῶν πραγματικῶν Ἀργοναυτικῶν πρέπει νὰ εἶναι κρυμμένη ἐκεῖ» («Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος», 6-10-94).

Δὲν πρόκειται νὰ σχολιάσουμε τὴ συμπεριφορὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ (;) κρατιδίου καὶ τῶν τριῶν ὑπηρεσιῶν του. Ἀντὶ ὅποιον σχολίου προτείνουμε νὰ χρηματοδοτήσουμε ἐμεῖς (συντάκτες καὶ ἀναγνώστες τοῦ «Δαυλοῦ») τὸ πρόγραμμα αὐτό. Οἱ Ἕλληνες τῆς Καλκούττας ἀξίζουν κάθε θυσία μας· ἄλλωστε τοὺς τὸ ὀφείλουμε. Τὸ 1821 οἱ Ἕλληνες αὐτοὶ δόθησαν τὴν επαναστατημένη Ἑλλάδα, στέλλοντας 20.000 ρουπῖες! Ἀς ἀναλάβῃ λοιπὸν τὴν πρωτοβουλία αὐτὴ κάποιος ἐκ τῶν ἀναγνώστων μας, πὺν γνωρίζει τὶς διαδικασίες, ἐνημερώνοντας παράλληλα τὸ «Δαυλό».

Αῖσα

Πολιτισμική κατοχή

«Ο μεγαλύτερος έξευτελισμός της Ευρώπης θά είναι νά εξαμερικανιστεί».
[Φρ. Νίτσε (μέσα του 19ου αιώνα)]

Ποιός από μᾶς δέν ἔτυχε νά δεῖ καί ν' ἀκούσει ἀπό τὸ 1973 μέχρι καί σήμε-
ρα, κάθε χρόνο καί λιγότερο ὅμως, τοὺς νέους αὐτῆς τῆς χώρας, μαθητὲς καί
φοιτητὲς κυρίως, νά διαδηλώνουν στοὺς δρόμους κραυγάζοντας τὰ συνθή-
ματα: «Ἐξω οἱ Ἀμερικάνοι», «Ἐξω οἱ θάσεις τοῦ θανάτου»; (Σὲ πολὺ λίγα
χρόνια δέν θ' ἀκούγονται οὔτε κἂν αὐτά, ἀφοῦ μόνοι τους οἱ Ἀμερικανοὶ τὶς
μαζεῦουν καί φεύγουν – ἀλήθεια μὲ τί τὶς ἔχουν ἀντικαταστήσει;) Πόσοι ὅμως
πρόσεξαν, ὅτι οἱ νέοι αὐτοί, οἱ περισσότεροὶ τουλάχιστον, ἦταν ἐνδεδυμένοι
ἀμερικάνικα ἀλλὰ καί κουρεμένοι καί παπουτσωμένοι παρομοίως; Πόσοι ἀνα-
λογίστηκαν, ὅτι οἱ νέοι αὐτοὶ συχνάζουν στὰ «μπάρ» ἀμερικανικοῦ τύπου,
πίνοντας οὐίσκυ κι ἀκούγοντας δίσκους μουσικῆς ρόκ, καπνίζοντας «μάλ-
μπορο» τσιγάρα, μασώντας «τσίπς»; Κοντολογίς πόσοι πρόσεξαν, ὅτι οἱ νέ-
οι, ὅταν φωνάζουν «Ἐξω οἱ Ἀμερικάνοι», τὸ κάνουν ὄντες βουτηγμένοι ἀπ'
τὴν κορφή ὡς τὰ νύχια στὸν ἀμερικανικὸ τρόπο ζωῆς;

Κι αὐτὸ εἶναι τὸ λιγότερο. Διότι τί νά πρωτοεπισημάνει κανεὶς σ' αὐτὸν τὸν
τραγέλαφο; Πῶς νά ξεκάσουμε τοὺς «νεολαίους» τοῦ τότε Κ.Κ.Ε. Ἑσωτερι-
κοῦ –ὄχι ὅτι μόνον αὐτοὶ «πάτησαν τὴν πεπονόφλουδα», ἀλλὰ ὅλοι ἀνεξαι-
ρέτως– ν' ἀπαντοῦν μὲ στόμφο καί κομπορημοσύνη μέσα ἀπὸ τὴν ἐφημερί-
δα τους «Θούριος» στοὺς νέους κάποιας ἄλλης κομματικῆς νεολαίας, ἐπειδὴ
τοὺς ἀμφισβήτησαν τὴν πρωτοπορία, ὅτι αὐτοὶ φέραν τὴν ρόκ μουσικὴ στὴν
Ἑλλάδα;

Ἐ, λοιπὸν πρέπει νά τὸ ποῦμε ξεκάθαρα: Ἕνα ἀπὸ τὰ ἰσχυρότερα ὄπλα, μὲ
τὸ ὁποῖο ἐπιβάλλεται πλέον ὁ ἱμπεριαλισμός, ὁ πολιτιστικός, ἀφοῦ στὴ χώρα
μας τουλάχιστον ὁ στρατιωτικός δέν χρειάζεται καθόλου, εἶναι ἡ μουσικὴ ἢ
ἀμερικανικὴ στὴν προκειμένη περίπτωσι. Ὅ,τι ἐπεδίωκαν πρὶν ἀπὸ μερικὰ
χρόνια νά μᾶς ἐπιβάλουν οἱ Ἀμερικανοί, ὅπως καί σ' ὅλους τοὺς ἄλλους λα-
οὺς τῆς γῆς, μὲ διάφορους τρόπους βίαιους καί μὴ, τώρα τὸ θέλουμε ἑμεῖς
ἀπὸ μόνοι μας. Δὲν ὑπάρχει ἀνώτερος βαθμὸς ἐπιτυχίας γιὰ κάποιον ἱμπε-
ριαλισμό. Ἐὰν μπορούμε νά δεχτοῦμε λοιπὸν τὴ λέξη «κατοχή» μὲ μία πλα-
τύτερη ἔννοια ἀπ' αὐτὴν ποὺ ἔχει μέχρι τώρα, ἡ Ἑλλάδα, ὅπως κι ὅλη ἡ Εὐρώ-
πη, δρίσκονται ὑπὸ ἀμερικανικὴν πολιτιστικὴν κατοχὴν. Τὴν σοβαρότερη
καὶ πιὸ ἐπιζήμια ἀπ' ὅλες τὶς ὑπόλοιπες: οἰκονομικὴ, στρατιωτικὴ, ἰδεολο-
γικὴ κ.ἄ. Ἡ στρατιωτικὴ κατοχὴ, γιὰ νά ἀναφέρουμε αὐτὴν ποὺ εἶναι ἡ πιὸ
ἄμεσα ἀντιληπτὴ –γι' αὐτὸ καί ἡ λιγότερο ἐπιζήμια–, μπορεῖ νά ἐλαττώσει
κατὰ τι τὸν πληθυσμὸ ἐνὸς λαοῦ, ἀλλὰ ποτὲ σχεδὸν δὲ τὸν ἀφανίζει. Ἡ πολι-
τιστικὴ ὅμως κατοχὴ, ἐπειδὴ ἐπιδρᾷ στὶς ψυχές, μπορεῖ ν' ἀφήνει ἄθιχτο τὸν
πληθυσμὸ, ἀλλὰ ἀφανίζει, σκοτώνει στὴν κυριολεξία τοὺς λαοὺς καί τὰ ἔθνη.
Εἶναι ἡ προοπτικὴ τῆς παρακμῆς καί τοῦ ἐκφυλισμοῦ. Τί θά μπορούσε νά
γράψει ἄραγε στὸ διβλίο τῆς ἡ παγκόσμια ἱστορία γιὰ τὴ σημερινὴ Ἑλλάδα;
Ὅτι εἶναι μιὰ χώρα ποὺ χρωστάει σ' ὅλες τὶς ἄλλες, γιὰ ν' ἀγοράζει καί νά κα-
ταναλώνει τὰ ρούχα τους, τὰ ἀρώματά τους, τὶς μουσικὲς τους ἢ τὰ ποτά τους;

Οἱ δυναμωτικὲς ἐνέσεις ποὺ μᾶς προσφέρουν οἱ διάφοροι «προστάτες» μας
κάθε φορὰ, ποὺ μᾶς ἐπιβουλεύονται ξεδιάντροπα καί ποὺ μᾶς ὑπενθυμίζουν
ποὺ καί ποὺ ὅτι πρέπει νά μ'αστε λαός, ὅτι ἀνήκουμε σὲ κάποιο ἔθνος (λέξη
κι αὐτὴ! κοντεύει νά εξαφανιστεῖ ἀπὸ τὸ λεξιλόγιό μας ἀπὸ τὸν φόβο τῆς ρε-

τοινιας του εθνικισμού: δικαιούται κανείς να είναι υπέρ όλων των εθνών πλην του δικού του), ότι ζούμε σε μιὰ επικράτεια, δεν αρκούν καθόλου, για να αποτρέψουν τον μαζασμό και την παρακμή στην όποια ξεπέφτουμε. Δεν αρκούν, για να μās υπενθυμίσουν, ότι λαός χωρίς στόχους ύψηλους δεν είναι δυνατόν να υπάρξει για πολύ.

Ποιοί είναι οί στόχοι στη σημερινή χώρα της Ελλάδας; Το πολύ πολύ ή πώση του πληθωρισμού, οί επενδύσεις και ό,τι άλλο δευτερεύον και τριτεύον υπάρχει για τὸ πεπρωμένο ἑνὸς λαοῦ. Οί ὑπηρετές στη θέση τῶν ἀφεντικῶν. Τὰ ἔσχατα ἔσονται πρῶτα. Ἡ οἰκονομία («οἰκονόμες» δὲν λέγαν παλιά τις δοῦλες;) ἀνώτερος σκοπός. Ἡ πολιτική στην ὑπηρεσία τῆς οἰκονομίας. Τὸ κράτος χωροφύλακας, νυχτοφύλακας καὶ δοῦλος τῆς οἰκονομίας. Ὅλη σχεδὸν ἡ ἀνθρωπότητα παγιδευμένη στὰ πλοκάμια τοῦ οἰκονομισμοῦ με μοναδική ἀδέσβαιη διέξοδο τὴν Ἐνωμένη Εὐρώπη. Κι αὐτὴ νὰ προσπαθεῖ νὰ στηρίξει τὴν ἑνωσή τους στὸν οἰκονομικὸ κυρίως τομέα! Ἡνωμένες Πολιτεῖς τῆς Ἀμερικῆς, Ἡνωμένες Πολιτεῖς τῆς Εὐρώπης. Σύμπασα ἡ ἀνθρωπότητα λοιπὸν μιὰ ἑνωμένη παγκόσμια ἀγορά. Αὐτὸ ὅμως πῶς νὰ συμβεῖ, ἐὰν ἡ πελατεία δὲν συμπεριφέρεται ὁμοιόμορφα, ἐὰν δὲν ἔχει τὰ ἴδια γούστα στὰ γενικά καὶ ἐπὶ μέρους θέματα; Πῶς νὰ συμβεῖ αὐτό, ὅταν ὑπάρχουν κοινότητες, ἐπαρχίες, λαοὶ καὶ ἔθνη; Ὅταν ὑπάρχει ἡ διαφορὰ καὶ ἡ ποικιλία, τὰ κατ' ἐξοχὴν αὐτὰ γνωρίσματα τῆς ζωῆς; Πῶς θὰ ὑπάρξει ὁ τεχνητὸς κοσμοπολιτισμός, χωρὶς νὰ ἐξαφανιστοῦν οἱ ὑπόλοιποι γνήσιοι πολιτισμοί;

Οἱ Η.Π.Α. τὴν ἐποχὴ ἀκριβῶς ποὺ παρουσίαζαν τὴν χειρότερη εἰκόνα τους τῶν τελευταίων δεκαετιῶν καὶ ἀποτύγχαναν καὶ στὰ ἐξωτερικά καὶ στὰ ἐσωτερικά τους θέματα - Βιετνάμ, σκάνδαλο Οὐώτεργκαίτ, ἀποτυχίες στὰ οἰκονομικά τους-, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἀκριβῶς ἦταν ποὺ κέρδιζαν τὴν σημαντικότερη νίκη τους στὴν ἐπιβολὴ τοῦ τρόπου ζωῆς τους παγκοσμίως, δουλεύοντας ἄριστα τὴ «μηχανὴ τοῦ θεάματος» σὲ παγκόσμια κλίμακα ἐπιδρώντας ταυτόχρονα στὸ μάτι καὶ στὸ αὐτί, τις δύο εἰσόδους τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Κραυγαλέα συνέπεια, ἀλλὰ καὶ αἰτία πλεόν τὰ περίφημα «δίντεο κλίπς». Ἄς προσέξουμε ἓνα χαρακτηριστικὸ παράδειγμα: Ὁ Κονιτόπουλος -ἀπὸ τὴν ξακουστὴ οἰκογένεια μουσικῶν τοῦ Αἰγαίου με συνεχῇ παρουσία πέντε γενεῶν καὶ πλεόν-, γιὰ νὰ πουλήσει τὸν καινούργιο του δίσκο, ἀναγκάστηκε νὰ γυρίσει μερικὰ «δίντεο κλίπς», ὅπως καὶ τὰ νεαρὰ παιδιὰ του. Ἡ ἀρχὴ τοῦ τέλους ἢ τὸ τέλος τοῦ ἑλληνικοῦ νησιώτικου πολιτισμοῦ, ποὺ ἀντέξε ἐπὶ χιλιετίες, κατοχὲς καὶ ἀφανισμούς, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ ν' ἀντέξει στὴν ἐπίθεση τοῦ πολιτιστικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ. Μιὰ καρικατούρα, μιὰ τραγικὴ φιγούρα τῆς παράδοσης γιὰ ὅσους ἔτυχε νὰ τὸν δοῦν καὶ νὰ τὸν προσέξουν. Οἱ Η.Π.Α. λοιπὸν ἐπηρεάζοντας καὶ ἀσκώντας ἔλεγχο στὰ διεθνῆ τηλεοπτικὰ μέσα πέτυχαν «μὲ τὸ γάντι» τὴν ἐπιβολὴ τους ἐκεῖ ποὺ ἀποτύγχαναν, ὅταν τὸ ἐπιχειροῦσαν με τὴ βία. Ὅσο κανεὶς ἐπεμβαίνει με τρόπο μὴ εὐδιάκριτο, οἱ ἀντιστάσεις εἶναι ἀπὸ ἀδύναμες μέχρι καὶ μηδαμινές. Στις βίαιες ἐπιβολὲς ἀντιδρῶν οἱ περισσότεροι. Στις πολιτιστικὲς ἐλάχιστοι, πάντα μὴ ἀρκετοί. Τὴ στιγμὴ ποὺ τὸ διεθνὲς ἀμερικανικὸ κανάλι CNN μās ἔδειχνε τὰ ἀμερικανικὰ ἀεροπλάνα νὰ ἐπιτίθενται στὸ Ἰράκ, ἡ ἑλληνικὴ τηλεόραση σὲ ἐκπομπὴ τῆς με θέμα τὴν καθημερινὴ ζωὴ στὸ Ἰράκ ἔδειχνε μιὰ ἱρακινὴ οἰκογένεια, ποὺ γιόρταζε τὰ γενέθλια τοῦ παιδιοῦ τῆς τραγουδῶντας, ὅλοι μαζί, τὸ ἀμερικανικὸ τραγούδι τῶν γενεθλίων: «Χάπνυ μέρθνταιὺ τὸν γιού».

Ὁ πολιτιστικὸς ἱμπεριαλισμός -αὐτὸ τὸ αἶτητς ποὺ σκοτώνει τις ψυχές μας- σκοτώνει, γιὰτὶ ἐξασθενίζει τὸ ἀνοσοποιητικὸ σύστημα τοῦ ὁργανισμοῦ τῶν

λαών και τών ἐθνῶν. Σκοτώνει τὸ ἔνστικτο –καὶ οἱ λαοὶ ἔχουν ἔνστικτα– τῆς τήρησης τῶν ἀποστάσεων μεταξύ τους, τὸ ὁποῖο ἔνστικτο συντηρεῖ τὶς ποικιλίες καὶ τὶς διαφορές, τὰ κατ' ἐξοχὴν αὐτὰ συστατικά τῆς ζωῆς, πού εἶναι καὶ οἱ ἀπαραίτητες προϋποθέσεις τῆς συνέχισης τῆς ἱστορίας τῆς οἰκουμένης τῶν ἀνθρώπων.

Ἐπὶ ὅμως μιᾷ σημαντικῇ διαφορᾷ. Οἱ φορεῖς τοῦ πολιτιστικοῦ αὐτοῦ ἰοῦ δὲν προέρχονται πλέον κατὰ κύριο λόγο ἀπὸ τὶς Η.Π.Α. Ἡ νόσος κατάντησε ἐνδημικὴ πιά σὲ κάθε χώρα. Αὐτοὶ πού ἔρχονται σ' ἐπαφὴ μὲ τοὺς περισσότερους συντοπίτες τους στὸ ἐσωτερικὸ κάθε χώρας εἶναι πλέον ὅλοι φορεῖς, ὅλοι μολυσμένοι καὶ δὲν κάνουν τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ μεταδίδουν τὸ μικρόβιο ἐν ἀγνοίᾳ τους δυστυχῶς στὴ συντριπτικὴ τους πλειοψηφία, ὅπως οἱ κρατικοὶ ἀλλὰ κυρίως οἱ ιδιωτικοὶ τηλεοπτικοὶ σταθμοί, οἱ φονιάδες αὐτοὶ τῆς ἀτομικῆς καὶ συλλογικῆς συνειδήσεως, ὅπως κατάντησαν ἢ μᾶλλον ὅπως ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ὅταν τελειώνουν κάθε μέρα τὸ δικό τους πρόγραμμα, συνδέονται καὶ ἀναμεταδίδουν τὰ προγράμματα ξένων δορυφορικῶν καναλιῶν, πού ἐκπέμπουν ἀποκλειστικὰ ἀμερικανικὰ «βίντεο κλίπς». Φτηνὴν δικαιολογίαν: τὸ θέλουν οἱ νέοι. Ἄς τὸ μάθουμε μιὰ καὶ καλή: Οἱ νέοι ἔχουν πάντοτε καὶ παντοῦ ἀνάγκη διαπαιδαγώγησης· καὶ ποτὲ καὶ πούθενά δὲν μπορεῖ νὰ ἰσχύει τὸ ἀντίθετο. Γιατί ἄραγε, ὅταν οἱ νέοι μας ἀπαιτοῦν δυναμικὰ λύσεις γιὰ σοβαρὰ προβλήματα τοῦ τόπου, ἀμολᾷμε τὰ ΜΑΤ μὲ τὰ ρόπαλα ἐναντίον τους; Τότε δὲν ἰσχύει ἡ πρόταση, ὅ,τι θέλουν οἱ νέοι; Μήπως ἰσχύει μόνον, ὅταν πρόκειται γιὰ θέματα πού τοὺς καθιστοῦν καταναλωτές;

Ἡ νέα παγκόσμια τάξη πραγμάτων δὲν μᾶς ἔπεσε οὐρανοκατέβατη. Ἐχοντας συνείδηση τοῦ ἑαυτοῦ τῆς γνώριζε, ὅτι δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἐδραιωθεῖ, νὰ ἔχει δηλαδὴ διάρκειαν, ἐὰν δὲν δούλευε συστηματικὰ στὸ ἰδεολογικὸ ἐπίπεδο. Δὲν θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει ἓνας Λένιν, ἂν δὲν προηγεῖτο ἓνας Μάρξ. Ὁ Γκράμσι, ὁ θεωρητικὸς τοῦ Εὐρωκομμουνισμοῦ, δὲν ἔπαψε νὰ τὸ λέει σ' ὅλους τοὺς τόνους στοὺς Ἰταλοὺς κομμουνιστές, ὅτι, ἐὰν θέλουν νὰ καταλάβουν τὴν πολιτικὴ ἐξουσία, ἔπρεπε νὰ δράσουν πρῶτα καὶ κύρια στὸν πολιτιστικὸ τομέα. Ἦταν ἀπὸ τοὺς πρώτους πού διέκρινε τὴν διαδικασίαν αὐτὴν, πού ἰσχυε στὶς ἀναπτυσσόμενες χώρες κυρίως.

Ἀλλὰ πῶς ἐνήργησε ἡ νέα τάξη πραγμάτων στὸ ἰδεολογικὸ ἐπίπεδο; Δὲν θὰ μπορούσε πράγματι νὰ ἐφεύρει πιὸ ὑπουλο καὶ δόλιο τρόπο ἀπ' αὐτὸν πού ἐφήυρε: Τὴν διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ λύκος ἐνδεδυσμένος μὲ προδία. Ὁλόκληρη ἡ ἀνθρωπότητα πλακαμένη ἀπὸ τὸ ἐλαφρὺ συναίσθημα. Οὐδεὶς λόγος γιὰ τὰ δικαιώματα τῶν λαῶν. Τὰ δικαιώματα τοῦ ἀτόμου ὑπεράνω τῶν δικαιωμάτων τῆς κοινότητος, τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ ἔθνους. Κανεὶς δὲν πρόσεξε, ὅτι οὐδεμία ἀναφορὰ γιὰ καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις ὑπῆρχε. Μὰ ἀκριβῶς τὰ καθήκοντα καὶ οἱ ὑποχρεώσεις ἀφοροῦν περισσότερο τὴν στάση τοῦ ἀτόμου ἀπέναντι στὴν κοινωνία του. Ἐφευρέθηκε ἐπὶ τέλους τὸ διαλυτικὸ τῶν λαῶν. Τί πρέπει νὰ γίνει λοιπόν, ὅταν τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου ἔρχονται σὲ ἀντίθεση μὲ τὰ δικαιώματα τῆς κοινότητος; Τί προτιμητέον; Γιατί νὰ μὴ γίνει καὶ ἡ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τῶν λαῶν, ὅπως ἔγινε τὸ 1948 ἡ οἰκουμενικὴ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου; Ἐπὶ ὅμως μιᾷ ἀναγκαίᾳ ἀνθρώπου χωρὶς ὑπὸ καὶ ἄρχει; Μπορεῖ νὰ ὑπάρχει ὑπὸ καὶ ἄρχει χωρὶς κοινότητα;

Στὴ χώρα μας ἀπαγορεύεται διὰ νόμου ἡ ἀπαγόρευση εἰσαγωγῆς ξένων ἀρωμάτων, ξένων ποτῶν, ξένων ρούχων, ξένων ραδικιῶν καὶ λεμονιῶν. Ἀδυνατοῦμε πλέον νὰ πληρώσουμε ὅχι τὰ κεφάλαια ἀλλὰ τοὺς τόκους ἀπὸ τὰ ἐξω-

τερικά και έσωτερικά δάνεια για την κατανάλωση «άγαθών», για να μη θίξουμε τα δικαιώματα των ανθρώπων της χώρας αυτής, που προτιμάνε να πίνουν το απόσταγμα του κριθαριού (ουίσκυ) από το απόσταγμα του σταφυλιού. Αυτός ο «λαός» και κάθε τέτοιος λαός δεν είναι πλέον τίποτα παραπάνω από έναν πληθυσμό από ένα άθροισμα ανθρώπων. Δεν είναι καθόλου τυχαίο, πού, όταν οι Έλληνες θάβουν τα πορτοκάλια τους, ταυτόχρονα εισάγουν πορτοκάλια από την Τουρκία και το Ισραήλ.

Ποιός τολμάει πλέον να ξεστομίσει απόψεις, όπως ότι δεν δικαιούνται όλοι τα ίδια δικαιώματα για τον απλούστατο λόγο, διότι δεν δύνανται να φέρουν και τις ίδιες υποχρεώσεις; Ότι, όταν κανείς έχει περισσότερα δικαιώματα απ' ό,τι υποχρεώσεις, αυτόματα καθίσταται τύραννος στους υπόλοιπους; Ότι ένα από τα σπουδαιότερα δικαιώματα του ανθρώπου είναι και το δικαίωμα να έχει καθήκοντα και υποχρεώσεις; Πόσοι μπορούν τώρα ν' αναγνωρίσουν τη βασιλεία του Προκρούστη; Η παγκόσμια αγορά θεωρεί σίγουρα όλους τους ανθρώπους ίσους και με τα ίδια δικαιώματα. Με μία διευκρίνιση όμως. Τους ανθρώπους μόνο ως καταναλωτικά όντα. Για τα υπόλοιπα ου φροντίς. Άς μη γελιόμαστε, όταν η Διεθνής Έξουσία δείχνει ανθρώπινο πρόσωπο σε κάποιες περιπτώσεις, το κάνει μόνον, όταν πρόκειται ν' αυξήσει το καταναλωτικό της κοινό. Για να καταστήσει τους ανθρώπους αυτούς από μη καταναλωτικά όντα, που είναι τώρα, σε καταναλωτές του αύριο. Η άδηφαγία της δεν έχει αρχή και τέλος. Πρόκειται για μία μαύρη τρύπα όχι του διαστήματος αλλά της ανθρωπότητας.

Ποιά θα μπορούσε λοιπόν να είναι ή προοπτική για τη φυγή από το αδιέξοδο; Πώς ή ανθρωπότητα θα επανακτήσει έναν ανθρώπινο ρυθμό; Άς επιστρέψουμε στο σημείο που χάσαμε το δρόμο. Επείγει ανασύνταξη λαών και εθνών. Ο μόνος αντίποδας μέχρι στιγμής στη νέα τάξη πραγμάτων που επιβάλλουν οι Η.Π.Α. στην ανθρωπότητα. Ο «πολιτισμός», στον οποίο θέλουν να οδηγήσουν την ανθρωπότητα οι Η.Π.Α. –και δυστυχώς το θέλουν πάρα πολύ–, θα σημάνει το τέλος της ιστορίας. Αυτό που φοβήθηκε ο Νίτσε πριν από ενάμισυ αιώνα έγινε σχεδόν πραγματικότητα. Τόνισε: ο μεγαλύτερος εξευτελισμός της Ευρώπης θα είναι να εξαμερικανιστεί.

Η Ευρώπη ξέφυγε από τον Ταύρο, αλλά διάστηκε από τον Παύλο. Και το χειρότερο. Άπ' αυτόν τον παρά φύσιν διασμό γέννησε και δύο κόρες, δυό εκτρώματα. Η μία, παιδί της Έβραϊκής σκέψης (Μάρξ), ή Σοβιετική Ένωση, από την οποία απαλλάχτηκε όριστικά. Η άλλη, επίσης παιδί της Έβραϊκής σκέψης (Βίβλος), ή Άμερική, ή νέα αυτή Καρχηδόνα. Η άγενής αυτή κόρη, που της ρουφά το αίμα σαν βρυκόλακας. Κανενός είδους ένωση δεν θα σώσει την Ευρώπη, όσο θα βρίσκεται υπό θρησκευτική και πολιτιστική κατοχή.

Αυτό που περιμένουμε ν' ακούσουμε απ' το στόμα της, έξω από σπαθιά, πολυβόλα και πυρηνικές βόμβες, είναι ένα καινούργιο κι αποφασιστικό: «Carthago delenda est». Παράλληλα ή αποτίναξη του ασιατικού θρησκευτικού ζυγοῦ θ' αφήσει ελεύθερο το πνευματικό πεδίο για την γένεση των καινούργιων ευρωπαίων θεών.

Σταῦρος Βασδέκης

Μουσικός αφρο-ίνδοευρωπαϊσμός

Ο κ. Ιωάννης Παπαϊωάννου είναι καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών στον Τομέα της Μουσικολογίας, πρόεδρος του Έλληνικού Συνδέσμου Σύγχρονης Μουσικής, πρόεδρος του Κέντρου Σύγχρονης Μουσικής Έρευνας, πρόεδρος του Έλληνικού Μουσικού Κύκλου, συνιδρυτής του Έργαστηρίου Νέας Μουσικής του Ίνστιτούτου «Γκαίτε» και αντιπρόεδρος της Διεθνούς Έταιρίας Σύγχρονης Μουσικής από το 1978 έως και το 1984. Ξεκίνησε σαν συνέντευξη ή συζήτηση που είχαμε, αλλά το συναίσθημα της απογοήτευσης ήρθε να επισκιάσει αυτό της αναγκαιότητας της δημοσιοποιήσεως. Είδατε τίτλους, τίτλους που αντιστοιχούν εύλογα και σε ένα ανάλογο ακροατήριο φοιτητικό και μη. Και φυσικά τα αναφερόμενα στην παρούσα συνέντευξή του προς τον «Δαυλό» άφηγουν αυτά των εκάστοτε διαλέξεων και μαθημάτων του. Και βέβαια θα παρατηρήσετε στη συνέχεια, ότι πολλές από τις απόψεις του κ. Παπαϊωάννου ξεφεύγουν «περίεργα» από το θέμα (Έλληνική Μουσική), πάνω στο οποίο ζητήθηκε ή άποψίς του. Προς τί αυτός ο πλατυσμός; Ποιός ο σκοπός του; Αναζητήστε τον στα λεγόμενά του.

«Η τελευταία φάση του προηγούμενου είδους από εμάς, το *Homo erectus*, υπήρχε στην Αφρική από το 1.500.000 π.Χ. Από την Αφρική πέρασε στην Ευρώπη και στην Ελλάδα μία πολύ παλιά εποχή, πρώτα όμως πέρασε από την Μέση Ανατολή».

Εμείς σε μουσικό πηγάμι, τελικά ο κ. Ι.Π. μάς βγήκε προϊστοριολόγος και εθνολόγος. Μάθαμε όμως κάτι πολύ σημαντικό. Κατά τον κ. Παπαϊωάννου η συντομοτέρα οδός δεν είναι η εύθεια, αλλά ο κύκλος. «Ετσι από την Αφρική δεν πάμε στην Ελλάδα, γιατί έτσι θάταν πολύ εύκολο – πώς να μεπερδέσουμε και λίγο τους αρχαιολόγους και εθνολόγους; – αλλά απαραίτητως στην Μέση Ανατολή πρώτα, που βγαίνει και ωραίους Μεσσίς. Γιατί αλλιώς δεν μας βγαίνει ή συνταγή. Πώς θα γίνη δηλαδή, οί Έλληνες έζησαν προ του «περιούσιου λαού»; Αν είναι δυνατόν.

Και συνεχίζει: «Προκειμένου να μιλήσουμε για Έλληνικά φύλα, έχω θα δεχόμουν τις απόψεις του Σακελλαρίου, όπου πριν το 3.000 γύρω από την Μεσόγειο υπήρχε ένας λαός και γλώσσα που ονομάζουμε Μεσογειακή. Μεταξύ 3000 και 2000 εμφανίζονται στην περιοχή την δική μας τα πρώτα ινδοευρωπαϊκά φύλα. Σε αυτά τα φύλα ανάγονται και οί Πελασγοί».

Και έμεινε ρωτήσαμε: «Οί Πελασγοί είναι δηλαδή μη Έλληνες; Προέλληνες?».

«Ναι βεβαίως, εκατό τοίς εκατό», ή απάντηση και αμέσως αναφέρει πάλι ο κ. καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών κ.λ.π.: «Τα πολυφωνικά τραγούδια της Ήπειρου είναι προ του 3000 π.Χ.».

Και στην ερώτησή μας «Άρα υπήρχε πολυφωνία στην Αρχαία Ελλάδα» απαντά:

«Όχι, μην γενικεύετε. Πολυφωνία υπήρχε στην Ήπειρο». Οί Πελασγοί Προέλληνες λοιπόν, οί Ήπειρώτες το ίδιο, οί Κυκλαδίτες, όπως μάς λέει αμέσως μετά, και αυτοί Προέλληνες, όπως και οί Κρήτες. Και οί Πρωτοέλληνες;

«Οί Πρωτοέλληνες», λέει ο κ. Παπαϊωάννου, «ξεκινάνε από τον Καύκασο, διασχίζουν την Ουκρανία, φτάνουν στην Ρουμανία και ύστερα περνάνε στην Αλβανία και μετά στην Ελλάδα».

Καλά και άγια όλα αυτά, αξιότιμε κύριε καθηγητά, αλλά έχω ένα πράγμα ακόμα δεν μπορώ να καταλάβω: Όλοι τελικά είτε από Αφρική είτε από Καύκασο, Ρουμανία και Μέση Ανατολή έδω στην Ελλάδα έρχονται και μαζεύονται; Τί στο καλό: Όλο το μέλι έδω ήταν μαζεμένο; Λίγο παράξενο δεν είναι; Και ξαναρωτήσαμε: «Είπατε ότι στο Μοχέντζο-Ντάρο το 2500 π.Χ. υπήρχαν τα στοιχεία της πολυφωνίας. Έφ' όσον τα στοιχεία αυτά τα βρίσκουμε στα παλαιότερα χρονικά Ήπειρωτικά άσματα, πώς είναι δυνατόν να προηγείται ο «ίνδοευρωπαϊκός» πολιτισμός του Έλληνικού των Έλλοπων της Δωδώνης και της Ήπειρου;»

Και ο κ. Παπαϊωάννου: «Εγώ δεν είπα πως ο πολιτισμός της Ήπειρου ήταν Έλληνικός».

«Δεν προηγούνται, όπως και νάχουν τα πράγματα, όμως των ινδοευρωπαϊκών φύλων;»

«Ναι».

Τώρα, για να δάλουμε τα πράγματα στην θέση τους, οί Ήπειρώτες τελικά τί είναι: Αφρικάνοι, Ρώσοι – ή μήπως κατέβηκαν με ούφο στην Ήπειρο, όπως είναι και της μόδας να λέγεται τώρα τελευταία; Μαύροι απ' την μία και πλακοντοσμούτες, ξανθοί και γαλανομάτες από την άλλη, βάλε κάτι λίγο και από εξωγήινους και νάσον έτοιμος ο προκακλυσμαίος «Ζεύς άνα, Δωδωναίος, Πελασγικός». Χαράνι. Οί Ήπειρώτες. Πώς δεν τώχαμε σκεφτεί τόσον καιρό. Άλλά και στο θέμα της βυζαντινής μουσικής ο κ. Παπαϊωάννου ήταν λίαν αποκαλυπτικός:

«Τό 75% των δημοτικών τραγουδιών είναι σαφώς βυζαντινής προελεύσεως, τό 10% άπευθείας απ' την Αρχαία Ελλάδα και ένα ποσοστό 2-3% είναι σαφώς προελληνικό από μονοιζέες πριν τον Όμηρο ή τον Τρωικό πόλεμο».

Νάσον πάλι κι ἐδῶ οἱ Προέλληνες, σὰν τὸ κερασάκι στὴν τούρτα. Θὰ ἀρχίσουν νὰ μοῦ γίνονται ἐφιάλτες, καὶ νὰ τοὺς βλέπω καὶ στὸν ὕπνο μου. Καὶ ρωτήσαμε μὲ τὴ σειρά μας: «Εἶπατε ὅτι τὸ 75% τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν ἔχει βυζαντινὴ προέλευση. Τὸ Βυζάντιο εἶναι κοινωνία θεοκρατική. Τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα ὅμως στὰ δημοτικὰ τραγούδια, ἂν δὲν ἀπουσιάζει παντελῶς, ἀπουσιάζει σὲ πολὺ μεγάλο ποσοστὸ καὶ σ' αὐτὰ κυριαρχεῖ ἡ λατρεία τῆς φύσεως. Ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ εἶναι μόνο θεοκρατικὴ-θρησκευτική. Πῶς εἶναι δυνατόν λοιπόν, δημοτικὰ τραγούδια ποὺ ἐξυμνοῦν τὴν φύση καὶ ὄχι τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα νὰ θεωροῦνται βυζαντινῆς (= θρησκευτικῆς) καταγωγῆς;».

Ἀπάντηση: «Ἐκκλησιαστικὴ καὶ κοσμικὴ μουσικὴ εἶναι δύο εἶδη μουσικῆς. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ μέσα στὴν ἐκκλησία, ἡ κοσμικὴ ἔξω ἀπ' αὐτὴν με ὅργανα. Στὴν ἐκκλησία ἀπαγορεύονται τὰ ὄργανα αὐστηρῶς».

«Δαυλός:» «Στὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα ὅμως δὲν ἴσχυε αὐτό».

Ἀπάντηση: «Ἦταν ἄλλο πᾶγμα».

«Δαυλός:» Τὰ θέματα ὅμως τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ εἶναι ἐντελῶς ἄθροισκα. Μήπως αὐτὸ ἐκφράζει καὶ τὴν διατήρηση ἀποστάσεων ἐκ μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐναντί τῆς θεοκρατικῆς ἐξουσίας τοῦ Βυζαντίου;»

Ἀπάντηση: «Ὁχι, κυττάτε τοὺς Δυτικούς. Καὶ ὁ Μπάχ ἔγραφε καντάδες θρησκευτικῆς καὶ καντάδες κοσμικῆς. Ἀλλάξαν μόνο τὰ λόγια».

«Δαυλός:» «Εἶναι δυνατόν ὁ Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς νὰ γράφῃ μουσικὴ κοσμικὴ; Ξέρετε ἕναν βυζαντινὸ ποὺ νὰ ἔγραψε καὶ μουσικὴ κοσμικὴ καὶ θρησκευτικὴ;».

Ἀπάντηση: «Ἐσεῖς πῶς τὸ ξέρετε;»

«Δαυλός:» «Διότι δὲν ἀναφέρεται πουθενὰ κανένας. Ἄν ὑπάρχει, πείτε μας ἐσεῖς, ποῖός εἶναι.»

Ἀπάντηση: «Δὲν με ἐνδιαφέρει».

Τὰ συμπεράσματα δικὰ σας.

Καὶ ἀμέσως πάλι λέει ὁ κ. Παπαϊωάννου: «Ἡ βυζαντινὴ λειτουργία ἔχει θεατρικὰ στοιχεῖα, πολὺν περισσότερο δὲ εἶναι τὰ προελληνικά, παρὰ τὰ ἑλληνικά».

«Δαυλός:» «Δηλαδὴ προελληνικά ἐννοεῖτε αὐτὰ πρὸ τοῦ Ὁμήρου;»

Ἀπάντηση: «Ναί, αὐτὰ ἀκριβῶς».

Ἐρώτηση: «Οἱ πρὸ τοῦ Ὁμήρου Μυκηναῖοι, Ἀχαιοὶ, Μινωῖτες... δὲν ἦταν Ἑλληνες;»

Ἀπάντηση: (...).

Εἶπε κι ἄλλα πολλὰ ὁ κ. Παπαϊωάννου. Καὶ αὐτοὶ οἱ Προέλληνες πῆγαιναν κι ἐρχόντουσαν. Γιὰ τὴν μουσικὴ μᾶς εἶπε τὰ λιγότερα. Καὶ τὸ τελικὸ ἐρώτημα ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ὡς πότε οἱ Ἕλληνες φοιτῆτες θὰ διδάσκονται τὶς ἱστορικῆς αὐτὲς ἀπάτες; Ὡς πότε οἱ νεοἝλληνες θὰ ἀνέχονται στὸν χώρο, ποὺ ἦταν καὶ εἶναι συνώνυμο τῆς ἐννοίας πολιτισμὸς καὶ ἄνθρωπος, τοὺς διάφορους κυρίους, νὰ διδάσκουν τὶς σιωνιστικῆς θεωρίες περὶ «Ἀφροκεντρισμοῦ», περὶ Ἀφρικανικῆς καταγωγῆς τοῦ πολιτισμοῦ. Ὡς πότε θὰ μαθαίνουμε ἀπὸ τοὺς διάφορους αὐτοὺς πολυθεσίτες, ὅτι ἡ Ἑλλάδα δὲν ἦταν τίποτα ἄλλο, παρὰ ἕνας ἀποθέτης ἀπιθάνων καὶ συνεχῶν φυλετικῶν εἰσβολῶν καὶ διασταυρώσεων; Ποιοὶ προωθοῦν διαστρεβλώσεις τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας εἰς βάρος τῆς ἑλληνικότητος καὶ καλοκουρδισμένους δογματιστὲς στὴ στελέχωση νευραλγικῶν πνευματικῶν καὶ εκπαιδευτικῶν τομέων τοῦ κράτους-μαριονέττας, στὸ ὁποῖο ἔχουμε δυστυχῶς τὴν ἀτυχή ἐμπειρία νὰ διαβιοῦμε; Πόσοι ἀκόμα κύριοι τοῦ εἶδους αὐτοῦ καὶ ἕως πότε θὰ βασιλεύουν ἀνεξέλεγκτοι; Καὶ γιατί δὲν λένε ἐπιτέλους τὰ πράγματα μὲ τ' ὄνομά τους; Γιατί τοὺς μπλέκουν τοὺς ἔρημους τοὺς Ἀφρικανούς, τοὺς ἀνυπαρξτικούς Ἰνδοευρωπαίους κι ὅλους τοὺς ἄλλους;

Πεῖτε καθαρά, κύριοι, ὅ,τι θέλετε νὰ πείτε. Τὸ σημαντικό γιὰ σᾶς εἶναι, νὰ ἀποδείξετε τὸ μὴ γηγενὲς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀπὸ κάποιον ἄλλου ξεκίνησαν. Ἀρα δὲν ἦταν σίγουρα οἱ πρῶτοι. Γιατί οἱ πρῶτοι ἦταν ἄλλοι, ἦταν μὴ Ἕλληνες. Θὰ μοῦ πῆτε: Τί θέλετε τώρα, νὰ ἀρχίσουμε νὰ σχίζουμε τὸ ἱερό «μας» βιβλίο; Ἀφοῦ οἱ περιούσιοι βάσει τῶν ἱερῶν «μας» κειμένων προσηγοῦνται τῶν Ἑλλήνων, εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχει αὐτοφνῆς μουσικὴ καὶ πολιτισμὸς ἐδῶ –καὶ ζωὴ παλαιότερα; Ἔτσι δὲν εἶναι, κύριοι;

Μιὰ μόνο παρατήρηση: Ὁ ἀρχάνθρωπος τῶν Πετραλώνων, ἡ νοήμων αὐτὴ ἀνθρώπινη μορφή καὶ ὄχι οἱ πιθηκάνθρωποι τῆς Ἀφρικῆς, ἔζησε ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα τὸ 400.000 – κατ' ἄλλους τὸ 700.000 π.Χ. Ἡ Βίβλος ἀνάγει τὴν «κτίση» τοῦ Κόσμου καὶ τοῦ πρῶτου ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Γιαχβὲ τὸ 5.775 π.Χ. Ποιοὶ εἶναι λοιπόν οἱ αὐτόχθονες; Μιὰ ἀπλὴ ἀφαίρεση εἶναι, καὶ λίγα μαθηματικά δὲν δλάντουν. Ἐκτὸς κι ἂν ὁ Homo neaderthalis εἶναι ἀκόμα ζωντανός. Ἐσεῖς τί λέτε;

Νέμεσις

ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΣ ΔΙΟΓΕΝΟΥΣ

Ἀποκρυπτογράφηση παναρχαίων

Ἑλληνικῶν γραφῶν τῆς Θράκης

1. Γενικά

Τὸ πανάρχαιο παρελθὸν τῆς Θράκης εἶναι ἔξ ἴσου ἐνδιαφέρον μετὰ αὐτὸ τῆς Θεσπρωτίας. Εὐρήματα τὸ ἐπιβεβαιώνουν. Στὸν Τύπο («Ἐθνος», 4-6-1994) ἐγγράφη, ὅτι «*ἡ ἀνακάλυψη παλαιολιθικῶν εὐρημάτων, πού χρονολογοῦνται γύρω στὸ 6.000 π.Χ., ἔγινε ἀφορμὴ γιὰ νέες ἔρευνες, πού ξεκίνησαν τὸν Ἰούνιο τοῦ 1994 στὴ νοτιοανατολική πεδιάδα τῆς Ροδόπης ἀπὸ ἀρχαιολόγους τῆς Ἐφορείας Προϊστορικῶν καὶ Κλασσικῶν Ἀρχαιοτήτων Ροδόπης, Ἀμερικανούς ἐπιστήμονες καὶ φοιτητὲς τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης*». Στὴν περιοχὴ τῆς Αἰγαιακῆς Θράκης, ὅπου ὑπῆρξαν γεωργοκτηνοτροφικὲς ἐγκαταστάσεις ἀπὸ παλιά, ἐντοπίστηκαν λίθινα ἐργαλεῖα κυνηγῶν καὶ πυριτολιθικὸ ὕλικὸ κατασκευῆς ἐργαλείων κοντὰ σὲ πηγὲς νεροῦ τῆς ἐποχῆς. Κατὰ τὸν κ. Ν. Εὐστρατίου «*ἡ ἔρευνα θὰ ἐστιασθεῖ στὶς περιοχὲς Κρωδύλης, Πετρωτῶν καὶ Μέσσης τοῦ νομοῦ Ροδόπης, καὶ φαίνεται, πὼς ἤδη μελετήθηκαν τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ περιβάλλοντος χώρου, γεωμορφολογικὰ καὶ γεωλογικὰ*». Ἀνεξαρτήτως τῶν ἀνωτέρω τὸ πολιτιστικὸ ὑπόβαθρο τῆς Θράκης ἀνιχνεύεται ἀπὸ διάφορα ἐνεπίγραφα εὐρήματα φέροντα γραφεὺς τοῦ πανάρχαιου Ἑλληνικοῦ χώρου, μερικὰ τῶν ὁποίων ἐξετάζονται στὴν παρούσα ἔρευνα.

2. Τὸ κυλινδρικό βαρύδι τῆς Παραδημῆς

Στὴν ἐπιφάνεια τύμβου («*τούμπας*») προϊστορικῆς ἐποχῆς στὴν θέση Παραδημῆ τῆς Θράκης τὸ 1975 ἀνεκαλύφθη «*πεπλατυσμένο κυλινδρικό ἀντικείμενο μετὰ διάφορα ἐγχάρακτα σύμβολα*». Μεγέθους ἡμισείας γροθιάς φέρει στὴν ἄνω καὶ κάτω ἐπιφάνεια λοξὲς ἐγχαράξεις καὶ δύο μικρὲς αὐλακώσεις, ἀπ' ὅπου πιθανότατα διήρχετο κάποια κλωστή» (πού ἄφηνε σημάδια μετὰ τριδῆ, πού δημιούργησε καὶ τίς λοξὲς ἐγχαράξεις). Στὶς πλάγιες ὀψεις τοῦ ἔχει ἐπίπεδη πίσω ἐπιφάνεια καὶ κυλινδρική πρόσθια ὀψη, ὅπου ὑπάρχουν παραστάσεις, οἱ ὁποῖες ἔχουν χαραχθεῖ μετὰ 2 ἴσως ἀκίδες διαφορετικοῦ πάχους. Τὰ δύο ἄκρα εἰκονίζουν δύο ὅμοια ζῶα μετὰ τὴν κεφαλὴ πρὸς τὰ κάτω. Τὸ δεξιὸ φαίνεται ἄρρεν καὶ τὸ ἀριστερὸ θῆλυ. Ὁ τρόπος σχεδιάσεως εἶναι ἀπλοϊκός. Ἐνδιάμεσα στὰ ζῶα ὑπάρχουν γραμμὲς τεθλασμένες, πού διασταυρῶνονται, ἓνα χαρακτὸ τετράπλευρο, ἓνα ἀτελὲς πλοῖο (καὶ ὄχι τετράπλευρο μετὰ διπλὲς διασταυρούμενες γραμμὲς, ὅπως ἐλέχθη) καὶ ὄρθιοι ρόμβοι. Τὸ ἀντικείμενο εἶναι μοναδικὸ στὸ εἶδος τοῦ πού ἀνεκαλύφθη στὴν Θράκη καὶ προβληματίσε τοὺς ἐπιστήμονες. Ἀπὸ τὴν μελέτη τοῦ προκύπτει:

α. Δὲν φέρει διάκοσμο, ἀλλὰ εἶδος γλώσσας μετὰ σύμβολα χαραγμένα (στὴν πρόσθια ὀψη), πού ἀποτελοῦν προστάδιο τῆς γραφῆς, «*διότι ἔχομε σαφεῖς ομάδες*

σχεδίων σέ λογική διάταξη, πού αποδίδουν μέσω γραμμικῶν συμπλεγμάτων ιδέες» καί ἐπομένως εἶναι ιδεογραφικά σύμβολα, ἄλλως πετρογλυφικά. Προφανῶς ἡ παράσταση εἶναι μήνυμα ἀποτελούμενο ἀπό ὁμάδες ιδεογραμμαμάτων σέ ἡθελημένη παράταξη.

β. Οἱ προϊστορικοὶ ἄνθρωποι στήν Ἑλλάδα εἶχαν ἀρχίσει ἀπό νωρίς νά ἀναπτύσσουν ἕνα πρῶτο κώδικα γραφῆς γιά συνεννόηση. Παραδείγματα τέτοιας γραφῆς ἔχομε ἀρκετά, ὅπως εἶναι εἰκόνες ἀπό τὸ Σέσκλο τῆς Θεσσαλίας (πήλινη πινακίδα μέ γραμμικά σύμβολα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸν Δ. Θεοχάρη εἶναι πρωτόγονο εἶδος γραφῆς ἢ σύστημα ἀριθμῆσεως), τὸν Πρόδρομο Θεσσαλίας καί τὰ Φάρσαλα (πινακίδες μέ ἐγχάρακτα σύμβολα), τὸ Ραχμάνι, τὸ Τσαγκλί καί ἄλλες πρωτοελλαδικές θέσεις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καί τῆς Πελοποννήσου (πήλινα ὄστρακα, τὰ ὁποῖα κατὰ τοὺς Wace καί Thomson «ἐχαράχθησαν ἀπὸ κεραμεῖς καί θεωροῦνται πρῶτες ἐνδείξεις προσπάθειας ἐκφράσεως ιδεῶν διὰ συμβόλων»).

γ. Παρόλο πού εὐρέθη στήν ἐπιφάνεια τῆς «τούμπας», δηλαδή σέ περιβάλλον «πρώιμης ἐποχῆς τοῦ χαλκοῦ», κρίνοντας ἀπὸ τὸν πηλὸ καί τὸ χρῶμα του, μποροῦμε νά τὸ θεωρήσουμε μᾶλλον κατὰ πολὺ ἀρχαιότερο.

δ. Τὰ σύμβολα σέ σύγκριση μέ σημεῖα γραφῆς συναντῶμενα σέ ἄλλα μνημεῖα καί ἀντικείμενα παρουσιάζουν κάποιες ὁμοιότητες μέ σχέδια βραχοχαραγμάτων τῆς Θράκης καί τοῦ Παγγαίου.

ε. Δὲν εἶναι δεσμευτικὴ κάποια γνώμη περὶ ἐντάξεως τῶν συμβόλων σέ σύστημα γραφῆς τῆς «ἐποχῆς τοῦ χαλκοῦ» (ἄποψη Δ. Τριανταφύλλου σχετικὰ μέ τὰ βραχογραφήματα τοῦ χωριοῦ Σαρπηδόνα, μὴ ἀποκλείουσα πάντως τὴν ἀρχαιότερη χρονολόγηση), πολλῶ μᾶλλον ὅταν ἡ ἐπιγραφή τῆς Καστοριάς (σέ πρώιμη Γραμμικὴ Α, πού ἀποκρυπτογραφήθηκε: βλέπε «Δαυλόν», τεύχος 145) χρονολογηθεῖσα στὸ 5270 π.Χ. μέ τὴν μέθοδο τοῦ ἀνθρακα 14, δείχνει ὅτι ἐπὶ ἐποχῆς τοῦ χαλκοῦ ἦταν ἤδη γνωστὴ μιὰ ἐξελιγμένη μορφή Γραμμικῆς Α. Ἐξάλλου ὁ βράχος πού εὐρέθη 5 χλμ. ἀνατολικά τοῦ χωριοῦ Κίρκη (θέση «Ξερὴ Βρύση») καί μετεφέρθη στὸ Μουσεῖο Κομοτηνῆς, ὅπου ἐκτίθεται ὡς «βραχογραφία τῆς Κομοτηνῆς» (ἀντὶ γιὰ «βραχογραφία Κίρκης» – καί ἔχει σημασία ἡ χρῆση τῆς ὀρθῆς προέλευσης, ὅπως θὰ δοῦμε κατωτέρω), συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἄποψης ὅτι τὸ εἶδος γραφῆς τῆς βραχογραφίας ἀποτελεῖ ἐνδιάμεσο στάδιο μεταξὺ Γραμμικῆς καί πετρογλυφικῶν, πράγμα πού ἀναδιβάζει τὴν χρονολόγηση τοῦ «βαρυδιοῦ» τῆς Παραδημῆς σέ ἄνω τοῦ 11.000 π.Χ., ἐφόσον στὰ πλαίσια αὐτὰ τοποθετεῖται ἡ «καταγραφή» τῶν ἀρχαιότερων Ὀρφικῶν.

στ. Τὸ ἀντικείμενο τῆς Παραδημῆς τοποθετεῖ τὸ θέμα τῆς ἀνάπτυξης τῆς γραφῆς στὸν Ἑλλαδικὸ χῶρο στήν ὀρθὴ βάση του, διαλύοντας παρανοήσεις πηγάζουσες ἀπὸ τάση σύγχυσης, σ' ὅ,τι ἀφορᾷ στὰ βραχογραφήματα (ἀρχαιότερο εἶδος, ὅπως ἐκεῖνο τοῦ Παγγαίου, πού ἐξηφανίσθη μυστηριωδῶς), πού ἐσφαλμένως συσχετίζονται μέ «κείμενα» σέ ιδεογραφικὴ μορφή (πήλινα ἀντικείμενα ἢ ὄστρακα μέ ἐγχάρακτα σύμβολα, ὅπως εὐρήματα ἀπὸ τὸ Σέσκλο καί τὸ Δίμινι). Τὰ πρῶτα εἶναι ἀναμφίβολα ἀρχαιότερα (π.χ. βραχογραφίες Κορφῆς τ' Ἀρωνιοῦ στὴ Νάξο) καί μειζονος ἐνδιαφέροντος, ὡς «μνημειακὴ προϊστορικὴ χαρακτηριστικὴ ὑπόθηκη». Ἀπεικονίζουν συνήθως δρώμενα κοσμογονικά, ἀστρονομικά, λατρευτικά ἢ ἱστορικά καί εἶναι «οἰονεὶ γραφή». Τὰ χρηστικά ἀντικείμενα

ὅμως, μὲ τὰ ὅποια ὁ ἄνθρωπος κάλυπτε τὶς καθημερινές του ἀνάγκες, φέρουν ἐπ' αὐτῶν «ρητά», ὀνόματα χρήστη, «τηλεγραφικὲς» ὀνομασίες θεότητος (π.χ. εὐρημα Βόλου, ἀρχαιότατο νόμισμα Αἰγίνας) κ.ἄ. ἤτοι μηνύματα στοιχειοθετοῦντα ταυτότητα ἀτόμων καὶ πολιτιστικὸ ἐπίπεδο. Ἀπὸ πλευρᾶς γραφῆς προδήλως καὶ τὰ μὲν καὶ τὰ δὲ ἔχουν ἴσην ἀξίαν. Ὡς ἐκ τούτου δὲν τυγχάνει ματαιοπονία τὸ νὰ ἐντυφῇσαι κανεῖς στὰ σύμβολα καὶ νὰ προσπαθῇσαι νὰ μαντεύσει, τί κρύβεται πίσω ἀπὸ τὴν παράταξη τῶν σχεδίων. Τὸ ἀντικείμενο τῆς Παραδημῆς περικλείει κάποιον νόημα, καὶ μὲ γνώμονα τὴν γλῶσσα τῶν συμβόλων μποροῦμε νὰ ἱχνηλατήσουμε κατ' ἐκτίμησιν, τί ἤθελε νὰ πει ὁ χαράκτης. Ὁ τελευταῖος ὡς «ζωγράφος» χάραξε παλάμες στὸ σπήλαιο τοῦ Μά ντ' Ἀζίλ (βλ. «Δαυλὸν» τόμος 1993) καὶ ἄλλου, γιὰ νὰ ἐκφράσει μυστικιστικὰ ἓνα λατρευτικὸ «πιστεύω».

ζ. Σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ ἀντικείμενο καὶ τὴν χρῆση του, οἱ λοξὲς γραμμές, οἱ ἐγκοπὲς καὶ οἱ ραβδώσεις στὴν πρόσθια ὄψη δείχνουν συνεχῇ καὶ συχνῇ τριδὴ νήματος πάνω στὸν πηλό. Τέτοια τριδὴ δημιουργεῖται στὰ «θαυῦδια» τοῦ πρῶμου ἀργαλειοῦ. Τοὺς τελευταίους οἱ ἐπιστήμονες, οἱ ὅποιοι μελέτησαν στοιχεῖα ἀπὸ διάφορες περιοχὲς τῆς γῆς, ἐκτιμοῦν ὅτι πρέπει νὰ ἦσαν περίπου ὅπως στὴν εἰκόνα ποὺ παραθέτουμε. Ἡ ὕφανση (πέπλων, ἐσθῆτων, μανδυνῶν, χιτῶνων κ.λπ.) ἔχει «ἱερή» παράδοση. Γιὰ τοὺς Ἕλληνες δὲν ἀνατρέχει μόνον στὴν ὕφαντρα Ἐργάνη-Ἀθηνᾶ. Πρόκειται γιὰ ἐργασία αὐτοσυγκέντρωσης, παράγουσα χρήσιμο ἀποτέλεσμα (προσεκτικὸς χειρισμὸς = ὄφελος) καὶ ἀναλογικὰ ἀντιστοιχεῖ σὲ διαλογισμό, ὁ ὅποιος προκαλεῖ γνώση καὶ κατόπιν ἐπίγνωση, ὑπὸ τὴν προϋπόθεση ὅτι ἐπιτυγχάνεται ἡ νοητικὴ ἐπικοινωνία τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ θεῖο.

Ἡ ὕφανση στὴν Θράκη ἔχει πανάρχαια παράδοση (τὰ θρακιώτικα κεντήματα καὶ σήμερα εἶναι φημισμένα). Ὡς κτηνοτροφικὴ περιοχή ἡ Θράκη ὑπῆρξε παραγωγὸς μαλλιῦ καὶ δερμάτων, καὶ φαίνεται ὅτι οἱ Ἕλληες θηρευτὲς, ποὺ ἐγίναν «βουκόλοι», ἐξελίχθησαν καὶ σὲ ἱκανοὺς ὕφαντουργοὺς καὶ κατασκευαστὲς εἰδῶν ἀπὸ δέρματα. Προχώρησαν μάλιστα τὴν ὕφαντουργία ἀπὸ μαλλὶ προβάτου καὶ σὲ ἄλλες ὕλες (π.χ. λινὸ καὶ νάρθηκα: βλ. «Μέγα Λεξικὸν Ἑλληνικῆς Γλώσσης» τῶν Λίντελλ καὶ Σκόττ, λέξη «νάρθηξ» = ἀρχαιότατο φυτὸ τῆς Αἰγαιίδος, τὸ ὁποῖο οἱ Ἕλληνες θυμήθηκαν κατὰ τὴν Γερμανικὴ κατοχὴ γιὰ κατασκευὴ τρίχινων πάτων ὑποδημάτων, ὅπως οἱ σημερινὲς «espradrilles») καὶ ἐγκαινίασαν ἀπὸ κάποιο χρονικὸ σημεῖο (χάρη στὶς μουριές, προϋπόθεση γιὰ τὴν ἀνάπτυξη μεταξοσκώληκων), τὴν ἐριουργία (ποιὸς δὲν θυμᾶται τὰ μεταξωτὰ τοῦ Σουφλίου, ποὺ ἐξέλιπαν γύρω στὸ 1980 χάριν τῶν συνθετικῶν, εὐφλεκτῶν «ἰνδικῶν μεταξωτῶν»;).

Μὲ τέτοιες συνθῆκες παραγωγικότητος (κτηνοτροφία, τυροκομία, ὕφαντουργία, βυρσοδεψία καὶ δευτερογενεῖς ἐνασχολήσεις, ὅπως ἡ μεταξοσκωληκοτροφία, τὰ κεντήματα, ἡ ἐνδυματοποιία καὶ ἡ ἀγροτικὴ καλλιέργεια) ἡ Θράκη εὐημέρησε, ἀναπτύσσοντας κέντρα πολιτιστικά, ὅπου συνηντῶντο οἱ Αἰγαῖοι τῶν νήσων μὲ αὐτοὺς τῶν ἀκτῶν γιὰ ἐμπορία (ζωοπανηγύρεις) καὶ γιὰ λατρεία (Ὀρφικὰ Μυστήρια) κοινῶν θεοτήτων. Ἐχοντας κατὰ νοῦν τὶς ζωοπανηγύρεις, ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι «Κίρκη» (στὴν Θράκη) δὲν εἶναι ἡ Κίρκη τῆς Ὀδύσσειας (μιά κακία «μάγισσα»), ἀλλὰ κάτι ἄλλο.

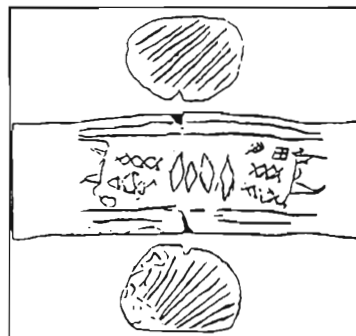
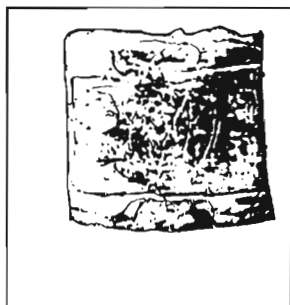
Στὸ «Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης» βλέπομε, ὅτι *κίρκος* = τὸ κιρκι-

νέζι, ἐξερευνητικούς ἱέραξ διαγράφων κύκλους. Πράγματι σὲ ζωοπανηγύρεις (ἀκόμη καὶ σήμερα) ὁ ἀγοραστής «γυροφέρνει» τὸ ζῶο ποὺ σκοπεύει νὰ ἀγοράσει, ἐξετάζοντας πόδια, δόντια, αὐτιά κ.λπ. (γιὰ νὰ διαπιστώσει ἡλικία, καλὴ ὑγεία καὶ ἄλλα). Ἄν φανταστοῦμε ἐπίδειξη ἀπὸ πωλητὲς ἀρρένων ζώων (ἐπιδητόρων), χάριν προστασίας τῶν ἀγοραστῶν ἐνδείκνυται ὁ περιορισμὸς τῶν ζώων σὲ κυκλικὰς μάνδρες, πρόσφορες στοὺς ἀγοραστές γιὰ θέα (κυκλικὴ ἐπιθεώρηση τοῦ ζώου). Ὅμοιως κυκλικὴ ἐπιθεώρηση ἀπὸ τὸν ἀγοραστή = ἐξερεύνηση = «κίρκος». Ἄπ' αὐτὴν διειρηθήτε μέχρι σήμερα μόνον (μεταφορικά)... ὁ θεατὴς δλέποντας κάποιον «δρώμενον», τὸ ὁποῖο πάντως περιλαμβάνει καὶ ζῶα. Πρόκειται γιὰ τὸ λατινικὸ *circus* (κύκλος καὶ «τσίρκο»), ποὺ εἶναι ἡ λατινικὴ ἀπόδοση τοῦ *κίρκος*. Ἄς σημειωθεῖ, ὅτι *circa* στὰ ἰταλικά = ἔκφραση ἀντίστοιχη τοῦ «γύρω» στὰ τόσα περίπου, ὅπου συναντοῦμε τὸ «γύρω» ἀντὶ τοῦ «κίρκος».

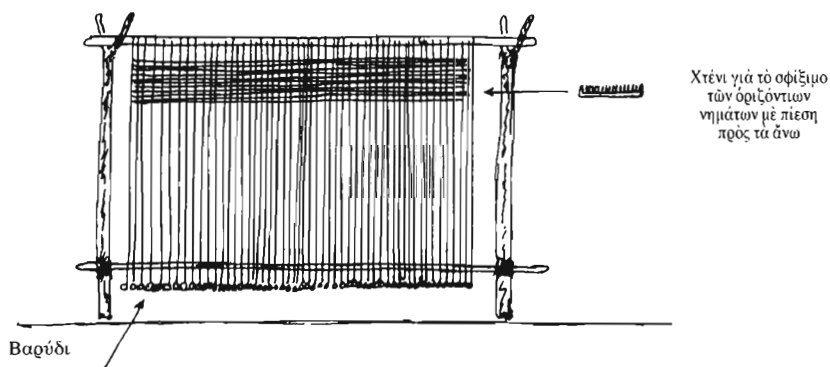
Τὸ «τσίρκο» (*circus*) ὡς χώρος περιφραγμένος, στὸν ὁποῖο ἐξετίθεντο τὰ ἄρρενα ζῶα τοῦ «κίρκου», παρέμεινε στὴν μνήμη τῶν Ἰδίων. Πρόκειται γιὰ τὴν «ἀρένα» τῶν ταυρομαχιῶν (ταυροκαθάψια στὰ ἑλληνικά τῆς Μινωικῆς Κρήτης). Ἡ «ἀρένα» τοῦ «τσίρκου», στὴν ὁποία ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας παρελαύνουν γελωτοποιοί, ἀκροβάτες, γυμνασμένα ζῶα κ.λπ., στὴν πράξη εἶναι ὁ «κίρκος» ὡς περιφραγμένος χώρος. Σ' αὐτὸν τυγχάνει αὐτονόητο ὅτι μὲ τὸ πέρασ τῆς ἐκθέσεως ζώων κατὰ τὴν ζωοπανήγυρη εἰσέρχοντο παλαιστῆς (μεταβάλλοντάς τον σὲ παλαίστρα), γελωτοποιοί, πυροβάτες, αἰδοί, ἀκροβάτες, χορευτὲς καὶ γυμνασμένα ζῶα πρὸς τέρψιν τῶν θεατῶν, συλλέγοντας «δόλους» γιὰ ἀμοιβή.

Γεωγραφικὰ ἡ Θράκη γειτονεῖ μὲ τὴν Ἀσία, καὶ εἶναι ἐπόμενο σὲ ζωοπανηγύρεις νὰ συνέρρεαν οἱ «καλλιτέχνες» τῆς ἐποχῆς καὶ ἀπὸ μακρυνὰ μέρη (Πελασγικὰς ἐγκαταστάσεις στὴν Ἰωνία καὶ ἄλλου). Ἔως ἐδῶ οὐδὲν τὸ μεμπτὸν (διαβῶ = θεῶμαι δρώμενα). Οἱ ζωοπανηγύρεις ὅμως = ἐμπόριο = χρῆμα τῶν ὑποψήφιων ἀγοραστῶν. Τὸ τελευταῖο μαγνήτιζε ἀνέκαθεν: α. «ἐπιτήδειους», οἱ ὁποῖοι μὲ τεχνάσματα (κοκκορομαχίες, πεσσοὶ) ἀποψίλωναν τὰ θύματά τους καὶ β. σαγηνεύτριες (οἱ ἑταῖρες ὑπῆρξαν ἀπὸ παλιά, καθ' ὃ – κατὰ τὴν ἐγκληματολογία – προκύπτουν ἐκ γενετῆς καὶ σπανίως ἐξ ἀνάγκης), οἱ ὁποῖες καθιστοῦσαν τοὺς ἀφελεῖς κυριολεκτικὰ «ὑποχείριους». Εἶναι ἡ κατάστασις, ὅπου ὁ ἀνυποψίαστος καὶ ὁ καλοπροαίρετος, προσερχόμενος σὲ ζωοπανήγυρη γιὰ ἐμπορία καὶ παράλληλα πιθανὴ ἐπίσκεψις σὲ ναὸ (Ὁρφικά Μυστήρια Θράκης), μπορεῖ νὰ καταλήξει – ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ «τσίρκο» καὶ τὴ βοήθεια μέθης – σὲ «παίγνια» καὶ «σαγηνεύτριες», μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀπολέσει τὰ χρήματά του καὶ – τὸ χειρότερο – τὴν ἀξιοπρέπειά του, πέφτοντας χαμηλὰ στὸ ἐπίπεδο τῶν χοίρων, τοὺς ὁποῖους εἶχε δεῖ ἴσως τὴν προτεραία νὰ κυλίσουν στὸν βοῦρκο. Ἐπομένως «Κίρκη» σημαίνει πιθανώτατα ἓνα περιβάλλον ὅπως αὐτὸ μᾶς ζωοπανηγύρεως, ὅπου ὁ ἄφρων παγιδεύεται, ἐκτὸς ἂν ἐπικρατήσῃ σωφροσύνη καὶ τὸ ἄτομο ἀρκεσθεῖ σὲ τέρψη «μετρημένη» στοχεύοντας σὲ ἀνθρώπινη ἐπαφὴ (συζήτηση, διάλογος, γνώση) καὶ μὴ λησμονώντας τὴν ἀνάγκη ἐπικοινωνίας μὲ τὸ θεῖο (ἐπίσκεψις ναοῦ, προσφορά, χρησμὸς ἱερέως, διαλογισμὸς κ.λπ.), ὅποτε «κίρκος» = ἐξερεύνησις = περίπλους = ἐμπειρία = γνώσις τὴν ὁποία ἀποκομίζει κάποιος.

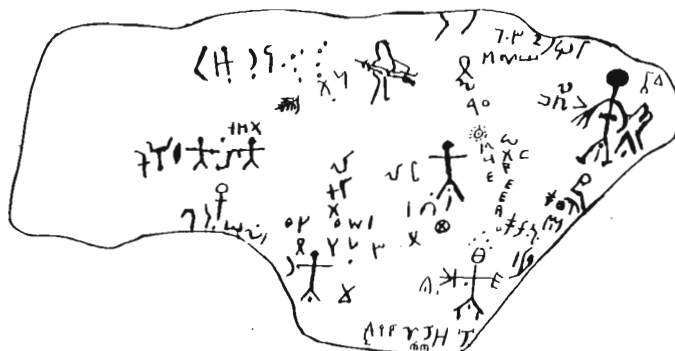
Τὸ κυλινδρικό βαρύδι τῆς Παραδημῆς («Θρακικά Χρονικά», 1987/88)

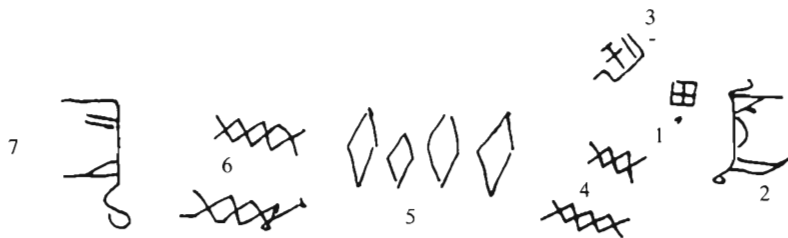
⁹Αναπαράσταση χρησιμότητας βαρυδιοῦ Παραδημῆς

Καθαρογραφημένα σύμβολα βραχογραφίας Κίρκης

Ἀπομόνωση συμβόλων βαρυδιοῦ Παπαδημητρίου

Ἀνιχνευόμενες ἔννοιες σχεδίων

1. Μυκῆνη = ἀγελάδα
2. Κᾶ (συλλαβὴ Γραμμικῆς ἀντίστοιχη συμβόλου) = γῆ, ἐγκατάσταση, περι-κλεισμένος χώρος, μανδρί.
3. ἡλιακὴ ναῦς = ἡλιακὸ πλοῖο.
4. ζεύξεις = πλέξεις, ἐνώσεις, ἐπικοινωνία.
5. τέσσερις ρόμβοι = τέσσαρα -ρόμβοι.
6. ἔλεπε 4.
7. δοῦς = δόδι.

Παράθεση ἐννοιῶν μὲ σειρὰ

ΜΥΚΗΝΗ - ΚΑ - ΗΛΙΟΥ ΝΑΥΣ - ΖΕΥΞΕΙΣ - ΤΕΣΣΑΡΑ ΡΟΜΒΟΙ - ΖΕΥΞΕΙΣ - ΒΟΥΣ

Προκύπτων κείμενο

ΜΥΚΗΝΗ - ΚΑ - ΗΛΙΟΥ ΝΑΥΣ - ΖΕΥΞΗ - Σ - ΤΕ - ΣΑΡΑΡΟΜΒΟΙ - ΖΕΥΞΗ - ΒΟΥΣ

1η παράφραση κειμένου

ΜΥ - ΚΙΝΕΙ ΚΑ. ΗΛΙΟΥΝΑΥΣ ΖΕΥΞΗ (Ε)Σ ΤΕ ΣΑΡΡΟΜΠΟΙ ΖΕΥΞΗ ΒΟΟΣ

2η παράφραση κειμένου

(Ε)ΜΟΙ ΚΙΝΕΙ ΚΑ. ΕΛΟΥΝΑΥΣ ΖΕΥΞΗ ΕΣ ΤΗ ΣΑΡΡΜΠΙ ΖΕΥΞΗ ΒΟΟΣ

Προκύπτων κείμενο ἀπὸ παραφράσεις

ΕΜΕ ΚΙΝΕΙ ΚΑ. ΕΛΛΗΝΟΣ ΖΕΥΞΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΑΡΡΗ ΖΕΥΞΗ ΒΟΟΣ

Ἐλεύθερη ἀπόδοση

Ἐγὼ κινῶ τὴν γῆ. Ἡ τοῦ Ἑλλήνος ἐπικοινωνία στὴ Σαρπηδόνα εἶναι ἐπικοινωνία τοῦ Βοός (Βοῦ-Ρᾶ, Δία-Ρᾶ, Ρᾶ).

Σημείωση: 1. Σαρπηδόνα (καὶ σὲ νεώτερη ἐποχὴ Σαρπηδονία) = Σάρπη + Δών = Θάρπη + Δών = Θεραπὴ + Δών = Θεραπὴ + Δών = Θεραπεία + Δών = Θεραπεία Δία. Θεραπεία Δία = λατρεία Δία (θεράπων = ιερέας) = (καὶ) ἰαση (ἀπὸ τὸν) Δία = ἡ ἀπὸ τὸν Δία ἰαση = ὁ Δία-λέγων = ἡ Δία-λεκτική = ὁ Δία-λογισμὸς = ἡ ἐπικοινωνία μὲ τὸν οὐρανὸ (πέρα τῆς ἐπικοινωνίας πρὸς ἀλλήλους).

2. Ζεύξη = στίς ὑφάνσεις τὰ «ζιγκ-ζάγκ», τὰ «περάσματα», οἱ κόμβοι. Κόμβοι = ἐνώσεις = λῶροι = ὀμφάλιοι λῶροι = ἐπικοινωνία τέκνου πρὸς μητέρα = ἐπικοινωνία ἀνθρώπου μὲ τὸ θεῖο.

3. Ἡ ἐπιγραφὴ τῆς Κίρκης

Ἡ ἐπιγραφὴ τῆς Κομοτηνῆς, ὀρθότερα «ἐπιγραφὴ τῆς βραχογραφίας τῆς Κίρκης», δὲν μελετήθηκε ἐπισταμένως, παρόλο πὺν εἶναι σημαντικώτατη, διότι:

α. περιέχει σύμβολα Γραμμικῆς μαζί μὲ εἰκόνες, ἄρα εἶναι συνδυασμὸς γραφῆς καὶ εἰκονογράφησης,

β. εἶναι πάρα πολὺ παλιὰ (πάντως νεώτερη τοῦ Δίσκου τῆς Φαιστοῦ),

γ. εἶναι σπάνιο δείγμα, παρουσιάζον τὴν χρῆση τῆς Γραμμικῆς καὶ στὸν εὐρύτερο χώρο

τῆς Θράκης, ἄρα τὴν γενικευμένη ἐφαρμογὴ τῆς Γραμμικῆς ἀπὸ Βορρά πρὸς Νότον σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, καὶ δὴ ἀπὸ τὴν προ-Δευκαλιώνεια ἐποχὴ.

Ἀναλύοντας τὴν ὀνομασία *Κομοτηνῇ* καὶ ἀποφεύγοντας τὶς νεώτερες ἐτυμολογήσεις βλέπουμε, ὅτι συντίθεται ἀπὸ δύο ρίζες καὶ συγκεκριμένα δύο λέξεις (*Κομο-τηνῇ*), οἷς ὅποιες ἀνιχνεύουμε εὐχερῶς τὴν ἐκφραση «Κώμη Τῆνι» (= Κώμη τῷ Δίῳ). Ἡ πρώτη λέξις εἶναι ἐν χρήσει ἀκόμη (κώμη = κωμόπολη). Ἡ δευτέρα λέξις, πανάρχαια Πελασγικὴ προσφώνηση τοῦ Ζηνός (Ζῆν = Τῆν στὰ Πελασγικά), δοτικὴ ἐνικοῦ τοῦ «Ζεὺς», συναντᾶται καὶ σήμερα, ἀλλὰ περὶ ἀπαρατήρητη. Τὴν βλέπουμε στὸ ὄνομα νήσου ποῦ φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Ζηνός στὴν Πελασγικὴ τῆς προσφώνηση [Τῆνος τῶν Κυκλάδων = (νήσος τοῦ) Ζηνός].

Σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὶς «σημειώσεις» στὴν βραχογραφία: Εἶναι προφανές, ὅτι γίνονται ἀπὸ ἄτομα μυούμενα σὲ Μυστήρια. Κρίνοντας ἀπὸ τὴν μνεία τῆς Σαμοθράκης, τὰ Μυστήρια ἦσαν «τῶν Καβείρων» (Κάβειροι = Ζεὺς, Ἀθηνᾶ, Ἑρμῆς καὶ κατὰ τινὰς 4ος Κάβειρος ὁ Διόνυσος). Τὸ ἐνδιαφέρον εἶναι, ὅτι οἱ μυούμενοι ἔκαναν συνδυασμοὺς σὲ σημειώσεις ἄλλων, προσθέτοντας, ὅπως μπορούσαν (ὀριζοντίως, καθέτως ἢ πλαγίως), σύμβολα. Τὸ φαινόμενο, συναντᾶται καὶ σήμερα, καλούμενο στοὺς Ἀγγλοσάξονες Κέλτες «crosswording».

Ἀπὸ τὶς «σημειώσεις» στὴν βραχογραφία, τὶς ὁποῖες ἐντοπίσαμε κατόπιν μακρόχρονης παρατήρησης καὶ διασταύρωσής τους μὲ δημοσιεύματα καὶ πρωτότυπες φωτογραφίες τοῦ ἐρευνητῆ Π. Χατζηγιάννου, προκύπτουν ἐκπληκτικὰ στοιχεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων σταχυολογοῦμε τὰ ἀκόλουθα, περιγράφοντα τὴν Θράκη ὡς α) περιοχὴ τῆς Αἴνου· β) περιοχὴ τῶν Γεραίων (ὅπως ἐκαλοῦντο οἱ Ἕλληνες πρὶν τὸ ὄροσημο Δευκαλίων· γ) γῆ τοῦ Δία· δ) γῆ τοῦ παιδιοῦ τοῦ θεοῦ τῶν Ἀριδαίων (Ἀριδαία· ε) γῆ τοῦ παιδιοῦ τοῦ θεοῦ τῶν Λελέγων (Πελασγικὸ φύλο συναντῶμενο στὴν Νάξο, Κύπρο καὶ ἄλλοι· στ) γῆ ὅπου ὀμιλεῖται ἡ γλῶσσα τῆς Σαμοθράκης· ζ) γῆ τροφοδότις τῆς Μινωικῆς Κρήτης· η) γῆ τοῦ Αἰγαιακοῦ Βοῦ-Δία (τμῆμα τῆς Αἰγαίδος· θ) βασιλεῖο Αἰολέων· ι) βασιλεῖο ἀπόγονων («ροδάκων») τοῦ Δία· ια) βασιλεῖο τοῦ Δία· ιβ) 5η καλὴ γῆ τῆς Δύσης· ιγ) χώματα τοῦ οἴκου τοῦ Δία· ιδ) τοῦ Λάμπρακου δρυμὸς στὰ δίδυμα τεῖχη (Διδυμότειχον = Κυκλώπειο δίδυμο τεῖχος·). Ροδέουσα (πρβλ. ρόδαξ, ρόδον), ὀνομασία ποῦ διτηρήθη μὲ παραφθορὰ μέχρι σήμερα ὡς Ροδόπη (ροδέων = ροδοπὸς = ροδίων = αὐτὸς ποῦ ἔχει τριανταφυλλένιο χρῶμα).

Ἦχητικὴ ἀπόδοση βάσει συλλαβῶν Γραμμικῆς

1. e - nu	21. e - ko - e
2. γε - ra - e - zi - se - εν - me	22. e - qa - ro
3. e - re - m'	23. e - je - o - wu - o
4. δι - γε - ja	24. e - εν - mi - ju - jo - εν - nu - pi
5. nu - mi - pa - se	25. e - se
6. ro - m' - o - ra	26. jo - le - εν - ro
7. dwa - po - ne	27. ro - deo - o - sa
8. pe - τεσσαρα - deo - εν	28. sa - ro
9. πέντε - mo - e - εν - ja - εν - ra - li	29. mi - γε - e
10. qa - me - e - o - pa - se - e - εν	30. ri - ro - εν - ta - qu - εν - di
11. su - deo - ta	31. πεντε - qa - lo - δι - δις - a
12. ja - deo - to - li - li - e	32. εν - jo - e
13. qa - me - ta - li	33. jo - di
14. jo - di - pe - mi	34. ro - di
15. mi - γε	35. a - pa - ta - wo - wu - ka - e - swa
16. ro - deo - o	36. ta - mo
17. deo - m - ro - εν	37. wo - jo
18. jo - sa - so - jo - sa - mo ra - qe	38. mo - jo
19. me - ne - qe - pa - o	39. li - m - su - qa - di - ro - di - di - me
20. e - qa	

Προκύπτοντα κείμενα

1. ΑΙΝΟΥ	20. ΕΚΑ
2. ΓΕΡΑΕ ΖΙ ΣΕΕΝ ΜΕ	21. ΕΚΟΕ
3. ΕΡΕΜ (Η)	22. ΕΚΑΡΟ
4. ΔΙ ΓΑ ΥΙΟ	23. ΑΙΓΑΙΟ ΒΟΥΟ
5. ΝΟΥΜΟΙ ΠΩ ΣΕ	24. ΑΙΕΝ ΜΥΗΘΕΝ ΝΟΥ ΠΗ
6. ΡΟ (Ο)ΜΟ ΡΑ	25. ΕΣΕ
7. ΝΤΙΟΥΑ ΠΟΝΕ	26. ΥΙΟΛΕΕΝ ΡΟ
8. ΠΕ ΤΕΣ ΑΡΑΔΑΙΟΕΝ	27. ΡΟΔΕΟΟΣΑ
9. ΠΕ ΝΤΕ ΜΟΕΕΝ ΥΙΟ	28. ΣΑ ΡΟ
ΕΝΤΑΛΗ	29. ΜΟΙ ΓΕΕ
10. ΚΑΜΕ ΕΩΠΑΣΕ ΕΕΝ	30. ΡΙ ΡΟΕΝΤΑΚΟΥΕΝ ΔΙ
11. ΣΟΥ ΔΕΟΤΑ	31. ΠΕΝΤΕ ΚΑΛΟ ΔΗ ΔΥΣΑ
12. ΥΙΟ ΝΤΕΟ ΤΟ ΛΙΛΙΕ	32. ΕΝ ΖΩΕ
13. ΚΑ ΜΕ ΤΑ ΛΙ	33. ΥΙΟ ΔΙ
14. ΥΙΟ ΔΙ ΠΕΜΗ	34. ΡΟ ΔΙ
15. ΜΟΙ ΓΑ	35. Α ΠΑΤΑΩ
16. ΡΟ ΝΤΕΟΩ	36. ΤΑΜΩ
17. ΝΤΕΟ Μ(Ε)ΡΟΕΝ	37. ΒΩ ΥΙΟ
18. ΓΙΟΣΑ ΣΟΓΙΟ ΣΑΜΟΡΑΚΕ	38. ΜΟΩ
19. ΜΕΝΕ ΚΕΠΑΟ	39. ΛΙΜΣΟΥΚΑ ΔΗΡΟ ΔΙΔΥΜΕ

Ἐλεύθερη ἀπόδοση

1. (τοῦ) Αἴνου	21. Ἀκοή
2. Γεραός. Ζεὺς θεὸς ἐμοῦ	22. Ἰκάρου
3. Ἑρμῇ	23. Αἰγαίου βοῦ
4. Δία γῆς υἱός	24. Πάντοτε (νά) μνεῖς (τόν) νοῦ
5. Νόμους εἶπω (πρὸς) σέ	(σου) σέ...
6. Βασίλειο ἀνθρώπου (τοῦ) ἡλίου	25. Ἥθῃ
7. Δία φωνή	26. Αἰολέων βασιλαιο
8. Παῖς θεοῦ Ἀριδαίων	27. Ροδέουσα (Ροδόπη;)
9. (Ὁ) παῖς θεοῦ Μόων (τόν) υἱὸ	28. (Δικό) σου βασιλαιο
διέταξε	29. Ἑμοῦ γῆ
10. Κάμε (τὴν) Εὐρώπη (νά) ἔλθει	30. Βασίλειο Ρόδακα Δία
11. Πρὸς σέ δεηθεῖς	31. Πέμπτη καλὴ γῆ δύσεως
12. Υἱὸς θεοῦ τῶν Λελέγων	32. Στὴ ζωὴ
13. (Ἡ) γῆ μου (εἶναι) στὸν ἥλιο	33. Υἱὸς (τοῦ) Δία
14. Υἱοῦ Δία φήμη	34. Βασίλειο τοῦ Δία
15. Ἑμοῦ γῆ	35. Αὐτὰ (ποῦ) πατῶ (εἶναι) οἶκος (τοῦ) Δία
16. Βασίλειο θεοῦ	(βλ. «Σδεὺς» εἰς Μ.Α.Ε.Γ.).
17. Θεοῦ Μαιράς	36. Θὰ τμήσω (τὴν) κάρα)
18. Γλῶσσα σογιοῦ (ἀπὸ τὴν)	37. (Τοῦ) Βοῦ υἱός
Σαμοθράκη	38. (Στόν) Μόα
19. (Τοῦ) Μίνωα κῆπος	39. (Τοῦ) Λαμφάκου Δηρὸς (στά)
20. (Ἀπὸ) μακρυὰ (βλ. λ. «ἐκὰς» εἰς	Δίδυμα (Διδυμότειχο;)
«Μ.Α.Ε.Γ.».	

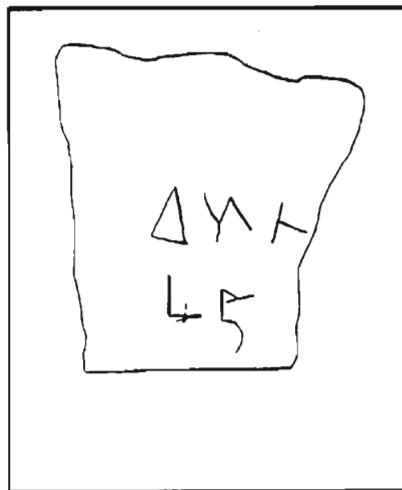
4. Τὸ ὄστρακο μὲ σύμβολα Γραμμικῆς ἀπὸ τὴν Παπαδημῆ

Στὰ «Θρακικὰ Χρονικά» τοῦ ἔτους 1987/88, στὸ τμῆμα «Ἀρχαιολογία-Ἱστορία», συναντοῦμε μελέτη τοῦ Π.Α. Πάντου, διατελέσαντος ὑπότροφου στὸ Ἀρχαιολογικὸ Ἰνστιτοῦτο τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βόννης (ὑποτροφία τοῦ Ἰδρύματος Alexander Van Humboldt), στὴν ὁποία ἀπεικονίζεται τὸ ἀντικείμενο αὐτό, προφανῶς δάσει τῶν ἀνακοινώσεων Βακαλάκη-Σακελλαρίου («*Paradimi*», Mainz/Rhein 1981), ὡς «*ἐγγάρακτο μὲ ἰδεογράμματα ὄστρακο τῆς Παραδημῆς, τῆς πρώιμης ἐποχῆς τοῦ χαλκοῦ*». Ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ ἀντικειμένου εἶναι ἀτυχῆς. Πρόκειται γιὰ προϊστορικῆς ἐποχῆς (παλαιολιθικῆς ἢ καὶ ἐπιπαλαιολιθικῆς ἴσως) εὔρημα, ἐφόσον καθ' ὁμολογίαν τῶν ἀρχαιολόγων περισυνελέγη σὲ προϊστορικὸ οἰκισμὸ στὴν θέση Παραδημῆ (ἀνασκαφὴ Σ. Κυριακίδη περιόδου 1929/30).

Ἐξάλλου, καὶ ἂν ὑποθέσουμε ἄγνοια τῆς Γραμμικῆς Β ἐκ μέρους τοῦ Κυριακίδη, ποὺ τὸ ἐντόπισε στὰ ἔτη 1929/30 (οἱ ἔρευνες τοῦ Βέντρις ἔγιναν γνωστὲς μετὰ τὸ 1953), δὲν δικαιολογεῖται τέτοια ἄγνοια ἐν ἔτει 1981 (ἀνακοινώσεις Βακαλάκη-Σακελλαρίου) σὲ βαθμὸ μάλιστα, ὥστε οἱ χαρακτῆρες τῆς Γραμμικῆς Α (οἱ ὁποῖοι ἐν προκειμένῳ οὐδόλως διαφέρουν ἐκείνων τῆς Γραμμικῆς Β) τοῦ ὄστρακου τῆς Παραδημῆς νὰ χαρακτηρίζονται «ἰδεογράμματα». Πρὸς πληροφόρησιν τοῦ ἀναγνώστη σημειώνουμε, ὅτι τὰ πετρογλυφικά, τὰ ἱερογλυφικά, τὰ εἰκονογραφήματα καὶ τὰ ἰδεογράμματα ἀποτελοῦν προστάδια τῆς γραφῆς (μὲ λεκτικὴ ἢ συλλαβικὴ ἠχητικὴ ἀξία ἀναλόγως τῆς ἀρχαιότερης ἢ μὴ φάσεως), ἀλλὰ δὲν ἔχουν σχέση μὲ τὰ κατασταλαγμένα «γράμματα» (ὅπως εἶναι οἱ χαρακτῆρες τῆς Γραμμικῆς Γραφῆς), ποὺ ἀποτελοῦν προχωρημένη ἐξέλιξη τῶν προμνησθέντων. Τὸ γεγονὸς ἔχει σημασία ὄχι ἀπὸ ἄποψη χρονολογικὴ, ἀλλὰ πολιτιστικὴ. Τὸ νὰ λεχθεῖ ὅτι εἶναι «ἰδεογράμματα πρώιμης ἐποχῆς τοῦ χαλκοῦ» σημαίνει πρῶιμο στάδιο γραφῆς, γύρω στὸ 3.000 π.Χ.

Τὸ ὄστρακο τῆς Παραδημῆς ὅμως, συγκρινόμενο καὶ μὲ τὴν ἐπιγραφή τῆς Καστοριᾶς (βλ. «Δαυλόν», τ. 145), δείχνει ἐξελιγμένη γραφή, τουλάχιστον τῆς περιόδου τοῦ 5.000 π.Χ. (ἀλήθεια, τὸ ὄστρακο μετρήθηκε μὲ τὴν μέθοδο τοῦ ἀνθρακα 14;). Συνεπῶς τὰ «ἰδεογράμματα» τῆς περιοχῆς Παραδημῆς ἀνατρέχουν πολὺ πρὶν τὸ 6.000 π.Χ. καὶ τὰ «πετρογλυφικά» (τὰ σύμβολα στὸ βαρύδι τῆς Παραδημῆς) σὲ ἀκόμη ἀρχαιότερη περίοδο.

Τὸ κείμενο στὸ ὄστρακο συντίθεται ἀπὸ 5 σύμβολα (τὸ ἓνα σύμβολο εἶναι σύζευξη δύο χωριστῶν συμβόλων-γραμμάτων). Τὸ γεγονὸς ἀνεξαρτήτως νοήματος «φωνάζει ἀπὸ μακρυνὰ» ὅτι ἐνέχει μυστικιστικὴ σημασία, διότι ὁ χαρακτῆς ἐπέλεξε κάτι, ποὺ νὰ ὑποδηλοῖ λατρευτικὴ ἀναφορὰ σὲ σχέση μὲ ἱστορικὸ συμβάν ἢ κοινωνικὸ «δρώμενο» (π.χ. συμπτωματικά (;) τὸ ὄνομα Ἀθηνᾶ ἔχει 5 γράμματα καὶ Ἀθηνᾶ = θεὰ τῆς σοφίας = σοφία = νοῦς = νόηση = γνώση = τρόπος ζωῆς τῶν Γνωστικῶν). Ἐξ ὧων γνωρίζουμε, ἡ ἐπιγραφή δὲν ἀποκρυπτογραφήθηκε μέχρι τοῦδε.

Σύμβολα όστράκου Παραδημής

4 5 Δ Υ Λ Τ ←

Ἀντίστοιχα σύμβολα Γραμμικῆς Α

F 2 A Y V T ←

Συλλαβές Γραμμικῆς Α

to - e - di - sa - la - ta

Προκύπτων κείμενο

ΘΑΛΑΣΟΔΙΑΙΤΟ

Σημείωση: Σὲ παραθαλάσσιες περιοχές τῆς Θράκης εὐρέθησαν οἰκισμοὶ προϊστορικῆς ἐποχῆς, πού δείχνουν – λόγω τῶν ποσοτήτων ἀπὸ κελύφη ὀστρακοειδῶν – ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐτρέφοντο μὲ θαλασσινὰ καὶ πιθανὸν δημητριακά. Ἄν φαντασθοῦμε ἐκεῖ κάποια λατρευτικὰ κέντρα, τὸ φαινόμενο θυμίζει τίς σύγχρονες «νηστείες» (ἀποχή ἀπὸ κρέας ἡθελημένη γιὰ λόγους λατρευτικούς;).

‘Ο ‘Ηράκλειτος ἐπιστρέφει

«*Ἦτοι μὲν πρώτιστα Χάος...*», μᾶς μετέφερε κάποτε ὁ ‘Ησίοδος ἀπὸ τὰ πανάρχαια ἀρχεῖα τῶν Ἀκαρνάνων ἱερῶν καὶ τοῦ Μουσείου τοῦ Ἑλικῶνος. Φαίνεται ὅμως, ὅτι τὸ Χάος δὲν ἦταν μόνο *πρώτιστα*, ἀλλὰ ὑπάρχει συνεχῶς ἢ «ξανα-υπάρχει».

Πολὺς λόγος γίνεται τώρα τελευταία στὴν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ γιὰ τὸ Χάος, τὴ χασοτικὴ συμπεριφορὰ πλείστων ὥσων φυσικῶν συστημάτων, ἀκόμη καὶ αὐτὴν τῶν πωλῆσεων τῶν χάμπουργκερ ἢ τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν κρίσεων. Ἀνακαλύπτεται λοιπὸν μὲ ἐκπληκτικὰ (...χασοτικά) ταχεῖς ρυθμούς, ὅτι ἡ συμπεριφορὰ τῶν φυσικῶν συστημάτων δὲν εἶναι οὔτε περιοδική οὔτε μὴ περιοδική, οὔτε τυχαία οὔτε μὴ τυχαία, οὔτε ἐμφανίζει νεφελώματα (dusters) οὔτε δὲν ἐμφανίζει... Τότε τί εἶναι; Εἶναι πολυ-μεταβλητή, δηλ. ἄλλοτε κανονική, ἄλλοτε περιοδική, ἄλλοτε σχεδὸν περιοδική, ἄλλοτε νεφελώδης – ἀλλὰ ποτὲ ἀπόλυτα ἐπαναλαμβανόμενη, δηλ. ποτὲ ἀπόλυτα προβλέψιμη. Αὐτὴ δὲ ἡ συμπεριφορὰ θεωρεῖται πρὸς τὸ παρὸν ὅτι αὐτο-οργανώνεται, δηλ. ρυθμίζεται ἐκ τῶν ἑσω, μὲ ἄγνωστο ἐπὶ τοῦ παρόντος τρόπο. Ἡ δὲ πορεία τῶν συστημάτων αὐτῶν στὸ χρόνο θεωρεῖται ὅτι ἐμφανίζει ἕναν κοχλιοειδῆ χαρακτήρα, δηλ. μὴ γραμμικό. Ἐμεῖς, οἱ παρατηρητές, πού τυχαίνει νὰ εἴμαστε μέσα στὸ σύμπαν, ὑποκειμεθα στοὺς ἰδίους «νόμους».

Αὐτὴ ἡ σοβαρότατη παρατήρηση ἔχει σαφέστατα σχέση μὲ τὸν τρόπο πὺν ἀντιλαμβανόμεστε τὰ πράγματα γύρω μας **κατὰ καιροὺς** καὶ δεδῶως μὲ τὸν τρόπο πὺν ἐκφράζουμε αὐτές μας τίς ἀντιλήψεις. Ἀμέσως ἔρχονται στὸ νοῦ οἱ ἀκόλουθες σκέψεις: Εἶναι ἴσως συγκλονιστικό νὰ ἐμφανίζεται μία θεωρία «τοῦ Χάους» ἐκεῖ ἀκριβῶς πὺν πιστεύαμε, ὅτι ἐλέγχουμε σχεδὸν ἀπόλυτα τὸν τρόπο ἐξέλιξης τῶν πάντων γύρω μας. Ἐκεῖ, ὅπου θεωροῖσαμε, ὅτι πλέον εἶναι προβλέψιμα ὅλα καὶ ὅτι οἱ μηχανισμοὶ τῆς φύσης εἶναι σὲ πολὺ μεγάλο βαθμὸ κατανοητοὶ καὶ ἐπαρκῶς προσομοιούμενοι. Καὶ ἄρκει πλέον ὁ ἄνθρωπος νὰ κάνει τίς κατάλληλες κινήσεις, γιὰ νὰ παρέμβει στὴν ἐξέλιξη τῶν φυσικῶν φαινομένων.

Μέσα λοιπὸν σ’ αὐτὸ τὸ αἶσθημα τῆς εὐφορίας ἔρχεται τὸ Χάος. Ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους τοὺς μαθητὲς-θιασώτες τοῦ ἐλεγχόμενου-καθορισμένου προτύπου. Οἱ ὅποιοι τώρα τρέχουν νὰ προλάβουν συναγωνιζόμενοι στὸ πόσα ἐπίπεδα πολυπλοκότητας (sic) τοῦ Χάους θὰ ἀναδείξουν μέσα ἀπὸ τίς ἐργασίες τους: Ἄν ὑπάρχει μονο-ἐπίπεδο Χάος ἢ πολυ-ἐπίπεδο. Ἄν εἶναι χαμηλοῦ βαθμοῦ/τάξης Χάος ἢ ὑψηλοῦ. Καὶ τὸ «δυστυχέστερο» ὅλων εἶναι ὅτι αὐτὴ ἡ θεώρηση εἶναι ταχύτατα ἐξαπλούμενη **καὶ ἐφαρμοζόμενη** σὲ **ἐντελῶς** «διαφορετικούς» τομεῖς τῆς ἐπιστήμης. Ἀπὸ τὴν κοινωνιολογία ὡς τὴν ἀστροφυσικὴ καὶ ἀπὸ τὴν ὡκεανογραφία ὡς τὴν σεισμολογία.

Πρόσφατα σὲ παγκόσμιο συνέδριο μαθηματικῆς (θεωρητικῆς) γεωφυσικῆς στὴ Νίκαια τῆς Γαλλίας μὲ παρόντες τοὺς σημαντικότερους ἐρευνητὲς σὲ διαφορετικούς ἐπιστημονικοὺς τομεῖς τῆς φυσικῆς ἕνας κοινωνιολόγος «πῆρε» τίς ἐξισώσεις του καὶ τίς ἐφάρμοσε στὴ σεισμολογία, χωρὶς κανεὶς νὰ πεῖ τίποτε, ἐκφράζοντας ἐτσι μὲ τὸν πιὸ εὐγλωττο τρόπο τὴν παγκόσμια (sic) (universal, καλύτερα) ἐφαρμογὴ τῆς ἀνωτέρω θεώρησης. Ἰσως τὸ προηγούμενο παρὰδειγμα φαντάζει ὑπερβολικό, καὶ φυσικό εἶναι νὰ ὑπάρχουν (καὶ ὑπῆρξαν) διαφορὲς ἀπόψεις καὶ ἀντιδράσεις. Ὅμως ὑπάρχουν παρὰλληλα σὲ πολλὰ ἐπιστημονικά πεδία (καὶ στὴν ἴδια τὴ ζωὴ) ἐδῶ καὶ πολὺ καιρὸ ἀποθηκευμένες πληροφορίες, πὺν ἀκριβῶς δείχνουν αὐτὴ τὴ μὴ-κανονικότητα τῆς συμπεριφορᾶς διαφόρων φυσικῶν φαινομένων. Ἀτυχῶς μέχρι πρό τιнос οἱ πληροφορίες ἔμεναν στὸ ράφι, γιὰτὶ δὲν ταίριαζαν στὰ «κανονικά» καὶ κυρίως γραμμικά προσομοιώματα (μοντέλλα) τῶν ἐποχούμενων σοφῶν. Ὅμως αὐτές εἶναι – κατὰ τὴ γνώμη μου – ὁ καταλύτης, πὺν ἀμβλύνει τὴν ἀντίσταση ἀνάμεσα στίς διαφορὲς ἐιδικότητες καὶ δοθῆθαι δραματικά τὴν «δόμωση» τῆς γνώσης. Ἀλλιῶς θὰ ἦταν πάρα πολὺ δύσκολο γιὰ κάποιον π.χ. φυσικό νὰ δεχθεῖ νὰ συζητήσει τὰ αποτελέσματα ἐνὸς κοινωνιολόγου, ὅπως ἄλλωστε συνέβαινε μέχρι πολὺ πρόσφατα καὶ ἴσως συμβαίνει ἀκόμη. Πρὸς γενικὴν κατάπληξη τὰ «σύνορα» πέφτουν τὸ ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο – ὅχι βέβαια πὺς ἐξέλειπαν οἱ περιχαρᾶκόμενοι στὴν εἰδικότητά τους δογματιστές. Ὅμως ἡ χιονοστιβάδα τῆς ἀλλαγῆς δὲν σταματᾷ. Ὁ «περήφανος» εὐρωπαϊκὸς πολιτισμός, ἀφοῦ πῆρε τὴν ἐνιαία ἐλληνικὴ φιλοσοφία καὶ τὴν κατακερμάτισε ὅσο πιὸ πολὺ μπορούσε, τώρα βαδίζει ὀλοταχῶς πρὸς τὴν ..ἐνιαία ἐπιστήμη! Πρὸς μεγάλη ἀπογοήτευση τῶν προ-οδευτικῶν, πὺν ἔδλεπαν παντοῦ γραμμικὲς ἢ καὶ ἐκθετικὲς πορείες, ἢ φύση δὲν εἶναι γραμμική. Καὶ οὔτε ἔμεῖς, δηλαδή ἡ συμπεριφορὰ μας, ὁ πολιτισμός μας. Ἰσως αὐτὸ νὰ ἐξηγεῖ καὶ τὴν «ἐπανάληψη» τῆς Ἰστο-

ρίας. Πού δεν είναι ακριβώς επανάληψη αλλά επανεμφάνιση με (κάποιες) διαφορές.

Και τότε ίσως αναρωτηθεί κανείς, προς τι όλη αυτή η έντατική έρευνα; Δυστυχώς φαίνεται, ότι χρειαστήκαμε περίπου 3000 χρόνια, για να ανακαλύψουμε αυτά που είχε πει ο 'Ηράκλειτος και πριν από αυτόν και άλλοι... Μά, θα πείτε, ζούμε με τις συνθήκες του 1.000 π.Χ.; 'Εμείς έχουμε αυτό, εκείνο, το άλλο, ενώ εκείνοι; Συμφωνώ, ότι δεν θα ξαναβάλουμε χλαμύδες ή ότι δεν θα ταξιθεύουμε με άλλα ή ότι δεν θα όργωνουμε με το ζωοκίνητο άροτρο, αλλά τί; Αυτή είναι όλη η υπόθεση; Σταματάμε στο τρακτέρ και στο αϊρ-κοντίσιον; 'Η μήπως στά ήλεκτρικά παράθυρα των αυτοκινήτων; Πάει, και τελειώσει; Κάνουμε αυτοσκοπό την ευμάρεια/εύκολια και έληξε το θέμα;

«Γναφείφ οδός ευθεία και σχολή μία έστι, ..., και ή αυτή», βρίσκουμε στο απόσπασμα 59. Αυτό το «σχολή ...και ή αυτή» είναι, πού δεν μάς αφήνει σε ήσυχία. Δεν πā-νάχουμε υπερ-αυτόματα μέσα διαβίωσης, αυτή ή οδός θα είναι σχολή. Είτε άμολυβδη καιίμε είτε σουπερ. Είτε με τα πόδια είτε με λεωφορείο (όταν θυμηθεί να περάσει). 'Ακολουθούμε τη σχολή οδό, και όσο πιο γρήγορα το πάρουμε είδηση, τόσο το καλύτερο. 'Ετσι μετά 3000 χρόνια ανακαλύπτουμε εκ νέου το «Χάος». Θά μάς διδάξει άραγε τίποτε αυτή ή τρισχιλιόχρονη πορεία με άρχη και τέλος το ίδιο σημείο; Προς το παρόν σιωπή. Ποιός ν' άναφερθεί στον «σκοτεινό» 'Ηράκλειτο, τον 'Αναξιμανδρο κ.λπ.; Κάηκε! Αυτόσυναιρείται και μηδενίζεται πάραυτα στο σχολείο της σήψης και της άγνοιας.

Υ.Γ.1. Χωρίς να αισθάνομαι την άναγκη ν' άπολογηθώ, θεωρώ ότι αυτή ή «είρωνική» άναφορά στον ευρωπαϊκό πολιτισμό ίσως ξενίσει όρισμένους ή ίσως προκαλέσει είρωνικά μειδιάματα. Και έξηγομαι: Δεν αξιώνω την καταδίκη ή άπόρριψη του ευρωπαϊκού πολιτισμού, άφου, έστω και με τη μορφή που πήρε, έδγαλε τον άνθρωπο από τον δούγκο και το σκοτάδι του Μεσαίωνα. 'Ομως αυτή καθαυτή ή ιστορία της εξέλιξης του είναι ό πιο πολύτιμος μάρτυρας της στρεβλής πορείας που χάραξε και άκολουθήσε και άκολουθεί άκόμη. Αυτή ακριβώς ή πορεία εξακολουθεί να άπομακρύνει (ίσως όχι για πολύ άκόμη) τους μετέχοντες του πολιτισμού αυτού από το να δουν ξεκάθαρα όρισμένα πράγματα. 'Η «μομφή» δεν άφορά τα άτομα άλλα τον συνολικό τρόπο σκέψης. 'Ωστόσο το «παιδί» του ευρωπαϊκού πολιτισμού, ή έπιστήμη/τεχνολογία, χειραφετήθηκε τόσο γρήγορα και τόσο πολύ από την άμετανόητα μονολιτική και άπ-άνθρωπη μητέρα του, ώστε με άναμφισβήτητο (=μαθηματικό) τρόπο άναίρεσε αυτές καθαυτές τις άρχές, με τις όποιες άνατράφηκε. 'Εφερε τη μητέρα του μπροστά σε τετελεσμένα γεγονότα και έξακολουθεί να το κάνει με άκόμη πιο ίλιγγιώδεις ρυθμούς μέχρι το τελικό χτύπημα στην καρδιά του Σκοταδιού. Κι αυτό, γιατί άθελά του ή άσυνείδητα, τουλάχιστον όπως φάνηκε μέχρι τώρα, ή 'Επιστήμη/Τεχνολογία άκολουθεί αυστηρά τον μοναδικό 'Ελληνικό Τρόπο Σκέψης. Και δεδαίως ό άποτέλεσμα δεν θα μπορούσε να ήταν άλλο από αυτό που βλέπουμε σήμερα, έκπληκτοι ή μη. 'Αλλωστε αυτή ή τεχνολογία είναι, πού θα συμπράξει με τις άρχαιοελληνικές «λέξεις»-κλειδιά για τη δημιουργία και λειτουργία της Τεχνητής Νοημοσύνης (Artificial Intelligence, AI). Πού σημαίνει μεταξύ άλλων, ότι «νοημοσύνη» δεν μπορεί να είναι άλλη από την 'Ελληνότροπη Παγκόσμια Νοημοσύνη. Και ό νοών νοεΐτω.

Υ.Γ.2. Κάποις ό 'Ηράκλειτος κάνει λόγο για «λόγον αυτοκίνητον». Τί άραγε να ήθελε να μάς πει ό 'Ηράκλειτος για το ίδιο του λόγον; Και τί είναι αυτό που έμεις τώρα με τα υπερευαίσθητα όργανά μας ανακαλύπτουμε για τα φυσικά συστήματα self-organization (αυτοοργάνωσης); Πόσο άκόμη θα φοράμε τα σκοταδιστικά μυωπικά γυαλιά, πού έπιμένουν να μάς δείχνουν τον 'Εφέσιο «σκοτεινό»; Έύχομαι όχι για πολύ! Για το καλό μας δηλαδή.

'Ενδεικτική Βιβλιογραφία:

- Mandelbrot, B. *The fractal geometry of Nature*, Freeman, 1985.
- 20th International Conference on Mathematical Geophysics, Nice, France, 19-24 June 1994.
- Turrotte, D. *Chaos and fractals in geology and geophysics*, Cambridge, 1992.
- Καστοριάδης, Κ. *Ψευδοχάος, χάος και κόσμος*, 'Ανθρωπολογία, Πολιτική, Φιλοσοφία, Πέντε διαλέξεις στη Βόρειο 'Ελλάδα, "Υψιλον/Βιβλία, 1993.
- Χ.Α. Λαμπρίδης, «'Ηράκλειτος», Κλειώ, 1991.
- Κ. 'Αξελός, «'Ηράκλειτος και Φιλοσοφία», 'Εξάντας, 1981.
- Ch. Kahn, «'Αναξιμανδρος», Πολύτυπο, 1982.

Λάζαρος Χ. Πολυμενάκος

Ο 13ος ΤΟΜΟΣ ΤΟΥ «ΔΑΥΛΟΥ»

Συμπληρώνεται με τὸ τεύχος αὐτὸ ὁ 13ος ἐτήσιος τόμος τοῦ Δαυλοῦ 1994 (τεύχη 144, Ἰανουάριος 1994 – 156, Δεκέμβριος 1994), ὁ ὁποῖος σὲ λίγες μέρες θὰ διδλιοδετηθῇ (μαυρόδετος με χρυσοτυπία). Ὅπως καὶ στοὺς προηγούμενους 12 τόμους ἡ προβληματική του κινεῖται γύρω ἀπὸ τοὺς ἀκόλουθους κεντρικούς ἄξονες.

* Τὴν συνέχεια τῶν ριζοσπαστικῶν, σὲ παγκόσμια κλίμακα, ἐρευνῶν γιὰ τὴν γένεση τῆς Γλώσσας καὶ τῆς Γραφῆς κατὰ τὴν αὐγὴ τοῦ Πολιτισμοῦ.

* Τὴν σὲ παγκόσμια ἐπίσης κλίμακα καὶ ἀποκλειστικότητα ἐρευνα ἀποκρυπτογραφίσεως τῶν πανάρχαιων ἐλληνικῶν Γραμμικῶν Γραφῶν καὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν παραλλαγῶν τους.

* Τὴν σὲ βάθος ἀπολύτως ἀντικειμενικὴ καὶ ἀποδεικτικὴ ἱστορικὴ διερεύνηση τοῦ μεγάλου κεφαλαίου τῆς Ἑλληνικῆς (ἀλλὰ καὶ τῆς Παγκόσμιας) Ἱστορίας πὺ ἀναφέρεται στὴν ἱστορικὴ σύγκρουση Ἑλληνισμοῦ-Χριστιανισμοῦ καὶ τὴν ἐλεύθερη ἀνακοίνωση τῶν πορισμάτων τῆς χωρὶς φόβο καὶ πάθος.

* Τὴν ἀναστήλωση με αὐστηρῶς ἐπιστημονικὴ μέθοδο τοῦ Μεγάλου Προκατακλυσμαίου Παγκόσμιου Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, πὺ ἀποσιωπᾶται ἀπὸ τὴν ἐπίσημη ἱστορικὴ ἐπιστῆμη.

* Τὴν ἀναζήτηση καὶ ἀναδίωξη τῆς γνήσιας ἔννοιας τῆς Ἑλληνικότητας, πὺ δυστυχῶς διαστρεβλώνεται, παραχαράσσεται καὶ πλαστογραφεῖται ἀπὸ κρατικές, θρησκευτικὲς καὶ πολιτικὲς δυνάμεις, πὺ ψευδεπιγράφως ἐμφανίζονται ὡς φορεῖς τοῦ Ἑλληνικοῦ.

* Τὴν δημιουργικὴ προσέγγιση καὶ γενικὴ κριτικὴ τῆς πνευματικῆς καὶ ἰδεολογικῆς καταστάσεως τοῦ καιροῦ μας καὶ τῆς κοσμοϊστορικῆς καμπῆς πὺ διανύει ἡ ἀνθρωπότητα. Στὸν τομέα αὐτὸν ἡ ἀνατομία τῆς ἐποχῆς μας καὶ οἱ προβλέψεις πὺ ἐπεχείρησε κατὰ τὰ 13 χρόνια τῆς ζωῆς του ὁ «Δαυλὸς» ἐπαληθεύθηκαν πλήρως.

– Μὴν γεμίζετε τὶς βιβλιοθηκὲς σας με ἄχρηστο τυπωμένο χαρτί. Βάλτε στὰ ράφια σας τοὺς 13 ἐτήσιους τόμους τοῦ «Δαυλοῦ» ἐξασφαλίζοντας γιὰ σᾶς καὶ τοὺς ἀπογόνους σας ἓνα κρίσιμο βοήθημα, γιὰ νὰ ἐρμηνεύετε καίρια καὶ χωρὶς ψευδαισθήσεις καὶ αὐταπάτες τὰ συμβαίνοντα – παρελθόντα, παρόντα ἀλλὰ καὶ μέλλοντα.

ΤΙΜΗ ΤΟΜΟΥ (σελ. 720-920): δρχ. 12.000.

* Οἱ ἐτήσιοι τόμοι τοῦ «Δ» διατίθενται στὰ Γραφεῖα του ἢ ἀποστέλλονται ταχυδρομικῶς κατὸ πλιν τηλεφωνήματος τῶν ἐνδιαφερομένων στὰ τηλ. 3223957 ἢ 9841655.

«Προσκυνήματα»

«Αχ τὸ παραμῦθι πὺν ἀγαπῶ (πὺν μοῦ τὴν εἶχε στήσει, γιὰ τὴν ἀκρίβεια), νὰ μὴν ἦταν μόνο παραμῦθι». Ἡ Κοκκινোসκουφίτσα πάντως στὸ δάσος τῶν λύκων δὲν ἦταν μόνο παραμῦθι· οὔτε ἡ παρατημένη στοὺς λύκους γαγιά.

Τί ζητάει ἀπὸ μένα ἡ καμπάνα τῆς Κυριακῆς; Αὐτὸ πιά κι ἂν εἶναι παραμῦθι. Κυριακάτικο ξύπνημα στὸ λεκανοπέδιο μὲ «εὐαγγελίζον». Ὁξύμωρα σχήματα, πὺν πνέουν τὰ λοίσθια. Τὰ πολυόροφα ἀνεδαίνουν, οἱ καμπάνες κατεδαίνουν· ἀκολουθοῦν τὴ μοῖρα τῶν ναῶν, πὺν δουλιάζουν ὦρα τὴν ὦρα. Τὰ «ρετιρέ» κυττάζουν κι' ὅλας ἀφ' ὑψηλοῦ τὰ καμπαναριά. Ἡ ταμμεντούπολι προχωρεῖ ἀκάθεκτη, καταδροχθίζει τὰ πάντα, καταστρέφει καὶ καταστρέφεται. Σὲ λίγο θὰ περᾶση ἀπὸ πάνων τοὺς μοιραῖο κύμα τοῦ χρόνον. Ὁ Ἀδάμ θὰ δῇ καὶ πάλι γυμνὴ τὴν ἀλήθεια, τὸ θανάσιμο λάθος τοῦ «κατακυριεύσατε». Πρὸς τὸ παρὸν ὅλοι φεύγουν, ἀγρίμια πὺν διαισθάνονται τὸν κίνδυνον· ξαναγυρίζουν μὲ τὴν καρδιά θαρεῖα, ἡ καμπάνα πουλᾷ ἀκόμη· ἔως πότε;

Τὴν ἡμέρα τοῦ Σάββατον, καὶ τῆς Παρασκευῆς, ξεκινοῦν τὰ «πὺνμαν» γιὰ τὰ προσκυνήματα, «φορτωμένα» πίστι, Ἀδραάμ πὺν παρώκησε καὶ κεφτεδάκια. «Πάροικος εἰς γῆν ἄλλοτριαν» ἐγώ, στὴ δική μου γῆ. Ἡ καμπάνα ὑποχωρεῖ· ἀνεπαισθήτως· δίνει τὴ θέση τῆς στὸ σήμαντρο, πὺν θυμίζει τὰμ-τάμ, φέρνει ἕναν ἄερα ἀφρικανικῆς ζούγκλας χωρὶς τὴν ὑγεία τῆς. Ἐκεῖ ἡ «ἀρησις τοῦ κόσμου», ἡ «νεκρωσις τῆς σαρκός», ὁ «θεωρητικὸς καὶ ἀπράγμων βίος». Ἐκεῖ καὶ ἡ ἀγιοκουπα τῆς Ρωμοσύνης ἀποκαθαίρει τοὺς μπαρουτοκαπνισμένους ἀστούς «ἀπὸ πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν». Ὅσο μεγαλύτερες ἀποστάσεις τηροῦνται ἀπὸ «τὸ δέντρο τῆς γνώσεως», τόσο τὸ καλύτερο. «Ἡ παιδεία ποτὲ δὲν θεωρήθηκε ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ τὸν καλὸ μοναχὸ καὶ γενικότερα γιὰ τὸν καλὸ χριστιανό». Πρόδατα χρειάζεται ὁ τσοπάνης, ὅχι τσακάλια. «Οἱ Ἕλληνες (τρόπος τοῦ λέγειν) μοναχοὶ οὐδαμῶς φιλοτιμοῦνται νὰ μάθωσι γράμματα (τὰ χαρίζουν στοὺς εἰδωλολάτρες). Ἀναγινώσκουσι μόνον μηχανικῶς ὅσα ἡ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπηρεσία αὐτῶν τυπικῶς ἐπιβάλλει αὐτοῖς, οὐδὲν ἐννοοῦντες, οὐδὲν διδάσκοντες τὸν λαὸν καὶ οὐδὲν δυνάμενοι νὰ διδάξωσι, διότι εἶναι ἀγράμματοι». (Στέφανος Gerlach, ἱερεὺς τῆς γερμανικῆς πρεσβείας στὴν Κωνσταντινούπολι, 1577). Ἀκόμη καὶ στὰ μεγάλα μοναστήρια (Ἁγίον Ὄρος, Μέγα Σπήλαιο, Πάτμος) τὸ ποσοστὸ τῶν μοναχῶν πὺν ἤξεραν ἀνάγνωσι καὶ γραφῇ κυμαίνονταν γύρω στὸ 3%. Καὶ ὑπῆρξαν λόγιοι, κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ (Παχώμιος Ρουσάνος – 16ος αἰ., Ἰωσηπος Μοισιόδαξ, Κοραῖς, Ἀνθίμος Γαζής), πὺν μίλησαν μὲ αὐστηρότητα «γιὰ τὴν ἀμάθεια τῶν μοναχῶν καὶ τὴν ἀπροθυμία τους νὰ συνεισφέρουν στὴν παιδεία», ἐνῶ κάλλιστα μποροῦσαν.

Ρωμὸς μπαμπανᾶτος ὁ κ. Μπαμπινιώτης δγαίνει στὸ γυαλί καὶ γυαλίζεται· καὶ εὐτυχῶς, λέει, τὰ «κρυφὰ σχολεῖα», καὶ εὐτυχῶς ἡ Ἁγία Γραφή, πὺν ἔσωσαν τὴν Ἑλληνικὴ Γλῶσσα κι ἔξησαν αὐτοὶ καλὰ κι ἐμεῖς καλύτερα. Σκεφθῆτε, τί θὰ παθαίναμε, ἂν ἡ Ἁγία Γραφή, τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης τῶν μισελλήνων προφητῶν συμπεριλαμβανομένης, εἶχε κυκλοφοροῦσε στὴν ἀραμαϊκὴ φέρε· εἶπεῖν. Ἀν ὁ καλίστατος Παῦλος εἶχε πεῖ τὰ τόσα ὠραῖα του στὴ γλῶσσα πὺν μίλησε ὁ Γιαχβε στοὺς προπάτορες τοῦ κ. Μπαμπινιώτη, ὁ κ. Μπαμπινιώτης θὰ ἔμενε χωρὶς ἀκροατήριον (μᾶλλον θὰ ἔκανε κάποια ἄλλη δουλειά), γιὰ Χριστιανισμὸ δὲν θὰ ἔχε πάρει εἶδησι οὔτε ὁ Ἀραφάτ, κι ἐμεῖς τί θὰ γινόμαστε «χωρὶς θαρβάρους»; Οὔτε καὶ ἅγιος Φλωρίνης θὰ εἶχαμε, νὰ μᾶς διαφωτίζει μὲ ὁμιλίες («ὡς ἱεροκήρυξ τῆς ἱερᾶς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν», παρακαλῶ) καὶ διδλία, ὅπου ὁ Δαυὶδ «νικά τὸν Ὀμηρον». Βρόντα Λυκαδηττέ. Καὶ ἐπειδὴ οἱ θαυμασταὶ τοῦ κ. Καντιώτη ἀγνοοῦν προφανῶς, κατὰ πὺν πέφτει ὁ Ὀμηρος, ὁ ἅγιος διενκρινίζει: Αὐτὸν γιὰ, «πὺν ἔγραψε τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσεια». Φοράδα-ἄχερο. («Χρ. Σπίθα», Ὀκτώβριος 1994). Εἶσαι ἀπόλυσσι, σεβασμιώτατε, μόνο πὺν γεννηθήκες σὲ λάθος χρόνον. Σὲ φαντάζομαι νὰ ὀδηγεῖς τίς ὁδοὺς τῶν μελανοχιτῶνων ἐναντίον τῶν ἀγαλμάτων, καὶ κρυφῇ τρεμουῖλα παραλύνει τοὺς ἀρμούς μου. Καὶ τὴν σημερον ὅμως δὲν ὑστερεῖς. Τὸ διδλίο σου, ὅπου ὁ Δαυὶδ ξαπλώνει κάτω (καὶ) τὸν Ὀμηρον, γεννοβολαί ἀπὸ τὸ 1957, καὶ ἔπεται συνέχεια. Μὲ τὴ φόρα πὺν ἔχει πάρει, ὅπου νὰ ναι καθαρίζεις καὶ μὲ τοὺς ὑπόλοιπους Ἕλληνες ποιητές, καὶ σὲ καμαρώνουμε στὴν Ἀκρόπολη, νὰ ὑψώνεις θριαμβικὰ τὸ ἄστρο τοῦ Δαυὶδ. «Προδοκᾶται», διαμαρτύρεται ὁ Χριστὸς ἔξω ἀπὸ τὴ Μητροπολὶ «φωνῇ μεγάλῃ». Δὲν ἔχω τίποτα μὲ τοὺς Ἕλληνες καὶ μάλιστα μὲ τὸν Ὀμηρον. Τὰ κανουν

αυτά, για να με διασύρουν. Άλλους άφοροῦσαν τὰ "οὐαί" μου. Θέλω νὰ θυγῶ στὴν τηλεόραση, νὰ μιλήσω στὸ λαό». Κανένα κανάλι ὅμως δὲν τὸν παρουσίασε ἀκόμη, δὲ θὰ 'χε ἀκροαματικότητα, καὶ ὁ λαὸς εἶναι πρὸς τὸ παρὸν ἀπασχολημένος μὲ τὰ περιπεπλεγμένα τῆς οἰκογενείας Δράκου. Ἐκτονώνεται. Ζαλισμένος ἀπ' ὅλη αὐτὴ τὴν ἑλληνοχριστιανικὴ εὐτυχία ὁ κ. Μπαμπινιώτης προσπαθεῖ νὰ ζαλίσει κι ἐμᾶς μὲ «κρυφὰ» καὶ φανερά «σχολεῖα», λὲς καὶ δὲν ἔχει ἰδέα, ποῦ πηγαινε καὶ ποιοὶ τὸ πηγαιναν ὅλο ἐκεῖνο τὸ χρῆμα, τὸ αἷμα καὶ τὸν ἰδρώτα τοῦ ραγιά, ποῦ μποροῦσε νὰ γεμίσει τὴν ὁρθόδοξη ἐπικράτεια μὲ σχολεῖα. Καὶ δὲ μιλάμε γιὰ τὰ «κρυφὰ» καὶ τὰ φανερά τοῦ κ. Μπαμπινιώτη, ἀλλὰ γιὰ σχολεῖα ποῦ παράγουν παιδεῖα, ποῦ σημαίνει ξεστρώμα. Τὸ ξεστρώμα ὅμως ἀκολουθεῖ ξεσκλάδωμα (τῆς ὁποίας ἱστορικῆς στιγμῆς), ποῦ κατὰ κανόνα ἀντιμάχεται «τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ» καὶ τῶν ἐπὶ γῆς τοποτηρητῶν του, καὶ «μὴ θίγετε τὰ κακῶς κείμενα», γιατί ὅσοι μ' αὐτὰ πορεύονται δὲν ἀστειεύονται.

Ἀποροφνημένος μὲ τὰ θεωρητικὰ καὶ τὰ ὑπερβατικὰ του ὁ ὁρθόδοξος μοναχισμὸς «δὲν αἰσθάνθηκε ποτέ τὴν ἀνάγκη νὰ δικαιώσῃ τὴν ὑπαρξή του μὲ ἔργα κοινωνικῆς προνοίας. Οἱ κάποιες ἐξαιρέσεις, ὅπως τῆς ὁσίας Φιλοθέης τῆς Ἀθηναίας καὶ τῆς μονῆς τοῦ ὁσίου Λουκά στὴ Φωκίδα, ἀποτελοῦν φαινόμενα μεμονωμένα». Νὰ πῶς καθορίζει ὁ μέγας Βασίλειος τὰ ἰδεώδη τοῦ μοναχισμοῦ: «Προσευχή, μελέτη, κοινωνικὸ ἔργο». Χαίρετε.

Νεκρωμένη ἡ σάρκα κάτω ἀπὸ τὸ ράσο (ἂς ποῦμε), πάλλουνσα ἡ καρδιά καὶ πυροῦσα γιὰ τὸν κίτρινο καίσαρα. Τὸν κόσμον καὶ τὴ σάρκα ἐμίσησαν, τὸν δὲ Μαμωνᾶ σὲ κινήτὰ καὶ ἀκίνητὰ, πολλὰ ἀκίνητὰ, τοιφλίκια ὀλόκληρα, πολὺ ἡγάπησαν. Τὰ μοναστηριακά ἀρχεῖα δίνουν τὴν ἐντύπωσι «κάποιων υπεραιωνόδιων γεωργοκτηνοτροφικῶν ἐπιχειρήσεων, ἀφοῦ τὸ σύνολο σχεδὸν τῶν μοναστηριακῶν ἐγγράφων δὲν εἶναι παρὰ τίτλοι ἰδιοκτησίας, χρεωστικὲς ὁμολογίες, κτηματολόγια, κατὰστιχα λογαριασμῶν, ἐξοφλητικὲς ἀποδείξεις, ἐνοικιαστήρια συμβόλαια καὶ ποικίλα δικαστικὰ ἔγγραφα, ποῦ ἀποκαλύπτουν συχνὰ θίαιες συγκρούσεις καὶ προαιώνια μίσση μεταξὺ γειτονικῶν μονῶν ἢ μεταξὺ μονῶν καὶ περιούκων» καὶ μάλιστα γιὰ ἀσήμαντες κτηματικὲς διαφορές. Οἱ ἀντιδράσεις μερικῶν ἐκκλησιαστικῶν πατέρων ἔπεσαν στὸ κενό, ἀφοῦ ἡ πολυκτημοσύνη καὶ πολυπραγμοσύνη τῶν μοναχῶν ἔγιναν τελικὰ ἀποδεχτὲς σὰν «ἀναγκαῖον κακόν». Τὰ παληκάρια ποῦ «ἐμαχέσαντο» καὶ διεπεραίωσαν τοὺς νομάδες ἐπιδρομεῖς στὴ Δύσι, ἕναν αἰῶνα πρὶν ἀρχίσουν τὰ κροκοδείλια γιὰ τὴν Πόλι ποῦ «ἔάλω», εἶχαν ἀποκτήσῃ δύναμι καὶ κανεῖς δὲ μποροῦσε νὰ τοὺς ταρακονήσῃ. Καὶ μὲ τὴ βοήθεια τῆς ρωμαϊκῆς, τῆς μωαμεθανικῆς καὶ πάσης ἐξουσίας («ὑποτασέσθω»), φθάνουμε στὸ 1833, ποῦ οἱ ἱερεῖς μας μονεὲς κατέχουν τὸ 1/3 τῆς ἑλληνικῆς γῆς. Τί λένε τώρα; Ἀμήν; Τίποτα δὲ λένε τώρα, καὶ ὁ Θεὸς νὰ σᾶς φυλάξῃ ἀπὸ Μωραϊτίσσα ποῦ βρίζει στὰ δεκαῖξι μωφόρο.

Καὶ ἐγὼ μὲν, «ἀγαπητοί μου ἐν Χριστῷ ἀδελφοί», ἐσιώπησα εὐλαδῶς, οἱ πηγὲς ὅμως δὲν ἐννοοῦν νὰ δάλουν γλώσσα μέσα τους. Στὸν παλιὸ καλὸ καιρὸ, λένε, τῆς ἀνω-κάτω Ἱερουσαλὴμ ἢ κατὰστασι τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ ἦταν τρομερή. «Κράτος καὶ Ἐκκλησία μαζὶ πῆξαν ἀκόμη καὶ τοὺς ἐλεύθερους μικροῖδιοκτήτες (ὄχι μόνο τοὺς παροίκους) νὰ πουλήσουν τρεῖς γαῖες τους στὰ μοναστήρια (...). Οἱ καλλιεργήσιμες γαῖες, καὶ κυρίως οἱ σιτοπαραγωγικὲς, περῶνε σὲ μεγάλο βαθμὸ στὰ χέρια τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ἀριστοκρατίας καὶ ἀποτελοῦν τὴν οἰκονομικὴ βάση τῆς πολιτικῆς (παρακαλῶ) δυνάμεώς τους».

Πρὶν ἀπὸ τοὺς Παλαιολόγους τὸ κράτος ἐκχωροῦσε στοὺς γαιοκτημονες, λαϊκούς καὶ ἐκκλησιαστικούς (οἱ μονεὲς εἶναι γαιοκτημονικὲς), ἐλεγγόμενες ἐκτάσεις γῆς καὶ συγκεκριμένο ἀριθμὸ παροίκων ἐπὶ Παλαιολόγων ὅμως ἐφεξε καὶ γλυστορήσε γιὰ τὰ μοναστήρια, ἀφοῦ ἐκχωροῦνται πιά ὀλόκληρα χωριά μὲ τίς γαῖες τους, τὰ δοσκοτόπια τους καὶ φυσικὰ τίς ὑποχρεώσεις τους. Ἀπὸ δικαιώματα, οἱ χωρικοὶ εἶχαν τὴν ὑποχρέωσι νὰ δουλεύουν, νὰ πληρώνουν καὶ νὰ κάνουν «ἀγγραφεῖς». Ὁ νόμος δοθᾷ τὸν δυνατόν, ποῦ ἔχουν «πρῶτο δικαίωμα ἀγορᾶς» πάνων στὰ χωραφάκια τῶν χωρικῶν πρὸς ὄφελος τῶν μοναστηριῶν μὲ πρῶτο καὶ καλύτερο τὸ Ἅγιον Ὄρος. Χαϊδεμένα μαμόθρεφτα τοῦ «ἐνδόξου θυξάντισμοῦ μας» τὰ μοναστήρια εἶχαν βρεῖ τὸ κλειδί τοῦ πλουτισμοῦ, χάνοντας τὸ κλειδί τοῦ Παραδείσου. Τώρα, γιατί στοὺς τόπους αὐτοὺς ἀρέσκονται νὰ «προσκυνᾶνε» οἱ νεο-Ἕλληνες, μποροῦσε ἀπὸ μιὰ ἀποψι ν' ἀπαντήσῃ ἡ ἐπιστήμη τῆς ψυχιατρικῆς. Ἀλλὰ ζητᾶμε φύλλους στ' ἄχρεα.

Οὐρανία Πρίγκουρη

ΗΝΙΟΧΟΣ

Χριστιανισμός και Ρωμαϊκή εξουσία

Ὁ Παῦλος προστατευόμενος τῆς Συγκλήτου

1. ΙΟΥΔΑΙΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ - ΠΑΥΛΙΑΝΙΣΜΟΣ

Ἔχει εἰπωθεῖ ἐδῶ καὶ ἕναν αἰῶνα ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες μορφές τῆς Θεολογίας καὶ τῆς Ἱστορίας, ὅτι «ἡ ἱστορία τοῦ ἀρχικοῦ Χριστιανισμοῦ γράφεται συνήθως ὡς ἱστορία τοῦ ἀποστόλου Παύλου». Ἄν καὶ κάπως ὑπερβολικὴ αὐτὴ ἡ ἀποψη, ἀνταποκρίνεται ὁμως σὲ γενικὲς γραμμὲς στὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ 1ου αἰ. μ.Χ. Πράγματι, ἂν δὲν ὑπῆρχε ὁ ἀπόστολος Παῦλος (καὶ ἡ ὑποστήριξη κάποιων Ρωμαίων ἀξιωματῶν, ὅπως θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια), ὁ Χριστιανισμός θὰ παρέμενε στὰ στενὰ πλαίσια τῶν Ἑβραίων, σὰν μιὰ ἀπ' τὶς τόσες αἵρέσεις τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ ὁ Ἰησοῦς θὰ ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς ἑκατοντάδες μεσσίες, προφῆτες καὶ διδασκάλους τοῦ Ἰσραήλ. Ὁ Παῦλος ὁμως ἄνοιξε τὴν πόρτα τῆς αὐτοκρατορικῆς Ρώμης στὸν μεσσία τῆς Γαλιλαίας καὶ χάρε τὴν εὐφυΐα του (καὶ τὴν οἰκονομικὴ ἐνίσχυση κάποιων Ρωμαίων ἀριστοκρατῶν, ὅπως ἐπίσης θὰ δοῦμε στὴν συνέχεια) ὁ σταυρωμένος ἐθνικὸς ἐπαναστάτης τῶν Ἰουδαίων ἐγίνε ὁ «θεὸς» τοῦ Imperium Romanum – ἔστω καὶ μετὰ ἀπὸ τρεῖς αἰῶνες – χάρε βέβαια καὶ στὸν ἀγῶνα τῶν φανατικῶν ἀλλὰ κυρίως χάρε στὸν ἀγῶνα ἐνὸς μεγάλου κομματιοῦ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐξουσίας καὶ ἀριστοκρατίας (Ἀλέξανδρος Σεβήρος, Κόμμοδος, Γαλληνός, Φίλιππος, Μ. Κωνσταντῖνος, Μ. Θεοδόσιος κ.λπ.).

[ΠΑΡΕΚΒΑΣΗ: Θεωρεῖται αὐτονόητο ἐδῶ, ὅτι ὑπάρχει πλήρης ἐπὶ τῆς οὐσίας διαφοροποίηση μεταξὺ τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς θρησκείας τοῦ Παύλου. Πλήρης διαφο-

Πρὸς φωτισμένους ταπεινὸς ἐπιστολὴ

Πάνε ἀρκετὰ χρόνια (ἀμέτρητα) ἀπὸ τότε, πὺν ἡ Μία καὶ Μόνη Ἀλήθεια ἐνέσκηψε μὲ τὸ κατάλληλο μέσον (διευκόλυνση ἢ ἐπι-φοίτηση) ἐπὶ τῶν ἀτυχῶν κεφαλῶν μας (ὡς μελῶν τῆς ἀνθρωπότητας). Ἐκτοτε, καὶ μὲ τὶς ἐξωντωτικὲς παρωπίδες μονίμως καρφωμένες στὸ κρανίό μας, ἅμα τῇ κατεδαφίσει τῶν «εἰδωλολατρῶν» καὶ τῶν ναῶν τους καὶ τὸ ἀνάμμα μιᾶς τεράστιας Ἱερᾶς Πυρᾶς, ἐπιδοθήκατε σὲ μιὰ ἀνεν προηγούμενον (καὶ ἐπομένον, ἰδιαιτέρως) «κούρσα» κυριαρχίας ἐπὶ τῆς μαρῆς, χαμηλότερης στάθμης, φύσης, ὁδηγώντας τὴν ἀνθρωπότητα (δηλαδὴ ἐμᾶς) σὲ «εὐλογημένες» αἱματοχυσίες (ὄχι αἱματοθυσίες, αὐτὲς συνέβαιναν στοὺς χαλεποὺς «εἰδωλολατρικοὺς» καιροὺς...), ἀνακαλύψατε «Νέους Κόσμους» – ἐξοντώνοντας τοὺς Παλαιούς, ἰδιαίτερος δὲ τοὺς ἀμάχους – καὶ ἀφοῦ ἐπιτέλους κάψατε κόσμον καὶ κοσμάκη στὴν ἱερὰ πυρὰ τοῦ «Κυρίου», βαδίσατε στὴν «Ἀναγέννηση» ἢ μᾶλλον Ἀναπαλαίωση. Τὸ σκοτάδι ὁμως ἦταν τόσο παχύ, ὥστε μπροστὰ του τὸ Ἀθηναϊκὸ νέφος νὰ ὠχριά, καὶ ἐπικουρούμενο ἀπὸ συνεχεῖς τροφοδότριες «πυρκαϊές» ἐξακολούθησε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ μᾶς ἐμποδίζει νὰ δοῦμε λίγο περισσότερο φῶς. Τώρα πλεόν, μετὰ τὴν ἐμφανὴ ἀραίωσή του, εἶναι δυνατόν (;) νὰ δοῦμε κάτι – καὶ τί δὲν βλέπουμε! Καὶ ἀναπολοῦμε. Καὶ ἴσως-ἴσως καὶ νὰ δακρῶμε. Ἐμεῖς ὁμως. Καὶ νὰ ρωτᾶμε: Γιατί, ἀλήθεια, χρειάστηκε τόσο αἷμα καὶ φωτιά, γιὰ νὰ πᾶμε λίγα δῆματα... πίσω; Γιατί χρειάστηκε, νὰ γκρεμιστοῦν Σχολές, νὰ σφαγθοῦν ἄμαχοι, νὰ καίνε οἱ Ἱερὲς Πυρὲς τὰ σώματα τῶν δλάσφημων καὶ τῶν «μαγισσῶν» σὲ ἕνα ἀνεπανάληπτο Ὀλοκαῦτωμα, νὰ σταματήσουν οἱ Ἀγῶνες τῆς Ὀλύμπιας Χαράς καὶ νὰ χτιστοῦν ναοὶ πάνω σὲ Ναοὺς; Γιατί χρειάστηκε, νὰ ὑπερασπιθοῦμε μὲ αἷμα τὸ δόγμα; Γιατί χρειάστηκε, νὰ χάσουμε τὴν ἐπαφή μὲ τὸν Ἐρωτα καὶ νὰ ἀποκτησοῦμε «φόβον Θεοῦ»; Γιατί χρειάστηκε, ὁ Θεὸς νὰ γίνε κακὸς καὶ καλὸς

ροποίηση υπάρχει επίσης μεταξύ των άφετηριών και των προθέσεων των δύο αυτών ανδρών, του 'Ιησού και του Παύλου. 'Η διαφοροποίηση αυτή, ακόμη και στίς διδασκαλίες των δύο αυτών ιστορικών προσωπικοτήτων, είναι όρατη μέσα στην ίδια την «Καινή Διαθήκη» (βλ. για παράδειγμα τις αντίληψεις των δύο ανδρών για τις γυναίκες ή τους Φαρισαίους, που διαφέρουν ριζικά μεταξύ τους). 'Εκείνο που μπορούμε πάντως να πούμε σέ γενικές γραμμές είναι, ότι σήμερα έχει γίνει ευρέως αντιληπτό, ότι άλλο πράγμα είναι το κήρυγμα και ή δράση του 'Ιησού και άλλο ο Χριστιανισμός του Παύλου ή του Μ. Κωνσταντίνου. 'Η πλειονότης πάντως των ιστορικών της γένεσης του Χριστιανισμού δέχεται, ότι ή όλη δράση του 'Ιησού (εἰσοδος στό 'Ιεροσόλυμα, επίθεση στό Ναό, σύλληψη στό όρος των 'Ελαιών, σταύρωση για πολιτικό αἰδίκημα – κι όλα αυτά σέ μιᾶ ἐποχή συνεχούς ἐξέγερσης των 'Ιουδαίων κατά των Ρωμαίων και αἱματηρῶν ἐμφυλίων πολέμων) ἀποκαλύπτει τόν «μεσσιανικό» της χαρακτήρα, δηλ. ἐπιθεβαιώνει ότι πρόκειται για ἕνα εἶδος πολιτικοθηρηκευτικού ἐπαναστάτη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης στήν Παλαιστίνη. (Βλ. F. Strauss, *Leben Jesu*. R. Eisler, 'Ιησοῦς βασιλεὺς οὐ βασιλεύσας' καθώς επίσης και «Δαυλόν» τ. 148, «'Ο 'Ιησοῦς ἀπό τὴν σκοπιά τῆς 'Ιστορίας»].

'Ενῶ ὅμως ὁ 'Ιησοῦς ἐσταυρώθη ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους ὡς διεκδικήσας τὸν θρόνο τοῦ Δαυὶδ, ἀντίθετα ὁ Παῦλος ὄχι μόνο προστατεύεται ἀπὸ τὴν Ρωμαϊκὴ ἐξουσία τῆς 'Ιουδαίας, ἀλλὰ και διασώζεται ἀπ' αὐτὴν ἡ ζωὴ του κάθε φορά που κινδυνεύει ἀπὸ τοὺς διωγμοὺς και τὶς συνωμοσίεις των 'Ιουδαίων (ὅπως διαφαίνεται καθαρὰ στίς «Πράξεις των 'Αποστόλων»). 'Η σύγχρονη ἐπιστὴμη δέχεται, ότι οἱ «Πράξεις των 'Αποστόλων» ἀποτελοῦν μεταγενέστερο συμπῆλημα παλαιῶν και νεώτερων πηγῶν ἀπὸ ἐκδότη, που γνώριζε σαφῶς τὰ ἔργα τοῦ 'Ιωσήπου (95 μ.Χ.) και που σάν κύριο στόχο της εἶχε νὰ δείξει, ότι ὁ 'Χριστιανισμός των 'Εθνῶν» τοῦ Παύλου προήλθε φυσιολογικά και «τῇ θεῇ ἐμπνεύσει» ἀπὸ τὸν 'Ιουδαιοχριστιανισμό τοῦ «ἀδελφόθεου» 'Ιακώβου². Αὐτὸ φυσικά δὲν ἀνταποκρίνεται στὴν πραγματικότητα, ὅπως φαίνεται ἄλλωστε ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ πρὸς Γαλάτας τοῦ Παύλου καθώς και τὴν Β' πρὸς Κορινθίους. 'Εξ ἄλλου στίς (μετὰ τὸ 95 μ.Χ.) συνταχθεῖσες «Πράξεις των 'Αποστόλων» ὑπάρχουν ἀρκετοὶ ἀναχρονισμοὶ (βλ. Πρ. 5,33 κ.έ.), ἄγνοια τοῦ ἱστο-

και ἀφέντης και ἐμεῖς «δοῦλοι Κυρίου», ἐνῶ ἡμασταν ἐλεύθεροι και φίλοι με αὐτὸν και τὶς διάφορες μορφές του; Τὶς ὁποῖες κάποτε βλέπαμε, ἐνῶ τώρα χρειαζόμαστε ὑπερναίσθητα ἡλεκτρονικά ὄργανα, γιὰ νὰ τὶς «δοῦμε»;

Μήπως, λέω μήπως, ἂν εἶχατε χαράξει πορεία με γνώμονα τὸ «τῷ μὲν θεῷ καλὰ πάντα και ἀγαθὰ και δίκαια, ἄνθρωποι δὲ ἃ μὲν ἄδικα ὑπειλήφασιν ἃ δὲ δίκαια» [Ἡράκλειτος ὁ Σκοτεινός (!), 'Απόσπ. 102], μήπως τότε ἡ ἀνθρωπότητα θὰ εἶχε ὀδηγηθεῖ κάπου ἄλλου και κάπως ἄλλιῶς; Μήπως θὰ εἶχαμε πλησιάσει τὸν «Παράδεισό» σας και θὰ εἶχαμε φύγει μακριὰ ἀπὸ τὴν «Κόλαση» σας, στήν ὁποία βράζουμε ἐδῶ και αἰῶνες;

'Ελπίζω ἔστω και τώρα, ἔστω και ἀργά, νὰ σκεφθεῖτε τὸν ἄνθρωπο και πετώντας τὰ μαῦρα ἱμάτιά σας νὰ λουστεῖτε, και μαζί σας νὰ ἀφήσετε κι ἄλλους νὰ μεθέξουν στό φῶς. Τὸ φῶς, πὸν τόσο κακοποιήσατε, τὸ φῶς, πὸν σκεπάσατε με μιὰ βαρειά, πολὺ βαρειά και πολὺ, ἀφάνταστα, μαύρη κουβέρτα, πὸν μᾶς εἶναι πολὺ δύσκολο, ἀλλὰ ὄχι ἀδύνατο, νὰ τὴν πετάξουμε ἀπὸ πάνω μας. Κι ἀφοῦ δεῖτε, τί προσφέρατε ἐσεῖς και τί κάποιιο ἄλλοι, νὰ «μετανοήσετε» και νὰ ζητήσετε «ταπείνωση». Ν' ἀφήσετε τὰ εἰδῶλα και νὰ δεῖτε τὸ δικό σας κακομοίρικο και κακάσχημο εἶδῶλο στὸν καθρέφτη, στὸν ὁποῖο κατὰ τὴν ταπεινὴν ἐπίσης συνήθειά σας αὐτάρεσκα θανμάζεστε. Νὰ τὸ δεῖτε ὅμως ὅπως εἶναι, ὄχι φτιασιδωμένο. Κι ἴσως τότε, μετὰ τὸ πρῶτο «σὸκ», νὰ συνειδητοποιήσετε, ἔστω ἐν μέρει, τὸ ἐγκλημα πὸν κάνατε και τὸ πόσο παλὺ και φοβερὸ σκοτάδι δημιουργήσατε με ἀποκλειστικὸ στόχο τὴ δολοφονία τοῦ Πνεύματος. Κι ἂν παρόλα αὐτὰ δὲν μπορεῖτε ἢ δὲν θέλετε νὰ προχωρήσετε, μὴν ἐμποδίζετε ἐμᾶς νὰ τὸ κάνουμε, ἔτσι ὅπως μπορούμε.

Σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ τὴν ἀνοχή σας, νὰ με ἀναγνώσετε.

Ταπεινὰ

Α.Π.

ρικού περιβάλλοντος καθώς και έλλιπής αντιγραφή της φρασεολογίας του 'Ιωσήπου (βλ. Johannes Weiss, *Ο 'Αρχέγονος Χριστιανισμός*, 'Αθήναι 1983, σ. 151-152). 'Η Σχολή της Τυβίγγης από τὸν προηγούμενο κίλας αἰῶνα εἶχε δείξει τὰ ἱστορικά λάθη καὶ τὴν μὴ «γνησιότητα» τῶν «Πράξεων», ποὺ ἀποτελοῦν ἓνα μεταγενέστερο ἐκδοτικὸ ἔργο μὲ προφανεῖς προπαγανδιστικούς-δογματικούς σκοπούς. (Τὸ βασικὸ ἐπιχείρημα τῆς Σχολῆς τῆς Τυβίγγης γιὰ τὴν μὴ γνησιότητα τῶν «Πράξεων» εἶναι τὸ γεγονός τῆς ἀπόκρυψης τῆς σφοδρῆς διαμάχης μεταξὺ Παύλου καὶ Πέτρου, δηλ. μεταξὺ «Χριστιανῶν ἐξ Ἑθνῶν» καὶ «Ἰουδαιοχριστιανῶν», ὅπως αὐτὴ ἀποκαλύπτεται ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Παῦλο στὶς πρὸς Γαλάτας καὶ Β' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολές του. 'Ο ἐξωραϊσμός αὐτῆς τῆς κρίσιμης διαμάχης, ὅπως ἐπιχειρεῖται στὶς «Πράξεις», προδίδει – ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ποὺ ἐνδεικτικὰ προαναφέραμε – τὸ μεταγενέστερο τῆς συγγραφῆς τῶν «Πράξεων». Βέβαια ὁποῖος συνέγραψε τὶς «Πράξεις» «δὲν βασίζεται οὔτε σὲ προσωπικὲς τοῦ μνήμης οὔτε στὴ φαντασία του, γιὰ νὰ γράφει τὸ διβλίον τῶν Πράξεων, ἀλλὰ χρησιμοποίησε πηγές, καὶ μάλιστα γραπτές, τὶς ὁποῖες ἐλεύθερα συνάρμοσε καὶ ἐξέδωκε»¹. Τὸ ἱστορικὰ δέβαιο πάντως εἶναι, ὅτι τὸ αὐθεντικὸ κίνημα τοῦ 'Ιησοῦ περιῆλθε στοὺς «δεσποσύνους», δηλ. στοὺς ἐξ αἵματος συγγενεῖς του, τὸν ἀδελφὸ τοῦ 'Ιάκωβο καὶ κατόπιν τὸν ἀνιψιὸ τοῦ Συμεῶν, γιὸ τοῦ Κλωπᾶ (βλ. Εὐσέβιον, *Ἐκκλησ. Ἱστορία*, IV, 22,4). Αὐτὸ ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἀπὸ τὸν Παῦλο, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ ὡς «διάδοχο» τοῦ 'Ιησοῦ στὸ μεσσιανικὸ κίνημα μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀποστόλων καὶ τὸν «στυλοβάτη» 'Ιάκωβο, τὸν ἀδελφὸ τοῦ 'Ιησοῦ (Γαλ. 1,19). 'Η παράδοση περὶ τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων ποὺ ἐπιφορτίστηκαν ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα νὰ διδάξουν τὸ Χριστιανισμὸ στὰ Ἑθνη, εἶναι πολὺ μεταγενέστερος θρύλος, ποὺ δὲν ἀνταποκρίνεται στὰ πράγματα². Οἱ ἀπόστολοι θεωρήθησαν δώδεκα (πέραν τῆς πανάρχαιας «ἱερότητας» τοῦ ἀριθμοῦ 12, ποὺ ὀφείλεται στοὺς μῆνες τοῦ ἔτους: σὲ κάθε 12 πανορελήτους ξανάρχεται ἡ ἀνοξὴ). Ἐπίσης γιὰ νὰ δικάσουν «κατὰ τὰς Γραφάς» τὶς 12 φυλές τοῦ 'Ισραὴλ' (Ματθ. 19, 28). Στὴν πραγματικότητα ἡ ἡγεσία τῆς ἐκκλησίας πρὶν τὸν Παῦλο καὶ μετὰ τὸν θάνατο τοῦ 'Ιησοῦ πέρασε πρῶτιστα στὸν «ἀδελφὸθεο» 'Ιάκωβο (ποὺ δὲν ἀριθμεῖται στοὺς 12 ἀποστόλους) καὶ κατὰ δευτέρου λόγῳ στὸν Πέτρο καὶ τὸν 'Ιωάννη, τοὺς συναγωνιστές τοῦ 'Ιησοῦ³. Κύριος σκοπὸς αὐτῆς τῆς ἡγεσίας (πρὶν ὁ Παῦλος «γίνει» Χριστιανός) ἦταν ἡ «μεταστροφή» τοῦ 'Ισραὴλ κατὰ πρῶτον, ποὺ ἦταν προκαταρκτικὸς ὁρος γιὰ τὴν ἔλευση τῆς «τελικῆς σωτηρίας» («Πράξ.», 3, 19). Αὐτὸς ὁ στόχος δέβαια καὶ αὐτὴ ἡ ἀντίληψη, ὅτι δηλ. τὸ χριστιανικὸ κίνημα πρέπει νὰ περιοριστεῖ στοὺς 'Ιουδαίους, κι ὅταν αὐτοὶ τὸ δεχθοῦν, τότε ν' ἀπλωθεῖ στὴν Οἰκουμένη, πέρα τοῦ ὅτι φαίνεται καὶ σ' ἄλλα σημεῖα τῆς *Καινῆς Διαθήκης*» (π.χ. Ματθ. 10,5), ἔρχεται σ' ἀντίθεση μὲ τὴν ὅλη μετέπειτα δράση τοῦ Παύλου. Πρὶν ἀκόμα οἱ 'Ιουδαῖοι πεισθοῦν, ὅτι ὁ Γαλιλαῖος 'Ιησοῦς ἦταν ὁ ἐθνικός τους μεσσίας, ὁ Παῦλος κηρύττει στὰ «ἔθνη», δηλ. στὴν Ρωμαϊκὴ ἐπικράτεια, τὴν ἔλευση τοῦ «Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ» ἐξ 'Ιουδαίας. Κι ἐνῶ τὸ κίνημα τοῦ 'Ιησοῦ ἐδιώχθη καὶ μᾶτωση ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους καὶ τὸ 'Ιουδαϊκὸ ἱερατεῖο, ὁ Παῦλος, διαστρεβλώνοντας τὸ «τά τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι» τοῦ 'Ιησοῦ, κηρύττει: «Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. οὐ γάρ ἐστιν ἐξουσία εἰ μὴ ὑπὸ Θεοῦ. αἱ δὲ οὐσαι ἐξουσίαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν. ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ τῇ τοῦ Θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν...» (Ρωμ. 13, 1-2). Ἀντιλαμβανόμεστε, πῶς ἀντήχησαν τὰ λόγια αὐτὰ στὶς ψυχές τῶν ἀγωνιστῶν γιὰ τὴν ἔλευση τοῦ 'Ισραὴλ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, στὶς καρδιές τῶν 'Εβραίων καὶ τῶν Ζηλωτῶν, ἀκόμα καὶ στὰ αὐτὰ τῶν «μαθητῶν τοῦ 'Ιησοῦ», ποὺ τὸν εἶχαν δεῖ σταυρωμένο μαζὶ μ' ἄλλους ζηλωτές («ληστές» κατὰ τὰ Εὐαγγέλια καὶ τὸν 'Ιωσηπο) στὸν Γολγοθᾶ. Καὶ σὰν νὰ μὴν ἔφτανε αὐτό, ὁ Παῦλος ἄρχισε νὰ κηρύττει κατὰ τῆς περιτομῆς ἀνάμεσα στὴν Ἑβραϊκὴ Διασπορά. Ἦταν ἀναμενόμενη λοιπὸν ἡ ἐκρηξὴ τῶν Ἰουδαιοχριστιανῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ κατὰ τοῦ Ρωμαίου «προδοκάτορα» Παύλου. Ἐξωραϊσμένη ἰδέα γι' αὐτὴ λαμβάνουμε στὶς «Πράξεις», ὅμως πιὸ ἀληθινὴ εἶναι ἡ εἰκόνα ποὺ μᾶς δίδει ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος γιὰ τὴν ἐναντίον του Ἰουδαιοχριστιανικὴ ἀντίδραση στὴν Β' Κορ. καὶ στὴν πρὸς Γαλάτας. 'Ο Παῦλος διδάσκει «ἄλλον» Χριστὸ ἀπ' αὐτὸν τὸν συγγενῶν καὶ «μαθητῶν» τοῦ 'Ιησοῦ. Κι ὅταν τὸν ρωτοῦν ὁ Πέτρος κι ὁ 'Ιάκωβος (ὁ ἀδελφὸς τοῦ 'Ιησοῦ), ποῦ καὶ πῶς γινώρισε τὸν 'Ιησοῦ, ὁ Παῦλος ἀπαντᾷ: «ἐν οὐρανοῖς». Ἀμυδρὸ ἀπόηχο αὐτῆς τῆς διαμάχης λαμβάνουμε ἀπὸ ἓνα μεταγενέστερο (καὶ πιθανῶς ψευδεπίγραφο) κείμενο, ὅπου ὁ Πέτρος ἀπευθύνεται στὸν Παῦλο (ποὺ ὅμως καλύπτεται πίσω ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Σίμωνα τοῦ Μάγου) μὲ τὰ παρακάτω λόγια: «Εἰ μὲν οὖν καὶ σοὶ ὁ 'Ιησοῦς ἡμῶν δι' ὀράματος ὀφθεῖς ἐγνώσθη καὶ ὠμίλησεν ... πῶς δὲ σοὶ καὶ πιστεύσομεν αὐτό, κἂν ὅτι ὤφθη σοι; Πῶς δὲ σοὶ καὶ ᾤκηθῃ, ὅποτε αὐτοῦ τὰ ἐναντία τῇ διδασκαλίᾳ φρονεῖς; Εἰ δὲ ὑπ' ἐκείνου μᾶς ὥρας ὀφθεῖς καὶ μαθητευθεὶς ἀπόστολος ἐγένον, τὰς ἐκείνου φωνὰς κήρυσσε, τὰ ἐκείνου ἐρμήνευε, τοὺς

ἐκείνον ἀποστόλους φίλει, ἐμοὶ τῷ συγγενομένῳ αὐτῷ μὴ μάχων...» (Κλήμ. 'Ομιλ. ΙΖ', ΧΙΧ). [ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: 'Εάν μὲν ὁ Ἰησοῦς μας σοῦ φανερώθηκε σὲ ὄραμα καὶ σοῦ μίλησε, ἐμεῖς πῶς νὰ τὸ πιστέψουμε αὐτό, ὅτι δηλ. σοῦ φανερώθηκε; Πῶς σοῦ φανερώθηκε, ἀφοῦ πιστεύεις τὰ ἀντίθετα μὲ τὴν διδασκαλία του; 'Εάν ἀπὸ ἐκείνον μιὰν ὥρα ὁραματίστηκες καὶ μαθητεύσας ἐγίνες ἀπόστολος, τὰ λόγια του κήρυξε, τίς διδασκαλίες του ἐρμήνευε, ἀγάπα τοὺς ἀποστόλους ἐκείνου καὶ μὴ μάχεσαι ἐναντίον μου, ἐμοῦ ποὺ ἐξῆσα μαζί του (μὲ τὸν Ἰησοῦ)...].

Εἶναι γνωστόν, ὅτι στίς (ψευδο)Κλημέντιες 'Ομιλίες (γ'-δ' αἰ. μ.Χ.) περιγράφεται ἡ διαμάχη μεταξὺ Παύλου (ποὺ καλύπτεται πίσω ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Σίμωνος τοῦ Μάγου) καὶ Πέτρου. 'Ο μὲν πρῶτος κηρύττει τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ, ἐνῶ ὁ δεῦτερος, ὅτι «ὁ Κύριος ἡμῶν... οὔτε ἑαυτὸν Θεὸν εἶναι ἀνηγόρευσε» (Κλήμ., 'Ομιλ. ΙΣΤ', 15). Στὴν ἀπάντησι τοῦ Παύλου (διὰ τοῦ στόματος Σίμωνος τοῦ Μάγου πάντα), ὅτι «οὐ δοκεῖ σοι οὖν τὸν ἀπὸ Θεοῦ Θεὸν εἶναι; ὁ Πέτρος ἔφη· πῶς τοῦτο εἶναι δυνατόν, φράσον ἡμῖν; Τοῦτο γὰρ ἡμεῖς εἰπεῖν σοὶ οὐ δυνάμεθα, ὅτι μὴ ἠκούσαμεν παρ' αὐτοῦ» (Κλήμ., 'Ομιλ. ΙΣΤ' 15). Εἶναι προφανές, ὅτι τὸ παραπάνω κείμενο, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀποπνέει φυσικὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀρειανισμοῦ⁷, ἀνάγεται σὲ παλαιότατες πηγές, ποὺ ἀναφέρονται στὴν τόσο κρίσιμη γιὰ τὸν Χριστιανισμὸ διαμάχη μεταξὺ Πέτρου καὶ Παύλου. (Γιὰ τὴν σφοδρότητα αὐτῆς τῆς διαμάχης βλέπε κατ' ἐξοχὴν Ed. Meyer, *Ursprung und Anlage des Christentums*, Stutt. 1962, III, 424-434, ὅπου καταδεικνύεται ὁ Πέτρος ὡς ἐπικεφαλῆς τῶν ἀντιπάλων τοῦ Παύλου. Μάλιστα ὁ Ed. Meyer συσχετίζει ἀκόμη καὶ τὴν ἐν Γαλιατίᾳ (Gal. 5, 12) βαρεῖα ἔκφρασι τοῦ Παύλου «ῥέπονται καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ἡμᾶς» πρὸς τὸ πρόσωπο τοῦ Πέτρου⁸. 'Επίσης βλ. Jost Eckert, *Die urchristliche Verkündigung im Streit zwischen Paulus und seinen Gegnern nach dem Galaterbrief*, Regensburg 1971). Σύμφωνα πάντως μὲ τίς (ψευδο)Κλημέντιες 'Ομιλίες (ποὺ ἀποδίδονται στὸν Κλημέντα Ρώμης- περὶ τὰ τέλη τοῦ 1ου αἰ. μ.Χ.) ἡ διαμάχη μεταξὺ Πέτρου καὶ Παύλου ἀναφερόταν στὸ ἂν ὁ Ἰησοῦς ἦταν Θεὸς (Παῦλεια ἀποψη) ἢ ἀπλῶς «μεσσίας», «παῖς Θεοῦ» φυσικὰ, ἀλλὰ ὅπως ὅποτε ἄνθρωπος, ὅπως δίδασκε ἡ «Παλαιὰ Διαθήκη» (ἀποψη ἰουδαιοχριστιανῶν - Πέτρος καὶ Ἰάκωβος ὁ «ἀδελφόθεος»). 'Ομως ἡ διαμάχη αὐτὴ εἶχε καὶ ἄλλα βασικὰ σημεῖα ἀναφορᾶς: α) Γιὰ τοὺς «ἰουδαιοχριστιανούς» τὸ κίνημα τοῦ Ἰησοῦ ἀφοροῦσε στὴν ὑλική, ἡθικὴ καὶ πνευματικὴ ἀπελευθέρωσι τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους καὶ τὸ ἐξωγνημένο ἱερατεῖο. Γ) αὐτὸ τὸ σκοπὸ σταυρώθηκε ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους ὁ μεσσίας-Ἰησοῦς, ποὺ ὁ Θεὸς μετὰ ἀπέδειξε τὴν μεσσιανικότητά του, ἀνασταίνοντάς τον. β) Γιὰ τὸν Παῦλο τὸ κίνημα τοῦ Ἰησοῦ εἶχε μόνον θρησκευτικὸ χαρακτήρα, δὲν ἀφοροῦσε ἀποκλειστικὰ τοὺς Ἰουδαίους ἀλλὰ πρῶτιστά τὰ «ἔθνη» τῆς Ῥωμαϊκῆς Οἰκουμένης. 'Ετσι, ἐνῶ γιὰ τοὺς ἰουδαιοχριστιανούς ὁ Χριστιανισμὸς ἦταν ἡ συνέχεια (ἢ, τὸ πολὺ-πολύ, αἵρεσις) τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, γιὰ τὸν Παῦλο ἦταν μιὰ νέα θρησκεία, γι' αὐτὸ καὶ ἡ περιτομή (ἢ «σημαία» τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ) ἀνώφελη. Εἶναι φανερό, ὅτι, ἂν δὲν ὑπῆρχε ἡ ἱστορικὴ προσωπικότητα τοῦ Παύλου, ὁ Χριστιανισμὸς θὰ ἦταν σήμερα κάτι ἀνάλογο τῶν σύγχρονων Hasid τῶν Ἑβραϊκῶν συνοικιῶν τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς Ν. Ὑόρκης.

Κι ἔτσι, ἐνῶ γιὰ τοὺς ἰουδαιοχριστιανούς ἦταν ἀδιανόητη ἡ προὑπαρξὴ τοῦ Ἰησοῦ, γιὰ τὸν Παῦλο ὁ Ἰησοῦς ὡς Χριστὸς προὑπῆρξε «πρωτότοκος πάσης κτίσεως...». Ἡ ἀποκορύφωσι τῆς ἰδεολογικῆς αὐτῆς διαμάχης (ποὺ κράτησε τρεῖς αἰῶνες) ἔλαβε χώρα τὴν περίοδο τοῦ Ἀρειανισμοῦ καὶ ἔλαβε τέλος στὴν Α' Οἰκουμενικῇ Σύνοδο τῆς Νίκαιας (325 μ.Χ.) μὲ πλήρη νίκη τῆς ἀποψῆς τοῦ Παύλου, ποὺ πρέσβευε τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ. Μετὰ τὴν νίκη τῶν «Ὁρθοδόξων» Παυλιανῶν κατὰ τοῦ Ἀρειανισμοῦ συγκροτήθηκε σὲ ἐπίσημο σῶμα ἡ «Καινὴ Διαθήκη» μὲ τὴν ἀπόρριψιν τῶν λεγόμενων «ἀπόκρυφων» στὰ ὑπόγεια τῶν ναῶν ἢ στὴν πυρά, ἔτσι ὥστε σήμερα δύσκολα ἢ ἐπισημὴ ξεχωρίζει τὴν προπαύλεια ἰδεολογία τῶν «ἰουδαιοχριστιανῶν» μέσα στὸ συμπῆλημα τῶν πηγῶν ποὺ ἀπαρτίζει τὴν «Καινὴ Διαθήκη»⁹. Τιτάνιο πραγματικὰ ὑπῆρξε τὸ ἔργο τῆς Σχολῆς τῆς Τυβίγγης καὶ κυρίως τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς F. Baur, ποὺ μετὰ σκληρῇ ἐρευνᾷ ἐντόπισε διὰ τῆς ἱστοριοκριτικῆς-φιλολογικῆς μεθόδου τίς πηγῆς τῆς «Καινῆς Διαθήκης». Τὸ ἐπιστημονικὸ ἔργο τῆς Σχολῆς τῆς Τυβίγγης, ἂν καὶ σὲ ἀρκετὰ σημεία ἔχει σήμερα ἀναθεωρηθεῖ, ὅμως σὲ γενικὲς γραμμὰς παραμένει ἀξεπέραστο. (Βλ. καὶ Schenke H.M. - Fischer K.M., *Einleitung in die Schriften des Neuen Testaments* 1979). Ἡ Σχολὴ τῆς Τυβίγγης ἐντόπισε τίς ἀντιφάσεις τῆς «Καινῆς Διαθήκης», τὰ ἱστορικὰ καὶ γεωγραφικὰ τῆς λάθη, τοὺς ἀναχρονισμούς τῆς κ.λπ. 'Ετσι σήμερα ἀπὸ τὴν πλειονότητα τῶν κριτικῶν γνήσιες καὶ ἀρχαιότερες θεωροῦνται οἱ 6 κύριες Ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου (60 μ.Χ.) καὶ ἡ Ἀποκάλυψις (95 μ.Χ.), ἐνῶ τὰ Εὐαγγέλια (μὲ τὴν σημερινή τους μορφή) θεωροῦνται ἀρκετὰ μεταγενέστερα καὶ μὴ γνήσια κείμενα, ποὺ συγκαλύπτουν τὴν διαμάχην ἰουδαιοχριστιανῶν καὶ

παυλιανών, ἐκρωμαΐζοντας τὸν Χριστιανισμό. Γιὰ παράδειγμα ἡ διαμάχη Πέτρου καὶ Παύλου παρουσιάζεται – ὅπως προαναφέραμε – διαφορετικὰ στὶς «Πράξεις» (15,7) ἀπ' ὅτι στὴν *Πρὸς Γαλάτας* (2,11). Πιὸ ἀξιόπιστο κείμενο καὶ φυσικὰ προγενέστερο θεωρεῖται ἡ *πρὸς Γαλάτας* ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου καὶ ὅχι οἱ *Πράξεις τῶν Ἀποστόλων*, γιὰ τὸν προφανῆ λόγο ὅτι «ἡ διήγησις ἐνὸς μάρτυρα, πού εἶχε ἄμεση σχέση μὲ τὰ γεγονότα, εἶναι προτιμότερη ἀπὸ τὴν διήγησις ἐνὸς νεώτερου ἀφηγητῆ»¹⁰. Τὸ ὅτι οἱ «Πράξεις» εἶναι μεταγενέστερο κείμενο φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι γνωρίζει, ὅπως προείπαμε, ὁ συγγραφέας τοὺς τὰ ἔργα τοῦ Ἰώσηπου (95 μ.Χ.), ἀπὸ τὰ ὁποῖα σὲ πολλὰ σημεία ἀντιγράφει ἀκόμα καὶ αὐτὴν τὴν φρασεολογία τους· ἀντίθετα οἱ Παύλειες *Ἐπιστολές* ἔχουν γραφῆ σαφῶς πρὶν τὴν καταστροφὴ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τὸν Τίτο τὸ 70 μ.Χ.¹¹. Ἐκεῖνο πάντως πού δὲν πρέπει νὰ ξεχνάμε εἶναι, ὅτι γιὰ τὴν σύγχρονη ἐπιστήμη «ὁ συγγραφέας ἢ ὁ ἐκδότης τοῦ διδλίου τῶν *Πράξεων* ἐννοεῖ νὰ μεταδώσει ὅτι ἡ ἀποδέσμευσή τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊσμό, γεγονὸς φανερό στὴν ἐποχὴ του, καὶ ἡ συνεχιζόμενη ὑπαρξὴ μιᾶς πραγματικῆς ἐξ Ἐθνῶν χριστιανικῆς Ἐκκλησίας δὲν ἦταν ἔργο ἐνὸς ἐπαναστατικοῦ ἀποστάτη, ὅπως παρουσιαζόταν ὁ Παῦλος, ἀλλὰ ὅτι αὐτὰ συνέβησαν μὲ τὴν ἐπίδωξιν καὶ τὴν ἐπιδιοκμασίαν τῶν γνήσιων Ἰουδαίων ἀποστόλων ἀκόμη καὶ τοῦ περιφήμου Ἰακώβου»¹².

Ἡ παρουσίαση ὅμως αὐτῆς τῶν γεγονότων ἀπέχει, ὅπως ἔχουμε προαναφέρει, ἀρκετὰ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Ὁ Παῦλος κηρύττοντας τὸν Ἰησοῦ ὡς «Υἱὸν Θεοῦ» σ' ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, ἀναιροῦσε τὸν ἐθνικό-μεσσιανικό χαρακτήρα τοῦ Ἰησοῦ τῶν ἰουδαϊο-οχριστιανῶν, πού ἀνέμεναν τὴν λύτρωσή τους ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους καὶ τὴν δυστυχία. Τί ἄλλο εἶναι τὸ κήρυγμα αὐτὸ τοῦ Παύλου γιὰ τὰ μάτια τῶν ἰουδαϊο-οχριστιανῶν παρὰ ἀποστασία καὶ προδοσία; Καὶ ἀφοῦ ὁ Ἰησοῦς εἶχε πεῖ, ὅτι ὡς μεσσίας – ἀπελευθερωτῆς «οὐκ ἀπεστάλη εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα τοῦ οἴκου Ἰσραὴλ» (Ματθ. 15, 24), τότε τί ρόλο ἔπαιξε ὁ Παῦλος; Καλόπιστα ὁπωσδήποτε εἶναι αὐτὰ τὰ ἔρωτήματα γιὰ κάθε «ἐθνικόφρονα» Ἰουδαῖο τῆς ἐποχῆς – ἐποχῆς τῆς σκλαβιάς τοῦ Ἰσραὴλ στοὺς Ρωμαίους καὶ τῆς προδοσίας τῶν Σαδουκαίων καὶ Φαρισαίων, πού δεχόταν τὸν σταυρωθέντα Ἰησοῦ ὡς τὸν μεσσία-λύτρωτὴ τῶν ἀπανταχοῦ Ἰουδαίων, πού «ἐρχόμενος μετὰ δόξης» καὶ «πρὶν παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη» θὰ ἀπελευθέρωνε τοὺς Ἰουδαίους σὰν ἄλλος Μωϋσῆς ἀπὸ κάθε εἰδους σκλαβιά.

Τελικὰ βέβαια νικητὴς φάνηκε (ἀπὸ τὴν ἐποχὴ κρύας τῆς Ἀποστολικῆς Συνόδου τῆς Ἱερουσαλὴμ) ὁ Παῦλος. Ὁ κάθε ἐθνικός μποροῦσε πιά νὰ γίνεῖ Χριστιανός, χωρὶς προηγουμένως νὰ γίνεῖ Ἰουδαῖος κάνοντας περιτομή. Ἔτσι ὅμως καταδεικνύεται πρακτικὰ, ὅτι ὁ Χριστιανισμός στὸ μέλλον δὲν θὰ ἦταν ἰουδαϊκὴ αἵρεση ἀνάμεσα στὶς τόσες ἄλλες τῆς ἐποχῆς (Σαδουκαῖοι, Φαρισαῖοι, Ἑσσαιοὶ κ.λπ.) ἀλλὰ ἡ νέα θρησκεία τῆς Ρώμης! Κι ἔτσι, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα τὸν Ἰησοῦ τὸν ἐσταύρωσαν οἱ Ρωμαῖοι γιὰ πολιτικούς λόγους, ὁ Παῦλος κήρυττε ἕναν «Υἱὸν Θεοῦ» προαιώνιον, πού τὸν σταύρωσαν οἱ Ἑβραῖοι γιὰ θρησκευτικούς λόγους. Εἰδικὰ μετὰ τὴν ἔξαρση τῆς ἰουδαϊκῆς ἐπανάστασης καὶ τὴν καταστροφὴ τῆς Ἱερουσαλὴμ τὸ 70 μ.Χ. ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶχε πιά ἄλλο δρόμο νὰ διαλέξει (μιᾶς καὶ ὁ Ἰσραὴλ χάθηκε κάτω ἀπὸ τὴ Ρωμαϊκὴ ρομφαία καὶ οἱ ἰουδαϊο-οχριστιανοὶ καὶ οἱ Ἑβρωνῖτες ἀπορροφήθηκαν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους), παρὰ νὰ ἀκολουθήσει τὸ σχέδιο καὶ τὸ ὄραμα τοῦ Παύλου γιὰ μιὰ νέα οἰκουμενικὴ θρησκεία. Κάτω ἀπὸ τὰ θεμέλια τοῦ Ναοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐτάφη μιὰ γιὰ πάντα ὁ Ἰουδαϊο-οχριστιανισμός, τὸ ἀληθινὸ κίνημα τοῦ Ἰησοῦ. Τὴν ἴδια ὥρα στὴ Ρώμη ἀνέτειλε ἡ δύναμη τῶν Παπῶν καὶ τοῦ Ρωμαιο-Χριστιανισμοῦ τοῦ Παύλου. Ὅταν μάλιστα στὴν ἰουδαϊκὴ ἐπανάσταση τοῦ Bar-Kochba (132-135 μ.Χ.) ἀκόμα καὶ οἱ ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανοὶ ἀρνήθηκαν νὰ πάρουν τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Ρωμαίων, τὸ χάσμα μεταξὺ Ἰουδαίων καὶ Χριστιανῶν ἐγίνε βαθὺ καὶ ὀριστικὸ (βλ. τὰ ἐντονα κηρύγματα τοῦ «*Ταλμουδ*» κατὰ τῶν Minin, τῶν ἀποστατῶν Ἰουδαίων, πού ἀκολούθησαν «τὸν Ἰησοῦ τὸ γιὺ τοῦ Πανθῆρα»)¹³. Ὁ Χριστιανισμός, ὅπως διαμορφώθηκε ἀπὸ τὸν Παῦλο, τὸν Μ. Κωνσταντῖνο καὶ τὶς Οἰκουμενικὲς Συνόδους, μᾶς εἶναι γνωστός βέβαια ἀπὸ πρῶτο χέρι. Ἐνδιαφέρον θὰ εἶχε νὰ δοῦμε τὸ τί πίστευαν οἱ ἰουδαϊο-οχριστιανοὶ Ἑβρωνῖτες, γιὰ νὰ πάρουμε κάποια ἰδέα γιὰ τὸ ἀρχικὸ κήρυγμα καὶ τὸ αὐθεντικὸ κίνημα τοῦ Ἰησοῦ, πρὶν «μετασχηματισθεῖ» ἀπὸ τὸν Παῦλο.

Ἡ αἵρεσις τῶν Ἑβρωνῖτῶν (ἐκ τοῦ ἑβρ. *ebion* = φτωχός) δὲν μπορεῖ νὰ ἐκφράζει βέβαια μὲ ἀσφάλεια τὸ ἀρχικὸ κήρυγμα τῶν ἰουδαϊο-οχριστιανῶν τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Ἰακώβου λόγῳ χρονικῆς ἀποστασης, ὅμως δίδει ὁπωσδήποτε μιὰ ἰδέα γιὰ τὸν ἀρχικὸ πυρῆνα τοῦ αὐθεντικοῦ Χριστιανισμοῦ πρὶν τὴν «παρεμβολή» τοῦ Παύλου. Οἱ Ἑβρωνῖτες εἶναι στὴν πραγματικότητα ὅ,τι εἶχε ἀπομείνει (κατὰ τὸν 2ο καὶ 3ο αἰ. μ.Χ.) ἀπὸ τοὺς ἀρχικοὺς ἰουδαϊο-οχριστιανούς στὴν ἐπαρχία τῆς Συρίας καὶ

τῆς Ἀσίας μετὰ τὴν ὁλοκληρωτικὴ καταστροφὴ τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Στὴ συνέχεια βέβαια, ὅταν ὁ Χριστιανισμὸς ἔγινε Ρωμαϊκὴ θρησκεία, οἱ ἰουδαιοχριστιανοὶ Ἐβωνίτες εἴτε ἔζησαν παράλληλα μὲ τὶς ἰουδαϊκὲς συναγωγὰς τῆς διασπορᾶς (ἀφοῦ πλὴν Ἰσραὴλ δὲν ὑπῆρχε) εἴτε ἀπορροφήθηκαν ἀπὸ τὸν «ὀρθόδοξο» Ἰουδαϊσμό. (Ἄς μὴ λησμονεῖται ἐπίσης, ὅτι ὅλες σχεδὸν οἱ αἰρέσεις τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ κατ' ἐξοχὴν οἱ ἰουδαιοχριστιανικὲς ἐδιώχθησαν αἵματηρὰ ἀπὸ τὸ Βυζαντινὸ Κράτος στὰ χρόνια τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Μὴ ἔχοντας μάλιστα καμμία «ὑψηλὴ προστασία» ἀπὸ τὴν παρὰξουσία ἀφανίστηκαν – ἐνῶ τὸ ἴδιο δὲν συνέβη μὲ τοὺς Ἰουδαίους, ὅμως συνέβη μὲ τοὺς Σαμαρεῖτες). Γιὰ τοὺς ἰουδαιοχριστιανοὺς Ἐβωνίτες ἡ κύρια πηγὴ μας εἶναι ὁ Ἐπιφάνιος στὸ ἔργο του «*Κατὰ Αἰρέσεων*» (4ος αἰ. μ.Χ.).

[ΠΑΡΕΚΒΑΣΗ: Ἐντύπωση πράγματι προκαλεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπὸ τὰ γραπτὰ κείμενα τῶν «αἵρετικῶν» καὶ «ἐθνικῶν» ποὺ ἀναφέρονται στὴν ἱστορία τοῦ Ἰησοῦ, δὲν ἔχει σωθεῖ τίποτε. Θὰ ἦταν πολὺ χρήσιμο καὶ ἐνδιαφέρον νὰ γνωρίζαμε γιὰ παράδειγμα τὰ κείμενα τῶν Ἐβωνιτῶν-ἰουδαιοχριστιανῶν ἢ τὰ «πρωτομανδαϊκά» κείμενα τῶν ὁπαδῶν τοῦ Βαπτιστῆ Ἰωάννη, ποὺ ἀντιμάχονται τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ, ἢ τέλος τὰ «*Υπομνήματα*» τοῦ Πιλάτου γιὰ τὴν ἀληθινὴ ἱστορία τοῦ Ἰησοῦ, ποὺ δημοσίευσε ὁ αὐτοκράτωρ Μαξιμίνος Δαζα τὸ 310 μ.Χ. στίς δημόσιες ἀγορὲς τῶν πόλεων τῆς Ἀσίας καὶ στὰ σχολεῖα, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Εὐσέβιος στὴν *Ἑκκλ. Ἱστορία* του (Θ, 5). Ὅμως μὲ τὴν ἐπικράτηση τοῦ Χριστιανισμοῦ οἱ «αἵρετικοί» ἢ οἱ «ἐθνικοί» ἐτιμωροῦντο μὲ θάνατο καὶ τὰ διβλία τοὺς καίγονταν στὴν πυρὰ].

Οἱ ἰουδαιοχριστιανοὶ Ἐβωνίτες λοιπόν, ποὺ ἐκφράζουν λίγο-πολὺ τὸ αὐθεντικὸ καὶ πρωταρχικὸ κήρυγμα τοῦ Ἰησοῦ πρὶν τὸν «μετασχηματισμὸ» τοῦ Παυλιανισμοῦ, πρεσβεύουν, ὅτι: α) ὁ Ἰησοῦς ἦταν μόνον ἄνθρωπος «ἐξ ἀνθρώπων γενόμενος», ποὺ βρῆκε οἰκτρὸ θάνατο ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους γιὰ τὸν ἄνθρα τὸν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθέρωσης τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τὸν Ρωμαϊκὸ ζυγὸ, τὸ ἱερατεῖο τῶν Σαδουκαίων καὶ τὴν Ἑρωδιανὴ Δυναστεία, β) μόνον γνήσιο Εὐαγγέλιο εἶναι τὸ «*Καθ' Ἐδραίους*» ἢ (κατὰ πολλοὺς) τὸ πρωτότυπο ἀραμαϊκὸ κείμενο τοῦ Ματθαίου, γ) μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἰησοῦ «ἐθεάθη» ἡ ψυχὴ του (ὅχι τὸ σῶμα) σέ... «ὀπτασίς» στοὺς φίλους καὶ συναγωνιστὲς του, οἱ ὅποιοι τότε (καὶ μόνον τότε) ἀντελήφθησαν, ὅτι εἶχε χρισθεῖ μεσσίας ἀπὸ τὸν Γιαχβέ, δ) ὁ Παῦλος ἦταν Ρωμαῖος προδοκάτορας, ποὺ παραχάραξε τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰησοῦ, μάλιστα δὲν ἦταν κἄν Ἰουδαῖος, ἀλλὰ «εἰδωλολάτρης», ποὺ προσηλυτίστηκε στὸν Ἰουδαϊσμὸ κάνοντας περιτομὴ σὲ μεγάλη ἡλικία, ἐπειδὴ ἐρωτεύτηκε τὴν κόρη τοῦ Γαμαλιήλ. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Γαμαλιήλ δὲν τοῦ ἐπέτρεψε τὸ γάμο, ἀποστάτησε ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊσμὸ καὶ κήρυξε κατὰ τῆς περιτομῆς: «... (τὸν Παῦλον) ἐπιτεθυμημέναι δὲ θυγατέρα τοῦ ἱερέως πρὸς γάμον ἀγαγέσθαι καὶ τούτου ἕνεκα προσήλutron γενέσθαι καὶ περιτμηθῆναι. Εἴτα μὴ λαβόντα τὴν κόρην ὠργίσθαι καὶ κατὰ ἐπιτομῆς (= περιτομῆς) γεγραφέναι...» (Ἐπιφάνιου, «*Κατὰ αἰρέσεων*» Α', τ. 2,3,16: Migne PG).

Ἀπ' ὅσα ἀναφέραμε παραπάνω γίνεταί φανερό, ὅτι ἡ κύρια διάσταση μεταξὺ ἰουδαιοχριστιανῶν καὶ Παύλου ἀφοροῦσε κατ' ἐξοχὴν στὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ. Γιὰ τοὺς ἰουδαιοχριστιανούς, ὅπως ἀποκαλύπτεται ἀπὸ τὴν στάση τῆς αἵρεσης τῶν Ἐβωνιτῶν καὶ τὴν ἀναλυτικὴ μέθοδο τῆς Σχολῆς τῆς Τυβίγγης πάνω στὰ κείμενα τῆς «*Καινῆς Διαθήκης*», ὁ Ἰησοῦς ἦταν ὁ ἐθνικὸς μεσσίας τῶν Ἰουδαίων, «*ἄνθρωπος ἐξ ἀνθρώπων*», μὲ βασιλικὴ-Δαυιδικὴ καταγωγὴ, ποὺ ἀπεδείχθη ἢ μεσσιανικὴ του ἀποστολὴ μὲ τὴν ἀνάσταση καὶ ποὺ λίαν συντόμως θὰ ἐρχόταν «*θαυματοργικὰ ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, γιὰ νὰ λυτρώσει τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τὰ ἔθνη*» (δηλ. τοὺς Ρωμαίους καὶ τοὺς Ἕλληνες). Ἀντίθετα γιὰ τὴν θεολογία τοῦ Παύλου ὁ Ἰησοῦς εἶναι θεὸς προαιώνιος, ποὺ σταυρώθηκε γιὰ τὶς ἁμαρτίες τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τοὺς «θεοκτόνους» Ἰουδαίους, ποὺ τὸν ἀγνόησαν. Ὅμως ἐπίσης λίαν συντόμως θὰ ἐπιστρέψει θριαμβευτικὰ ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, «*κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς*». Βλέπουμε ἐδῶ τὴν τέλεια διάσταση ἀπόψεων μεταξὺ ἰουδαιοχριστιανῶν καὶ Παύλου: ὅμως βλέπουμε καὶ ἓνα κοινὸ σημεῖο ἐσχατολογικῆς ὕψης, ποὺ εἶχε μεγάλη σημασία γιὰ τὴν ἀλματώδη πρόοδο τοῦ χριστιανικοῦ προσηλυτισμοῦ. Τὸ κοινὸ αὐτὸ σημεῖο ἀναφερόταν στὴν ταχεία ἔλευση τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν «*Δευτέρα Παρουσία*», ποὺ θὰ γινόταν στὰ χρόνια ἐκείνης τῆς γενιάς: «*ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη ἕως ἂν πάντα γένηται*» (Λουκ. 21, 32). Ὁ Παῦλος προτρέπει τοὺς νεοφώτιστους ν' ἀφήσουν τὶς διοπτικές μέριμνες, γιατί ὁ καιρὸς τῆς ἔλευσης τοῦ μεσσίας «*ἐν δόξῃ*» εἶναι πιά πολὺ κοντὰ: «*...ὁ καιρὸς συνεσταλμένος τὸ λοιπὸν ἐστίν... παράγει*» (= περνᾷ) γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου...» (Α' Κορ. 7, 29-31). Ὁμοία λέγει καὶ ὁ Πέτρος: «*Πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε*» (Α' Πετρ. 4, 7). Ὁ Παῦλος μάλιστα πιστεύει, ὅτι ἡ «*Δευτέρα Παρουσία*» θὰ γινόταν ἐν ὅσῳ ζοῦσε! (Α' Θεσ. 4, 15-17). Βέβαια ὅλες αὐτὲς οἱ ἐσχατολογικὲς προσδοκίαι, συνηθι-

σμένες για τὸν χειμαζόμενο Ἰουδαϊσμό τῆς Παλαιστίνης ἐκείνη τὴν ἐποχή, ἀρχίζαν νὰ ἀμφισβητοῦνται μετὰ τὴν ὀλοσχερὴ ἰσοπέδωση τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τὸν Ἀδριανὸ (135 μ.Χ.). Ἐνῶ πρὸς στιγμὴν ἐφάνη, ὅτι πλησιάζουν τὰ σημάδια τοῦ «Τέλους» (μὲ τὴν καταστροφὴ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους) καὶ ἐπαληθεύονται τὰ λόγια τοῦ Ἰησοῦ (Ματθ. 24, 34· Λουκ. 21, 32) περὶ «Συντελείας τοῦ κόσμου», τελικὰ ὅμως ὁ μεσσίας-Χριστὸς δὲν ἦλθε ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἡ «Δευτέρα Παρουσία»... ἀναδλήθηκε ἐπ' ἀόριστον.

Βέβαια ὅλα αὐτὰ θὰ ἀποτελοῦσαν ἓνα γραφικὸ καὶ συγκινητικὸ μῦθο, ποὺ τελικὰ ἐκφράζει τοὺς ἐσχατολογικοὺς πόθους κάθε δεινοπαθοῦντος λαοῦ (πρὸβλ. τὸν δικὸ μας θρῦλο γιὰ τὸν «Μαρμαρωμένο Βασιλιά»), ἀν δὲν παρενέβαινε στὴν «Ἐπιχείρηση Χριστιανισμός» ἡ Ρωμαϊκὴ ἀριστοκρατία διὰ τοῦ Σαοῦλ ἢ Παύλου.

2. Ο ΠΑΥΛΟΣ ΚΑΙ Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ

Γιὰ τὴν ἀληθινὴ βιογραφία τοῦ Παύλου λίγα πράγματα εἶναι γνωστά. Ὁ ἴδιος καυχίεται γιὰ τὴν ἑβραϊκὴ καταγωγὴ του (Ρωμ. 11, 1· Φιλ. 3, 5), λέει ὅτι ἀνήκει στὴν παράταξη τῶν Φαρισαίων, μαθητεύσας «παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιήλ» (Πρ. 22,3). Μάλιστα μὴ ἀδελφὴ τοῦ Παύλου κατοικοῦσε στὴν Ἱερουσαλὴμ, ἔχοντας πρόσβαση στὸ Ἰουδαϊκὸ Συνέδριο, ὅπως μᾶς πληροφοροῦν οἱ Πράξεις (23, 16). Τὸ πιὸ σημαντικὸ ὅμως εἶναι, ὅτι ὁ πατέρας του, ποὺ κατοικοῦσε στὴν Ταρσό, εἶχε τὴν Ρωμαϊκὴ ὑπηκοότητα, τὴν ὁποία ἔλαβε καὶ ὁ Σαοῦλ-Παῦλος ἐκ γενετῆς (Πρ. 22, 28). Πρέπει νὰ ἦταν ἀρκετὰ πλούσια καὶ εὐνυπόληπτη ἡ οἰκογένεια τοῦ Παύλου, ὁ ἴδιος μάλιστα διετέλεσε καὶ ἀγγελιαφόρος τοῦ Συνεδρίου (Πρ. 9,1).

Ἀναφέραμε παραπάνω τὴν ἐξ ἰουδαιοχριστιανικῆς πηγῆς πληροφορία, ποὺ διέσωσε ὁ Ἐπιφάνιος, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὁ Παῦλος δὲν ἦταν Ἰουδαῖος ἀλλὰ προσήλυτος, ποὺ ἔκαμε περιτομὴ σὲ μεγάλη ἡλικία λόγω τοῦ ἐρωτός του πρὸς τὴν κόρη τοῦ Γαμαλιήλ, τοῦ δασκάλου του. Μετὰ δὲ τὸ ἀτυχὲς τέλος τοῦ ἐρωτός του ἀποστάτησε ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊσμό γιὰ λόγους προφανῶς προσωπικῆς ἐχθρας (ἐρωτικῆς ἀπογοήτευσης). Ἔτσι ἐξηγεῖται καὶ ὁ συνεχὴς ἀπολογητικὸς περὶ τῆς ἰουδαϊκῆς καταγωγῆς του χαρακτηρῆς τῶν Ἐπιστολῶν του, ποὺ δείχνουν ὅτι κάποιοι τὴν ἀμφισβητοῦσαν. Πάντως δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε κατὰ μὲ ἀσφάλεια γιὰ τὴν ἐθνικότητά του λόγω τῆς ἀσάφειας καὶ κυρίως τῆς ἀβεβαιότητος τῶν πηγῶν. Ἐκεῖνο ὅμως γιὰ τὸ ὁποῖο εἴμαστε βέβαιοι, εἶναι ἡ πλούσια καὶ «ὑψηλὴ» κοινωνικὰ προέλευσή του. Πολλοὶ ἐπιστήμονες ἔχουν ὑποστηρίξει τὴν Ἡρωδιανὴ (δηλ. Ἰδουμαϊκὴ) καταγωγὴ τοῦ Παύλου, παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὰ ἴδια του τὰ λόγια: «...ἀπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου, ἀπάσασθε Ἡρωδίωνα τὸν συγγενὴ μου...» (Ρωμ. 16, 11). Ὁ Ἡρωδίων (= μικρὸς Ἡρώδης) δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν γυνῖ τοῦ Ἀριστόδουλου τοῦ Γ' (εὐνοούμενου τοῦ Νέρωνα καὶ βασιλιὰ τῆς Ἀρμενίας) καὶ τῆς Σαλώμης τῆς Β', ἐγγονῆς τοῦ Ἡρώδη τοῦ Μεγάλου¹⁴. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Παῦλος ὀνομάζει συγγενὴ τοῦ τὸν Ἡρωδίωνα (ἐκείνη τὴν περίοδο ὅλη ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἀριστόδουλου ἦταν φιλοξενούμενη τοῦ Νέρωνα στὴ Ρώμη), αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἀνήκει στὴν Ἡρωδιανὴ Δυναστεία· ἀν ὅμως, ὅπως πολλοὶ ἐρευνητὲς πιστεύουν, ὁ ὅρος «συγγενῆς» ἐδῶ σημαίνει «συμπατριώτης», τότε ἀπλῶς ὁ Παῦλος ἀποκαλύπτει ἑμμεσὰ (καὶ ἄθελά του) τὴν Ἰδουμαϊκὴ (καὶ ὄχι Ἑβραϊκὴ) καταγωγὴ του. (Οἱ Ἰδουμαῖοι ἦσαν ἀραβικά φύλα καὶ ὁ Ἡρώδης ὁ Μέγας ἦταν ἐξελληνισμένος Ἰδουμαῖος, προσήλυτος στὸν Ἰουδαϊσμό)¹⁵.

Ὅλα αὐτὰ βέβαια ἐνισχύονται, ἀν λάβουμε ὑπ' ὄψη μας καὶ τὶς προσβάσεις ποὺ εἶχε ὁ Παῦλος μέσα στὸν ἴδιο τὸν Οἶκο τοῦ Καίσαρα – στὴν περίπτωσή μας αὐτοκράτορας στὴ Ρώμη εἶναι ὁ Νέρων (54-68 μ.Χ.): «ἀσπάζονται ὑμᾶς πάντες οἱ ἄγιοι, μάλιστα δὲ οἱ ἐκ τῆς Καίσαρος οἰκίας» (Φιλ. 4, 22). Ἔτσι ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἐθνικότητα τῶν φερόντων τὰ πασίγνωστα ὀνόματα τῆς Ρώμης τὴν περίοδο αὐτὴ, ποὺ ζοῦν κοντὰ στὸν αὐτοκράτορα καὶ παρελαύνουν μέσα ἀπὸ τὶς ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου: Ἀριστόδουλος, Νάρκισσος, Ἐπαφρόδιτος, Ἡρωδίων κ.λπ.. Ἄς μὴ λημονοῦμε ἐπίσης, ὅτι τὴν ἴδια περίπου περίοδο ἐπανδρύνουν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀντιοχείας ὑψηλὰ ἱστάμενα πρόσωπα: «Ἦσαν δὲ τινες ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλησίαν προφῆται καὶ διδάσκαλοι, ὃ τε Βαρνάβας καὶ Συμεὼν ὁ καλούμενος Νίγερ καὶ Λούκιος ὁ Κυρηναῖος, Μαναὴν τε Ἡρώδου Τετράρχου σύντροφος καὶ Σαῦλος» (Πρ. 13, 1). Ἄς σημειωθεῖ ἐπίσης, ὅτι ὁ Ἰώσηπος ἀναφέρει ὅτι ὁ Νίγερ ἦταν ἡγεμόνας τῆς Ἰδουμαίας καὶ ἡγέτης κατὰ τῶν Ρωμαίων στὸν ἰουδαϊκὸ πόλεμο τοῦ 66 μ.Χ. («Ἰουδ. Πόλεμος», II, 566).

Ἐκεῖνο πάντως ποὺ εἶναι ἔτσι καὶ ἀλλῶς σίγουρο εἶναι, ὅτι ὁ Παῦλος δὲν ἦταν ἄσχημο πρόσωπο. Τὸ ἀντίθετο μάλιστα· οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων βοοῦν, ὅτι κάθε φορὰ ποὺ κινδυνεύει θανάσι-

μα από τους Έβραίους έπεμβαίνουν ύψηλά ιστάμενοι Ρωμαίοι και τόν προστατεύουν (βλ. «Δαυλόν», τ. 155, Νοέμβριος 1994). Οί δραστηριότητες του Παύλου προκαλούν τὸ μένος καὶ τὶς ἐνέδρες τῶν ἐθνικιστῶν Ἰουδαίων καθὼς καὶ τὴν σφοδρὴ ἀντίδραση τῶν ἰουδαιοχριστιανῶν ἡγετῶν Πέτρου καὶ «ἀδελφοθέου» Ἰακώβου. "Οἱ αὐτοὶ θεωροῦν τὸν Παῦλο Ρωμαῖο προδοκάτορα καὶ τὸν ἀπειλοῦν μὲ θάνατο. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος δὲν τόλμησε ποτὲ νὰ κηρύξει στὴν Ἀλεξάνδρεια, ὅπου εὐρίσκετο ὁ κύριος ὄγκος τῆς Ἑβραϊκῆς διασπορᾶς. Τότε ἐπεμβαίνει ἡ Ρωμαϊκὴ διοίκηση τῆς Ἰουδαίας καὶ τὸν διασώζει. Ἐξ ἄλλου μὴ λησμονοῦμε, ὅτι καὶ κάποιοι Ρωμαῖοι ἡγεμόνες τῆς Ἐφέσου («*τινὲς τῶν ἁσιαρχῶν*») ἦσαν φίλοι του (Πρ. 19,31). Παρομοίως οἱ ἀνθύπατοι Κύπρου καὶ Ἀχαΐας τὸν προστατεύουν (Πρ. 13,5-12· καὶ 18, 12-17).

Ὁ Παῦλος συνδιαλέγεται καὶ προστατεύεται ἀπὸ τὶς κορυφαῖες ἡγετικές προσωπικότητες τῆς ἐποχῆς (ἀνθύπατος Ἀχαΐας Γαλλίων καὶ Κύπρου Σέργιος-Παῦλος, Ρωμαῖος ἐπίτροπος Ἰουδαίας Φῆλιξ, βασιλεῖς Ἡρώδης, Ἀγρίππας Β' καὶ Βερενίκη, ἀσιάρχες κ.λπ.). Ὅταν τὰ πράγματα δυσκολεύουν γιὰ τὸν Παῦλο – λόγω τῆς ἰσχυρῆς πίεσης τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Συνεδρίου – ἐπικαλεῖται τὸν Καίσαρα Νέρωνα. Τὴν ἐποχὴ πού γίνεται αὐτὸ (62 μ.Χ.), ὕπατος στὴ Ρώμῃ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ὁ Σενέκας, ὁ ἰσχυρὸς ἄνδρας τῆς ἐποχῆς. (Μιὰ πληθώρα ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων μιλοῦν γιὰ τὸν «κρυπτοχριστιανισμό» τοῦ Σενέκα καὶ τὴν ἀλληλογραφία του μὲ τὸν Παῦλο). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα λοιπὸν ὁ μεγάλος προστάτης τοῦ Παύλου στὸν Αὐτοκρατορικό Οἶκο εἶναι ὁ Σενέκας. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἀπολαμβάνει τέτοιας ἀνεσης στὶς κινήσεις του καὶ προστάσις. Ὁ Παῦλος ἀθωνώνεται στὴν πρώτη του δίκη στὴ Ρώμῃ (63 μ.Χ.) καὶ μεταβαίνει στὴν Ἰσπανία, ὅπου διοικητὴς εἶναι ὁ Γάλδας, συμμέτοχος στὴν ἀντινερωνική συνωμοσία τῶν Σενέκα-Πείσιωνα. Τὸ 64 μ.Χ. καταζητεῖται ὡς ἐνοχος τῆς μεγάλης πυρκαϊᾶς τῆς Ρώμης, ἀλλὰ διαφεύγει στὴν Μ. Ἀσία, ὥπου τρεῖς χρόνια μετὰ, τὸ 67 μ.Χ., συλλαμβάνεται στὴν Τρωάδα, μεταφέρεται στὴ Ρώμῃ, ὅπου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δικάζεται καὶ καταδικάζεται σὲ θάνατο.

Κατὰ τὴν διάρκεια δὶνων σχεδὸν τῶν φυλακίσεων τοῦ ὁ Παῦλος ἔχει μιὰ χαρακτηριστικὴ ἀνεση καὶ μιὰ ἰδιαίτερα εὐνοϊκὴ μεταχείριση. Στὴ Καισάρεια εἶναι «φυλακισμένος» στὰ ἀνάκτορα τοῦ Ρωμαίου ἐπιτρόπου Φήλικα (πραιτώριο τοῦ Ἡρώδη), ὅπου τὸν ἐπισκέφθηκαν καὶ οἱ βασιλεῖς Ἀγρίππας καὶ Βερενίκη (Πρ. κεφ. 23-24-25). Τὸ ἴδιο καὶ στὴ Ρώμῃ, ὅπου μένει σὲ ἰδιωτικὸ κατάλυμα μὲ πλήρη ἐλευθερίαν κινήσεων (Πρ. 28, 16-30). Ἀκόμῃ καὶ στὶς σαφῶς δυσκολότερες συνθήκες τῆς δευτέρας φυλακίσεως ἔχει τὴν δυνατότητα συγγραφῆς καὶ ἀποστολῆς ἐπιστολῶν καθὼς καὶ ἐπικοινωνίας μὲ τοὺς συνεργάτες του (Β' Τιμ.). Ὅλα αὐτὰ ὀδηγοῦν στὸ σίγουρο γενικὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ Παῦλος ἀπολαμβάνει ὑψηλῆς ρωμαϊκῆς προστασίας γιὰ κάποια σημαντικὴ ἀποστολὴ πού ἐκτελεῖ.

3. ΡΩΜΑΪΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

Ἡ ἀντίληψη πού εἶχε διαμορφωθεῖ στὸ Μεσαίωνα, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ξεκίνησε χωρὶς καμμιὰ πολιτικὴ προστασία καὶ ἀνδρώθηκε μόνο χάρις στὸν ἀγῶνα τῶν πιστῶν (πού κατὰ βάσιν ἀνῆκαν σὲ χαμηλὰ κοινωνικὰ στρώματα) καὶ στὴν δύναμη τοῦ «Ἀγίου Πνεύματος», δὲν ἀνταποκρίνεται δέβαια στὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα. Ὁ Χριστιανισμὸς ἀπὸ τὴν στιγμή πού «διαμορφώθηκε» σὲ οἰκουμενικὴ θρησκεία ἀπὸ τὸν Παῦλο, ἔτυχε τῆς προστασίας τῆς Ρωμαϊκῆς ὀλιγαρχίας τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῆς Ρώμης. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στὴν ὁποία ἀναφερόμαστε, στὸν πολιτικοκοινωνικὸ στίβο τῆς Ρώμης συγκροτοῦνται δύο δυνάμεις: ὁ αὐτοκράτορας καὶ ἡ Σύγκλητος. Ἡ Σύγκλητος εἶναι ἡ αἰχμὴ τοῦ δόρατος τῆς ὀλιγαρχίας, πού στηρίζει τὴν οἰκονομικὴ τῆς δύναμη στοὺς κατακτητικούς πολέμους καὶ στὴ δουλεία. Ἀντίθετα ὁ αὐτοκράτορας ἐκπροσωπεῖ τὴν δύναμη τῶν ἐμπόρων («*ἱππέων*»), πού ἐπιζητοῦν τὴν Pax Romana καὶ τῶν ἀπελεύθερων-δουλοπαροίκων²¹.

Ἡ διάσπαση τῶν συμφερόντων αὐτῶν τῶν δύο κέντρων ἐξουσίας στὴ Ρώμῃ ἐκδηλωνόταν μὲ πολλὲς μορφές, φανερὲς ἢ ἀδηλές. Ἀλλοτε ἐπικρατοῦσαν τὰ συμφέροντα τῶν ἐμπόρων καὶ τῆς μεσαιας τάξης (Αὐγουστος, Νέρων, Δομιτιανός, Μ. Αὐρήλιος κ.λπ.), ἄλλοτε τὰ συμφέροντα τῆς συγκλητικῆς ὀλιγαρχίας (Τιβέριος, Γάλδας, Ἀδριανός, Κωνσταντῖνος κ.λπ.). Ὁ ἄς σημειωθεῖ ἐπίσης, ὅτι ἡ δύναμη τοῦ αὐτοκράτορα ἦσαν οἱ πραιτωριανοὶ καὶ ὁ λαὸς τῆς Ρώμης, ἐνῶ ἡ δύναμη τῆς Συγκλήτου ἦταν ἡ Ρωμαϊκὴ ἐξουσία τῶν ἐπαρχιῶν. Ἡ αἰχμὴ τοῦ δόρατος τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας ὑπῆρξε ἡ θεοποίηση τοῦ αὐτοκράτορα, πού ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Ὀκταβιανοῦ Αὐγούστου ἀρχίζει νὰ παγιώνεται στὴν Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία. Ἀν τὸ ἀποφασιστικὸ βῆμα γιὰ τὴν συντριβὴ τῆς συγκλητικῆς ὀλιγαρχίας ὑπῆρξε ἡ κατάλυση τῆς ἀριστοκρατικῆς «δημοκρατίας» καὶ ἡ ἐπιβολὴ

της μοναρχίας από τὸν Ὁκταβιανὸ Αὐγουστο, ἡ χαριστική βολή ἦταν ἡ θεοποίηση τοῦ αὐτοκράτορα. (Ἡ θεοποίηση ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ἦταν τοῦ συρμοῦ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ τοῦ Ρωμαϊκοῦ συγκρητισμοῦ. Ἄς θυμηθοῦμε τὸν τίτλο τοῦ «Σωτῆρα», ποὺ ἀποδόθηκε στοὺς Πτολεμαίους, τοῦ «Μεσσία» ποὺ ἀποδόθηκε στὸν Βεσπασιανὸ ἢ τὸν Δέκιο καὶ τὴν προσφώνηση «Ὁ Κύριός μου καὶ Θεός μου» ποὺ καθιέρωσε γιὰ τὸν ἑαυτὸ τοῦ ὁ Δομιτιανὸς σ' ὅλους τοὺς ὑφισταμένους του²²).

Ἡ ἀπάντηση τῆς συγκλητικῆς ὀλιγαρχίας στὴ θεοποίηση τοῦ αὐτοκράτορα δὲν ἄργησε νὰ φανεῖ. Πολλοὶ συγκλητικοὶ ἀσπάσθηκαν τὸν Ἰουδαϊσμὸ καὶ ἔφεραν τὴν λατρεία τοῦ Γιαχβὲ στὴ Ρώμη. Ὁ Δίων Κάσιος μάλιστα ἀναφέρει, ὅτι ἡ πολιτεία χρειάστηκε νὰ πάρει μέτρα ἐναντίον τῶν Ρωμαίων ὁπαδῶν τοῦ Ἑβραίου Γιαχβὲ! (Δίων Κάσιος, *Ρωμαϊκά*, XLIX, 4-XX, 11, 6). Ὁ Ἰουδαϊσμός μὲ τὴν ἀνεικονική λατρεία του καὶ τὸν μονοθεϊσμό του ἦταν ὅ,τι ἔπρεπε γιὰ τὸ ἀντίπαλο δέος στὴ θεοποίηση τοῦ αὐτοκράτορα. Ὅμως εἶχε καὶ δυὸ βασικούς ἀνασταλτικούς παράγοντες, ποὺ λειτουργοῦσαν ἀρνητικὰ στὴν διάδοσή του: α) τὴν περιτομή καὶ β) τὸν ἀπομονωτισμὸ τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων του. Ἐτοί φάνηκε μετὰ ἀπὸ ὅχι πολὺ χρόνο, ὅτι ὁ Γιαχβισμός δὲν θὰ μπορούσε νὰ ξεριζώσει τὴν αὐτοκρατορική λατρεία ἀπ' τὴν Ρώμη. (Ἄς σημειωθεῖ, ὅτι ἡ λατρεία τοῦ αὐτοκράτορα ζοῦσε παράλληλα μὲ τὶς ἄλλες γνωστὲς καὶ δημοφιλεῖς λατρεῖες τῆς ἐποχῆς: Ἰσιδας, Δωδεκάθεου, Μιθραϊσμοῦ κ.λπ.).

Τότε στίς ἀνατολικὲς ἐπαρχίες τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας καὶ εἰδικὰ στὴν Συρία (στὴν ὁποία ἀνῆκε καὶ ἡ Ἰουδαία) ἄρχισε ν' ἀναπτύσσεται στοὺς κόλπους τῆς ἐκεῖ ὑπάρχουσας Ρωμαϊκῆς διοικητικῆς ἀριστοκρατίας μιὰ νέα θρησκεία. Ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ Ἑβραῖος Γιαχβὲ δὲν μπορούσε νὰ περάσει νικητὴς στὴ Ρώμη, θὰ προσπαθοῦσε νὰ περάσει ὁ... γιγιὸς του, ὅπως τὸν ὁραματίστηκε ὁ Παῦλος: Ὁ Ἑβραῖος γιγιὸς ἐνὸς Ἑβραίου αὐστηροῦ θεοῦ, ντυμένος ὅμως μὲ τὰ ἐλληνορωμαϊκά ρούχα τοῦ συγκρητισμοῦ τῆς ἐποχῆς. Ὁ Χριστιανισμός τοῦ Παύλου δὲν ἦταν τίποτε ἄλλο παρὰ μιὰ σύνθεση στοιχείων ὅλων τῶν θρησκειῶν τῆς ἐποχῆς καὶ κυρίως τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τῶν μυσηριακῶν θρησκειῶν τῆς Ἀνατολῆς²³. Κύριος σκοπὸς του ὅμως ἦταν, νὰ ἐπιβληθεῖ ὡς οἰκουμένη θρησκεία σ' ὅλη τὴν αὐτοκρατορία καὶ νὰ ἐκπαρθυρώσει τὴν λατρεία τοῦ αὐτοκράτορα, ποὺ τόσο ἐνοχλοῦσε τὴν συγκλητικὴ ὀλιγαρχία.

Ἡ συγκλητικὴ «Ἐπιχείρηση Χριστιανισμός» μετὰ ἀπὸ ἀμφίροπους ἀγῶνες τριῶν αἰώνων τελικὰ κατὰφερε ν' ἐπιβληθεῖ στὴ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία, ἀφοῦ δέδαια χρειάστηκε νὰ γίνουν ἀρκετὲς ὑποχωρήσεις καὶ ἀπὸ τὰ δύο κέντρα ἐξουσίας, τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὴν Σύγκλητο. Τελικὰ στὸ Βυζάντιο ἡ Σύγκλητος θὰ εὐνοῦχιστεῖ πολιτικά ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα, ὁ ὁποῖος ὅμως θ' ἀποδεχθεῖ τὴν θρησκεία τῆς γινόμενος πιά ὄχι *deus* ἀλλὰ «*servus* (= δοῦλος) *Christi*»²⁴. (Ἄς σημειωθεῖ, ὅτι, ὅταν λέμε ὅτι ἡ Ρωμαϊκὴ ὀλιγαρχία προστάτεψε καὶ προώθησε τὸν Χριστιανισμό ὡς ἰδεολογία ποὺ τὴν ἐξυπηρετοῦσε πολιτικά κατὰ τῆς ἐξουσίας τοῦ αὐτοκράτορα, ἐννοοῦμε ἓνα, σημαντικό ὁπωσδήποτε, μέρος τῆς διοίκησης κυρίως στὴν Συρία, τὴν Μ. Ἀσία καὶ τὴ Ρώμη, ὅπως θὰ δοῦμε ἀναλυτικότερα παρακάτω).

Ἡ πρώτη πληροφορία ποὺ ἔχουμε γιὰ τὴν προστασία τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τὴν Ρωμαϊκὴ ἐξουσία προέρχεται ἀπὸ τὸν Εὐσέβιο Καισαρείας, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει ὅτι ὁ Τιβέριος κατόπιν προτάσεως τοῦ Πιλάτου προσπάθησε νὰ εἰσαγάγει τὸν «Θεὸν Χριστὸν» στὸ Πάνθεον τῶν θεῶν τῆς Ρώμης, χωρὶς δέδαια ἀποτελέσμα: ὁ Τιβέριος ὑποχώρησε τότε «ἀπειλήσας θάνατον τοῖς τῶν Χριστιανῶν κατηγοροῖς» (Εὐσέβιος, *Ἐκκλησ. Ἱστορία*, Β', 2, 2-6). Στὸ ἴδιο σημεῖο ἀναφέρει ἐπίσης ὁ Εὐσέβιος, ὅτι ὁ Πιλάτος ἐνημέρωσε τὸν Τιβέριο γιὰ τὸ γεγονὸς τῆς δίκης καὶ τῆς θανάτωσης τοῦ Ἰησοῦ. Κι ἐδῶ ἔρχεται νὰ προστεθεῖ ἡ ἐκκλησιαστικὴ διήγηση γιὰ τὸ τέλος τοῦ Πιλάτου στὴ Ρώμη ἀπὸ τὸ ἀπόκρυφο «*Paradosis Pilati*». Ὁ Καῖσαρ ἐκάλεσε τὸν Πιλάτο στὴ Ρώμη, γιὰ νὰ λογοδοτήσει, ἐπειδὴ δὲν κατὰφερε νὰ προστατεύσει τὸν Ἰησοῦ ἀπὸ τὴν ὀργὴ τῶν Ἑβραίων! «...ἀκούσας ὁ Καῖσαρ ὅτι παρέστη ὁ Πιλάτος, ἐκαθέσθη ἐν τῷ ναῷ τῶν θεῶν ἐπὶ πάσης τῆς συγκλήτου καὶ σὺν παντὶ τῷ στρατεύματι... καὶ ἐκέλευσεν ἐν προόδῳ στήναι τὸν Πιλάτον καὶ φησὶν ὁ Καῖσαρ πρὸς αὐτόν, Τί τοιαῦτα ἐτόλμης, δυσσεβέστατε, ἑωρακὼς τηλικαῦτα σημεῖα εἰς τὸν ἄνδρα ἐκείνον; κακὴν πράξιν τολμήσας ὅλον τὸν κόσμον ὥλεσας» (C. Tischendorf, *Evangelia Apocrypha*, «*Paradosis Pilati*», 2).

Ὁ Πιλάτος τότε ἐνώπιον τοῦ Τιβερίου κατηγορεῖ ὡς αἴτιο τῆς θανάτωσης τοῦ Ἰησοῦ τὸ Ἑβραϊκὸ Συνέδριο καὶ τὴν ἀνυπόφορη πίεση ποὺ τοῦ ἄσκησε «ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων». Τότε ὁ Τιβέριος πεπεισμένος γιὰ τὴ θεότητα τοῦ Ἰησοῦ («ἐγὼ αὐτὸς ἐπίσθην ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ὅτι μείζων ὑπῆρχεν πάντων ὧν σεβόμεθα θεῶν») ἀποστέλλει στρατεύματα νὰ καταστρέψουν τὴν Ἰου-

δαία, ἐκδικούμενος τὸν ἄδικο θάνατο τοῦ Ἰησοῦ: «Τὴν ἐν τοῖς παροῦσι καιροῖς γενομένην τόλμαν παρὰ τῶν τὴν Ἱερουσαλὴμ οἰκούντων καὶ τὰς περίξ πόλεις Ἰουδαίων παρὰ νόμον τε πράξιν ἔγνω, ὡς θεὸν τινα λεγόμενον Ἰησοῦν, Πιλάτου κατηνύγκασαν σταυρῶσαι... θέλησον οὖν σπουδαίως ἅμα πλῆθους στρατιωτῶν παραγενέσθαι τοῖς ἐκείσε καὶ αἰχμαλωσίαν ἐκθέσθαι... πειθαρχῶν κινήσαι κατ' αὐτῶν καὶ ἐν διασποραῖς αὐτοὺς θέμενος ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν καταδούλωσον αὐτούς, καὶ τῆς Ἰουδαίας ἀπάσης ἐκδιώξας ὀλιγοστών τὸ ἔθνος αὐτῶν δεῖξον, ἐφ' ἅπασιν μὴ ὀφθῆναι ἔτι τοῦτο...» (C. Tischendorf, *Evangelia Apocrypha*, "Paradosis Pilati", 6). "Ἐτσι κατεστράφη ἡ Ἰουδαία καὶ διεσκορπίσθησαν οἱ Ἑβραῖοι στὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα. "Ὅμως καὶ ὁ Πιλάτος δὲν γλύτωσε τὸν ἀποκεφαλισμό ἀπὸ τὸν Τιβέριο, ἐπειδὴ ἐνέδωσε στὴν πίεση τοῦ Sanhedrin καὶ θανάτωσε τὸν Ἰησοῦ. Καὶ ἡ ἐκπληκτικὴ αὐτὴ διήγηση τῆς «Παράδοσης Πιλάτου» τελειώνει μὲ τὴν προσευχὴ τοῦ Πιλάτου καὶ τὴν ...ἀγιοποίησή του: «Καὶ ἰδοὺ τελέσαντος τὴν εὐχὴν τοῦ Πιλάτου ἤλθε φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσα: Μακαριοῦσιν σε πᾶσαι αἱ γενεαὶ καὶ αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν, ὅτι ἐπὶ σοῦ ἐπληρώθησαν ταῦτα πάντα τὰ ὑπὸ τῶν προφητῶν εἰρημένα...» (Paradosis Pilati, 10).

Εἶναι προφανὲς βέβαια, ὅτι τὸ ἀπόκρυφο αὐτὸ κείμενο μὲ τίτλο «Παράδοσις Πιλάτου», ποὺ ὑπάρχει στὴ συλλογὴ *Evangelia Apocrypha* τοῦ C. Tischendorf, εἶναι ψευδεπίγραφο, μεταγενέστερο καὶ ἐμφανῶς μὴ γνήσιο. Ἐργράφη προφανῶς τὰ ὑστερορρωμαϊκὰ ἢ πρωτοδουζαντινὰ χρόνια καὶ σκοπὸ εἶχε νὰ ἐνισχύσει τὸν Ρωμαιοχριστιανισμό τοῦ Παύλου ἀπέναντι στοὺς ὑποπευθόμενους ὅτι τὸ ἀρχικὸ ἰουδαιοχριστιανικὸ, μεσσιανικὸ κίνημα τοῦ Ἰησοῦ παραχαράχθηκε ἀπὸ τὸν Παῦλο καὶ τὴν Ρωμαϊκὴ ὀλιγαρχία. Στὴν πραγματικότητα ἡ Ρωμαϊκὴ διοίκηση τῆς Ἰουδαίας εἶχε κάθε λόγο νὰ σταυρώνει τοὺς μεσσίες τῶν Ἑβραίων, ποὺ πάλευαν γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Τὸ ἴδιο ἴσχυε καὶ γιὰ τὸ ἐξωνημένο ἱερατεῖο ἢ τὴν Ἡρωδιανὴ δυναστεία, τῆς ὁποίας πᾶντὰ ὁ ἐξ ὀρισμοῦ ἀντίπαλος ἦταν οἱ διεκδικούντες Δαυιδικὴ καταγωγὴ. Ἐτσι τὸ νὰ παρουσιάζεται ὁ Πιλάτος ὡς εὐνοϊκὸς ἀπέναντι στὸν Ἰησοῦ ἀποτελεῖ ἱστορικὴ ἀνακρίβεια, ποὺ προσπαθεῖ νὰ δικαιολογήσει τὸν Ρωμαιοχριστιανισμό τοῦ Παύλου καὶ τὴν μετέπειτα ἐξέλιξη τῆς Ἐκκλησίας ὡς κέντρου ἐξουσίας στὴν Ρωμαϊκὴ καὶ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία. (Ἡ Κοπτικὴ Ἐκκλησία μάλιστα ἔφτασε στὸ σημεῖο νὰ ἀγιοποιήσῃ τὸν Πιλάτο!). Τὸ ὅτι τὰ ἐπίσημα εὐαγγέλια τῆς «Καينῆς Διαθήκης» παρουσιάζουν λίγο ἢ πολὺ εὐνοϊκὴ εἰκόνα γιὰ τὸν Πιλάτο, αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἐγράφησαν μεταγενέστερα, ὅταν ἐπικράτησε ὁ Ρωμαιοχριστιανισμός τοῦ Παύλου καὶ οἱ ἰουδαιοχριστιανοὶ δὲν ὑπῆρχαν πιά, γιὰ νὰ ποῦν μὲ τὴν μαρτυρία τους, τί ἀκριβῶς εἶχε συμβεῖ ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς λίγους Ἑβραῖνιτες, γιὰ τοὺς ὁποίους μιλήσαμε παραπάνω. ("Ἄς μὴ λησμονοῦμε ἐπίσης, ὅτι ἡ ὅλη δυναμικὴ τῆς Ἐκκλησίας βασίζεται τότε σὲ τρεῖς κυρίως παράγοντες: α) στὴν οἰκονομικὴ ἐνίσχυση τῶν Ρωμαίων ἀριστοκρατῶν ποὺ ἔγιναν Χριστιανοί, β) στὴν αὐστηρὴ πειθαρχία τῶν πιστῶν στὸν κλῆρο καὶ γ) στὴν δωρεὰν προσφορά τροφῆς καὶ περιθαλψῆς στοὺς ἀναξιόπαθοῦντες).

Στὴν πραγματικότητα τὸ μόνο σίγουρο γιὰ τὸν Πιλάτο εἶναι, ὅτι περὶ τὸ 37 μ.Χ. οἱ Ἰουδαῖοι παραπεσθέντες στὸν ἀνθύπατο τῆς Συρίας Βιττέλιο γιὰ τὴν κακοδιοίκηση τοῦ Πιλάτου. Τότε ὁ Βιττέλιος τὸν ἔστειλε στὴ Ρώμη, γιὰ νὰ «λογοδοτήσῃ» στὸν Τιβέριο. Πρὶν φθάσῃ ὅμως στὴ Ρώμη ὁ Πιλάτος, ὁ Τιβέριος πέθανε (Ἰώσηπος, *Ἰουδαϊκὴ Ἀρχαιολογία*, XVIII, IV, 1-2). Ἡ βασικὴ κατηγορία ἦταν, πῶς ὁ Πιλάτος θανάτωσε ἀρκετοὺς φιλορρωμαίους «προϋχόντες» τοῦ Ἰσραὴλ ζητώντας λύτρα. Μιὰ ἄλλη παράδοση, ποὺ μεταφέρει ὁ Εὐσέβιος, λέει ὅτι ὁ Πιλάτος αὐτοκτόνησε, ὅταν ἦταν ἐξόριστος στὴν Βιέννη τῆς Γαλλίας. Πάντως πυκνὴ ὁμίχλη καλύπτει τὸ τέλος τῆς σταδιοδρομίας τοῦ Πιλάτου, καὶ οἱ πηγὲς ποὺ μιλοῦν γιὰ τὸ γεγονὸς αὐτὸ δὲν εἶναι ἀξιόπιστες. Ἐκεῖνο πάντως ποὺ ἔχει σημασία σ' ὅλες αὐτὲς τίς παραδόσεις γύρω ἀπὸ τὸν Πιλάτο εἶναι, ὅτι ἀποτελοῦν ἀναφορὲς γιὰ τὴν Ρωμαϊκὴ ὑποστήριξη τοῦ Χριστιανισμοῦ (ὅπως αὐτὸς ὑπάρχει ὡς θεοσκέια σήμερα). Τὸ νὰ παρουσιάζεται ὁ αὐτοκράτωρ Τιβέριος καὶ ὁ ἐπίτροπος Πόντιος Πιλάτος ὡς εὐνοϊκὰ διατιθέμενοι στὸν Ἰουστινιανισμό ἀποτελεῖ ἐνδειξη, ὅτι ὁ Χριστιανισμός μποροῦσε νὰ ἔχει κάλυψη ἀπὸ πολὺ ὑψηλὰ ἱεράμενα πρόσωπα. Ἐτσι λίγα χρόνια ἀργότερα ἐπὶ Κλαύδιου (48-50 μ.Χ.) ἐκδηλώθηκε κάποια χριστιανικὴ συνωμοσία στὴ Ρώμη καὶ ὁ αὐτοκράτορας ἔδιωξε τοὺς συνωμότες ἀπ' τὴν πόλιν: «*Judaeos impulsores Chresto assidue tumultuantes Romae, expulsit*» (Σουετώνιος, *Κλαύδιος* XXV, 45) [Μετάφραση: Ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ἔκαμαν συνεχῶς ταραχὰς μὲ τὴν παρακίνηση κάποιου Χρηστοῦ, (ὁ Κλαύδιος) τοὺς ἔδιωξε ἀπὸ τὴ Ρώμη]. Βέβαια δὲν ἦσαν Ἑβραῖοι (ἢ τουλάχιστον ὄχι μόνον Ἑβραῖοι) αὐτοὶ οἱ ταραχοποιοί. Ἀλλὰ στὰ μάτια τοῦ Σουετώνιου ὅλοι οἱ Ρωμαῖοι προσήλυτοι στὸ Χριστιανισμὸ ἔθεωροῦντο Ἑβραῖοι – ὅπως καὶ γιὰ τὸν Δίωνα Κάσσιο, ποὺ ἀνα-

φέραμε παραπάνω. Ἐξάλλου οἱ (αὐθεντικοί) Ἑβραῖοι εἶχαν ἐκδιωχθεῖ ἀπὸ τὴ Ρώμη στὰ χρόνια τοῦ Τιβέριου (βλ. Τάκιτος, *Annales*, II, 85).

Γιὰ νὰ μπορούν ὅμως νὰ συνωμοτήσουν καὶ νὰ προκαλοῦν ταραχές οἱ Χριστιανοὶ αὐτοὶ σὲ τόσο πρῶιμη περίοδο (50 μ.Χ.) – μιὰ δεκαετία πρὶν τὴν «σύλληψη» τοῦ Παύλου στὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὴν ἔλευσή του στὴ Ρώμη –, σημαίνει, ὅτι τουλάχιστον εἶχαν τὴν δύναμη νὰ τὸ κάνουν, καὶ μάλιστα μέσα στὴν ἴδια τὴ πρωτεύουσα τῆς αὐτοκρατορίας. Πάντως ἡ ἀντίδραση τοῦ Κλαύδιου δείχνει, ὅτι τὸ ἐξέλαβε ὡς σημαντικό περιστατικὸ κι ὄχι ὡς ἀμελητέα ἐνέργεια χωρὶς σημασία. Ὡς σημειωθεῖ, ὅτι τὸ κείμενο τοῦ Σουετώνιου μιλά γιὰ «συνεχεῖς ταραχές» (= *assidue tumultuantes*) μὲ προφανή πολιτικὴ χροιά. Φαίνεται ἐπίσης, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἔχει πολιτικὴ ἰσχύ στὴ Ρώμη πρὶν τὸν Παῦλο. Ὡς ἀρα περὶ τὸ 48-50 μ.Χ., μιὰ δεκαετία πρὶν τὴν ἔλευση τοῦ Παύλου στὴ Ρώμη (62 μ.Χ.), ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἤδη ἓνα ἰσχυρὸ πολιτικὸ κίνημα τῆς Ρωμαϊκῆς ὀλιγαρχίας. Αὐτὸ δείχνει, ὅτι ὁ Παῦλος «προσηλυτίστηκε» στὴ νέα θρησκεία τῶν Ρωμαίων ἀριστοκρατῶν – κι ὄχι τὸ ἀντίστροφο.

Εἴπαμε προηγουμένως, ὅτι ἡ εἰκόνα περὶ μιᾶς «ἐκκλησίας τῶν πτωχῶν καὶ τῶν κατατρεγμένων», ποὺ τὴν κυνηγᾷ ἄδικο καὶ ἀπηνῶς τὸ Ρωμαϊκὸ Κράτος, ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια. Στὴν πραγματικότητα τὰ ὅραμα τῆς οἰκουμενικῆς θρησκείας τοῦ Παύλου τὸ εἶχε ἐνστερνιστεῖ ἀπὸ πολὺ νωρὶς ἡ Ρωμαϊκὴ ὀλιγαρχία, ὅπως δείχνουν οἱ «Πράξεις» (μὲ τὴν εὐνοϊκὴ μεταχείριση τοῦ Παύλου ἀπὸ μερίδα Ρωμαίων ὑψηλὰ ἱσταμένων) καὶ ἡ παράδοση γιὰ τὸν «κρυπτοχριστιανισμὸ» τοῦ Σενέκα καὶ τὴν ἀλληλογραφία του μὲ τὸν Παῦλο. Μιὰ ἄλλη σημαντικὴ ἀπόδειξη γιὰ τὸ ὅτι πολὺ ὑψηλὰ ἱστάμενα πρόσωπα ἦσαν Χριστιανοὶ ἀπὸ τὸν 1ο κιόλας αἰ. μ.Χ. ἀποτελεῖ ἡ Α' ἐπιστολὴ πρὸς Κορινθίους τοῦ Κλήμεντα Ρώμης (περὶ τὸ 95 μ.Χ.). Ἐκεῖ κατονομάζονται οἱ τρεῖς ἀξιωματοὺχοι τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ποὺ θὰ μεταφέρουν τὴν ἐπιστολὴ τοῦ πάπα Κλήμεντα τοῦ Α' ἀπὸ τὴ Ρώμη στὴν Κόρινθο: «Τοὺς δὲ ἀπεσταλμένους ἀφ' ἡμῶν Κλαύδιον Ἐφηβον καὶ Οὐαλέριον Βίωνα σὺν καὶ Φορτουνάτῳ ἐν εἰρήνῃ μετὰ χαρᾶς ἐν τάχει ἀναπέμψατε πρὸς ἡμᾶς...» (Α' Κλημ. LXV). Ἐκπλήξη προκαλοῦν τὰ ὀνόματα τῶν δύο ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἀπεσταλμένους τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας: Κλαύδιος Ἐφηβος καὶ Οὐαλέριος Βίων. Ἐχουν διπλὰ ὀνόματα, καὶ τὰ πρῶτα μέρη τους, ὁ Κλαύδιος καὶ ὁ Οὐαλέριος, μπορούν νὰ συσχετισθοῦν μὲ τὶς ξακουστὲς Ρωμαϊκὲς οἰκογενεῖς τῶν Κλαυδίων καὶ τῶν Βαλερίων²⁵. Ὡς σημειωθεῖ, ὅτι στὴν gens Claudia ἀνήκαν πολλοὶ αὐτοκράτορες, ὅπως ὁ Κλαύδιος, ὁ Τιβέριος, ὁ Νέρων. Ἐπίσης σημαντικὴ ἦταν ἡ gens Valeria (στὴν ὁποία ἀνῆκε καὶ ἡ Μεσσαλίνα). Φαίνεται λοιπόν, ὅτι οἱ ἀπεσταλμένοι τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὸ 95 μ.Χ. εἶναι μέλη τῶν εὐγενῶν οἰκῶν τῶν Κλαυδίων καὶ τῶν Βαλερίων. Μάλιστα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρόκειται γιὰ γνήσια μέλη τῶν αὐτοκρατορικῶν οἰκογενειῶν, γιατί, ἂν ἦσαν ἀπέλευθεροι, θὰ ἔφεραν στὸ ὄνομά τους καὶ τὸ τίτλο *libertus*.

Ἄλλη ἐξίσου σημαντικὴ πληροφορία γιὰ τοὺς ὑψηλὰ ἱστάμενους Ρωμαίους προστάτες τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας λαμβάνουμε ἀπὸ τὸν Δίωνα Κάσσιο (*Ρωμαϊκὴ Ἱστορία*, LXVII, 14), ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ἡ Φλαβία Δομιτίλλα, σύζυγος τοῦ ὑπατοῦ Τίτου Φλάβιου Κλήμεντα, ἐξορίστηκε ὡς ἐνεχόμενη σὲ «ἀθεϊστικὴ» (δηλ. χριστιανικὴ) συνωμοσία καὶ ὁ σύζυγός της ἐκτελέστηκε λίγο μετὰ τὸ 95 μ.Χ. κατηγορηθεῖς γιὰ «ἀμέλεια» στὸ ἔργο του (*contemptissimae inertiae*). Ὡς σημειωθεῖ, ὅτι οἱ δύο αὐτοὶ χριστιανοὶ Φλάβιοι ἦσαν στενοὶ συγγενεῖς τοῦ αὐτοκράτορα Δομιτιανοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν δίστασε νὰ ἐκτελέσει ἄμεσους συγγενεῖς του ὡς ἐνεχόμενους σὲ χριστιανικὴ συνωμοσία, ποὺ στρεφόταν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορα (βλ. Δίων Κάσσιος, *Ρωμαϊκὴ Ἱστορία*, LXVII, 14· Σουετώνιος, *Βίος Δομιτιανοῦ*, 15, 1· Εὐσέβιος, *Ἐκκλησ. Ἱστορία* III, 18, 4). (Μάλιστα ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη ἔφερε στὸ φῶς τὸ *Coemeterium Domitillae*, ἓνα μεγάλο κτῆμα τῆς ξαδέλφης τοῦ Δομιτιανοῦ Φλάβιας Δομιτίλλας, ποὺ τὸ δώρησε στὴ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία)²⁶. Βλέπουμε ἐν κατακλείδι, ὅτι στὰ τέλη τοῦ 1ου αἰ. μ.Χ. ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἔχει μέλη τῆς Φλαβίας, Κλαυδίου καὶ Βαλερίου, συγγενεῖς τοῦ αὐτοκράτορα καὶ ὑπάτους. Ὅλοι αὐτοὶ προσπαθοῦν (γιὰ λογαριασμὸ τῆς Συγκλήτου καὶ τῆς ὀλιγαρχίας) νὰ πλῆξουν διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ τὴν αὐτοκρατορικὴ ἐξουσία στὸ πιὸ εὐαίσθητο σημεῖο της: στὴ θεοποίηση τοῦ αὐτοκράτορα. Ἐτοὶ ξεκίνησαν καὶ οἱ «διωγμοὶ» τῶν Χριστιανῶν (οἱ ὁποῖοι Χριστιανοὶ στὰ μάτια τοῦ αὐτοκράτορα καὶ τῶν «ἐθνικῶν» ἦσαν «Ἑβραῖοι», ποὺ ἔπαιζαν τὸ παιχνίδι τῆς Συγκλήτου). Μὴ νομοθεῖ ὅμως, ὅτι ὅλοι οἱ αὐτοκράτορες ἦσαν ἐναντίον τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς Συγκλήτου. Ὁ Τερτυλλιανὸς (*Ad Scapula* 4) θεωρεῖ τὸν Σεβήρο, πατέρα τοῦ Καρακάλλα, προστάτη τῶν Χριστιανῶν, ἐνῶ παρόμοια καλὰ λόγια λέει καὶ ὁ Εὐσέβιος γιὰ τὸν Βεσπασιανὸ καὶ τὸν Τίτο. Ἀπ' ὅλους τοὺς Ρωμαίους αὐτοκράτορες ἐκεῖνοι ποὺ ἀντέδρα-

σαν στην χριστιανική διείσδυση στη Ρώμη ήταν ο Νέρων, ο Δομιτιανός και ο Δέκιος. "Όλους αυτούς τους αιώνες η Χριστιανική Έκκλησία μεγάλωνε συνεχώς την πολιτική δύναμή της, η όποια συνίστατο άφ' ενός σε υψηλά ιστάμενα πρόσωπα με πλούτο και εξουσία και άφ' ετέρου στα πλήθη των άναξιοπαθούντων, που για ένα κομμάτι δωρεάν ψωμί ήταν πρόθυμα να πέσουν και στη φωτιά.

Από όλα όσα αναφέραμε παραπάνω θα γίνει τελικά το αναμφισβήτητο συμπέρασμα, ότι «ο Χριστιανισμός της Ρώμης είχε μέλη και πάτρωνες από κύκλους με μεγάλη επιρροή»²⁷. Επιβεβαιώνονται έτσι και τα λεγόμενα του Παύλου: «ἀσπάζονται ὑμᾶς πάντες οἱ ἅγιοι, μάλιστα δὲ οἱ ἐκ τῆς Καίσαρος οἰκίας» (Φιλ. 4, 22). Επίσης δεν πρέπει να λησμονούμε αυτό που ήδη προαναφέραμε, ότι δηλ. εκτός των αυτοκρατόρων Νέρωνα, Δομιτιανού, Δέκιου και Διοκλητιανού, όλοι οι άλλοι (43 εν όλω) αυτοκράτορες της Ρώμης σε μιὰ περίοδο τριών αιώνων ή στάθηκαν οὐδέτεροι ως πρὸς τὸν Χριστιανισμό ή ήταν υποστηρικτές του. Π.χ. ο Κόμμοδος (180-193 μ.Χ.) δόθησε τούς Χριστιανούς εκδίδοντας νόμους, που επανέφεραν εκ της εξουσίας όλα τὰ μέλη της Ρωμαϊκής Έκκλησίας. Η δὲ σύζυγος του Μαρκία ήτο φανατική χριστιανή²⁸. Ομοίως ο Σεπτίμιος Σεθέρος (193-211 μ.Χ.) υπεστήριξε και υπεστηρίχθη από τούς Χριστιανούς²⁹. Επίσης ο Ήλιογάβαλος (217-222 μ.Χ.) και ο Ἀλέξανδρος Σεθέρος (222-235 μ.Χ.) στάθηκαν εὐνοϊκοί πρὸς τὴν Έκκλησία. Ἐς σημειωθεῖ, ότι ή μητέρα του τελευταίου, ή Ίουλία Μαμμαία, ήτο πιστή χριστιανή³⁰. Ο Γορδανός (238-243 μ.Χ.) επίσης και ο Φίλιππος (243-249 μ.Χ.) έδοθήσαν τούς Χριστιανούς· ο δὲ Φίλιππος ήτο μάλιστα ο ίδιος χριστιανός (Εὐσέβιος, Έκκλησ. Ιστορία II, 34· και Ίερώνυμου *De viris illustribus* 54). Παρομοίως ο Γαλληνός (260-268 μ.Χ.) εξέδωσε διατάγματα ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν και ἀλληλογραφοῦσε με τούς επισκόπους (Εὐσέβιος, Έκκλησ. Ιστορία, VII, 13). (Ἐς μὴ λησμονεῖται επίσης, ότι ή διείσδυση τοῦ Χριστιανισμοῦ στὸν Αὐτοκρατορικό Οἶκο ὑπῆρχε ἀκόμα και σὲ εκείνους τούς αυτοκράτορες που θεωροῦνται διώκτες τῆς Έκκλησίας. Π.χ. ή σύζυγος τοῦ Διοκλητιανοῦ Πρίσκα και ή κόρη του Βαλερία ήσαν πιστές χριστιανές³² και πιθανῶς συνένεχες τοῦ ἐμπρησμοῦ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Διοκλητιανοῦ ἀπὸ τούς χριστιανούς τὸ 303 μ.Χ.).

Γίνεται ἀντιληπτό λοιπόν, ότι ἀπὸ τὸν 1ο αἰ. μ.Χ., ὅταν ἐδιώχθησαν ἀπὸ τὸν Δομιτιανὸ τὰ ξαδέλφια του (Φλάβιος Κλήμης, ο ὕπατος και Δομιτίλλα) ὡς χριστιανοί, μέχρι τὸν 2ο και 3ο αἰ. μ.Χ. τῶν Σεθέρων, τῶν Φιλίππων, τῶν Γαλληνῶν και τῶν Φλαβίων ο Χριστιανισμός σαρώνει στήν Ρωμαϊκή ἀριστοκρατία. Ἀποτελεῖ τὴν ἰδεολογικοπολιτική και θρησκευτική της πεποίθηση και ἔκφραση ἐναντίον τῆς θεοποίησης/ἐξουσίας τοῦ αυτοκράτορα και τὸ κυριώτερο ἀποτελεῖ τὴν βασική οἰκουμένη προοπτική γιὰ τὸ μέλλον τὸ δικό της και τῆς αὐτοκρατορίας. Τελικά ο Χριστιανισμός με τὸ πνεῦμα τῆς ὑποταγῆς πού τὸν διέκρινε (ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου) ἀποτέλεσε τὸν ἰσχυρότερο ἰδεολογικό σύμμαχο γιὰ τὰ συμφέροντα τῆς Ρωμαϊκῆς ὀλιγαρχίας, γι' αὐτὸ και εἶχε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τέτοια ἀπῆχηση στοὺς Ρωμαίους ἀριστοκράτες. Τὸ ότι ο Χριστιανισμός ήτο ρωμαϊκό σχέδιο φαίνεται κι ἀπὸ τὸ γεγονός ότι δὲν εὐδοκίμησε ἐκτὸς τῆς Ρωμαϊκῆς ἐπικράτειας, π.χ. Περσία, Ἀραβία κ.λπ.).

Ὅσον ἀφορᾷ τώρα τὴν βασική αἰτία τῶν διωγμῶν κατὰ τῆς Έκκλησίας στὰ χρόνια τῶν τεσσάρων αυτοκρατόρων, πού προαναφέραμε, ή ἐξήγηση φαίνεται μέσα ἀπὸ τὰ διατάγματα πού ἐξεδόθησαν κατὰ τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τὸ κράτος. Σ' αὐτὰ τὰ διατάγματα ο Χριστιανισμός θεωρεῖται παράνομη μυστική ἐταιρεία (*collegium illicitum*) και οἱ ἐνεχόμενοι σ' αὐτὸν θεωροῦνται ἔνοχοι ἐσχάτης προδοσίας (*crimen laesae majestatis*)³³. Ἐτσι «ή νομική θέσις τῶν χριστιανῶν κατὰ τούς δύο πρώτους αἰῶνας ήτο ἀνάλογος πρὸς τὴν θέσιν τῶν μελῶν τῶν παρανόμων ἐταιρειῶν, διὸ και ἐφηρομόζετο ἐπ' αὐτῶν ή περὶ τῶν παρανόμων ἐταιρειῶν ρωμαϊκή νομοθεσία»³⁴. Η κατηγορία γιὰ ἐσχάτη προδοσία κατὰ τοῦ κράτους ἐγκτεται σὸ γεγονός τῆς ἀρνήσεως τῆς προσκύνῃσης τοῦ αυτοκράτορα, πού θεωρεῖται πολιτική πράξη στρεφόμενη κατὰ τοῦ κράτους. Τὸ ότι ή Έκκλησία ἐθεωρεῖτο «μυστική ἐταιρεία» ὀφειλόταν στήν μυστικότητα τῆς δράσεως της και στὸν συνωμοτικό της χαρακτήρα. Τὸ ότι μετεῖχαν σ' αὐτὴν πολλοί ὑψηλά ιστάμενοι Ρωμαῖοι ἀξιωματικοί της ἔδινε ἀκόμη ἰσχυρότερο πολιτικό χαρακτήρα με προφανεῖς σκοποὺς κατάληψης τῆς ἐξουσίας (κάτι ἀνάλογο με τίς τεκτονικές στοές τῆς Ἰταλίας τίς προηγούμενες δεκαετίες). Ἐς θυμηθοῦμε και τίς αἰτιάσεις τοῦ Κέλσου, ότι ο Χριστιανισμός εἶναι «κούφιον δόγμα» με συνωμοτική πολιτική δράση (βλ. Ὁριγένους, *Κατὰ Κέλσου* 1, 7).

Ἐνῶ ὅμως γιὰ τούς αυτοκράτορες, πού ἐδίωξαν τὴν Χριστιανική Έκκλησία, ο Χριστιανισμός ἐξυπηρετοῦσε τὰ συμφέροντα τῆς Συγκλήτου γιὰ περιορισμὸ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας, γιὰ

τήν κοινή γνώμη της εποχής οι Ρωμαίοι άξιωματοῦχοι, πού είχαν προσηλυτιστεί στὸν Χριστιανισμό, ἐθεωροῦντο «*Έδραῖοι ἀποστάτες τῶν πατριῶν ἐθίμων*», ἀφοῦ προτίμησαν τὶς ἐδραϊκές ἀπὸ τὶς ρωμαϊκές καταβολές. Ἐξακολουθοῦσε νὰ εἶναι σὲ ὅλους φανερό, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἦταν τὸ ἐκλεκτὸ παιδί τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ πὼς δὲν μπορούσε νὰ νοηθεῖ ὁ πρῶτος χωρὶς τὸν δεύτερο. Τελικὰ βέβαια ὁ Χριστιανισμὸς περὶ τὰ τέλη τοῦ 3ου αἰ. μ.Χ. παρ' ὅλες τὶς ἐσωτερικὲς κρίσεις του ἔχει κατακτήσει ἓνα σημαντικότερο μέρος τῆς Ρωμαϊκῆς ἀριστοκρατίας καὶ ἔτσι μπόρεσε τὸ 312 μ.Χ. ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος νὰ στηριχθεῖ μὲ ἀσφάλεια στὴ χριστιανικὴ παράταξη, πού μετὰ λίγα χρόνια θὰ μονοπωλεῖ πᾶν τὴν ἐξουσία τοῦ Ρωμαϊκοῦ (καὶ μετέπειτα Βυζαντινοῦ) κράτους, κυνηγώντας ἀπηνῶς ὅλους τοὺς διαφωνοῦντες μαζί της καὶ ἐφαρμόζοντας τὴν «ὀρθὴ πίστη» διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου.

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἀπὸ ὅλα ὅσα ἀναφέραμε σ' αὐτὴ τὴν ὁπωσδήποτε συνοπτικὴ μελέτη ἐξάγονται μὲ ἀσφάλεια τὰ ἀκόλουθα συμπεράσματα:

1) Τὸ μεσαιωνικὸ κίνημα τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὸ αὐθεντικὸ κήρυγμα τοῦ ἀρχέγονου Ἰουδαιοχριστιανισμοῦ ἀναφερόταν στὴν διακήρυξη, ὅτι «*ὁ Γαλιλαῖος Ἰησοῦς ἀπεδείχθη διὰ τῆς ἀναστάσεως ὡς ὁ μεσσίας-ἀπελευθερωτὴς τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ*», ὁ ὁποῖος λίαν συντόμως θὰ ἐπανεῖλθει «*μετὰ δόξης λυτρώσαι τὸν Ἰσραήλ*». Μάλιστα μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἰησοῦ τὸ κίνημά του περιῆλθε στὰ χέρια τῆς οἰκογενείας του καὶ κυρίως στὸ πρόσωπο τοῦ Ἰακώβου, τοῦ ἀδελφοῦ του, καθὼς καὶ στοὺς συναγωνιστές του Πέτρο καὶ Ἰωάννη.

2) Σὲ λιγότερο ἀπὸ μὴ δεκαετία ὅμως μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἰησοῦ ἕνας φανατικὸς³⁵, πλούσιος καταγωγῆς καὶ ὑψηλῆς μορφώσεως (κατὰ πᾶσαν πιθανότητα προσηλύτος στὸν Ἰουδαϊσμό), ὁ Σαουλ-Παῦλος, συλλαμβάνει τὸ ὄραμα τῆς μετατροπῆς τοῦ μεσαιωνικοῦ κινήματος τοῦ Ἰησοῦ (πού περιορίζεται στὰ αὐστηρά πλαίσια τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ) σὲ οἰκουμενικὴ θρησκεία τῆς Ρωμαϊκῆς αυτοκρατορίας.

3) Ἡ ὅλη δραστηριότητα τοῦ Παύλου θεωρεῖται «προδοκάτσια» ἢ ἀποστασία ἀπὸ τοὺς «ὀρθόδοξους» Ἰουδαίους καὶ τοὺς Ἰουδαιοχριστιανούς καὶ προκαλεῖ τὸ μένος καὶ τὴν ὀργή τους. Ἐπακολουθεῖ σύγκρουση μεταξύ Ἰουδαιοχριστιανῶν (Ἰακώβος, Πέτρος) καὶ Παύλου.

4) Μέγας συμπαραστάτης στὸν ἀγῶνα τοῦ Παύλου στέκεται ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή ἓνα μεγάλο κομμάτι τῆς Ρωμαϊκῆς διοικητικῆς ὀλιγαρχίας (Σενέκας, Φήλιξ, Γαλλίαν, αἰσάρχες Σέργιος-Παῦλος κ.λπ.), πού διαβλέπει στὸ ὄραμα περὶ νέας οἰκουμενικῆς θρησκείας τοῦ Παύλου ἓναν σημαντικό κατ'ἀλλῆλο ἰδεολογικὸ σύμμαχο ἐναντίον τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας (θεοποίηση αὐτοκράτορα). Ἐξάλλου τὸ κήρυγμα περὶ ὑποταγῆς στὶς ἐξουσίες τοῦ Παύλου εἶναι ὅτι καλύτερο γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῶν συμφερόντων τῆς Ρωμαϊκῆς ὀλιγαρχίας.

5) Ἡ ἀμφιταλάντευση τῆς Ἐκκλησίας μεταξύ μεσαιωνικοῦ Ἰουδαιοχριστιανισμοῦ καὶ Παύλειου Ρωμαιοχριστιανισμοῦ θὰ διαρκέσει μέχρι τὴν ὀλοσχερὴ καταστροφὴ τοῦ Ἰσραήλ ἀπὸ τὸν Ἀδριανὸ (135 μ.Χ.). Ἐκτοτε ὁ Παυλιανισμὸς θὰ ἐπικρατήσῃ ὀλοκληρωτικὰ στὴ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, ἢ ὅποια στοὺς κόλπους της (εἰδικὰ στὴ Ρώμη) θὰ συμπεριλάβει ὑψηλὰ ὀνόματα τῆς ὀλιγαρχίας καὶ τῆς Συγκλήτου, ἀκόμη καὶ αὐτοκράτορες. Οἱ Ἰουδαιοχριστιανοὶ θὰ περιθωριοποιηθοῦν σιγά-σιγά ἢ θ' ἀφομοιωθοῦν ἀπὸ τὸ ἐπίσημο Ἰουδαϊσμό. Ἐκείνη τὴν περίοδο ἐπίσης θ' ἀρχίσει καὶ ἡ συγκρότηση τῆς «*Καινῆς Διαθήκης*» (Εὐαγγέλια-Πράξεις), ἢ ὅποια θὰ ἀποσιωπήσῃ τὸ ἀρχέγονο Ἰουδαιοχριστιανικὸ κήρυγμα καὶ τὴν σύγκρουσή του μὲ τὸν Παυλιανισμό. Ἐτσι ἡ Ρωμαϊκὴ ἐξουσία (Πιλάτος) θὰ παρουσιάζεται στὰ *Εὐαγγέλια* εὐνοϊκῇ πρὸς τὸν Ἰησοῦ, ἀντίθετα μὲ τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὁποῖοι θὰ παρουσιάζονται ὡς ἀπάνθρωποι «θεοκτόνοι». Καὶ φυσικὰ ὁ πολιτικοθρησκευτικὸς ἐπαναστάτης ἀπὸ τῆ Γαλιλαία, πού διεκδίκησε Δαυιδικὴ καταγωγὴ καὶ σταυρώθηκε (ὅπως ἑκατοντάδες παρόμοιοι μεσσίες τῆς ἐποχῆς) ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, θὰ μεταμορφωθεῖ σὲ ἓναν «*προαιώνιον Υἱὸν Θεοῦ*», ἰδρυτὴ μᾶς νέας θρησκείας.

6) Ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία μόλις δύο δεκαετίες μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὴν «μεταστροφή» τοῦ Παύλου θὰ ἀποκτήσῃ σημαντικὴ πολιτικὴ ἐπιρροή καὶ δύναμη μέσα στὴν ἴδια τὴ Ρώμη, ὥστε στὰ χρόνια τοῦ Κλαύδιου (περὶ τὸ 50 μ.Χ.) θὰ προκαλέσει ταραχές στὴ Ρώμη.

Οἱ Ρωμαῖοι ἀξιωματοῦχοι (πού θὰ λάβουν ὑψηλὲς θέσεις στὴ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία στὰ κατοπινὰ χρόνια) θὰ προσδώσουν στὴν δράση τῆς Ἐκκλησίας τὸ συνωμοτικὸ χαρακτῆρα τῶν «μυστικῶν ἐταιρειῶν» καὶ ἔτσι μὲ βάση τὸν ἀντίστοιχο Ρωμαϊκὸ νόμο κατὰ τῶν παρανόμων ἐταιρειῶν

(*collegium illicitum*) οί χριστιανοί θά καταδιωχθούν ἀπό ὀρισμένους αὐτοκράτορες, οἱ ὅποιοι θ' ἀντιδράσουν ἔτσι στήν πολιτική διείσδυση τῆς ὀλιγαρχίας διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ. (Αὕτῃ ὑπῆρξε ἄλλωστε καί ἡ κύρια αἰτία τῶν περιφρημῶν «διωγμῶν τῆς Ἐκκλησίας», πού εἶχαν σαφῶς πολιτικά κίνητρα καί ἀφορμές). Τελικά βέβαια, ὅπως εἶναι γνωστό, ἡ νέα θρησκεία ἐνίκησε χάρις στήν στρατιωτική ἰσχὺ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐξουσίας τῶν ἐπαρχιῶν (Μ. Κωνσταντῖνος, Μ. Θεοδόσιος) τρεῖς αἰῶνες μετὰ τὴν ἐποχὴ πού ὁ Ρωμαῖος πολίτης Παῦλος μὲ ὀρμητήριο τὴν πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας τῆς Συρίας Ἀντιόχεια χάρις στοῖς φανατισμοῦ του καὶ τὴν προστασία τῆς Ρωμαϊκῆς ἀριστοκρατίας ἔβαλε τὰ θεμέλια γιὰ τὴν νέα οἰκουμένη θρησκεία πού ὀραματίστηκε, παραχαράζοντας τὸ αὐθεντικό μεσσιανικὸ κίνημα τοῦ ἀρχέγονου Ἰουδαίου Χριστιανισμοῦ.

Τελειώνοντας, αἰσθανόμαστε τὴν ἀνάγκη νὰ προδοῦμε στὴν ἐπισήμανση, ὅτι ἡ προσέλαση στὴν ἱστορία τοῦ ἀρχέγονου Χριστιανισμοῦ, παρ' ὅλο πού εἶναι δυσχερὲς λόγω τῆς ἀντιφατικότητος τῶν πηγῶν καὶ τῆς πλαστογραφίας τῆς ἱστορίας, παραμένει πάντως ἐπιτεύξιμη, ἀρκεῖ ὁ ἐρευνητὴς νὰ εἶναι ἀπαλλαγμένος ἀπὸ κάθε μορφῆς δογματικῆς προκαταλήψεως καὶ θρησκευτικῆς σκοπιμότητος. Τελικά ἡ κριτικὴ τοῦ ὀρθοῦ λόγου εἶναι πάντα τὸ φῶς, πού μᾶς ὁδηγεῖ στὴν ἀλήθεια.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ:

1. Johannes Weiss, 'Ο Ἀρχέγονος Χριστιανισμός - Ἡ ἱστορία τῆς περιόδου 30-150 μ.Χ., Κ.Β.Μ. «Ἀρτος Ζωῆς», Ἀθῆναι 1983, σ. 13.
2. Ὁμοίως, σ. 18.
3. Ὁμοίως, σ. 21.
4. Ὁμοίως, σ. 59 κ.έ.
5. Ὁμοίως, σ. 60-61.
6. Ὁμοίως, σ. 457 κ.έ.
7. Κλήμης Ρώμης, τ. Α', Β.Ε.Π., ἐκδ. «Ἀποστ. Διακονίας», σ. 9-10, Ἀθῆναι 1955.
8. Μ. Σιώτου, *Προλεγόμενα εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς πρὸς Γαλάτας Ἐπιστολῆς τοῦ Ἀπ. Παύλου*, Ἀθῆναι 1980, σ. 57.
9. A. Barnett, *The New Testament, Its making and meaning*, 1956. Γιὰ τὰ Ἀπόκρυφα βλ. M. James, *The Apocryphal New Testament*, Oxford 1945.
10. Johannes Weiss, 'Ο Ἀρχέγονος Χριστιανισμός - Ἡ ἱστορία τῆς περιόδου 30-150 μ.Χ., Κ.Β.Μ. «Ἀρτος Ζωῆς», Ἀθῆναι 1983, σ. 259.
11. Ὁμοίως, σ. 17.
12. Ὁμοίως, σ. 261.
13. Ὁμοίως, σ. 465, 466.
14. Ἰώσηπου, *Ἰουδαϊκὸς Πόλεμος I*, 552, LOEB.
15. A. Jones, *The Herods of Judaea*, Oxford 1967.
16. J.N. Sevenster, *Paul and Seneca*, 1961· Αὐγουστίνου, *Ἐπιστ. 153. 4 ad Macedonium*. Γιὰ τίς σχέσεις Χριστιανισμοῦ-Σενέκα βλ. B. Bauer, *Christus und die Caesaren, Der Ursprung des Christentums aus dem Römischen Griechentum*, 1877.
17. J. Ricciotti, 'Ο Ἅγιος Ἀπόστολος Παῦλος.
18. M. Cary, *Ρωμαϊκὴ ἱστορία*, Ἀθῆναι 1960, τ. Β', σ. 225.
19. R. Ambelain, 'Ο Ἀπόστολος Παῦλος καὶ ἡ Μυστικὴ Ζωὴ του', Ἀθῆναι, ἐκδ. «Δίδωρ», σ. 324.
20. Johannes Weiss, 'Ο Ἀρχέγονος Χριστιανισμός, Κ.Β.Μ., Ἀθῆναι 1983, σ. 391-392.
21. Ν. Βεργίδης, *Νέρων καὶ Χριστός*, σ. 160 κ.έ..
22. A. Ranovitsch, *Ἑλληνιστικὴ Ἐποχὴ*· B. Bauer, *Caesar and Christ*.
23. P. Wendland, *Die hellenistische-Römische Kultur in ihren Beziehungen zu Judentum und Christentum*,

1907.

24. Α. Χριστοφίλοπούλου, *Βυζαντινὴ ἱστορία*, I, σ. 47.
25. Johannes Weiss, 'Ο Ἀρχέγονος Χριστιανισμός, Κ.Β.Μ., Ἀθῆναι 1983, σ. 577.
26. Ὁμοίως, σ. 575.
27. Ὁμοίως, σ. 576.
28. Β. Φειδᾶ, *Ἐκκλησ. ἱστορία*, Ἀθῆναι 1978. I, σ. 72.
29. Ὁμοίως, σ. 72.
30. Ὁμοίως, σ. 73.
31. Ὁμοίως, σ. 75-76.
32. Ὁμοίως, σ. 77.
33. Ὁμοίως, σ. 68.
34. Ὁμοίως, σ. 68.
35. Ἡ μισαλλοδοξία τοῦ Παύλου τὸν χαρακτηρίζει ἰσοϋῖως εἴτε ὡς Σαουλ διώκτη τῶν Χριστιανῶν εἴτε ὡς Παῦλο ὑπέρμαχο τῆς Ἐκκλησίας. Στὴν πρώτη περίπτωση εἶναι ἑτοιμὸς ἀκόμη καὶ γιὰ φόνους («ὁ δὲ Σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου...», Πρ. 9,1), στὴ δευτέρῃ περίπτωση ἀποδέχεται τὸ κάψιμο ἑτεροδόξων διδλίων (Πρ. 19, 19). Ὅσον ἀφορᾷ τὴν θρησκοληψία του, αὕτῃ ἀποκαλύπτεται ἀπ' τὸ γεγονός ὅτι τὴν ζωὴν του τὴν καθόριζαν ὀπτασίαι καὶ ὁράματα. Ἐξ ἄλλου ὁ Παῦλος πίστευε, ὅτι, πρὶν πεθάνει, θὰ γινόταν ἡ Δευτέρα Παρουσία! (βλ. Ἀ' Θεσο. 4, 15-17).

ΑΡΧΑΙΕΣ ΠΗΓΕΣ ΚΑΤ' ΕΠΙΛΟΓΗΝ:

Σουητώνιος, *Βίοι Καυσάρων* (Κλαύδιος, Ἰέρων).
 Τάκιτος, *Χρονικά*.
 Εὐσέβιος, *Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία*.
 Κλήμης Ρώμης, *Ἐπιστολές*.
 Ἐπιφάνιος, *Κατὰ Αἰρέσεις*.
 Ἀπόκρυφη *Καὶνὴ Διαθήκη* (ἐκδ. M.R. James. Oxford 1945).
 Ἰώσηπος, *Ἰουδαϊκὴ Ἀρχαιολογία*.
 Ἰώσηπος, *Ἰουδαϊκὸς Πόλεμος*.
 Δίων Κάσιος, *Ρωμαϊκὴ ἱστορία*.
 Ὡριγένης, *Κατὰ Κέλσον*.
 Ἰερώνυμος, *De viris illustribus*.
 Λουκιανὸς Σαμοσατεύς, *Βίος Περεργίνου*.

ζ. Μωυσῆς (Ι)

Ἀπὸ τοὺς μέγιστους προπάτορές μας. Κι αὐτὸς ἀπὸ μικρὸς ἄρχισε νὰ δηλώνῃ τὰ χαρίσματά του. Ἔτσι «κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, ἀφοῦ ὁ Μωϋσῆς ἐμεγάλωσε, ἐξῆλθε πρὸς τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ· καὶ παρατηρῶν τὰ βάθη αὐτῶν, βλέπει ἄνθρωπον Αἰγύπτιον τύπτοντα Ἐβραῖόν τινα ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, περιβλέψας δὲ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, καὶ ἰδὼν ὅτι δὲν ἦτον οὐδεὶς, ἐπάταξε τὸν Αἰγύπτιον, καὶ ἔκρυπεν αὐτὸν ἐν τῇ ἄμμῳ» (Ἐξοδος, θ' 11, 12). Νάτος ὁ προπάτορας, ἀκόμα δὲν θῆκε ἀπ' τ' αὐγὸ, τὸν καθάρισε τὸν Αἰγύπτιο, τοῦ ἔσκαψε τὸν λάκκο, καὶ τὸν ἔχωσε καὶ μέσα. «Οὐ φονεύσεις», πὺν λέει καὶ ἡ ἐντολὴ τοῦ Γιαχβέ.

Μεγάλωσε κι ἄλλο ὁ προπάτοράς μας, κι ἔγινε κι αὐτὸς μὲ τὴν σειρὰ του μέγας τοσπαναραῖος, ὅπως κι ὅλοι οἱ πρόγονοί του ἄλλωστε. Ὅλα κυλοῦσαν ὁμορφα καὶ καλὰ, ὥσπον μιὰ μέρα, ἐκεῖ ποῦθρσκε τὰ πρόβατα, τὸν πῆρε εἰδση ἀπὸ ψηλὰ ὁ Γιαχβέ. Δὲν εἶχε τί νὰ κάνῃ ἐκείνη τὴν μέρα ὁ πάνσοφος, εἶχε καὶ τὰ κεφάλια του, δὲν τὸ πολυσκέφτηκε καὶ νάσον φάντης-μπαστοῦνι μπροστὰ στὸν ἅγιο προπάτορα (ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων). Στὰ πεταχτά, ὅπως συνηθίζει – ἔφτιαξε τὸν κόσμο μέσα σὲ ἑπτὰ ἡμέρες, λὲς καὶ τὸν κυνήγαγε κανεῖς, γιὰ νὰ μᾶς δείξῃ ὅτι εἶναι ὁ καλύτερος – ,πῆγε καὶ χῶθηκε σὲ μιὰ δάτο καὶ ἄρχισε νὰ καίγεται. «Μωϋσῆ, Μωϋσῆ, γύρνα νὰ δῆς», τοῦ φώναξε. Χάζεψε ὁ Μωϋσῆς μὲ τὸ θέαμα, γιατί ἡ δάτος δὲν καιγότανε. Τί εἶναι αὐτό, θρὲ παιδί μου, σκέφτηκε. Καὶ τότε: «καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Μωϋσῆν, Ἐγὼ εἶμαι ὁ Ὡν» (Ἐξοδος, γ' 14). Γιατί Ὡν ἦταν τὸ καλλιτεχνικὸ τὸν πενδῶννμο, ἂν δὲν τὸν καταλάβατε. Ἔτσι ἀπεφάσισε νὰ κάνῃ καὶ τὸν Μωϋσῆ ταχυδακτυλουργό, νὰ τοῦ διδάξῃ τὴν τέχνη. Κάθισε λοιπὸν ὁ προπάτοράς μας σὰν καλὸ παιδί, κι ἄρχισε ὁ μέγας Ὡν νὰ τοῦ μαθαίνῃ κόλπα. «Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος. Τί εἶναι τοῦτο, τὸ ἐν τῇ χειρὶ σου; Ὁ δὲ εἶπε: ράβδος. Καὶ εἶπε: Ρίψον αὐτὴν κατὰ γῆς, καὶ ἔγινεν ὄφιν» (Ἐξοδος, δ' 2, 3). Πάει, τὸν χάζεψε πάλι τὸν προπάτορα. Καὶ συνεχίζει: «Ἐκτεινον τὴν χειρὰ σου, καὶ πιάσον αὐτὸν ἀπὸ τῆς οὐρᾶς· καὶ ἐκτείνας τὴν χειρὰ αὐτοῦ ἔπιασεν αὐτὸν καὶ ἔγινε ράβδος ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ» (Ἐξοδος, δ' 4). Οὔτε ὁ Χουιντὶ δὲν τᾶκανε αὐτὰ τὰ κόλπα. Καὶ ποῦ νὰ δεῖτε καὶ πιὸ κάτω: «Καὶ εἶπεν ἔτι πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος (Ὡν): Βάλε τώρα τὴν χειρὰ σου εἰς τὸν κόλπον σου» (ἐδῶ ἔχουμε τὸ παλιό, συνηθισμένο κόλπο μὲ τὸ λαγουνδάκι). Ἄστα αὐτά, θρὲ Γιαχβέ, τὰ ξέρονμε, τοῦ λέει ὁ προπάτορας. Νὰ σοῦ δῶλῶ ἐγὼ ὅσα λαγουνδάκια θέλεις. Μὴ διάζεσαι, τοῦ ἀπαντᾷ ὁ Ὡν. «Καὶ ἔβαλε τὴν χειρὰ αὐτοῦ εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ· καὶ ὅτε ἐξήγαγεν αὐτὴν, ἰδοῦ, ἡ χεὶρ αὐτοῦ λεπρὰ ὡς χιών» (Ἐξοδος, δ' 5). Καὶ αὐτὸ τὸ ξέρονμε, θρὲ Γιαχβέ, τοῦ ἀπαντᾷ καὶ πάλι ὁ Μωϋσῆς, μιὰ ζωὴ λεπροὶ εἵμαστε ὅλοι, καὶ ἄλλο δὲν ξέρεις; Ἀρχισε νὰ φιλοσοφᾷται ὁ μέγας Ὡν. Μὴν διάζεσαι, τοῦ ξαναλέει. «Καὶ εἶπε, βάλε πάλι τὴν χειρὰ σου εἰς τὸν κόλπον σου· καὶ ὅτε ἐξήγαγεν αὐτὴν ἐκ τοῦ κόλπου αὐτοῦ, ἰδοῦ, ἀποκατεστάθη καθὼς ἡ σὰρξ αὐτοῦ» (Ἐξοδος, δ' 6, 7). Ἔ, τότε ἀποτρελλάθηκε ὁ προπάτοράς μας. Ποῦ νὰ τὸ φανταστῇ, ὅτι ὁ μέγας Ὡν θὰ τὸν ἔκανε τόσο μεγάλο ταχυδακτυλουργό;

Ὅμως, τοῦ λέει, ὑπάρχει ἓνα μικρὸ προβληματάκι, μεγάλε Ὡν: «ἐγὼ δὲν εἶμαι εὐλαὸς, οὔτε ἀπὸ χθές, οὔτε ἀπὸ προχθές· ἀλλ' εἶμαι βραδύστομος καὶ βραδύγλωσσος» (Ἐξοδος, δ' 10). Πωὼν ρὲ γαμῶτο! Σὲ κεκὲ πέσαμε, φώναξε ὁ Γιαχβέ (ἄλλο ἂν ὁ κ. Σιαμάκης διαφωνεῖ, ἀφοῦ γι' αὐτὸν ὁ Μωϋσῆς ἐφεῦρε τὸ Ἀλφάβητο). Καὶ τώρα τί κάνουμε; Ἀντε θρὲ Μωϋσῆ, νὰ σὲ κάνουμε καὶ ἐγγαστριμυθο, νὰ πάῃ καὶ τὸ παλιάμπελο. Ἀλλὰ μέχρις ἐδῶ, δὲν ἔχει τίποτε

ἄλλο. Μὴ μοῦ γυρίσεις σὰν κι αὐτοὺς τοὺς ἀχάριστους, τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὐᾶ, ποὺ τοὺς τάιζα καὶ τοὺς πότιζα, καὶ ἐπειδὴ μοῦ ζήτησαν κομπόστα μῆλο καὶ δὲν τοὺς ἔδωσα, πῆγαν καὶ μοῦ κόψανε ὅλα τὰ μῆλα ἀπ' τὸ μπιστόνι μου. Ἄσε ποὺ γύρναγαν καὶ ξεβράκωτοι. Πάρε λοιπὸν καὶ τὸν Ἀαρὼν μαζί σου, νὰ μιλᾷς μὲ τὸ στόμα του: «Δὲν εἶναι Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου ὁ Λευΐτης; ἔξεύρω ὅτι αὐτὸς δύναται νὰ λαλῇ καλῶς· σὺ λοιπὸν θέλεις λαλεῖ πρὸς αὐτόν, καὶ θέλεις δάλει τοὺς λόγους σου εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ» (Ἔξοδος, δ'14-15).

Στὴν συνέχεια ὁ Ὡν κάνοντας καὶ χρὴ ἀτζέντη, τοῦ κλείνει καὶ μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἐμφανίσεις, μὲ πρώτη αὐτὴ στὴν αὐλὴ τοῦ Φαραώ. «Ὅταν ὑπάγῃς καὶ ἐπιστρέψῃς εἰς Αἴγυπτον, ἰδὲ νὰ κάμῃς ἐμπροσθεν τοῦ Φαραώ πάντα τὰ θανασιὰ, τὰ ὁποῖα ἔδωκα εἰς τὴν χεῖρά σου» (Ἔξοδος, ζ'21).

Ἀπ' ὅ,τι φαίνεται ὅμως, κάπου ὁ Μωϋσῆς ξεθάρρεψε καὶ ζητάγε μεγαλύτερο μερτικό στὴν μοιρασιά, κάπου κι ὁ Γιαχβὲ τοῦ τάχε μαζεμένα ἀπὸ πρῖν, δὲν ἤθελε καὶ πολὺ ὁ Ὡν νὰ κατέδῃ, γιὰ νὰ πάρῃ τὸ αἷμα του πίσω. Ἔτσι, «ἐνῶ δὲ ὁ Μωϋσῆς ἦτο ἐν τῇ ὁδῷ, ἐν τῷ καταλύματι, συνήντησεν αὐτόν ὁ Κύριος, καὶ ἐξήτει νὰ θανατώσῃ αὐτόν. Καὶ λαβοῦσα ἡ Σεπφώρα (ἡ γυναῖκα τοῦ Μωϋσῆ) λιθάριον κοπτερόν, περιέτεμε τὴν ἀκροβυστίαν τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, καὶ ἔρριπεν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ λέγουσα. Βεβαίως νυμφίος αἱμάτων εἶσαι εἰς ἐμέ» (Ἔξοδος, δ'24,25).

Ἀφοῦ χόρτασε λοιπὸν αἷμα ὁ Γιαχβὲ, ξανανέδθηκε στὰ σύννεφα, γιὰ νὰ χωνέψῃ. Ἔτσι πάλι φτηνὰ τὴν γλύτωσε μὲ μιὰ ἀκροβυστία ὁ προπάτοράς μας. Καὶ ὅχι μόνο τὴν γλύτωσε, ἀλλὰ χορτάτος πιά ὁ Ὡν, τοῦ δίνει καὶ προαγωγή. Τὸν ἔκανε Θεό:

«Καὶ εἶπε ὁ Κύριος πρὸς τὸν Μωϋσῆν. Ἰδοὺ ἐγὼ σὲ κατέστησα Θεὸν εἰς τὸν Φαραώ καὶ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου θέλει εἶσθαι προφήτης σου» (Ἔξοδος, ζ'1). Ἄν εἶναι δυνατόν, ὅρὲ Γιαχβὲ, νὰ τὸν κάμῃς Θεό, ἐπειδὴ ἡ γυναῖκα του ἔκοψε τὸ πουλάκι τοῦ γιοῦ τους καὶ στοῦ πέταξε στὰ πόδια. Δηλαδή ἂν ἐγὼ κόψω τὸ γενετήσιό μου ὄργανο, τί θὰ μὲ κάνεις; Ἔτσι, ἄντε μὲ μιὰ κομμένη ἀκροβυστία καὶ γινόμεστε Θεοί; Ὁχι τίποτα ἄλλο, ἀλλὰ καὶ τὸ σωματεῖο ἀδικημένων εὐνούχων θάχει δίκιο νὰ διαμαρτύρεται μετὰ, γιατί δὲν ἔγιναν κοσμοκράτορες. Ἀκρωτηριασμένοι, κεκέδες, ὅλοι Θεοί; Ἀλλὰ τοῦ δίνει κι ἄλλες ἐντολὲς ὁ Γιαχβὲ τοῦ προπάτορα. «Καὶ θέλω δώσῃ χάριν εἰς τὸν λαὸν τοῦτον ἐμπροσθεν τῶν Αἰγυπτίων· καὶ ὅταν ἀναχωρῇτε, δὲν θέλετε ἀναχωρῇσει κενοί· ἀλλὰ πᾶσα γυνὴ θέλει ζητήσῃ παρὰ τῆς γείτονος αὐτῆς καὶ παρὰ τῆς συγκατοίκου αὐτῆς, σκευὴ ἀργυρᾶ, καὶ σκευὴ χρυσᾶ, καὶ ἐνθυμήματα· καὶ θέλετε ἐπιθέσει αὐτὰ ἐπὶ τοὺς υἱούς σας, καὶ ἐπὶ τὰς θυγατέρας σας, καὶ θέλετε γυμνώσει τοὺς Αἰγυπτίους» (Ἔξοδος, γ'21, 22).

Μὲ λίγα λόγια, ἂν δὲν καταλάβετε, ἐδῶ οἱ θεϊκὲς ἐντολὲς πρὸς τὸν Μωϋσῆ εἶναι νὰ κατακλέψουν οἱ Ἑβραῖοι τοὺς Αἰγυπτίους, νὰ τοὺς πάρουν τὰ χρυσαφικά, τὰ ἀσημικὰ ἀκόμα καὶ τὰ ἴδια τους τὰ ρούχα. Πολὺ μᾶς μπερδεύε ὁ Γιαχβὲ. Πότε λείει τὴν ἀλήθεια, ὅταν ζητᾷ ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους του νὰ γυναικοποιήσουν συνανθρώπους τους, καθαγιαζόντας ἔτσι μέσα ἀπὸ τὴν θεϊκὴ του προτροπὴ τὴν πράξῃ τῆς ἀπάτης καὶ τῆς κλεψιάς ἢ ὅταν παραδίδῃ τὴν ἐντολὴ στὸν Μωϋσῆ «οὐ κλέψεις»; Ἡ μᾶς δουλεύει ψιλὸ γαζί; Ἐκτὸς ἂν, ὅπως καὶ τὰ ἱερά του διβλία ἀναφέρουν, Ταλμὸνδ καὶ Σία, ἀνθρώποι εἶναι μόνο οἱ Ἑβραῖοι καὶ ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι εἶναι γκόιμ, δηλαδή ζῶα, κτήνη. Ὅποτε εἶναι πολὺ λογικὸ νὰ κλέδουμε τὰ ζῶα καὶ νὰ μὴν κλέδουμε τοὺς συμπατριῶτες μας, τοὺς περιτετμημένους. Ἀμάν, ὅρὲ Γιαχβὲ, μᾶς ἔχεις τρελλάνει!

Ἀλλὰ ὁ ἅγιος προπάτοράς μας Μωϋσῆς εἶναι περιδόλι ἀνεξάντλητο. Γιαντὸ θὰ συνεχίσουμε στὸ ἐπόμενο τεῦχος.

Ὁ Ἀπόγονος

ΚΩΣΤΗΣ ΨΥΧΟΓΥΙΟΣ

Μία «ήμερολογιακή» έρμηνεία τῶν σημείων τοῦ Δίσκου τῆς Φαιστοῦ*

Ἀνεύρεσις καὶ καταγωγή

Ὁ φημισμένος Δίσκος τῆς Φαιστοῦ ἀνεκαλύφθη τῷ 1908 ὑπὸ τοῦ Λ. Περνιέ, τῆς ὑπὸ τὸν Φρ. Ἄλμπερ ἰταλικῆς ἀρχαιολογικῆς ἀποστολῆς, ἐντὸς τῶν ἐρειπίων τοῦ Παλαιοῦ Ἀνακτόρου τῆς Φαιστοῦ. Ὁ ἀρχαιολόγος Γ. Κάδογκαν περιγράφει: «Ἐν περιπατήσεως κατὰ μῆκος τοῦ λόφου πρὸς τὴν Ἀνατολήν, φθάνεις εἰς κάποια κτίσματα τῶν Παλαιῶν Ἀνακτόρων ἢ ἄλλον τῆς πρώτης φάσεως τῶν Νέων Ἀνακτόρων. Τὸ πρῶτον (κτίριον) ἔχει μίαν σειρὰν κιβωτίων ὑπὸ (λασπο-)πλίνθων (φτιαγμένων), ἐκ τῶν ὁποίων δύο ἔχον ἐπιχρισθὴ ἑσωτερικῶς με λευκὸν γυψοκονίαμα. Ὁ Δίσκος τῆς Φαιστοῦ, πηλινὸς τις δίσκος με τυπωμένην καθεμίαν πλευράν του διὰ εἰκονιστικῶν σημείων τοποθετημένων σπειροειδῶς, εὑρέθη ἐντὸς ἐκ τῶν κιβωτίων αὐτῶν. Μῆτε ἢ χρησίς του μηδὲ ἡ ἀπώτερά προέλευσις του ἔχον καθορισθῇ, μηδὲ ἡ γλῶσσα του, ἂν ὑπάρχῃ καμία. Ἴσως ἔχει εἰσαχθῇ, ἀκόμη καὶ ἐξῶθεν τῆς Κρήτης. Ἐχει ἐκφρασθῇ μία ἑλκυστικὴ πρότασις, ὅτι αὐτὸς εἶναι πρωτόγονος (ἀρχαῖος) ἀστρονομικὸς ἢ ἀστρολογικὸς χάρτης, με τὰ σημεία του νὰ ἀναπαριστοῦν ἄστρα». Ὁμολογῶ, ὅτι αὐτὴ εἶναι ἐντελὲς ἀπίθανος ἐρμηνεία, μᾶλλον φαντασιοκόπημα. Ἀπεναντίας ἡ πραγματιστικὴ πρότασίς μου εἶναι, ὅτι ὁ ἱερὸς Δίσκος ἐλετούργησεν ὡς εἶδος τι ἐνδείκτικὸ ἡμερολογίου, ἐποικήθη δὲ σκοπίμως καὶ μετὰ προσοχῆς. Ἐν συνεχείᾳ λέγω πῶς καὶ διατί.

Περιγραφή τοῦ ἐντύπου κειμένου

Ἄς πλησιάσωμε τὸν Δίσκον εἰς τὴν προθήκην τοῦ Μουσείου ἢ ἂς ψαύσωμε ἓνα ἀντίτυπον αὐτοῦ, ἐκ τῶν διατιθεμένων εἰς τὸ ἐμπόριον. Χρειάζεται τοῦτο τὸ πλησίασμα καὶ ἡ διὰ τῆς ἀφῆς μελέτη.

Σήμερον ὁ διαμέτρον 16 περίπου ἑκατοστῶν Δίσκος ἐκ τῆς Φαιστοῦ, χρονολογούμενος εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Νεο-ανακτορικῶν χρόνων (περὶ τὸ 1700 π.Χ.), ἐκτίθεται εἰς τὴν Προθήκην 41 τῆς Αἰθούσης III τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Ἡρακλείου· κατέστη δὲ ἤδη δικαίως τὸ πλέον ὀνομαστὸν ἐκθεμα αὐτοῦ. Τὰ ἐνὸς 242 σημεία του, ἀνήκοντα εἰς τὴν λεγομένην ἱερογλυφικὴν γραφὴν, 45 διαφόρων τύπων, κατανέμονται εἰς 31 ὁμάδας ἐπὶ τῆς μίας πλευρᾶς τοῦ Δίσκου (: τῆς πρώτης) καὶ 30 ἐπὶ τῆς ἐτέρας (ἡτοί τῆς δευτέρας πλευρᾶς), σπειροειδῶς διατεταγμένα καὶ διὰ καθέτων εἰς τὴν φέρουσιν γραμμῶν χωριζόμενα εἰς τὰ 31 σὺν 30 αὐτὰ τμήματα. Τὰ τμήματα θ' ἀποκαλοῦνται «λέξεις» τοῦ κειμένου. Ἐπίσης ἐμφανίζεται 16 φορές (8 ἐφ' ἑκάστης πλευρᾶς) μία δοθητικὴ γραμμὴ ὑποκάτω τῶν ἀκραίων σημείων μᾶς «λέξεως» καὶ με κλίσιν πρὸς τὰ δεξιὰ, χωρίζουσα οὕτω τὸ «κείμενον» εἰς 17 «φράσεις». Ἡ τελικὴ ἢ μᾶλλον ἀρχτικὴ αὐτῆς γραμμῆς, ἡ πλαγία δηλαδὴ κεραία, ὅλοι τοί τέρμα ἢ ἄλλον τὴν ἀρχὴν τῆς «φράσεως». Τὰ σημεία τοῦ Δίσκου ἐτυπώθησαν διὰ μικρῶν σφραγίδων ἐνόσω ἀκόμη ὁ πηλὸς ἦτο νωπός. Τὰ περιτεχνα αὐτὰ σημεία ἐλκύουν τὴν προσοχὴν μας καὶ ἀπαιτοῦν μελέτην.

Κατὰ τὸν Ι.Α. Σακελλαράκη⁷: «Δεκάδες προσπάθειες πού ἔγιναν γιὰ τὴν ἀποκρυπτογράφηση τοῦ Δίσκου ἔμειναν χωρὶς ἀποτέλεσμα καὶ πλῆθος οἱ ἐξικέλευθον⁸, μερικὲς φορές, θεωριῶν ἔπесαν στὸ κενοί. Ἴσως δὲν εἶναι ἀστοχὴ ἡ θεωρία, πῶς ἀποδίδεται κάποιος θρησκευτικὸς πιθανὸν ὕμνος⁹, ἀφοῦ παρατηρεῖται μιὰ ρυθμικὴ διευθέτηση τῶν σημείων καὶ ἀκόμη ἡ ἐπανάληψη ὀρισμένων συνδυασμῶν σημείων σὰν ἐπωδός. Ὁ Δίσκος τῆς Φαιστοῦ παραμένει λοιπὸν τὸ μέγα αἰνίγμα τοῦ Μουσείου Ἡρακλείου»⁸.

Ποικίλουν λοιπὸν καὶ δὲν συμβιβάζονται συνήθως τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνητῶν. Γράφει, ἐπὶ παραδείγματι, ὁ Τσάδγουικ, ὅτι⁹: «τὸ δείγμα δὲν φαίνεται νὰ περιεχῇ ὁποιαδήποτε ἰσογράμματα ἢ ἀριθμητικά, κι αὐτὸ καθιστᾷ δύσκολο νὰ εἰκασοῦμε τί εἶδους κείμενο περιέχει». Ὁμως τὸ πλῆθος καὶ ἡ διάταξις (ὁμαδοποιήσις εἰς λέξεις καὶ φράσεις) τῶν σημείων εἶναι ἀκριβῶς ὁ ζητούμενος ὁδηγός. Ὁ αἰμνηστος δὲ ἀρχαιολόγος Νικόλαος Πλάτων εἶχεν ἀναφερθῇ εἰς τὸν Δίσκον διὰ τῶν ἀκολουθῶν λόγων¹⁰: «Ὁ Δίσκος τῆς Φαιστοῦ, θεωρούμενος προηγουμένως ὑπὸ τῶν πλείστων ἐπιστημόνων ὡς μὴ χρητικὸν μνημεῖον γραφῆς, ἀπεδείχθη διὰ τοῦ εὐρήματος τοῦ Ἀρχαλοχωρίου μινωϊκὸν κατασκευάσμα τῆς περὶ τὸ 1600 π.Χ. περιόδου καὶ ἡ σημασία του ἐκ τούτου ηὐξήθη καταπληκτικῶς. Εἶναι τοῦτο τὸ μόνον διε-

* Ἡ παρούσα ἀνακοίνωση ἀποτελεῖ συνέχεια τῆς ἐρευνας τοῦ κ. Κ.Ψ., πού δημοσιεύθηκε στὸ τεῦχος 149 (Μάιος 1994) τοῦ «Δ» με τίτλο «Τὸ ἀγνωστὸ Μινωϊκὸ ἡμερολόγιο».

ξοδικόν κείμενον εἰς ἱερογλυφικὴν γραφὴν, ἐντελῶς ἰδιότυπον διὰ τοῦ τρόπου εἰς ὃν ἐγράφη σπειροειδῶς ἀπὸ τῆς περιφερείας πρὸς τὸν κέντρον, διὰ κινήτων συνδυαζομένων ἐκάστοτε εἰς λέξεις καὶ φράσεις τύπων, τυπωθέντων διὰ μικρὰς πιέσεως ἐπὶ τοῦ μαλακοῦ πηλοῦ. Δύναται κάλλιστα νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ ἀρχὴ τῆς τυπογραφίας. Ἡ ρυθμικὴ ἀγωγή ἢ ὁποῖα διέπει τὸ κείμενον, ἢ κατὰ διαστήματα ἐπανάληψις φράσεως ὡς ἐπωδῶν, ἢ ἀκριβῆς ἰσοϋγίαις τῶν διαφορῶν τμημάτων ἀποτελοῦν ἐνδείξεις ὅτι πιθανώτατα πρόκειται περὶ ὕμνον, ὅστις θὰ πρέπει νὰ εἶναι θρησκευτικός. Οὕτω θὰ πρέπει νὰ ἔχωμεν πρὸ ἡμῶν τὸ μόνον λογοτεχνικόν κείμενον τοῦ Κρητομυκηναϊκοῦ κόσμου».

Ἡμερολογιακὴ ἐρμηνεία

Ὁ ἐντύπος πήλινος Δίσκος ἐκ τῆς Φαιστοῦ περιέχει, ὡς ἀποδεικνύεται διὰ τῶν (φωνητικῶν ἀγνώστων εἰσέτι) σημείων αὐτοῦ καὶ κυρίως διὰ τοῦ τρόπου τῆς διατάξεώς των, θρησκευτικόν τινα ὕμνον εἰς τὰς θεότητας τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, καθὼς τὸ κυκλικόν σχῆμα τοῦ Δίσκου (χάριν τοῦ μονίμου ἡλιακοῦ δίσκου καὶ τοῦ μηνιαίου δίσκου τῆς πανσελήνου) καὶ ἡ ἐπανάληψις ὠρισμένων σημείων δηλοῦν. Ἄν ἐξαιρεθοῦν δὲ τοῦ μετρήματος τῶν «λέξεων» τὰ κεντρικά (ἀρχικά) τμήματα μὲ τὰ τιμητικά σύμβολα τοῦ ἡλίου (ὁ ῥόδαξ) καὶ τῆς σελήνης (τὸ σημεῖον τῶν ὑδάτων), τότε τὰ 30 καὶ 29 ἐναπομένοντα διαμερίσματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐμοιράσθησαν τὰ τυπογραφικὰ συμβολικά στοιχεία τοῦ Δίσκου (ἡ πρώτη ὄψις ἔχει 31 συνολικῶς μέρη καὶ ἡ δευτέρα 30, ὡς ἐλέχθη), ἰσοδυναμοῦν πρὸς τὴν (εἰς ἡμέρας ἀριθμουμένην) διάρκειαν τοῦ μηνός, ὅπως δεδαίως ὑπελογίζετο (ὀρθῶς) ἐκείνην τὴν ἐποχὴν: ὁ μὴν ἔχει διάρκειαν, μὰς ὑποδεικνύει ὁ Δίσκος, τριάκοντα (30) ἢ εἰκοσιεννέα (29) ἡμερῶν ἐναλλάξ. Ἐπίσης τὰ στοιχεία παρέχουν εἰκόνα καὶ τῶν λοιπῶν ἡμερολογιακῶν μεγεθῶν, ὡς τὸ ἔτος καὶ οἱ περιεχόμενοι μῆνες, οἱ ἐμβόλιμοι μῆνες καὶ τὸ ὅλον σχῆμα τοῦ ἐνιαυτοῦ (τοῦτα θὰ ἐκτεθοῦν εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς ἐρμηνείας μας). Τὰ τυπογραφικὰ στοιχεία ἐσχεδιάσθησαν ὑπὸ ὑψηλοτέρου τινος τὸ πλουσιώτατον ἱερὸν («ἀνάκτορον») τῆς Φαιστοῦ καλλιτέχνη, ἱερεὺς τις συνέθεσε τὸν ὕμνον, ἐτυπώθη δὲ καὶ ἐψήθη ἐντὸς τῶν ἐργαστηρίων τοῦ ἱεροῦ σκοπίμως, ἵνα λειτουργήσῃ ὡς ἡμερολόγιον ἢ μηνολόγιον εἰδικῶς. Τὰ στοιχεία δὲν εἶναι ἀπαραιτήτων νὰ ἔχουν φωνητικὴν ἀξίαν (ἂν καὶ τοῦτο δὲν ἀποκλείεται), ὡς πολλοὶ ὑποθέτουν, διὰ νὰ ἔχουν νόημα: εἶναι ἀπὸ μὲν τῶν ἐνδεικτικῶν τῶν ὑποσημαινομένων πράξεων ἢ ἐργασιῶν, ποὺ ἀρμόζει νὰ γίνωνται κατὰ τὸ μακρὸς τοῦ πλήρους (Α' ὄψις) ἢ τοῦ κοίλου (Β' ὄψις) μηνός. Ὑμνος ἄρα «πρακτικὸς» ἔχει καταγραφῇ ἐπὶ τοῦ Δίσκου μὲ ἀρχικὴν (καὶ ὄχι τελικὴν) ἐπίκλησιν ἢ χαιρετισμόν: «Χαῖρε Ἥλιε, χαῖρε Σελήνη! πρὸς τιμὴν ὕμνων οἱ ἐπιχθόνιοι ἄνθρωποι πράττομε αὐτὰ καὶ ἐκεῖνα κατὰ τὴν πρέπουσαν σειρὰν ἐντὸς τῶν (πλήρων καὶ κοίλων) μηνῶν». Ἀκόμη τὸ κείμενον ἴσως ἀποτελεῖται ἐκ μαγικῶν (ἤτοι ἀποτροπῆς τοῦ ὀλαβεροῦ) ῥήσεων ἢ εἶναι κατάλογος ἀποφυγῆς τῶν ζημιογόνων πράξεων (καὶ ἄρα προσδλητικῶν τῶν δύο θεῶν τοῦ οὐρανοῦ), ἐπειδὴ ἡ σπειροειδὴς διάταξις αὐτοῦ ὁμοιάζει πρὸς τὰ κείμενα ἄλλων μαγικῶν ῥήσεων γεγραμμένων διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου: διὰ μελάνης π.χ. ἐγράφη κατὰ τὸ σύστημα τῆς Πρώτης (Α) Γραμμικῆς Γραφῆς ἐξορκισμός ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ κυπέλλου 2630 (Προθήκης 44 τοῦ Μουσείου Ἡρακλείου) ἐκ τῆς Κνωσοῦ (τῆς ἀμέσως ἐπομένης ἐποχῆς: 1700-1450 π.Χ.). Ἰσως παρατηρηθῇ, ὅτι ἡ σπειροειδὴς παράθεσις ἐπὶ τοῦ Δίσκου τῶν σημείων αὐτοῦ ὁμοιάζει πρὸς ὄφιν: κυλουριασμένος, συστραφεὶς περὶ τὴν κεφαλὴν του ὄφιν ἐμφανίζεται καὶ ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν. Οἱ ὄφεις δεδαίως συχναῖον εἰς τὰ ὑγρά μέρη, εἰς τοὺς θαλασσοτόπους καὶ εἰς τὰς ὄχθας τῶν λιμνῶν· σχετίζονται οἱ ὄφεις μετὰ τῶν πηγαίων ὑδάτων. Ὅμως ὁ ὄφιν συμβολίζει τὴν σελήνην: ἀλλάσσει οὗτος τὸ δέρμα του, ἀνανεώνεται, ὅπως ἡ Παλαιὰ Σελήνη γίνεται μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἡ Νέα Σελήνη. Οὕτω τὴν περιοδικὴν ἀναγέννησιν ὁ ὄφιν σημαίνει, καὶ ἀναφέρεται λοιπὸν εἰς τὴν σελήνην καὶ τὴν περίοδον αὐτῆς, τὸν μῆνα, ἀλλ' ἐπίσης καὶ εἰς τὸν ἀναγεννώμενον ἐτησίως ἥλιον. Ὁ περιελιγμένος ὄφιν συμβολίζει τὴν κυκλικὴν ῥοήν τοῦ χρόνου γενικῶς, εἰδικῶς δὲ τὰ τρία ἡμερολογιακά μεγέθη (ἐκτὸς τῆς ἡμέρας): τὸν μῆνα, τὸ ἔτος καὶ τὸν ἐνιαυτόν. Ἐν συνεχείᾳ ἐστὼ ἡ ἀναλυτικὴ περιγραφή τῶν προτάσεων τῆς ἡμερολογιακῆς μας ἐρμηνείας.

α) **Τὰ δύο κεντρικά τμήματα:** Ἐκ τῶν 45 διαφορῶν σημείων ἐπὶ τοῦ Δίσκου ἃς ἐξετάσωμε τὰ περιεχόμενα εἰς τὰ κεντρικά τμήματα τῶν δύο ὄψεων αὐτοῦ, ἐπειδὴ αὐτὰ εἶναι κυρίως δηλωτικά τῶν ὧν χάριν ἐτυπώθη τὸ ὅλον κείμενον, ὅπου ἔπεται τῶν δύο αὐτῶν κεντρικῶν χωρίων.

Ὁ ὀκτάφυλλος ῥόδαξ ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ κέντρου τῆς πρώτης πλευρᾶς κείμενος εἶναι γνωστὸν ἡλιακὸν σύμβολον, συνηθέστανον ἐπὶ μυθικῶν καλλιτεχνημάτων. Παρεκεῖ τοῦ ῥόδακος ἐτυπώθη ξυρισμένη κεφαλὴ ἀνδρός, ὁ ὁποῖος ὡς ἐκ τούτου δύναται νὰ ἐκληφθῇ ὡς φορεὺς ἱερατικοῦ ἀξιώματος¹¹, ὡς ἱερεὺς πιθανῶς ἢ λάτρης τοῦ ἡλίου. Τὸ τελευταῖον αὐτὸ προτείνωμε λόγω τῆς ἀμέσου γειτνιάσεως αὐτοῦ τοῦ σημείου πρὸς τὸν συμβολικὸν ῥόδακα. Τὸ δὲ τρίτον ἐντὸς τοῦ κεντρικοῦ χωρίου σημείον εἶναι τὸ (ἐπίσης χαρακτηριστικὸς ἡλιακὸν) βέλος ἐνὸς τόξου, σημείον ἄρα δηλωτικὸν τῶν εὐεργετικῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου. Οἱ Ἴωνες, ὡς γνωστόν, ἀπεκάλουν τὸν Ἀπόλλωνα (ἤτοι τὸν θεὸν Ἥλιον) «ἐκμήβολον», τὸν μακρόθεν ἀποστέλλοντα τὰ βέλη του. Τὸ δὲ ὄνομα «Ἀπόλλων» εἶναι πελασγικόν, ἐνῶ οἱ Πελασγοὶ ἦσαν

Οι ημερολογιακής φύσεως και λατρευτικής χρήσεως πλήντος ιερός έντυπος Δίσκος τής Φαιστού. Παριστάνονται ποσινώς: ή διάρχεια τών μηνών, τὸ πλῆθος τών μηνών ενός έτους και τὸ ήμισυ του δισαικού ένιαυτοῦ. Ἀπαντες οἱ ημερολογιακοὶ ἀριθμοὶ είναι παρόντες. Ὁ Δίσκος είναι πλήρες ἀριθμητικὸν σχεδιάγραμμα τοῦ μηχανισμοῦ και τοῦ πλῆθους τών ένιαυτῶν τοῦ ιεροῦ μινωικοῦ ημερολογίου. Χρονολογεῖται εἰς τὰ τέλη τοῦ 18ου ἢ τὴν ἀρχὴν τοῦ 17ου αἰῶνος π.Χ. Ἐκτίθεται εἰς τὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου (Άθουσα ΙΙΙ, Προθήκη 41).

μία τῶν ἀρχαιοτάτων φυλῶν τῆς μινωικῆς Κρήτης.

Τὸ κεντρικὸν χωρίον ἐξάλλου τῆς ἐτέρας ὄψεως τοῦ Δίσκου καταλαμβάνουν τὰ σημεῖα ἀφενὸς τῶν ὑδάτων καὶ ἀφετέρου τοῦ γυναικείου μαστοῦ¹². Τὰ ποτάμια, λιμνάζοντα καὶ θαλάσσια ὕδατα καὶ τὰ ζωτικὰ ὑγρά τῆς γυναικείας φύσεως (ὡς τὸ ἐκ τοῦ μαστοῦ θρεπτικὸν γάλα) καθορίζονται ἀμφότερα ὑπὸ τῆς σελήνης καὶ τῆς γονιμικῆς περιοδικότητος αὐτῆς. Τὰ ὁμβρία ὕδατα, αἱ παλίοροιοι, τὰ ἐμμηνα τῶν γυναικῶν, ἡ γέννησις, ἡ αὔξεισις καὶ ἡ θρέψις ἤτοι ἡ ῥευστότης τῶν ὑδάτων καὶ οἱ φυτικοὶ καὶ ζωικοὶ χυμοὶ ἐλέγχονται ὑπὸ τῆς σελήνης.

Ἀσχέτως λοιπὸν τοῦ τί λέγουν τὰ λοιπὰ ὁμαδοποιημένα σημεῖα τοῦ Δίσκου ἢ παραλλήλως πρὸς αὐτὰ, διαπιστώνομε πὺς τὰ κεντρικὰ σημεῖα τῶν δύο ὄψεων αὐτοῦ συμβολίζουν ἢ σημαίνουν: (α) τὸν ἥλιον, τὸν ἄνδρα καὶ τὴν ἐξαρτωμένην ὑπὸ τοῦ ἡλιακοῦ φωτός φυτικὴν παραγωγὴν καὶ (β) τὴν σελήνην, τὸ σύστημα τῶν ὑδάτων καὶ τὴν ῥυθμιζομένην ὑπὸ τῆς σελήνης γυναικεῖαν ἰκανότητα ἀνατροφῆς νέων ἀνθρώπων.

β) Τὸ δισκοειδὲς σχῆμα. Κυκλικὸν εἶναι τὸ σχῆμα τοῦ πηλίνου αὐτοῦ Δίσκου. Ὁ Δίσκος τῆς Φαιστοῦ ὀφείλει τὸ σχῆμα του εἰς τὰ δύο πασίγνωστα πρότυπα, τὰ φαινόμενα δηλαδὴ πρόσωπα τοῦ ἡλίου καὶ τῆς πανσελήνου. Ἡ εὐλογος αὐτὴ ὑπόθεσις ἐπαληθεύεται καὶ διὰ τοῦ συμβολισμοῦ τῶν κεντρικῶν στοιχείων, ὡς θὰ ἐκτεθῇ κατωτέρω. Ἡ ὁμοιότης αὐτὴ εἶναι καθοριστικὴ, ὥστε νὰ μὴ ἐδύνάτο νὰ λάβῃ ὁ Δίσκος μορφήν διάφορον ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ προτύπου σχήματος τῶν δύο κυρίων οὐρανίων θεῶν. Ἐὰν εἶχεν ἱστορηθῇ οἰονδήποτε κοινὸν θέμα, δὲν θὰ εἶχε πρὸς τοῦτο ἐπιλεχθῇ τὸ σχῆμα ἐνὸς δίσκου ἀλλ' ἐνὸς ὀρθογωνίου πλακιδίου. Ἐπαναλαμβάνω, ὅτι κυκλικὸν εἶναι μονάχα τὸ σχῆμα τοῦ πηλίνου Δίσκου τῆς Φαιστοῦ: ἐμμήθη δηλαδὴ ὁ καλλιτέχνης τὸ σχῆμα ἀμφοτέρων, τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου καὶ τοῦ δίσκου τῆς πανσελήνου.

γ) Διπρόσωπος δίσκος. Θὰ ἐδύνάτο ἴσως νὰ μὴ γραφῇ ἡ ὀπισθία πλευρὰ τοῦ Δίσκου. Ἀλλ' ὄντως ἔχει αὐτὸς δύο ὄψεις ἐντύπους: ἡ μία δηλοῖ σαφῶς διὰ τοῦ κεντρικοῦ ὀκταφύλλου ῥόδακος καὶ τῆς διπλανῆς κεφαλῆς ἄνδρός, ὅτι συνδέεται (ἡ ὄψις αὐτῆ) μετὰ τοῦ ἡλίου ἤτοι ὁ ἥλιος συσχετίζεται μὲ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰς ἐργασίας αὐτοῦ τὰς ἐποχιακάς (βλέπε σημεῖα τῶν ἐργαλείων καὶ τῶν προϊόντων ἐπὶ τοῦ Δίσκου) ἡ ἐτέρα δὲ πλευρὰ ἔχει ὡς κεντρικὸν εἰκόνισμα τὸ σημαίνον τὰ ὕδατα σχῆμα τῆς τριπλῆς κυματιστῆς γραμμῆς (τοῦ μαϊάνδρου), καθὼς γνωρίζομεν ὅτι τὰ ὕδατα ἐλέγχει καὶ κυβερνᾷ ἡ σελήνη, ὅποτε ἐμμέσως ἡ πλευρὰ αὐτῆ τοῦ Δίσκου ὑποδεικνύει τὴν σχέσιν τῆς σελήνης πρὸς τὸν δῖον τοῦ ἀνθρώπου.

δ) Τὰ σύμβολα τῆς Μητρικῆς Θεᾶς. Ἡ συγγραφεὺς Ριάν "Αισλερ εἰς τὸ ἀξιόλογον διβλίον τῆς τοῦ ἐπιγραφόμενου «*Η Κύλιξ καὶ τὸ Ξίφος*»¹³ παρατηρεῖ τοὺς συνδέσμους μεταξὺ τῶν φυσικῶν συμβόλων καὶ τῆς ἀρχεγόνου λατρείας τῆς Μητρικῆς Θεᾶς, τῆς κυρίας τῶν ὑδάτων εἰδικῶς καὶ τοῦ συμβολισμοῦ αὐτῆς διὰ τῶν μαϊάνδρων καὶ τῶν φιδιῶν: «*Υπάρχουν τὰ στοιχεῖα τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ νεροῦ, πὺν διατηροῦν τὴ ζωὴ, ὅπως γιὰ παράδειγμα τὰ γεωμετρικὰ σχέδια μὲ κυματιστὲς γραμμῆς, πὺν ὀνομάζονται μαϊάνδροι (συμβολίζουν τὸ νερὸ πὺν κυλάει), χαραγμένα σὲ ἕναν παλαιουερωπαϊκὸ θωμὸ τοῦ 5000 π. Χ. περιῖπου στὴν Οὐγγαρία... Υπάρχουν φίδια καὶ πεταλοῦδες (σύμβολα τῆς μεταμόρφωσης τῆς Θεᾶς), ὅπως σὲ ἕνα σφράγισμα ἀπὸ τὸ Ζάκρο τῆς ἀνατολικῆς Κρήτης, πὺν παριστάνει τὴ Θεὰ μὲ τὰ πιτσιλωτὰ φτερὰ μιᾶς πεταλοῦδας... Ὅπως τὸ φίδι, πὺν ἀλλάζει δέρμα καὶ «ξαναγενιέται», ἀποτελοῦσε μέρος τῆς «ἐπιφάνειας» τῆς Θεᾶς, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ ἕνα σύμβολο τῶν ἀνανεωτικῶν δυνάμεων τῆς. Παντοῦ - σὲ τοιχογραφίες, ἀγάλματα καὶ ἀναθηματικὰ εἰδῶλια - βρίσκουμε παραστάσεις τῆς Θεᾶς. Στὶς διάφορες ἐνσαρκώσεις τῆς, τῆς Κόρης, τῆς Προγόνου καὶ τῆς Δημιουργοῦ, εἶναι ἡ κυρία τῶν νερῶν, τῶν πουλιῶν καὶ τοῦ κάτω κόσμου ἢ ἁπλῶς ἡ θεϊκὴ μητέρα πὺν λικνίζει τὸ θεῖο παιδί στὴν ἀγκαλιάς τῆς».*

ε) Ὁ ἱερός γάμος. Τὰ δύο κεντρικὰ σύμβολα, ὁ ῥόδαξ καὶ ὁ μαϊάνδρος, ἐτέθησαν εἰς τὸν Δίσκον πρὸς τιμὴν τῶν δύο μεγίστων τοῦ οὐρανοῦ θεοτήτων, τῶν λατρευομένων ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Μινωιτῶν, τοῦ ἡλίου δηλαδὴ καὶ τῆς σελήνης (ἂν καὶ ἀγνοοῦμε πὺς ἀκριβῶς ὀνομάζοντο τότε), ἐκείνων ὅπου ἐγιναν γνωστοὶ ὡς Ζεὺς καὶ Εὐρώπη καὶ συνεπλάκηνσαν ἐρωτικῶς ὑποκάτω τῆς ἀειθαλοῦς πλατάνου τῆς Γόρτυνος (πόλεως γειτονικῆς τῆς Φαιστοῦ). Ἡ ὅλη σύνθεσις ἐντάσσεται εἰς τὸ πανάρχαιον θέμα τῆς ἱερογαμίας, τοῦ ἱεροῦ γάμου τοῦ υἱοῦ καὶ ἑραστοῦ ἡλίου μετὰ τῆς μητρὸς καὶ συζύγου γυναικὸς σελήνης. Ἡ δισκοειδὴς μορφή καὶ τὰ κεντρικὰ σύμβολα τοῦ Δίσκου ἀναφέρονται εἰς τὸν ἱερὸν γάμον τῶν δύο οὐρανίων θεοτήτων καὶ ἄρα εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν δύο ἐπιμέρους περιόδων αὐτῶν, τοῦ ἔτους καὶ τοῦ μηνός, ἐντὸς τοῦ ἐνιαυσίου σχήματος ἐνὸς ἱεροῦ ἡμερολογίου.

στ) Ἐπικλήσεις τῶν δύο θεοτήτων. Τὸ κείμενον (τοῦ πιθανοῦ ὕμνου) ἐπὶ τοῦ Δίσκου φαίνεται ὅτι ἄρχεται μὲ ἐπικλήσιν τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης: τὸ κεντρικὸν δηλαδὴ τμήμα εἶναι διὰ συμβόλων καὶ σημείων χαιρετισμὸς τις τῶν δύο τιμωμένων θεοτήτων. Ἐξυμνοῦνται αἱ δύο θεότητες τοῦ οὐρανοῦ: «*Χαῖρε Ἥλιε, ἀφενὸς χαῖρε Σελήνη, ἀφετέρου»*.

ζ) Ἀποκλεισμός ἐκ τῆς καταμετρούσεως τῶν δύο κεντρικῶν χωρίων. Ἡ ἀρχικὴ ἐπικλήσις καὶ ὁ χαι-

ρετισμός των δύο θεοτήτων είναι δύο ακόμη αίτια, πέρα της χαρακτηριστικής μορφής των συμβόλων και της κεντρικής αυτών θέσεως, αποκλεισμού ή διαχωρισμού αυτού του τμήματος του κειμένου από της συνολικής απαριθμήσεως του πλήθους των τμημάτων (ή «λέξεων») επί των δύο ὄψεων του Δίσκου.

η) Ἡ διάρχεια τῶν μηνῶν. Ἀν παραμερισθοῦν ἄρα τὰ δύο κεντρικά τμήματα (τὰ ὁποῖα χρησιμεύουν καὶ διὰ τὰ δριζύουν τὴν φορὰν ἀναγνώσεως τοῦ ἐντύπου κειμένου - δεξιόστροφος εἶναι ἡ ἀνάγνωσις, ἀπὸ τοῦ κέντρου πρὸς τὴν περιφέρειαν), ἀπαριθμοῦμε ἐπὶ τῆς πρώτης πλευρᾶς 30 χωρία (διαμερίσματα ἢ «λέξεις») καὶ ἐπὶ τῆς δευτέρας πλευρᾶς 29 χωρία. Τὰ 30 καὶ τὰ 29 αὐτὰ τμήματα, ἀκριβῶς μετὰ τὴν σειρὰν αὐτὴν, ἰσοδυναμοῦν πρὸς τὴν διάρκειαν τοῦ μηνός, 30 ἢ 29 ἡμέρας ἐναλλάξ, ὅπως ὑπελογίζετο προφανῶς τότε (ὀρθῶς) τὸ πλῆθος τῶν ἡμερῶν τοῦ συνοδικοῦ μηνός. Φαίνεται λοιπόν, ὅτι ὁ θρησκευτικὸς πιθανὸν αὐτὸς ἐπὶ τοῦ Δίσκου ὕμνος ἔχει κατὰ βάσιν ἡμερολογιακὴν προέλευσιν.

θ) Μηνολόγιον (·). Ἡ ἐτησία πορεία τοῦ ἡλίου ὀρίζει τὸν ὄρθμον καὶ τὴν τάξιν τῶν ὥρων (ἐποχῶν). Ὅριζει π.χ. τὴν ὥραν τῶν βροχοπτώσεων ἢ τοῦ θέρους. Ἡ σελήνη ὁμῶς μεταβάλλεται μετὰ γοργότερον τοῦ ἡλιακοῦ ὄρθμον, παρατηρήσιμον δὲ καθημερινῶς. Πιθανὸν ἄρα αὐτὴν τὴν σχέσιν τῶν καθημερινῶν ἐργασιῶν τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (τῶν Παλαιῶν καὶ Νέων Ἀνακτόρων τῆς Φαιστοῦ), τοῦ θηρευτοῦ, καλλιεργητοῦ καὶ τεχνίτου, τοῦ κατοικοῦ τῆς μεγάλης καὶ εὐφόρου πεδιάδος τῆς Μεσσαράς, πρὸς τὴν τάξιν τῶν ἡμερῶν ἐντὸς τοῦ μηνός, κατέγραψε διὰ σημείων καὶ συμβόλων ὁ ἱερεὺς τῆς Θεᾶς καὶ ἄρχων τῆς Φαιστοῦ ἢ ἄλλον κάποιον ἀνακτορικὸν τεχνίτην τῆ ὑποδείξει τοῦ πρώτου (καὶ διχῶς νὰ τὸ ἔχη συνειδητοποιήσῃ, διὰ τῆς πράξεώς του αὐτῆς ἐγένεν ὁ πρῶτος τυπογράφος εἰς τὴν Εὐρώπην).

Προτείνω ἄρα βάσει ἀπτόν καὶ ἐλλόγων ἐνδείξεων, ἰδίως τοῦ πλήθους τῶν μερῶν ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν καὶ τοῦ εἶδους τῶν τυπωθέντων σημείων, νὰ θεωρηθῇ ὁ Φαίστιος ἐντύπος Δίσκος ὡς ὁ πρόγονος τοῦ μηνιαίου γεωργο-κτηνοτροφικοῦ ἡμερολογίου τῆς Βοιωτίας, τοῦ «ἡσιοδείου», ὅπου εἰς ἐκάστην ἡμέραν τοῦ μηνός ἀντεστοιχίζετο ἡ ὁρθὴ καὶ ἀρμόζουσα φυσικῶς ἐργασία τοῦ ἀνθρώπου¹⁴. Ὁ Δίσκος τῆς Φαιστοῦ εἶναι εἰκὼν τοῦ καθημερινοῦ ἡλιακοῦ δίσκου καὶ ἐπίσης τοῦ γοητευτικοῦ τῆς πανσελήνου δίσκου· μμιεῖται μὲν τὸ σχῆμα αὐτῶν, φέρει δὲ ἐπιπλέον εἰς τὸ κέντρον τῶν δύο ὄψεων τὰ ἡλιακὰ καὶ σεληνιακὰ σύμβολα. Διὰ τοῦ ἡμερολογίου ἐρμηνεύεται φυσικῶς ὁ Δίσκος. Ἴσως δέ, ἐὰν τὰ στοιχεῖα του δὲν εἶναι ἀπλᾶ φθογγόσημα (συλλαβαὶ λέξεων) μόνον, ὁ Δίσκος περιέχει πιθανὸν ἐνδεικτικὰ δόγησις (ὅ,τι ἀκριβῶς παριστάνουν τὰ σημεία) ἐκτελέσεως τῶν ἐπιτρεπομένων ὑπὸ τῆς φυσικῆς τάξεως ἀνθρωπίνων πράξεων ἢ ἐργασιῶν κατὰ μήκος τοῦ μηνός (διαρκείας 30 ἢ 29 ἡμερῶν). Ἡ δηλωθεῖσα σειρὰ τῶν τμημάτων τῶν δύο ὄψεων τοῦ Δίσκου καθορίζει καλῶς ἐπίσης καὶ τὸ πλῆθος ἡμερῶν τῶν μηνῶν ἐντὸς τῶν ἐτῶν ἐνὸς ἐνιαυτοῦ, καθὼς ἐναλλάσσονται οἱ πληρεῖς καὶ κοῖλοι μῆνες: τὰ 30 καὶ 29 οὐσιαστικὰ μέρη τοῦ Δίσκου δηλοῦν τὰς 30 καὶ 29 ἡμέρας ἐναλλάξ τῶν μηνῶν, ὅπως εἶναι ἀκριβῶς ἡ τάξις τῶν μηνῶν ἐντὸς τοῦ ἐνιαυτοῦ (ὅπου ὁ πρῶτος μὴν ἔχει διάρκειαν 30 ἡμερῶν, ὁ δ' ἐπόμενος 29, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, πλὴν τῶν ἐμβολίων μηνῶν ποὺ διαρκοῦν 30 ἡμέρας).

Ὑπάρχει δὲ πλῆθος ἄλλων ἀποδείξεων, ὅτι ὁ μηχανισμὸς τῶν ἐμβολῶν καὶ ἡ ὅλη δομὴ τοῦ ἡλιοσεληνιακοῦ ἡμερολογίου ἤτο γνωστὴ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Φαιστοῦ: ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἥδη ποὺ προηγήθη (ἀπὸ τοῦ 2000 δηλαδή ἕως τοῦ 1700 π.Χ. περίπου) τῆς ἐξεταζομένης μαρτυρεῖται ὁμοίως ἐξοικειώσεις τῶν Κρητῶν μετὰ τῆς πρώτης περιόδου τοῦ ἡμερολογίου ἀπὸ τῆς Προανακτορικῆς (2600-2000 π.Χ.) λεγομένης ἐποχῆς.

Τὸ ἐνιαύσιον σχῆμα διατάξεως μηνῶν καὶ ἐτῶν

α) Οἱ μῆνες ἐνὸς ἔτους - ἐτὶ συνήθη καὶ μακρά. Ὁ σταυρὸς, παραλλασσόμενος εἰς ὀκτάκτινον ἄστρον ἢ εἰς ὀκτάφυλλον ῥόδακα ἢ εἰς τροχὸν (ὁ ἐντὸς κύκλου σταυρὸς), εἶναι τὸ ἀναμφισβήτητον σύμβολον τοῦ ἡλίου¹⁵. Παραδείγματα αὐτοῦ τοῦ μινωικοῦ συμβόλου εἶναι ὁ μαρμαρίνος ἰσοσκελὴς σταυρὸς ἐντὸς τοῦ θησαυροφυλακίου τοῦ (ἐσωτερικοῦ) ἱεροῦ τῆς Κνωσοῦ, παραστάσεις αὐτοῦ ἐπὶ σφραγιδολίθων κ.ἄ. Εἰδικῶς δὲ τὸ ἱερογλυφικὸν σημεῖον τοῦ ὀκταφύλλου ῥόδακος ἐτυπώθη εἰς τὸ κέντρον τῆς πρώτης πλευρᾶς τοῦ Δίσκου (καὶ ἐπαναλαμβάνεται εἰς ἄλλα μέρη αὐτοῦ) δι' αὐτὸ ἐρμηνεύεται ὡς ἀναφερόμενον εἰς τὸν ἡλίου ἐν συνδυασμῷ μετὰ τοῦ ὁμοίου πρὸς τὸν ἡλιακὸν δίσκον σχήματος αὐτοῦ. Ἐπειδὴ κατέχει τὴν κεντρικὴν αὐτὴν θέσιν ἐπὶ τῆς πρώτης ὄψεως τοῦ Δίσκου, ἐνὼ τὸ κέντρον τῆς ἄλλης ὄψεως κατέχουν τὰ σεληνιακὰ σύμβολα τῶν ὑδάτων (μαϊανδρός) καὶ τοῦ γυναικείου μαστοῦ, θεωροῦμε τιμητικὴν ἀναφορὰν (διὰ τῶν οἰκείων αὐτῶν συμβόλων) εἰς τὰς δύο οὐρανίους θεότητας τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης τὰ δύο αὐτὰ κεντρικά χωρία καὶ ἀκολούθως ἄρα ἐξαιροῦμε αὐτὰ τῆς ἀπαριθμήσεως τῶν «λέξεων» τοῦ ὅλου κειμένου ἐπὶ τῶν δύο ὄψεων. Ὡσαύτως ἔχομεν ἀποφανθῇ, ἐφόσον ἐπιπλέον τῆς κυκλικῆς ὄψεως τοῦ Δίσκου (τῆς ὑπονοούσης τὸν μηνιαῖον δίσκον τῆς πανσελήνου) τὰ μέρη τοῦ τυπωθέντος κειμένου (τῆ ἐξαιρέσεως τῶν κεντρικῶν) εἶναι 30 ἐπὶ τῆς πρώτης καὶ 29 ἐπὶ τῆς δευτέρας ὄψεως, ὅτι ὁπωδῆποτε ἡ σεληνιακὴ περίοδος ὑπονοεῖται: ὁ συνοδικὸς μὴν δηλαδή, ποὺ διαρκεῖ 29,5 ἡμέρας ἐναλλάξ, ἤτοι πρακτικῶς 30 ἢ 29 ἡμέρας. Σπουδαιότατη ὁμῶς εἶναι καὶ ἡ ἔμμεσος ἀναφορὰ εἰς τὴν ἡλιακὴν περίοδον,

εἰς τὸ ἔτος δηλαδή, ἐπειδὴ ἡ περιφέρεια τῆς μὲν πρώτης πλευρᾶς συνίσταται ἐκ 13 μερῶν ἢ «λέξεων», τῆς δὲ δευτέρας ἐκ 12· εἶναι δὲ γνωστόν, ὅτι τὸ ἔτος περιέχεται μεταξὺ 12 καὶ 13 μηνῶν (ἀριθμητικῶς: 12 ἐπὶ 29,5 ἴσον 354 < 365 < 384, ποὺ ἰσοῦται πρὸς 13 ἐπὶ 29,5) ἥτοι προσεγγίζεται ἡ διάρκεια αὐτοῦ ὑπὸ μιᾶς δωδεκάδος μηνῶν μὲ ἐτήσιον ἔλλειμμα 11 ἡμερῶν (365 μείον 354 ἴσον 11), τὸ ὁποῖον εἰδικῶς εἶναι ἡ αἰτία τῆς ὑπάρξεως τῶν (διορθωτικῶν) ἐμβολίμων μηνῶν (ἐκ 30 ἡμερῶν) ἐντὸς τοῦ σχεδίου τῶν ἄλλων πλήρων ἢ κοίλων ἐναλλάξ μηνῶν ἐνὸς ἐνιαυτοῦ (μιᾶς ὀκταετίας, κυρίως: 12 σὺν 12 σὺν 13 σὺν 12 σὺν 13 σὺν 12 σὺν 12 σὺν 13 ἴσον 99 μῆνες ἢ 2922 ἡμ.). "Αν εἶναι λοιπὸν θεμιτὸν τὰ (13 ἢ 12) ἑξωτερικὰ μέρη νὰ διακριθοῦν τῶν (λοιπῶν 18 καὶ 18) ἑσωτερικῶν μερῶν τοῦ διπροσώπου κειμένου καὶ ἐφόσον εἶναι δεδομένη ἡ ἀναφορὰ τοῦ κειμένου εἰς τὴν εἰς ἡμέρας διάρκειαν τοῦ πλήρους καὶ τοῦ κοίλου μηνὸς ἀντιστοίχως ἐπὶ τῶν δύο ὄψεων, ἡ ἀναφορὰ εἰς τὴν ἡλιακὴν περιόδον (τὸ ἔτος) συσχετίζει τὸ κείμενον τοῦ Δίσκου τῆς Φαιστοῦ (ἐπιπλέον τῆς σεληνιακῆς) καὶ μετὰ τῆς ἡλιακῆς συνιστώσης τοῦ μινωικοῦ ἡμερολογίου.

6) Τὰ λοιπὰ μεγέθη τοῦ ἐνιαυσίου σχήματος. Ἡ ἀρχὴ τοῦ κειμένου εἶναι γνωστὴ καθὼς καὶ ἡ φορὰ τῆς ἀναγνώσεως. Ὑπενθυμίζομεν, ὅτι ἡ ἀρχὴ μιᾶς φράσεως δηλοῦται διὰ τῆς πλαγίας κεραίας ὑποκάτω τοῦ ἀρχικοῦ σημείου τῶν λέξεων (ἐκτὸς τῆς πρώτης λέξεως, ὅπου ἐτέθη μία στιγμὴ δίπλα εἰς τὸν ἀρχικὸν ῥόδακα - ἐκεῖ δεδαίως περιττενεῖ ἡ ὑποδήλωσις τῆς ἀρχῆς).

"Ας ἐρευνήσωμε τώρα τὰ λοιπὰ ποσοτικὰ μεγέθη τοῦ κειμένου:

Α' πλευρὰ

1. (Αὔξων ἀριθμὸς τοῦ τμήματος ἢ «λέξεως» τῆς πρώτης πλευρᾶς τοῦ Δίσκου - ἀριθμὸς συμβόλων ἢ σημείων ἀνὰ τμήμα):

(1, 3), (2, 2), (3, 7), (4, 3)
(5, 3), (6, 4), (7, 3), (8, 4), (9, 7), (10, 4) -
(11, 2), (12, 6) -
(13, 4), (14, 2), (15, 7) -
(16, 4) -
(17, 2), (18, 6), (19, 2) -
(20, 5), (21, 4), (22, 5), (23, 3), (24, 5), (25, 3), (26, 4), (27, 5), (28, 3) -
(29, 3), (30, 3) -
(31, 5).

2. (Αὔξων ἀριθμὸς «φράσεως» τῆς πρώτης πλευρᾶς - ἀριθμὸς λέξεων ἀνὰ φράσιν - ἀριθμὸς σημείων ἀνὰ φράσιν):

(1, 4, 15), (2, 6, 25), (3, 2, 8), (4, 3, 13), (5, 1, 4), (6, 3, 10), (7, 9, 37), (8, 2, 6), (9, 1, 5).

Β' πλευρὰ

3. (Αὔξων ἀριθμὸς λέξεων τῆς δευτέρας πλευρᾶς - ἀριθμὸς σημείων ἀνὰ λέξιν):

(1, 2), (2, 4), (3, 5), (4, 5) -
(5, 5), (6, 4) -
(7, 3), (8, 3), (9, 4) -
(10, 5) -
(11, 3), (12, 3) -
(13, 4), (14, 4), (15, 5), (16, 3), (17, 3), (18, 5), (19, 4), (20, 4), (21, 4), (22, 4), (23, 5), (24, 4) -
(25, 4), (26, 4), (27, 3) -
(28, 4), (29, 4), (30, 5).

4. (Αὔξων ἀριθμὸς φράσεων τῆς δευτέρας πλευρᾶς - ἀριθμὸς λέξεων ἀνὰ φράσιν - ἀριθμὸς σημείων ἀνὰ φράσιν):

(1, 4, 16), (2, 2, 9), (3, 3, 10), (4, 1, 5), (5, 2, 6), (6, 12, 49), (7, 3, 11), (8, 3, 13).

καὶ

5. (Διαφορὰ μερικῶν ἀθροισμάτων τῶν σημείων τῶν δύο πλευρῶν):

123 μείον 119 ἴσον 4.

Ἡ διάταξις λοιπὸν καὶ ὁ μερισμὸς τῶν τυπωθέντων σημείων τοῦ Δίσκου τῆς Φαιστοῦ ἀποκαλύπτουν τοὺς ἀκολουθοῦσας σημαντικοὺς ἀριθμοὺς:

15, 25, 8, 13, 4, 10, 37, 6, 5, - 16, 9, 10, 5, 6, 49, 11, 13, - καὶ 4.

Ἡ ἐπανάληψις τῶν γειτονικῶν ἀριθμῶν (4, 10) καὶ (9, 10) καθὼς ἐπίσης καὶ τῶν (6, 5) καὶ (5, 6) μᾶς προκαλεῖ νὰ τοὺς συγχωνεύσωμε (φθογγικῶς ἴσως ἐπιβάλλεται νὰ διαφέρουν, ὥστε νὰ δύνανται νὰ καταγραφοῦν δύο διάφοροι λέξεις), ὁπότε οἱ πρὸς ἐρμηνείαν ἀριθμοὶ εἶναι οἱ ἑξῆς:

15, 25, 8, 13, 14, 37, 11, 16, 19, 11, 49, 11, 13 καὶ 4, ἢ ὁμαδοποιημένοι:

(15 και 14), (11 και 13), (37 και 49), (4), (8 ή 16, 11, 19 και 25).

‘Η ήμερολογιακή σημασία αὐτῶν τῶν ἀριθμῶν εἶναι φανερή:

1. Οἱ 15 και 14 σημαίνουν τὴν ήμερομηνίαν τῆς πανσελήνου τοῦ πλήρους και τοῦ κοίλου μηνὸς ἀντιστοίχως (σελήνη 15 ήμερῶν και σελήνη 14 ήμερῶν). Εἰς τὴν πανσέληνον ὀφείλει τὸ σχήμα τοῦ ὁ Δίσκος (και εἰς τὸν ἥλιον ἐπίσης).

2. ‘Ο 11 εἶναι ἴσος πρὸς τὴν διαφορὰν: 1 ἔτος μείον 12 μῆνες ἴσον 365 ήμ. μείον 354 ήμ. ἴσον 11 ήμ., πρὸς τὴν αἰτίαν δηλαδὴ τῆς χρήσεως τοῦ 13ου ἐμβολίου μηνὸς (και τῆς παρουσίας ἀρα τοῦ ἀριθμοῦ 13).

3. ‘Ισχύει ὅτι 37 ἴσον 12 συν 12 συν 13· ὁ ἀριθμὸς 37 δηλαδὴ σημαίνει τὴν ἐμβολὴν τοῦ πρώτου πλήρους μηνὸς εἰς τὸ σχήμα τοῦ ἐνιαυτοῦ, κατὰ τὸ τέρμα τοῦ 3ου ἔτους. ‘Ο 37ος μὴν τοῦ ἐνιαυτοῦ εἶναι ὁ πρώτος ἐμβόλιμος τῆς ὀκταετοῦς περιόδου.

4. ‘Ισχύει ὅτι 49 ἴσον 12 συν 12 συν 13 συν 12· οἱ 49 μῆνες ἰσοδυναμοῦν πρὸς τὸ πρῶτον ήμισυ τοῦ βασικοῦ ἐνιαυτοῦ. ‘Η λογικὴ προτεραιότης τοῦ ἀριθμοῦ 37 (12 - 12 - 13) ἐναντι τοῦ ἀκολουθοῦντος 49 (12 - 12 - 13 - 12) ἀποτελεῖ ἐπιπλέον ἀνεξάρτητον ἐπιχείρημα, ὅτι ἡ ἔχουσα τὸν ἀριθμὸν 37 πλευρὰ τοῦ Δίσκου εἶναι ἡ πρώτη (ἡ δὲ τὸν 49, δευτέρα).

5. ‘Η διαφορὰ 123 μείον 119 ἴσον 4 σημαίνει τὴν τετραετίαν ήτοι τὸ ήμισυ τοῦ βασικοῦ ἐνιαυτοῦ (και τὴν περιοδικότητα πιθανῶς τῶν ἐορτῶν εἰς Φαιστόν).

6. Τὸ πλήθος τῶν φράσεων εἶναι ἐπὶ τῆς πρώτης πλευρᾶς 9 και ἐπὶ τῆς δευτέρας 8: σημαίνεται δηλαδὴ ἡ ὀκταετία ἡ ἐννεαετηρίς.

7. Οἱ ἀριθμοὶ 8 (και τὸ διπλάσιον αὐτοῦ 16), 11, 19 και 25 σημαίνουν τοὺς ἀστρονομικῶς ὀρθοὺς τέσσαρας ἐνιαυτοὺς τοῦ μινωικοῦ ήμερολογίου.

Συμπέρασμα

Πιστεύω, ὅτι ἡ προταθεῖσα ἐρμηνεία ἔχει ἰσχυρὰ ἐρείσματα. Εἶναι ἀπλὴ και σαφής, ἀριθμητικῶς δὲ ὀρθή. Οἰαδήποτε γλωσσικὴ μελέτη τοῦ Δίσκου ὑποχρεοῦται νὰ μὴ παραβλέψη, ἀλλὰ νὰ συμπεριλάβῃ τὰ ήμερολογιακὰ χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ. ‘Η μελέτη μας αὕτῃ δύναται κάποτε νὰ συμπληρωθῇ διὰ τῆς (πιθανῆς) φθογγικῆς ἀποδόσεως τῶν σημείων.

‘Η ἐρμηνεία μας στηρίζεται, ἀνεξαρτήτως διαφορῶν φθογγικῶν και ἱστοριοκοφανῶν περιπλανήσεων, εἰς τὰ ἀκόλουθα βασικὰ δεδομένα:

1. Τὸ κυκλικὸν σχήμα τοῦ Δίσκου παριστάνει τοὺς οὐρανίους δίσκους τοῦ ἡλίου και τῆς πανσελήνου.

2. ‘Η διάταξις τῶν σημείων εἶναι σπειροειδὴς ὡς ὀφει συστραφεῖς περὶ τὴν κεφαλὴν του. ‘Ο ὀφει δὲ τὴν ἀνανέωσιν συμβολίζει (καθὼς ἀνανέωνει τὸ δέρμα του), τὴν περιοδικότητα λοιπὸν γενικῶς τοῦ χρόνου και ἀρα τῶν δύο ήμερολογιακῶν περιόδων (ἔτους και μηνὸς και τοῦ συνθέτου ἐξ αὐτῶν ἐνιαυτοῦ).

3. Τὰ κεντρικὰ σύμβολα τοῦ Δίσκου θεωροῦνται δηλωτικὰ τῶν δύο τιμωμένων θεοτήτων τοῦ οὐρανοῦ, ἡλίου και σελήνης, και ἀρα ἐξαιρετὰ τῆς καταμετρήσεως τῶν ὁμάδων τῶν σημείων ἐπὶ τῶν δύο ὄψεων - ἐξαιρετὰ ὅμως μόνον κατὰ τὴν ἀνίχνευσιν τοῦ μηνὸς και τοῦ ἔτους ἐπὶ τοῦ Δίσκου (σχετικοὶ ἀριθμοί: 30 και 29 μέρη περὶ τὸ κέντρον ἀφενός, ἀφετέρου δὲ τὰ 12 και 13 μέρη τῆς περιφερείας) και ὄχι κατὰ τὴν ἀνίχνευσιν τῶν λοιπῶν ἐνιαυσίων μεγεθῶν.

4. Τὰ καταμετρητὰ λοιπὸν 30 και 29 τμήματα τῶν δύο ὄψεων εἶναι ἰσοπληθὴ πρὸς τὰ νυχθήμερα τοῦ πλήρους και τοῦ κοίλου μηνὸς ἀντιστοίχως. ‘Εμφανίζεται δηλαδὴ ἡ σεληνιακὴ περίοδος (ὁ συνοδικὸς μὴν, ποῦ διαρκεῖ 29,5 ήμέρας ήτοι πρακτικῶς 30 ή 29 ήμέρας ἐναλλάξ) ἀριθμητικῶς ἐντὸς τοῦ κειμένου. Κατὰ μήκος δὲ τοῦ μηνὸς πράξεις κατὰλληλοι πρὸς τὴν τάξιν τῶν ήμερῶν και ἔργα ἐπιτρεπτὰ πιθανῶς ὑποσημαίνονται διὰ τῶν ὁμαδοποιημένων σημείων τῆς πρώτης και τῆς δευτέρας ὄψεως τοῦ Δίσκου.

5. Διὰ τῶν 13 μερῶν τῆς περιφερείας τῆς πρώτης πλευρᾶς και τῶν 12 μερῶν τῆς δευτέρας γίνεται φανερόν, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς μινωικῆς Φαιστοῦ ἐγνώριζον ἐπιπλέον τῆς διαρκείας τοῦ μηνὸς τὰ ἐξῆς δύο ήμερολογιακὰ πράγματα: α) ὅτι τὸ ἔτος προσεγγίζεται διὰ τῶν 12 μηνῶν και ὅτι τὸ ἔτος διαρκεῖ περισσότερον μᾶς δωδεκάδος μηνῶν και ὀλιγώτερον μᾶς δεκατριᾶδος μηνῶν (12 μῆνες < 1 ἔτος < 13 μῆνες)· και β) ὅτι ὑπάρχει ὁ ἐμβόλιμος 13ος (πλήρης) μὴν, ὁπότε εἶναι ἀναγκαῖα ἡ παρεμβολὴ τοῦ διορθωτικοῦ μηνὸς εἰς τὸ σχήμα τῶν πλήρων και κοίλων (ἐναλλάξ) μηνῶν μᾶς ήμερολογιακῆς περιόδου ὡς ἡ βασικὴ ὀκταετία.

‘Ο μερισμὸς τοῦ κειμένου εἰς φράσεις και τὸ πλήθος τῶν περιεχομένων εἰς ἑκάστην σημείων μας παρέχουν τοὺς λοιποὺς ήμερολογιακοὺς ἀριθμοὺς. Σημαίνονται δηλαδὴ τὰ ἐξῆς:

6. ‘Η ήμερομηνία τῆς πανσελήνου τοῦ πλήρους και κοίλου μηνὸς.

7. ‘Η διαφορὰ τῆς δωδεκάδος τῶν μηνῶν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἔτους.

8. ‘Η τάξις τοῦ πρώτου ἐμβολίου μηνὸς τῆς ὀκταετίας.

9. Τὸ ἰσοδύναμον εἰς μῆνας διάστημα πρὸς τὸ ήμισυ τῆς ὀκταετίας.

10. Ἡ τετραετία καθεαυτή.

11. Τὸ σύνολον τῶν τεσσάρων ἀστρονομικῶν ὀρθῶν ἐνιαυτῶν τοῦ μινωικοῦ ἡμερολογίου.

Ἡ τελευταία μας διαπίστωση εἶναι, ὅτι οὐδεὶς αὐθαίρετος ὁριθμὸς ἐμφανίζεται ἐπὶ τοῦ Δίσκου, ἀλλὰ ἅπαντες μαρτυροῦν τὰ φυσικὰ μεγέθη τοῦ μινωικοῦ ἡμερολογίου. Ὁ κατασκευαστὴς τοῦ Δίσκου τῆς Φαιστοῦ ἦτο βαθὺς γνώστης τοῦ ἡμερολογιακοῦ συστήματος, ὅπως ἀποδεικνύει ἡ ἀρίστη ἐνσωμάτωσις τῶν ἀριθμητικῶν του δεδομένων εἰς τὴν διάταξιν (ἢ μερισμόν) τῶν τυπωθέντων σημείων. Ὁ ἐκ Φαιστοῦ ἐντυπος διπρόσωπος Δίσκος εἶναι (τοῦλάχιστον) τὸ ἀριθμητικὸν σχεδιάγραμμα τοῦ μηχανισμοῦ καὶ τοῦ πλῆθους τῶν ἐνιαυτῶν τοῦ μινωικοῦ ἡμερολογιακοῦ συστήματος.

Ὑποσημειώσεις:

1. Gerald Cadogan, «*Palaces of Minoan Crete*», Menthuen, London and New York 1980, σελὶς 101.

2. Ὁχι, τοῦτο δὲν ἰσχύει: γνωρίζομεν ὅτι εἶναι ἐντόπιος καὶ (καθὼς ἐδῶ προτείνω) ἐπιδέχεται ἡμερολογιακὴν ἐρμηνείαν.

3. Ὅπως δὲ ὁχι. Κακῶς ἐπίσης ὁ μέγας Τζῶν Τσάδγουκ γράφει, ὅτι: «Θὰ ἦταν μεγάλη ἔκπληξη, ἂν μετὰ ὀγδοῇντα χρόνια ἀνασκαφῶν δὲν ὑπῆρχαν κάποιον περισσότερα δείγματα τῆς γραφῆς (τοῦ Δίσκου) πού περιμένουν τὴν εὑρεσίαν τους, ἀλλὰ ὁ Δίσκος ὡς τώρα παραμένει μοναδικὸς καὶ πρέπει νὰ γεννηθεῖ ἡ ὑποψία ὅτι ἦταν ἓνα ἀπομονωμένον ἀντικείμενον, πού μεταφέρθηκε ἀπὸ κάποια ἄλλη περιοχή» (βλέπε: John Chadwick, «*Γραμμικὴ Β καὶ Συγγενικὴς Γραφὴς*», Ἐκδόσεις Παπαδήμα, Ἀθήνα 1992, σελ. 70). Ὅμως ἡ γραφὴ τοῦ Δίσκου ἀπαντᾷται καὶ ἄλλου στὴν Κρήτη, ἄρα ὁ Δίσκος δὲν εἶναι μοναδικὸς μηδὲ ἀπομονωμένον ἔγγραφο. Ἡ προέλευσις τοῦ Δίσκου εἶναι γνωστὴ: τοῦτος εἶναι ἐντόπιος, ἐπεὶ τὰ αὐτὰ περίπου σημεία φέρει καὶ διπλοῦς τις πέλεκυς ἐκ τοῦ ἱεροῦ σπηλαίου τοῦ Ἀρχαλοχωρίου, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου βλέπομε ἀναθηματικὴν ἐπιγραφὴν μὲ ὅμοια πρὸς τὰ τοῦ Δίσκου σημεία, χρονολογούμενον δὲ τοῦ πελέκεως αὐτοῦ περὶ τὸ 1600 π.Χ. ἤτοι ἓνα αἰῶνα περίπου ἔπειτα ἀπὸ τὴν κατασκευὴν τοῦ Δίσκου (βλέπε: «*Ἱστορίαν Ἑλληνικοῦ Ἔθνους*», τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1971, τόμ. Α' σελ. 154, καὶ τὸ ἀντικείμενον αὐτό, τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 2410, εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου). Ὁμοίως ὁ Ἱ. Σακελλαράκης (εἰς τὸν «*Ὀδηγὸν τοῦ Μουσείου*», σελ. 30) λέγει: «Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ γραφὴ καὶ ἡ ἀγνωστὴ γλῶσσα πού κρύβεται στὸ Δίσκο τῆς Φαιστοῦ ἦταν ἡ γραφὴ καὶ ἡ γλῶσσα τῶν Μινωιτῶν τῆς ἐποχῆς, ἀφοῦ ἡ ἴδια γραφὴ συναντᾶται καὶ σὲ ἓνα ἐνεπίγραφο πέλεκυν ἀπὸ τὸ Ἀρχαλοχώρι (Αἰθουσα VII, Προθήκη 98)». Σφάλλει λοιπὸν ὁ Τσάδγουκ γράφων, ὅτι: «Δὲν γνωρίζομε τὸ μέρος τῆς καταγωγῆς τῆς γραφῆς καὶ ... ὑπάρχει μεγάλη πιθανότητα νὰ μὴν εἶναι ἰθαγενὴς τῆς Κρήτης, ἂν καὶ αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκλεισθεῖ. (Εἶναι τοῦλάχιστον ἐπιφυλακτικὸς). Δὲν ἔχομε τὰ μέσα νὰ εἰκάσουμε, ἀκόμα κατὰ προσέγγισιν, τὴ φύσιν τοῦ κειμένου, γιατί τίποτα πού νὰ μοιάζει μ' αὐτὸ δὲν ἔχει βρεθεῖ γραμμένον σὲ ὁποιαδήποτε γνωστὴ γλῶσσα» (J. Chadwick, ἐνθ' ἄνωτέρω, σελ. 74). Ἐπίσης ὁ Ἱ. (εἰς τὸ διδύκον «*Κρήτη, Ἱστορία καὶ Πολιτισμὸς*», ἐκδόσεως Συνδέσμου Τοπικῶν Ἐνώσεων Δήμων καὶ Κοινοτήτων Κρήτης, Κρήτη 1987, τόμ. Α', ἄρθρον Νεολιθικὴ καὶ Μινωικὴ Κρήτη, σσ. 1-130, σελ. 69) οἱ ἀρχαιολόγοι Γ. καὶ Ε. Σακελλαράκη γράφουν: «Μεταγενέστερα εὐρήματα ἀπέδειξαν ὅμως ἀναμφισβήτητα τὴ μινωικὴ προέλευσιν του. Κυριότατα ἀποδεικνύει στοιχεῖα ἀποτελοῦν εὐρήματα στὴν Κνωσὸ καὶ στὸ Ἀρχαλοχώρι. Συγκεκριμένα σὲ τάφο τοῦ Μονοσπηλαίου Κνωσοῦ δρεθῆκε ἓνα χρυσοῦ δαχτυλίδι μὲ ὅμοια κοχλιωτὴ διάταξιν τῆς γραφῆς, πού ἄλλωστε εἶχε παρατηρηθεῖ καὶ σὲ κύπελλα μὲ μαγικὰς ῥήσεις ἀπὸ τὸ ἀνάκτορον τῆς Κνωσοῦ. Κοχλιωτὴ εἶναι καὶ ἡ (ἐχουσα μαγικὴν ἀξίαν) διάταξις τῶν ἐντύπων σημείων τοῦ Δίσκου. Καὶ ἀκόμη σημαντικότερον, στὸ σπήλαιον τοῦ Ἀρχαλοχωρίου δρεθῆκαν πελέκεις μὲ ἐγγράφατα ἱερογλυφικά, ἀκριβῶς ὅμοια μὲ αὐτὰ τοῦ Δίσκου τῆς Φαιστοῦ. Ἐπομένως πρέπει νὰ θεωρηθεῖ βέβαιον, ὅτι ὁ Δίσκος τῆς Φαιστοῦ εἶναι κρητικὸν κείμενον...». Συντάσσομαι μετὰ τῆς ὀρθῆς αὐτῆς γνώμης. Αὐτὰ περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ Δίσκου. Τὸ θέμα τοῦτο ἔπρεπε νὰ ξεκαθαρισθῇ, πρὸ τοῦ προσπαθῆσωμε νὰ ἐξαγάγωμε οἰανδήποτε ἡμερολογιακὴν πληροφορίαν ἐξ αὐτοῦ τοῦ μερισμένου σπειροειδοῦς κειμένου.

4. Ὁ Τσάδγουκ παρατηρεῖ (ἑ.ἀ., σ. 73), ὅτι: «Σὲ δεκατρεῖς (ὄχι, εἶναι 16 ἀκριβῶς) περιπτώσεις τὸ σημεῖον στὸ ἀριστερὸ ἄκρον μιᾶς ομάδας ἔχει μίαν πλάγια κεραία, πού προστέθηκε ἀποκάτω μὲ μίαν γραφίδα». Ἐπίσης: «Τὰ σύμβολα μὲ μίαν κεραία ἀποκάτω ἀπαντοῦν μόνον στὸ τέλος ομάδων συμβόλων». Εἶναι ἓνα ἐκ τῶν δύο παρόντων σημείων στίξεως τοῦ κειμένου (τὸ ἕτερον εἶναι ἡ ἐπὶ τῆς ἀκραίας καθεύτου γραμμῆς πενταπλὴ στιγμή, δηλοῦσα τὴν ἀρχὴν ἢ μᾶλλον τὸ τέλος τῆς ἀναγνώσεως).

5. Ι.Α. Σακελλαράκη, «*ΜΟΥΣΕΙΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ - Εἰκονογραφημένος Ὀδηγός*», Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1989, σελ. 30.

6. Ὅπως εἶναι ἡ ἐργασία τοῦ Βίκτωρος Κήν (Victor J. Kean, «*The Disk from Phaistos*», Efstathiadis Group, Athens 1985) εἰς τὴν σελίδα 116 αὐτῆς συμπερασματικῶς ἐκτιθεταὶ ἡ θέσις του ὡς ἑξῆς: «It is the printed record of the journeys of an early Minoan who crossed to the coast of North Africa and headed deeper into the harsh conditions of the Sahara in the hope of persuading one particular group of nomadic hunters to cease their destructive way of life». Ἰσχύει καὶ ἐδῶ ἡ κρητικὴ τοῦ ἐπιχειρήματος τῆς ἱστορικότητος. Ἡ ἐρμηνεία τοῦ V. Kean εἶναι ἀπίθανος.

7. Ὁμοίως γράφει ὁ ἀρχαιολόγος Κωστής Δαβάρας εἰς τὸ διδύκον του «*Κνωσὸς καὶ Μουσεῖον Ἡρα-*

κλείου. – Σύνοτος Είκονογραφημένος 'Αρχαιολογικός 'Οδηγός», 'Αθήνα, 'Εκδοτ. Οίκος Hannibal, επεξηγήσεις του πίνακος 30.

8. 'Ο 'Αρθούρος 'Εβανς έγραψεν εις τὰ «'Ανάκτορα τοῦ Μίνως ἐν Κνωσῶ», σελίδα 668, ὅτι «*As a written document the Phaistos Disk still stands out as an unique record, but its potential value must be constantly placed to a suspense account in any study of the contemporary Minoan culture*».

9. John Chadwick, ἔνθ' ἄνωτέρω, σελ. 73.

10. Κατὰ τὴν ἐν 'Ηρακλείῳ πρὸ τῶν μαθηματικῶν τῆς πόλεως διάλεξιν τοῦ τῆς 14ης-5ου-1960, ἡ ὁποία ἐξεδόθη ὑπὸ τῆς Ε.Μ.Ε. (σελὶς 61 τοῦ ἀνατύπου).

11. Βλέπε τὰ δύο πλευρικά χαράγματα ἐπὶ εὐρεθέντος κρανίου καὶ τὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀνθρωπολόγου Ἄρη Ν. Πουλιανοῦ (εἰς τὸ ἔργον του «*Η καταγωγή τῶν Κρητῶν*», Βιβλιοθήκη Ἀνθρωπολογικῆς Ἑταιρείας, ἀρ. 1, 'Αθήνα 1971). Ἄς ἴδωμεν τί γράφει σχετικῶς ὁ φημισμένος ἀνθρωπολόγος (σσ. 253-4): «*Εκτός ὅμως ἀπὸ τὶς διατηρήσεις ἔχομε καὶ ἄλλα σημάδια ἐπεμβάσεων πᾶνω στὰ κρανία. Σ' ἓνα ἀπὸ αὐτὰ φαίνονται καθαρὰ τὰ ἴχνη ἐγχάραξης πᾶνω στὰ δύο δρεγματικά ὀστά, σὲ σχῆμα ἡμισελήνου, σὲ ἴση ἀπόστασι καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὰς τῆς ραφῆς τῶν ὀστέων (φωτ. ἀριθμ. 16). Κάνομε τὶς ἐξῆς ὑποθέσεις: εἴτε πρόκειται γιὰ χειρουργικὴ ἐπέμβασις μὲ σκοπὸ θεραπευτικὸ (...) εἴτε πάλι πρόκειται γιὰ τελετουργικὸ ἔγγραφο. Σ' αὐτὴν τὴν ὑπόθεσις ὁδηγεῖ τὸ γεγονός ὅτι οἱ ἐξοστώσεις κατὰ μήκος καὶ τῶν δύο ὀστέων εἶναι συμμετρικαί (...). Ἀκόμη καὶ τὸ δάθος τοῦ τραύματος ποὺ προκάλεσε τὶς ἐξοστώσεις εἶναι τὸ ἴδιον. Μὰ καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι πάλι ὁ τελετουργός (χειρουργός - μάγος;) ἴσως ν' ἀπέδλεπε σὲ γενικὴ ἴασι τοῦ ἀτόμου ποὺ ὑφίστατο τὸν ὄχι καὶ μικρὸ πόνον. Πιθανόν ὅλη ἡ ἱεροτελεστία νὰ γινόταν ἐμπρὸς στοῦ ἁγάλμα ἢ στοῦ θωμὸ κάποιας θεότητος. Ὑστερὰ ἀπὸ τὴν ἐγχείρησις ὁ ἀσθενὴς ἐξῆσε πολλὰ χρόνια. Μία τρίτη πιθανότητα εἶναι, οἱ ἐξοστώσεις τῶν δρεγματικῶν νὰ δημιουργήθηκαν ἀπὸ μεταλλικὸ κεφαλόδεσμο σὰν μεταλλικὸ στεφάνι (...). Κεφαλὴ τέτοια δρεθῆκε μόνον μία μὲ τὰ ἀνθρωπολογικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς σειρᾶς κρανίων, ποὺ ὁ Σακελλαράκης χρονολογεῖ γύρω στοῦ 2.300 μὲ 2.000 π.Χ. Ἄν τὸ κρανίον ἀνήκει σὲ "στεφανωμένο" πολέμιστὴ ἢ ἱερέα, σὰν αὐτοὺς ποὺ βλέπομε στὰ σύμβολα τοῦ Δίσκου τῆς Φαιστοῦ, τότε καὶ ὁ Δίσκος τῆς Φαιστοῦ ποὺ τὸν χρονολογοῦν γύρω στοῦ 1600 π.Χ. πρέπει νὰ εἶναι κρητικὸς. Τοῦτα εἶναι χρῆσιμα δεδομένα. Ἐμεῖς ἐδῶ ἂς ἀναλογισθοῦμε τὴν ἱαματικὴν δύναμιν τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου, τὰ θεραπευτικὰ ἐπίσης χαρακτηριστικὰ τῶν γνωστῶν Ἑλληνικῶν ἀπολλωνείων θεοτήτων.*

12. «*Μ' ὅλο ποὺ ἡ φωνητικὴ τους (τῶν ἱερογλυφικῶν σημείων τοῦ Δίσκου) ἀξία εἶναι συλλαδική, παρουσιάζουν μορφὰς καὶ ἀντικείμενα τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ἀνθρώπων καὶ μέλη τοῦ σώματος, ἐργαλεῖα, ὅπλα καὶ σκευή... Τὸ 7 (τὸ κεντρικὸν τῆς ἐξεταζομένης ὀψεως σημείου) συμβολίζει ἴσως μαστό:* «*Ιστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους*», ἔ. ἀν. τόμ. Α, σελ. 153.

13. Ἑλληνικὴ μεταφρασμένη ἔκδοσις ὑπὸ τῶν Ἑκδόσεων Γλᾶρος, Ἀθήνα 1992, σσ. 64-5.

14. Παραπέμπω εἰς τὸ «*Ἔργα καὶ ἡμέραι*» τοῦ Ἡσιόδου. Εἰς ἀνέκδοτον ἔρευνάν μου, ἐπιγραφομένην «*Η ἀχαϊκὴ Κνωσὸς καὶ ἡ Ἡσιόδειος Βοιωτία*», γίνεται μία ἀναλυτικὴ ἡμερολογιακὴ σύγκρισις μεταξὺ τῆς ὑστεράς μινωικῆς Κρήτης καὶ τῆς Βοιωτίας (τῶν χρόνων τῆς συνθέσεως τῶν Ἡσιοδείων ἐπὶ τῶν).

15. «*Ὁ σταυρὸς σὲ διάφορες παραλλαγές, ὡς ἄστρο, ὡς ἀγκυλωτὸς καὶ ὡς τροχός, εἶναι σύμβολο τοῦ ἡλίου - οὐράνιας θεότητος ποὺ παριστάνεται καὶ ὡς ῥόδακας:* Ἀντώνης Βασιλάκης, *Μινωικὴ Κρήτη*, Σφακιανός, Ἡράκλειο 1992, σ. 128.

Ἐντὸς κύκλου σταυρὸς ἢ τροχός εἶναι ἡ κυρία παραλλαγή τοῦ σταυροῦ. Τὸ σύμβολον αὐτὸ παρατηροῦμε ἐπὶ παραδείγματι ἐπὶ λιθίνης μήτρας ἐκ τῆς Σητείας μαζί μὲ τὸ σημεῖον τῆς λάθρεως: ὁ τροχὸς συμβολίζει τὸν ἥλιον, ἡ δὲ λάθρυς τὴν διπρόσωπον μῆνιν (τὴν αὐξοῦσαν δηλαδὴ καὶ φθίνουσαν σελήνην). Διὰ τοῦτο καταλογίζομε τὸν μὲν σταυρὸν ἢ τροχὸν ἢ ὀκτάκτινον ἄστέρα ἢ ῥόδακα ὡς ἀναφερόμενον εἰς τὸν ἥλιον, τὴν δὲ λάθρυν ἢ τὸ ἐξ αὐτῆς παράγωγον σχῆμα τοῦ ἀγκυλωτοῦ σταυροῦ ἀποδίδομεν εἰς τὴν σελήνην. Ὁ ἀγκυλωτὸς σταυρὸς δὲν εἶναι ἡλιακὸν σύμβολον, διότι παράγεται ἐκ τοῦ γραμμικοῦ σχήματος τοῦ διπλοῦ πελέκεως (τῆς λάθρεως): εἶναι μάλιστα τὸ σύνθησις σύμβολον τῆς Μεγάλης Μητρικῆς Θεᾶς καὶ ὡς τέτοιο εἰκονίζεται πολλάκις, σχεδὸν μόνιμος συνοδὸς τῶν παραστάσεων αὐτῆς, δηλώνοντας μεταξὺ ἄλλων τὴν σεληνιακὴν ιδιότητα τῆς Θεᾶς, ἀπὸ τῆς Γεωμετρικῆς ἰδίως ἀγγειογραφίας καὶ ἔπειτα. Ῥόδακες ὀκτάφυλλοι ἐπὶ τῆς περιφέρειας τοῦ Ἀδακος τῆς Κνωσοῦ θεωροῦνται σύμβολα τοῦ ἡλίου, ἐφόσον καὶ ὁ μικρὸς ἐντὸς αὐτῶν δίσκος εἶναι χρωματισμένος κίτρινος.

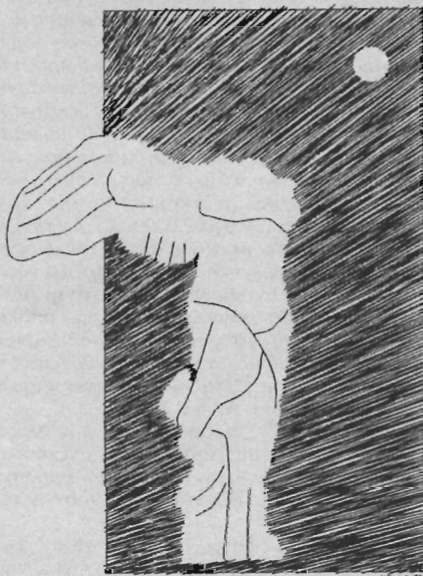
Εἶναι δέβαιοι, ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι τοῦ περιβάλλοντός σας θὰ ἤθελαν νὰ διαβάσουν ἓνα περιοδικὸ σὰν τὸν «Δ», ἀλλὰ δὲν τὸν γνωρίζουν. Μιλήστε τους γιὰ τὸν «Δαυλὸ» καὶ ὑποδείξτε τους, ποῦ θὰ τὸν βροῦν (βλ. ὀπισθόφυλλο).

Tagung Συνεδριο

HELLENISCHE MYTHOLOGIE / VORGESCHICHTE ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ / ΠΡΟΙΣΤΟΡΙΑ

Die Hellenen und Ihre Nachbarn
von der Vorgeschichte bis zur
klassischen Periode

Οι Έλληνες και οι γείτονες τους
απο την προϊστορική έως την
κλασσική περίοδο

Beginn: 9.12.(Fr.), 18 Uhr
Ende: 11.12.(So.), 17.30 Uhr
18 Vorträge
2 Round-Table-Diskussionen
Sprachen: deutsch, griechisch
Teilnahmegebühren inkl.
Vollpension: 400,- DM

Εναρξη: 9.12.(Παρ.), 6 μμ.
Ληξη: 11.12.(Κυρ.), 5.30 μμ.
18 διαλέξεις κ. 2 συζητήσεις
στραγγιλης τραπεζης
Γλωσσες: γερμανικα, ελληνικα
Διανυκτερευσεις κ. γευματα:
400 ΓΜ

9.- 11. 12. 1994

Ohlstadt / Oberbayern - Deutschland

Referenten / Ομιλητες:

H.Schmitt, S.Iakowidis, J.Schäfer, S.Hiller, D.Maronitis, A.Koutoulas, E.Bexis,
F.G.Maier, G.A.Lehmann, F.Canciani, H.Görgemanns, M.Meier-Brügger,
V.Lambrinoudakis, F.Kakridis, B.Patzek, W.Pötscher, K.Koutrouvelis, F.Graf

Veranstalter: "Verein zur Förderung der Aufarbeitung der Hellenischen Geschichte" e.V. i.Gr.,
Weilheim i.OB & "Club Griechischer Akademiker" e.V., München

Informationen & Anmeldung: Dr.A.Kyriatsoulls, Schwattachweg 1, 82362 Weilheim,
Tel.: +49-(0)881-4805 & Dr.N.Dimoudis, Tel.: +49-(0)881-7077, Deutschland

Δηλώσεις συμμετοχής, Anmeldung: bis 18. 11. 1994

Sponsoren: Alexander S. Onassis Public Benefit Foundation, Athen - Zeitschrift "Gramma" (A.Arnakis), Frankfurt/Main
"Afrika Reisen" AG (M.Karavas), München - "MAFO" GmbH & "Pravita" Ltd. (A.Zacharias), Teisendorf
Bayerisches Staatsministerium f. Unterricht, Kultus, Wissenschaft und Kunst

ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

“Όπως αναγγείλαμε στα προηγούμενα τεύχη του «Δαυλού», ο Σύλλογος για την Έπεξεργασία και Διάδοση της Έλληνικής Ιστορίας και η Λέσχη Ελλήνων Έπιστημόνων Μονάχου οργανώνουν στο “Ολσταντ της” Ανω Βαυαρίας από τις 9 έως τις 11 Δεκεμβρίου 1994 συνέδριο με θέμα «Έλληνική Μυθολογία/Προϊστορία». Η οργανωτική επιτροπή εκτός των Γερμανών, Αυστριακών, Ιταλών και Ελλήνων καθηγητών εξήτησε από τον «Δαυλό» να συμμετάσχουν ως εισηγητές και τρεις συνεργάτες του. Ώρίσθησαν και θα συμμετάσχουν οι βασικοί συνεργάτες μας κ.κ. Κων. Β. Κουτρουβέλης, τοπογράφος μηχανικός, ταξίαρχος ἐδ. της Γεωγραφικής Ύπηρεσίας Στρατού, ο οποίος θα ανακοινώσει το θέμα «Νέα χρονολόγηση των Τρωϊκών βάσει των τοπογραφικών και άστρονομικών αναφορών του Όμηρου», Άδ. Κούτουλας, φιλόλογος, με θέμα «Ο προκατακλυσμαϊός Έλληνικός Πολιτισμός του Διός βάσει των πληροφοριών των αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων» και Ευάγγελος Μπεξής, αρχαιολόγος, με θέμα «Προομηρικές Έλληνικές γραφές. – Η δημιουργία του Έλληνικού Άλφαβήτου». Από τις άλλες ανακοινώσεις που θα γίνουν στο συνέδριο σημειώνουμε: καθηγητής δρ. Φ. Καντσιάνι (Τεργέστη): «Η αρχή των παραστάσεων του Τρωϊκού Κύκλου στην πρώτη Έλληνική Τέχνη», καθηγητής δρ. Χ. Γκαίρκεμαννς (Χαϊδελδέργη): «Ο Πλάτων και η Άτλαντίς. – Προσχέδιο ενός ιστορικού μύθου», καθηγητής δρ. Δ. Μαρωνίτης (Θεσσαλονίκη): «Μύθος και ποίηση της Οδύσσειας», καθηγητής δρ. Β. Πάτσε (Έσση): «Ιστορική συνείδηση και μυθοποιία των Ελλήνων», καθηγητής δρ. Β. Λαμπρινουδάκης (Άθήνα): «Ο ρόλος του ήρωικού παρελθόντος στην ανάπτυξη των Έλληνικών πόλεων», καθηγητής δρ. Σ. Ίακωβίδης (Άθήνα): «Το θρησκευτικό κέντρο των Μυκηνών», καθηγητής δρ. Σ. Χίλλερ (Σάλτσμπουργκ): «Η Έλληνική Μυθολογία στην όψιμη Έποχή του Χαλκού. – Η μαρτυρία των κειμένων της Γραμμικής Γραφής Β», καθηγητής δρ. Φ. Κακριδής (Ιωάννινα): «Συνקרητισμός και διπολικότητα στην πρωτοελληνική μυθολογία», καθηγητής δρ. Φ. Γκ. Μάγιερ (Ζυρίχη): «Έλληνική μετανάστευση στην Κύπρο στην όψιμη Έποχή του Χαλκού. – Μύθοι και πραγματικότητα».

Η οργανωτική επιτροπή αποτελείται από Έλληνες έπιστήμονες της Γερμανίας με πρόεδρο τον δρ. Άπόστολο Κυριατσούλη και έπιστημονικό συντονιστή τον δρ. Νικόλαο Δημούδη. Στην έπιστημονική συμβουλευτική επιτροπή συμμετέχουν οι καθηγητές Χάνς Μπούχολτς, Γιόργκ Σαϊφερ και Χάττο Σμίτ και ο Έλληνας Σταύρος Ίακωβίδης.

Σκοποί του συνεδρίου είναι η έπιστημονική έπεξεργασία των διαφόρων θεωριών των τελευταίων δεκαετιών, που θέτουν σε άμφισβήτηση το άπώτερο έλληνικό παρελθόν, η δημιουργία κατάλληλου κλίματος στον ευρωπαϊκό χώρο, που θα άποσκοπή στην άποκατάσταση της άληθινής έλληνικής ιστορίας, ή προώθηση των έπαφών μεταξύ Ελλήνων και Ευρωπαίων έπιστημόνων κ.λπ.

Το συνέδριο χρηματοδοτείται από το Ώνάσειο Ίδρυμα, το Ύπουργείο Πολιτισμού της Βαυαρίας και ιδιωτικούς οργανισμούς. Τά πρακτικά θα δημοσιευθούν στην Έλληνική και Γερμανική γλώσσα και θα διανεμηθούν στην Ελλάδα και τη Γερμανία (μέσα έννημερώσεως, εκπαίδευση κ.λπ.). Ύπάρχει προγραμματισμός για καθιέρωση και διεξαγωγή ενός συνεδρίου για την Έλληνική Προϊστορία - Ιστορία κάθε δυό χρόνια στη Γερμανία.

• Τά πλήρη κείμενα των ανακοινώσεων των τριών συνεργατών του «Δαυλού» στο συνέδριο θα δημοσιευθούν στο τεύχος 158 (Φεβρουάριος 1995).

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΣΤΑΓΕΙΡΙΤΗΣ, Ώγυγία

Οί Ἀρχαιοέλληνες χώριζαν τὴν ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου σὲ τρεῖς ἐποχές ἤτοι τὴν «ἀδελον» –κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη: ἡ ἱστορία τῶν «πρὸ τῆς νῦν γενέσεως»–, τὴν «μυθικὴν» καὶ τὴν «ἱστορικὴν». Ἡ ἀδελος ἐποχή, τῆς ὁποίας ἡ ἀφετηρία ἦτο καὶ παραμένει ἀγνωστή, τελειώνει μὲ τὸ γεγονός τοῦ κατακλυσμοῦ τοῦ Ὠγύγου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴ ἐβασίλευσαν οἱ θεοί, οἱ ὅποιοι ἀποθεώθηκαν, ἐπειδὴ ἐξετέλεσαν «ἔργα θαυμαστά καὶ μεγάλα», γι' αὐτὸ καὶ πολλοὶ ὀνομάζουν τὴν ἐποχὴ ἐτούτῃ «Αἰῶνα τῶν Θεῶν». Κατὰ τὸν Αἰῶνα τῶν Θεῶν οἱ ἄνθρωποι κυβερνήθηκαν κατὰ τὸν καλὺτερο δυνατό τρόπο μὲ ἀπόλυτη δικαιοσύνη καὶ ἀξιοκρατία. Ἀσφαλεῖς καὶ ἐλεύθεροι ἀνέπτυξαν ὅλες τὲς ψυχο-πνευματικὲς δυνάμεις καὶ ἀρετὲς καὶ δημιουργήσαν ἕναν ὑπέροχο πολιτισμό, τὸν ὁποῖο ποτὲ δὲν θὰ παύσουν ν' ἀναπολοῦν οἱ ἄνθρωποι. Φαίνεται, ὅτι ἡ δημιουργία τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας ἀποτελεῖ ἀθλητὴ ἀκρίτης τῆς ἐποχῆς, γι' αὐτὸ καὶ πολλοὶ στοχαστὲς καὶ φιλόσοφοι τὴν ἀποκαλοῦν «Γλῶσσα τῶν Θεῶν».

Ὁ κατακλυσμὸς τοῦ Ὠγύγου ἔθαψε τὰ μνημεῖα τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ στὴ λάσπη· ἀλλὰ ὄχι ὅλα. Στίς κορυφὲς τῶν βουνῶν, ὅπου συνήθιζαν νὰ οἰκοδομοῦν ναοὺς καὶ μουσεῖα, διασώθηκε μεγάλο μέρος πολιτιστικῶν μνημείων, τὰ ὁποῖα ὥστόσο κατανοοῦσαν καὶ διεχειρίζοντο μόνον οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ ἰέρειες, τίς ὁποῖες ἡ «Μυθολογία» ἀναφέρει ὡς «Μούσες». Ἡ «Μυθολογικὴ Ἐποχή» ἢ «Ἡρωικὸς Αἰὼν» ἀρχίζει ἀπ' τὰ ἀμέσως μετακατακλυσμαῖα ἔτη. Μετὰ τὸν κατακλυσμὸ κοινοὶ ἀπατεῶνες καὶ ἐξ-ουσιαστικοὶ ἄνθρωποι, ἐκμεταλλευόμενοι τὴν σύγχυση καὶ τὴν ἀμάθεια τῶν ἀνθρώπων, αὐτοανακηρύχτηκαν σὲ βασιλεῖς ἢ τυράννους αὐτοπροβαλλόμενοι ὡς «τέκνα τῶν θεῶν-βασιλέων». Ἐξυπακούεται, ὅτι οἱ ἐξ-ουσιαστὲς καταπίεζαν καὶ ἀπομυζοῦσαν τοὺς κόπους τῶν ἀνθρώπων, φροντίζοντας συγχρόνως νὰ τοὺς κρατοῦν στὸ σκότος τῆς ἀμάθειας καὶ τοῦ φόβου, κατὰ ἀνάλογο δηλαδὴ μ' αὐτὸ ποὺ πράττουν καὶ οἱ σύγχρονοι ἐξ-ουσιαστὲς. Ἐναντίον τῶν τυράννων αὐτῶν ὑψώσαν τὸ ἀνάστημά τους ἀρχετοὶ προικισμένοι ἀπ' τὴ φύση καὶ μορφωμένοι στὰ ἱερὰ καὶ μουσεῖα ἄνθρωποι. Αὐτοὺς τοὺς τελευταίους τοὺς τίμησαν οἱ λαοὶ καὶ τοὺς ἀνεκήρυξαν «ἥρωες». Καὶ ἐπειδὴ ἡ παιδεία τοὺς, τὸ πρότυπό τοὺς

Ἡ «Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ» τοῦ Ἀγαπητοῦ Τσοπανάκη

Τὸν Αὐγουστο τοῦ 1994 ἔπεσε ὡς κεραυνὸς ἐν αἰθρίᾳ ἡ ἔκδοσις τῆς «Νεοελληνικῆς Γραμματικῆς» τοῦ καθηγητοῦ Ἀγαπητοῦ Τσοπανάκη, βιβλίον 830 σελίδων, περιλαμβάνοντος στὴν πληρέστερη μορφὴ φωνητικὴ, μορφολογία, σύνταξη καὶ λεξικολογία, δηλαδὴ ἔργον μνημειώδους γιὰ τὰ δεδομένα τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας, τὴν ὁποίαν οἱ ἀρμόδιοι ἐμόρφωναν ἐπὶ αἰῶνες μόνον μὲ τὸ Τυπικὸ μέρος τῆς Γραμματικῆς, ἂν εἶναι δυνατόν νὰ χρησιμοποιήσωμε τὸ ρῆμα «ἐμόρφωναν». Ἡ ὁλοκλήρωσις τῆς Γραμματικῆς ἀποτελεῖ τὴν βασικὴν προσφοράν τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Ἀγαπητοῦ Τσοπανάκη. Πέραν αὐτῆς ἡ «Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ» ἀποκαθιστᾷ τὴν παράδοσιν σὲ ὠρισμένους τομεῖς τῆς Μορφολογίας, τὴν ὁποίαν παρεδίασαν οἱ ὁπαδοὶ τῆς «ἀκραιφνοῦς δημοτικῆς», ἐλάνθοντες ἀπὸ τὸν οἶστον τῆς «προοδεντικότητος»: παρεπόμενα τοῦ ρήματος, ἱστορικὴ ὀρθογραφία, τονισμός κ.ἄ.

Ὡστόσο ἔχομε καὶ κάποιες ἐκπλήξεις: ὁ Τσοπανάκης, πρῶτον, ἐκβάλλει τὴν μετοχὴν ἀπὸ τὰ μέρη τοῦ λόγου καὶ στὴν θέσιν τῆς τοποθετεῖ τὸ ἀριθμητικόν· δευτέρον, στὸν χώρον τῆς Μορφολογίας ὁμῆλει γιὰ συντακτικὰς λειτουργίας τῶν μερῶν τοῦ λόγου, ἂν καὶ ὄχι ὅσο χρειάζεται· τρίτον, ἀπαλλάσσει τὴν Σύνταξιν ἀπὸ τὴν ὀρολογία τῆς Μορφολογίας, τὴν ὁποίαν ὀρολογία χρησιμοποιεῖ στὸν χώρον αὐτὸν μόνον δοθηθῆκα.

Οἱ ὁπαδοὶ τῆς «ἀκραιφνοῦς δημοτικῆς» ἀνησύχησαν. Ὁ κ. Βασίλης Φόρης, μέχρι πρό τιнос διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου Τριανταφυλλίδου, ἔσπευσε νὰ γράψῃ («Τὰ Νέα», 10/9/1994) ἕνα ἀρθράκι μὲ τὸν καθησυχαστικὸν τίτλον «Δὲν κινδυνεύει ὁ Τριανταφυλλίδης». Ὁ κ. Φόρης καὶ οἱ ὁμοϊδεάτες του πιστεύουν, ὅτι «τὸ ρολόγι τῆς Γλωσσικῆς Ἐπιστήμης ἐσταμάτησε στὰ 1941»... Ἀς δοῦμε ὅμως μερικὰ «θέματα οὐσίας», μὲ τὰ ὁποῖα ὑπόσχεται νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ ὁ κριτικὸς τοῦ Τσοπανάκη.

ἦταν ὁ Ζεὺς, τοῦ ὁποῖου τὸν πολιτισμὸ προσπάθησαν ν' ἀναστηλώσουν, ἡ ἱστορία ἢ μυθολογία, ἂν θέλετε, τοὺς ἀπεκάλεσε καὶ *Διογενεῖς* ἢ *Διοτρεφεῖς* ἢ ἀπλῶς παιδιὰ τοῦ Διὸς. Τέτοιοι ἦσαν οἱ Ἡρακλεῖς, οἱ Διόνυσσοι, ὁ Περσεὺς κ.ἄ.

Ἡ Ἱστορικὴ Ἐποχὴ συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Οἱ ἥρωες κι οἱ σοφοὶ παρὰ τοὺς μεγάλους ἄθλους τοὺς δὲν μπόρεσαν ν' ἀναστηλώσουν τὴν πολιτεία τοῦ Διὸς. Παρὰ ταῦτα μπόρεσαν νὰ περιορίσουν τὴν καταστροφικότητα τῶν ἐξ-ουσιαστῶν καὶ νὰ καλλιεργήσουν ἓνα πνεῦμα, ἓναν τρόπο ζωῆς, τὸν ὁποῖο λίγο-πολύ ἐπέτυχαν νὰ μιμηθοῦν οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀρχαϊκῆς καὶ Κλασσικῆς ἐποχῆς.

Ἡ «*Ὠγυγία*» τοῦ Ἀθ. Σταγειρίτου ἀποτελεῖ ἓνα μνημειῶδες ἔργο, στοὺς πέντε τόμους τοῦ ὁποῖου συμπεριλαμβάνονται ὅλες οἱ πληροφορίες γύρω ἀπ' τὰ ἀρχαιότατα («*ὠγύγια*») καὶ τ' ἀρχαῖα. Οἱ πανάρχαιες θρησκείες κι ἡ ἱστορία τῶν θεῶν· οἱ πανάρχαιοι ποιητές, μάντιες, ἥρωες, ἱερεῖς καὶ τὰ ἔργα τοὺς· οἱ πανάρχαιοι ἀγῶνες κι οἱ διακριθέντες ἀθλητές· οἱ μεγάλες ἐκστρατείες κ.ο.κ. Στὴν «*Ὠγυγία*» θὰ βρεῖ κανεὶς κι ὅλες τὶς γενεαλογίες τῶν μετακατακλυσμαίων ἀνθρώπων ὅλου τοῦ Αἰγαιακοῦ κόσμου. Ὅ,τι χαρακτηρίζει τὸν συγγραφέα, ὁ ὁποῖος ἔζησε στὴ Βιέννη περὶ τὸ 1800, εἶναι ἡ ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονὴ του. Τὸ εὐρέτηριό, πού ὑπάρχει στὸ τέλος τοῦ κάθε τόμου καὶ συνολικὰ στὸν Ε' τόμο, μπορεῖ ν' ἀποτελέσει ἓνα ἀριστο λεξικὸ μυθολογικῶν, γεωγραφικῶν καὶ ἱστορικῶν ὄρων.

Ἀσφαλῶς θὰ βρεῖ ὁ ἀναγνώστης σ' ἓνα βιβλίο πού ἐγράφη πρὶν ἀπὸ δύο αἰῶνες ἀτέλειες ἢ καὶ ἀντιφάσεις. Ὁ συγγραφεὺς εἶχε στὴν διάθεσή του πλῆθος πηγῶν, ἀπ' τίς ὁποῖες ἤντηλε, χωρὶς ὥστόσο νὰ μπορέσει νὰ ἐλέγξει τὴν ἐγκυρότητά τους· αὐτὸ ὅμως μπορεῖ καὶ ν' ἀποτελῇ ἐρέθισμα, ἀφοῦ δίδεται ἡ δυνατότητα στὸν ἐμπειρο ἀναγνώστη νὰ δγάλη τὰ δικά του συμπεράσματα. Ἡ «*Ὠγυγία*», ἐξαντλημένο ἔργο πρὸ πολλοῦ, ἐπανεξεδόθη πρόσφατα κατ' ἀπαίτησιν μεγάλου ἀριθμοῦ μελετητῶν καὶ ἐρευνητῶν.

Σαράντος Πάν

ΡΗΓΑΣ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗΣ, *Τὰ Ἐπαναστατικά*

Ἡ Ἐπιστημονικὴ Ἑταιρία Μελέτης «Φερῶν-Βελεστίνου-Ρήγα» συνεχίζοντας τὸ ἀξιέπαινο ἔργο της ἐπιμελήθηκε καὶ ἐπανεξέδωσε τὰ ἐπαναστατικὰ ἔργα τοῦ Ρήγα Βελεστινλή: τὴν «*Ἐπαναστατικὴν Προκήρυξιν*», τὰ «*Δίκαια τοῦ Ἀνθρώπου*», τὸ «*Σύνταγμα*», τὸν «*Θούριον*» καὶ τὸν «*Ὑμνον Πατριωτικόν*».

1. Σὲ ἀνύποπτον χρόνῳ εἶχα σκιτσάρει τὸν ἄνθρωπό μας, γράφοντας: «Ὁ κ. Φόρης προσφέρει στὸν ἀναγνώστη του... φόρειες λύσεις, ἐνισχυμένες μὲ πολλὰ ἐπίθετα, χαρακτηρισμοὺς, ἀκόμη καὶ ὕβρεις» («*Αὐτοπορτορεῖτο ἐνὸς πνευματικοῦ μας ἀνθρώπου*», «*Δαυλός*», τ. 91/1989). Σὲ περιοπτη θέσῃ τοῦ ἀρθροῦ τοῦ κ. Β.Φ. ὑπὲρ τοῦ Τριανταφυλλίδη διαβάσαμε: «Ὁ κ. Τσοπανάκης εἶναι ἓνα καρφι μέσα στὴν ἰδεολογία τοῦ δημοτικισμοῦ... Λίγο παρακάτω λέγεται: «ἔχω βαρεθεῖ πιά νὰ τοὺς χαρακτηρίζω» (sic). Τὸ ὕψος τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἀλλάζει μέσα σὲ πέντε χρόνια, οὔτε τὸ ἦθος. Πέραν ὅμως αὐτῶν ὁ κ. Βασίλης Φόρης μὲ τὸν νεολογισμό «ἰδεολογία τοῦ δημοτικισμοῦ» ὁμολογεῖ, ὅτι θεωρεῖ τὴν γλῶσσα ὄχι πιά μέσον ἐπικοινωνίας, ἀλλὰ αὐτοσκοπὸν· βλέπει τὰ κείμενα ὄχι ὡς χώρον ἀλιεύσεως οὐσιαστικῶν πληροφοριῶν, ἀλλὰ ὡς πεδίων κνηγίου τῶν «καθαρευουσιάνικων στοιχείων». Μὲ αὐτὴ τὴν γλωσσολογικὴ φιλοσοφία ἦτο ἐπόμενο οἱ «ἰδεολόγοι τοῦ δημοτικισμοῦ» νὰ μείνουν ἀγραμμάτιστοι – μὲ ὅλες τὶς συνέπειες τοῦ γεγονότος.

2. Πιο πέρα ὁ κ. Β.Φ. «καταγγέλλει» τὴν ἐπαναφορὰ τῆς ὑποταχικῆς (μὲ χ), τὴν πολυτονικὴ γραφὴ καὶ τό... «πολὺ χτυπητὸ: τὴν καθιέρωση» (μᾶλλον ἀποκατάσταση) «τοῦ τελικοῦ -ν». Ἰδοὺ καὶ τὰ «ἐπιστημονικά» του ἐπιχειρήματα: «Σημασία ἔχει τὸ ἂν ὁ μέσος Νεοέλληνας ἀποδέχεται (τὶς λύσεις αὐτῆς) ὡς αὐριανὲς διδασκαλίες τῶν παιδιῶν του». Ἀντὶ νὰ στηρίξωμ τὶς ἀπόψεις μας θεωρητικά, παραπέμπωμ τὸ θέμα στὴν συνέντευξη τῶν γονέων καὶ κηδεμόνων: εἶναι μιὰ λύση «δημοκρατικὴ»!

3. «Ὅταν κινδυνεύει ἡ ἴδια ἡ γραφὴ νὰ χάσει τὴν ἀξία της μπροστὰ στὴν παντοδυναμία τοῦ προφορικοῦ λόγου», – γράφει ὁ κ. Β. Φόρης – ἡ ἐνασχόλησή μας μὲ τὴν ἱστορικὴ ὀρθογραφία καὶ γενικότερα μὲ τὸν γραπτὸ λόγο «εἶναι καθαρή καὶ ἀπαράδεκτη (μὲ χ) ἀπώλεια χρόνου, ὅπως θὰ δεῖξει ὁ ἐπόμενος αἰώνας, τὸ πολὺ ὁ μεθεπόμενος».

Ὁ Ρήγας εἶχε συλλάβει ἓνα γλυκὺ ὄραμα ἐνὸς ἀγώνα ἐλευθερίας πρὸς ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος καὶ δημιουργίαν μιᾶς νέας μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐπικράτειας, στὰ πλαίσια τῆς ὁποίας τὰ διάφορα ἔθνη πού θὰ τὴν ἀπάρτιζαν θὰ ζοῦσαν συνεργάσιμα καὶ εἰρηνικά. Γιὰ τὸν μεγάλο ἐθνεγέρτη ἡ κοινὴ οὐσία τῶν ἐθνῶν (Ἑλληνες, Ἀλβανοί, Βλάχοι, Ἀρμένιοι, Τούρκοι) καὶ τῶν θρησκειῶν (Χριστιανοί, Μουσουλμάνοι) τῆς Ἐπικράτειας ἦταν ὁ Ἑλληνισμός. Μέσα ἀπ' τὸ ἐπαναστατικὸ τοῦ ἔργου ὁ Ρήγας προσπάθησε νὰ τονώσει τὸ ἠθικὸ τῶν Ἑλλήνων θυμίζοντάς τους τὸ ἐνδοξο παρελθόν τους καὶ καλώντας τους νὰ στηριχθοῦν στὶς δικές τους δυνάμεις.

Στὸ ἀρθρο 4 τοῦ «Συντάγματος» ὁ Ρήγας ἀναφέρει: «τὸ Ἑλληνικὸν προζύμι ἐξηπλώθη καὶ εἰς τὰ δύο ἡμισφαίρια», καὶ τοῦτο φανερῶνει ὅτι εἶχε συλλάβει τὴν οἰκουμενικότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Δυστυχῶς γιὰ τὸν μεγάλο ἐθνομάρτυρα – ἀλλὰ καὶ γιὰ μᾶς – τὸ μέλλον δὲν τὸν δικαίωσε. Τὸ Ἑλληνικὸ κρατίδιο, πού τελικὰ δημιουργήθηκε, ἀποτέλεσε τὴν «ταφόπετρα» γιὰ τὸν ἔξω τῶν ὁρίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς οἰκουμενικῆς πολιτισμικῆς του διάστασης. Ὅπως χαρακτηριστικὰ ἀναφέρεται στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου, «τὰ ἐπαναστατικὰ ἔργα τοῦ Ρήγα Βελεστινλή (1797-1798) μὲ τὴ σημερινὴ ἔκδοσιν προσφέρονται στοὺς Ἑλληνες σὲ μιὰ ἐποχὴ ἐντονης ἱστορικῆς αὐτογνωσίας». Γι' αὐτὸ εὐχόμαστε στὴν ἐν λόγω ἐταιρεία, ἡ ἔκδοσιν αὐτὴ νὰ συμβάλει μὲ τὸν καλύτερο τρόπο στὴν κατάκτηση τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας.

Παναγιώτης Α. Κουβαλάκης

ΝΤ. ΚΟΥΜΠΑΤΗΣ, Ὁ Ἄγγελος Σικελιανός, ὁ ἀγνοημένος προφήτης

Παρήλθον 43 χρόνια ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ τετάρτου μεγάλου τραγικοῦ ποιητοῦ τῆς Ἑλλάδος, τοῦ Ἀγγέλου Σικελιανοῦ, καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ δὲν ἤρρεν τὴν δέουσα καταξίωσί του εἰς τὸν πνευματικὸν χώρον τῆς πατρίδος μας συνεπεία καὶ τῶν συγκυριῶν τῶν ἐθνικῶν τραγωδιῶν πρὸ καὶ μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον πόλεμον, ὡς καὶ τῆς ἀπαξίωσης τῆς πολιτικῆς καὶ πνευματικῆς «ἡγεσίας» τοῦ τόπου πρὸς προδολὴν καὶ προώθησιν τῶν δραματισμῶν καὶ τῶν στόχων τοῦ πρωτομάστορα τῆς ἀναγεννηθείσης Δελφικῆς Ἰδέας (καὶ τῆς ἀνακτήσεως τῆς πολιτιστικῆς μας ταυτότητος). Ὁ γίγας αὐτὸς τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ παρὰ τὰς ἀντιξοότητες κατὰφερε καὶ ἐκνητοποίησε κατὰ τὸν Μεσοπόλεμον τὰς ὑπαρχούσας ζωτικὰς τοῦ ἔθνους δυνάμεις εἰς μίαν προσπάθειαν, εἰς ἓνα ἀγὼνα υπερβάσεως τῆς κρίσεως τῆς ἐν τελευτῇ τελούσης πολιτιστικῆς μας ζωῆς ἐνεκα τῆς δυναστεύσεως τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ θρησκευτικῶν καὶ διοικητικῶν τυράννων ἐπὶ μίαν καὶ ἡμίσειαν χιλιετίαν. Οἱ Δελφικὲς Ἑορτὲς ἀποτελοῦν τὴν ἀπαρχὴ τῆς

Πρῶτον, ὁ προφορικὸς λόγος ἦτο ἀνέκαθεν παντοδύναμος, μάλιστα ἐπὶ χιλιάδες χιλιάδων ἐτῶν δὲν εἶχε «ἀντίπαλον», οἱ ἄνθρωποι ὅμως ἐπενόησαν τὴν γραφὴν, γιὰ νὰ βελτιώσουν τὴν ζωὴ τους. Καὶ ἰδοὺ, ἡ «ἰδεολογία τοῦ δημοτικισμοῦ» θέλει νὰ ὑποβαθμίσῃ τὴν σημασίαν τοῦ γραπτοῦ λόγου. Ἐρωτῶ τὸν κ. Φόρη: α) Ποιὸν λόγον τοῦ Πλάτωνος γνωρίζομε: τὸν προφορικὸν ἢ τὸν γραπτὸν; β) Ἀπὸ ποιὸν λόγον ἀντιλοῦμε γνώσεις γιὰ τὸ παρελθὸν τοῦ κόσμου; γ) Σὲ ποιὸν λόγον ἐκφράζονται οἱ ἐπιστήμες; δ) Μποροῦμε νὰ ἀναλύσωμε τὸν προφορικὸν λόγον, ἐὰν δὲν τὸν διατυπώσωμε σὸς χαρτί, ἐὰν δὲν τὸ μετατρέψωμε σὲ γραπτὸν λόγον; ε) Σὲ ποιὸν λόγον ἐκφράζονται οἱ ὁπαδοὶ τῆς «ἰδεολογίας τοῦ δημοτικισμοῦ» τίς ἀνιστόρητες ἀπόψεις των; δεδαίως στὸν προφορικόν, κυρίως ὅμως στὸν γραπτὸν λόγον: *verba volant, scripta manent!*

Δεύτερον, χωρὶς «ἀπώλεια χρόνου», χωρὶς πνευματικὴ προπόνηση δὲν θὰ μπορούσαν οἱ μεγάλοι δημιουργοὶ νὰ γίνουν «πρωταθλητὲς» στὸν πνευματικὸν χώρο.

Τρίτον, γιὰ τὸν Φόρη-Κασσάνδρα, τὸν Φόρη-Προφήτη δὲν θὰ κάμω κανένα σχόλιον.

Ἡ «ἰδεολογία τοῦ δημοτικισμοῦ» δὲν προσθέτει ἀπολύτως τίποτε στὴν γλωσσολογικὴ κληρονομία τῶν Ἑλλήνων, μόνον ἀφαιρεῖ, συνεχῶς ἀφαιρεῖ, γιὰ νὰ ὁδηγήσῃ στὴν ἐπιστημονικὴ καὶ γενικότερα πνευματικὴ πτώχευση.

Στὸ βιβλίον μου «Ἐνάντια στὴν ἰσοπέδωση τῆς Γλώσσας» (1987) λέγεται, ὅτι τὸ ἔργο τοῦ Τριανταφυλλίδη δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα ἐπὶ τοῦ ὅρου «Γραμματικὴ», τὸ πολὺ-πολὺ εἶναι μιὰ «Ἡμιγραμματικὴ», ἡ ὁποία ἐξετάζει τὰ «ὀρατὰ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα τῶν λέξεων», ἀγνοεῖ τελείως τὸ βασικὸ μέρος τῆς Γραμματικῆς, τὴν Σύνταξιν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Βασίλης Φόρης, ὅπως ἐξ ἄλλου καὶ ὅλοι οἱ ὁμόφρονές του ζηλωτὲς τῆς «γνήσιας δημοτικῆς», δὲν ἀσχολεῖται καθόλου μὲ τὴν Σύνταξιν, οἱ δὲ παρατηρήσεις του ἐπὶ τῆς Μορφολογίας ἀφοροῦν δευτερεύοντα καὶ τριτεννο-

άφυπνίσσεως τοῦ δεσμίου ἔθνους ἀπὸ τὸν βαρὺ λήθαργον τῆς ἐπιβληθείσης ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρω ἐξουσιαστὰς ἀπαιδευσίας καὶ ἀπολιτικοποιήσεως. Καί, καίτοι δὲν εἶχον τὴν ἀναγκαιοῦσαν συνεχίαν – μετὰ τὸν Β' Πόλεμον – ἴσως λόγῳ φόβου, ἀδρανείας ἢ ἐκλείψεως τῶν μυσταγωγῶν τοῦ νεωτέρου Δελφικοῦ Χρηστηρίου, οἱ ἐκδηλώσεις αὐτὲς θεωροῦνται πράξεις ἐθνεγερείας, ἐπιβάλλουσες εἰς ἡμᾶς ὅλους τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ἐμβαπτίσεως εἰς τὰ νάματα τῆς αἰείποτε λαλεούσης παγὰς τοῦ Δελφικοῦ Ἰδεώδους, δημιουργοῦσες τὸ καθήκον τῆς συγκλήσεως ἐθνικῆς διασκέψεως πρὸς ἐπανεξέτασιν τῶν προϋποθέσεων καὶ δυνατοτήτων ἐπανατελέσεως τῶν Δελφικῶν Ἑορτῶν ὑπὸ πλέον σύνθετον χαρακτῆρα καὶ περιεχόμενον. Ἡτοι ἐορτῶν φυσιολατρείας, ἀνακατασκευῆς τοῦ Δελφικοῦ Ἱεροῦ, τοῦ Θεάτρου, τοῦ Σταδίου, ἀναδασώσεων τοῦ χώρου, ποιητικῶν, μουσικῶν, εἰκαστικῶν ἀγώνων κ.λπ. Ἀρκεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἡ σχετικὴ βούλησις καὶ ἡ κατάλληλος νομικὴ καὶ τεχνικὴ μεθόδευσις. Δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου θὰ δικαιωθῇ καὶ ὁ ἀγὼν τόσον τοῦ Ἀγγέλου Σικελιανοῦ ὅσον καὶ τῶν ἐθνομαρτύρων μυσταγωγῶν καὶ μυστῶν, οἱ ὅποιοι ἠγωνίσθησαν τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν, προασπισθέντες τὰ ὅσια καὶ τὰ ἱερὰ τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς καὶ δὴ τοῦ προαιωνίου (ἡλικίας τεσσαράκοντα χιλιάδων ἐτῶν κατὰ τὸν Ἀθηναγόραν: (ἐν «Δελφικὸς Τρίπους», Ἀλεξάνδρεια 1932) τηλεστηρίου τοῦ θεοβαδίστου ὁρους τοῦ Παρνασοῦ.

Ὁ συνεργάτης τοῦ Ἀγγέλου Σικελιανοῦ θεατρολόγος κ. Ντίνος Κουμπάτης κινούμενος ἀπὸ αὐτὴν, κοινὴν πάντων ἡμῶν, ὑποχρέωσιν προβολῆς τῶν ἀγώνων ἀλλὰ καὶ τοῦ τραγικοῦ ἔργου τοῦ μεγάλου ποιητοῦ συνέγραψε ἓνα δοκίμιον ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἀγγελοῦ Σικελιανός, ὁ ἀγνοημένος προφήτης» ἐπὶ τῆς μεταφυσικῆς ἀγωνίας στὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον τοῦ δημιουργοῦ τῆς «Σιδύλλας», διὰ τοῦ ὁποίου φωτίζει ἐναργῶς ὅλα, θὰ ἐλέγαμε, τὰ σημεῖα τῶν θρησκευτικῶν, κοινωνικῶν καὶ φιλοσοφικῶν τάσεων τοῦ Σικελιανοῦ, παρέχων ἔτσι τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα εἰς τὸν ἀναγνώστη, νὰ προσεγγίσῃ μὲ περισσότερον διευρυμένον τὸν ὀρίζοντα τῶν ἱστορικῶν, θρησκευτικῶν, κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν γεγονότων τὸ πλαίσιον τῆς ἀναπτύξεως τῶν ὑποθέσεων τῶν σικελιανικῶν τραγωδιῶν καὶ ποιημάτων.

Βασίλειος Πελασγὸς-Γούσιος

Π.Ε.Π.Α. «ΑΛ. ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ», *Οἱ Ἀνθελληνικοὶ Διωγμοὶ ἐν Τουρκίᾳ*

Ἡ ἠθικο-πνευματικὴ δουλειὰ τῆς συγχρόνου ἀνθρωπότητος ἔχει ξεπεράσει κάθε ὄριο. Που-

ντα θέματα, δὲν φτάνουν ὥς τις «θεσμικὲς ἀλλαγές», τὶς ὁποῖες ἐπιφέρει ὁ Τσοπανάκης: πτώση τῆς μετοχῆς ἀπὸ μέρος τοῦ λόγον, ἀνοδος τοῦ ἀριθμητικοῦ κ.λπ.

Οἱ Ἕλληνες ἐκπαιδευτικοί, οἱ παραγωγοὶ λόγον καὶ ὅλοι οἱ πνευματικοὶ μας ἄνθρωποι περιμένουν μίαν ὑπεύθυνη τοποθέτηση τοῦ Τμήματος Γραμματικῆς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τῆς στρατιάς τῶν διδακτῶν καὶ καθηγητῶν τῆς Γλωσσολογίας ἀπέναντι στὴν «Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ» τοῦ Ἀγαπητοῦ Τσοπανάκη. Ὑπεύθυνη τοποθέτηση σημαίνει κατ' ἐμὲ ὑπογράμμιση τῶν θετικῶν πλευρῶν τοῦ ἔργου, ἐπισήμανση τῶν ἐνδεχομένων ἀδυναμιῶν του, προτάσεις γιὰ τὴν συγγραφὴ μίας ἐκσυγχρονισμένης πλήρους Γραμματικῆς.

Σὲ «Ἀνοικτὴ Ἐπιστολὴ» μου πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας, τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν καὶ τὶς ἑδρες τῆς Γλωσσολογίας (1993) γιὰ θέματα τῆς Γραμματικῆς μας καὶ γιὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ γλωσσικοῦ μαθήματος, τὸ ἀρμόδιο συμβουλευτικὸ ὄργανο τοῦ Ὑπουργείου (τὸ Παιδαγωγικὸ Ἰνστιτούτο) ἀπάντησε, ὅτι εἶναι δύσκολη ἡ ἐπιλογὴ τῆς κατάλληλης γλωσσολογικῆς σχολῆς καὶ θεωρίας, προκείμενον νὰ συγγραφῇ μὴ Γραμματικὴ... Ἐνῷ τὸ Π.Ι. καὶ ἄλλοι συσκέπτονται, χωρὶς νὰ ἀποφασίσουν νὰ κάμουν ἔργο, ὁ Τσοπανάκης μόνος του μᾶς παρέδωκε ὁλάκερον θησαυρό. Ἐμπρός, κύριοι, τολμήστε, μὴν ἐξαντλήσετε σὲ κατ' ἰδίαν συζητήσεις (καὶ κατὰ μερικὸν – σὲ κακεντρεχὴ κουτσομπολιά)!

Ἐπιφυλλάσσομαι νὰ ἐκθέσω κάποιες ἀπόψεις μου, διαφορετικὰς ἀπὸ ἐκεῖνες τοῦ καθηγητοῦ Ἀγαπητοῦ Τσοπανάκη, ἐν σχέσει πρὸς τὴν Σύνταξη, ἀλλὰ καὶ τὴν Μορφολογία.

Ἰωάννης Ν. Γαβριηλίδης

θενά και ποτέ άλλοτε δεν έφθασε στο σημείο να «σκέπτεται» καθ' ύποβολήν, ν' αποφασίζει «ελεύθερα» και «άβιαστα» αυτά που άλλοι έχουν προαποφασίσει και –τό χειρότερο– να αισθάνεται όπως ακριβώς θέλουν να αισθάνεται οι έξ-ουσιαστές. Το γεγονός ότι οι άνθρωποι δεν σκέπτονται, δεν αισθάνονται, δεν αποφασίζουν σύμφωνα με τα προσωπικά τους κριτήρια αξιών αλλά βάσει των επιταγών-δογμάτων της έξ-ουσίας γίνεται φανερό κι απ' την επιλεκτικότητα τους, όσον αφορά στις διαμαρτυρίες, στην αγανάκτηση που εκφράζουν σε μερικά γεγονότα, ενώ σε άλλα παραμένουν άπαθείς και αδιάφοροι, αν και είναι έξιςου σοβαρά, αν μη σοβαρότερα. Όλοι για παράδειγμα αγωνιούν για την κατάσταση στη Βοσνία: όλοι αγανακτούν έναντιον του Σαντάμ Χουσεΐν: όλοι χύνουν καυτά δάκρυα, όταν παρακολουθούν το «όλοκαύτωμα» των Εβραίων. Ωστόσο κανείς δεν νοιάζεται να μάθη, τί γίνεται στο χώρο της πρώην Ε.Ε.Σ.Δ.: κανείς δεν αγανακτεί για την κατοχή της Κύπρου: κανείς δεν κλαίει για τις πρόσφατες και συνεχιζόμενες γενοκτονίες των Ελλήνων του Πόντου, της Μικρασίας, της Ίμβρου και Τενέδου κ.ο.κ. Το ΝΑΤΟ, βλέπετε, κι ό ΟΗΕ, κι ό έξουσιασμός που κρύβεται πίσω απ' αυτά, δεν επιθυμούν ν' ασχολούνται μ' αυτά οι υπήκοοί τους, κι οι μάζες συμμορφώνονται αυτόματα.

Η Πανελλήνια Ένωση Ποντίων Αξιωματικών Αλέξανδρος Ύψηλάντης σε μία ύστατη προσπάθεια αφύπνισης της ύπνωσης της ανθρωπότητας κι ιδιαίτερα των αιώνως παραπλανημένων και προδομένων Ελλήνων έπανεξέδωσε το βιβλίο του ύπουργείου Έξωτερικών Ελλάδος *Οί Ανθελληνικοί Διωγμοί έν Τουρκία* (1917), όπου εκτίθενται με απόλυτη ακρίβεια και αντικειμενικότητα μερικά από τα έγκλήματα που διέπραξαν οι Τούρκοι εις βάρος των Ελλήνων της Ίωνίας και του Πόντου με τις εύλογιες πάντοτε της «πολιτισμένης» Εύρώπης κι ιδιαιτέρα της Γερμανίας και Άγγλιας. Η Σμύρνη, οι Κυδωνίες, τα Βούουλα, ή Αττάλεια, ή Κωνσταντινούπολη, ή Θράκη και τα Δαρδανέλλια, ή Τραπεζούντα, ή Κερασούντα, ή Σαμψούντα κ.λπ. γνώρισαν όλη τη βαρβαρότητα του ά-πολιτισμού μας: τό Ζάλογγο και τό Κούγκι, τό Μεσολόγγι και τό Άρκάδι ξαναζωντάνεψαν στον αιώνα μας κι οι δύσμοιροι Έλληνες πλήρωσαν ακριβά την άποκοτιά του Προμηθέα, της άποκάλυψης δηλαδή του έπιστημονικού φωτός σ' ανθρώπους «βαρβάρους ψυχάς έχοντας». Δολοφονίες και τραυματισμοί, εκτοπίσεις και καταναγκαστικά έργα, ξεκοιλιάσματα έγκύων γυναικών και άρπαγές βρεφών, πυρπολήσεις και πλιατσικολογήματα είναι μερικά απ' τα δεινά που υπέστησαν οι Έλληνες της Ίωνίας και του Πόντου, τα όποια λεπτομερώς αναφέρονται στις σελίδες 57-64 και 88-92 του παρουσιαζόμενου βιβλίου, ενώ στις σελίδες 5-7 του β' μέρους γίνεται λεπτομερής άνάλυση των γεγονότων της περιόδου 1908-1921 βάσει των έπισήμων πρακτικών της Βουλής των Ελλήνων. Ότι ακριβώς συμβαίνει σήμερα στη Βόρειο Ήπειρο έγινε και τό 1921-22, όταν οι έπιμηθεϊκοί δουλευτές της έποχής εκείνης έφεραν τό θέμα στη Βουλή, για να καταλήξουν μετά από μαραθώνιες συζητήσεις «στην καταδική των κακουργημάτων της Τουρκίας»... Και ναί μέν οι Έλληνες δουλευτές κατεδίκαν διά των λόγων την Τουρκία, οι Τούρκοι ωστόσο διά του έξοφους κατεδίκαν εις διά βασανιστηρίων θάνατον τους Έλληνες –μιά έπιχειρήση που δεν σταμάτησε ποτέ. Έτσι ό «Έλληνισμός των Τριών Ήπειρων και των Πέντε Θαλασσών» άφανίστηκε ή άναγκάστηκε να συρρικνωθή μέσα στα στενά όρια του έλλαδικού κρατιδίου.

Τό τελευταίο μέρος του βιβλίου αναφέρεται στο Άρμενικόν πρόβλημα και στις προσπάθειες της άρμόδιας πολιτικής έπιτροπής έπίλυσής του. Οι Εύρωπαϊκές Κοινοότητες και τό Εύρωπαϊκόν Κοινοδούλιο έχουν στη διάθεσή τους εκθέσεις, προτάσεις και ψηφίσματα των Άρμενίων έδώ κι άρκετές δεκαετίες, χωρίς ωστόσο να προβαίνουν σε καμιάς μορφής έλευθερωτική κίνηση, πράγμα που σημαίνει ότι οι όργανισμοί αυτοί είναι έντελώς διακοσμητικοί ή –τό χειρότερο– άποτελούν παρακλάδια της έξ-ουσίας, με σκοπό την έπικύρωση των όποιων αποφάσεών της.

Τό παρουσιαζόμενο βιβλίο *Οί Ανθελληνικοί Διωγμοί έν Τουρκία* μπορεί να μήν προσέβη τη τίποτα, όσον αφορά στην ιστορική και σημερινή πραγματικότητα των Ελλήνων της Ίωνίας και Πόντου, των Άρμενίων και των Κούρδων, πράγματα γνωστά άλλωστε σ' όσους ενδιαφέρονται για τό κοινωνικο-πολιτικό γίγνεσθαι πέρα του οίκονομισμού και του καταναλωτισμού. Έχει όμως έξαιρετικά μεγάλη αξία, διότι τα παρατιθέμενα στοιχεία άποτελούν όμολογίες, καταγγελίες ανθρώπων του έπισήμου κράτους, πράγμα που τους παρέχει απόλυτη έγκυρότητα. Οι διωγμοί κι οι γενοκτονίες Ελλήνων, Άρμενίων και Κούρδων άποτελούν άδιαμφισβήτητα, όμολογημένα έγκλήματα όχι μόνο απ' τό έλληνικό κράτος αλλά κι απ' τις Εύρωπαϊκές Κοινοότητες: Νά δούμε λοιπόν, πότε θα δρούν και τη δικαίωση τους.

Σαράντος Πάν

ΣΥΝΤΑΚΤΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΙΓ' ΤΟΜΟΥ ΤΟΥ «ΔΑΥΛΟΥ» (Τεύχη 145 έως 156, Ίανουάριος-Δεκέμβριος 1994)

ΑΔΑΜΑΝΤΙΔΟΥ, ΒΑΣΙΛΕΙΑ: 'Η άποσιώπηση του έργου του 'Ι. Καποδίστρια (ἐπιστ.)	8814
ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ, ΑΛΕΞ.: Οί 'Ολυμπιάδες των γυναικῶν στήν ἀρχαία Ἑλλάδα (ἐπιστ.).....	8970
ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ, Γ.Ε.: «Ἐγκυκλοπαιδικός» μισελληνισμός μέ εὐλογίες τοῦ Ρωμαϊκοῦ (ἐπ.)	8009
ΑΘΗΝΑΙΟΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ: «Ἰδιωτισμός»	8637
- Πετρέλαιο καί ἐξουσία	8895
- 'Η ἀντιμετώπιση τῶν παραχαρακτῶν τῆς ἱστορίας.....	9063
ΑΘΜΟΝΕΥΣ, ΔΙΟΔΩΡΟΣ: 'Ο γαλαζογένης Γιαχβὲ καί οἱ ἀνώμαλοι Ἕλληνες (ἐπ.)	8438
- «Μπορεῖ νὰ ἐξελληνισθῇ ἡ 'Ορθοδοξία;», (ἐπιστ.).....	9125
ΑΙΣΑ: Τί γίνεται; - 'Ο ψυμὸν εὐρύημα. - Βεδήλωσις. - 'Ο Κολόμβος.....	8451
- 'Ολεθρος. - Πνίκα «γιόκ». - 'Ησαν Ἕλληνες. - Περί τίνα τυρβάζει; - Οἱ ἐξόριστοι θεοί. - 'Ακατάληπτον.....	8539
- Γεωγραφικὴ ἐπαγγελήνισις. - Νὰ καταργηθοῦν. - Καταχωσθῆτω! - 'Η ἐξάπλωσις τῶν Κρητῶν. - Προστασία.....	8609
- 'Απορίες. - Ἐπίτευγμα. - 'Ο Ραμνοῦς. - Ἡμερολόγιον ἱστορίας.....	8671
- Τυφλός. - Καί μὴ χειρότερα!.. - Ἐμεῖς πρῶτοι. - Δεῖγμα ὑπεροχῆς. - Ἱεροσυνία θαρβάρων.....	8749
- Μεγάλες ἀνησυχίες. - «Δίχα μοι τὰ νοήματα». - Παράδεισος. - Δουλεία. - Ἐγγυητὲς τῆς ἀνοχῆς. - Τὸ ἴδιο κάνει. - Ἰγρὸς ἐντροπῆς.....	8825
- Παῖζα Χαμάμ. - Τὰ ναρκωτικά. - 'Η Ἑλληνικὴ παρουσία. - Καλῶς ὤρισαν. - Ἀνάγκη μμητῶν.....	8899
- Ἀριστά! - Τύχη καί παπαγαλισμός. - «Ὀλοκαντώματα». - «Ὀν-τοπίες».....	8977
- Προδοσίας ἔπαινος. - Ἰσραῆλινες. - Πόσο κοστίζει ἓνας ἄνθρωπος; - Πατρός ἐστὶ τὸ τέκνον. - Τὰ εὐρήματα τοῦ «μετρό».....	9083
- Περί «παλιννοστούντων». - Ἐπιστήμη καὶ Ἑλλάς. - Βοήθειά μας! - Γιά τοὺς Ἕλληνες τῆς π. ΕΣΣΔ. - Φοῖνικες, Ἑβραῖοι... καὶ Δῖον. - Ἀρχαῖα Ἑλληνικά γιὰ ἐνηλίκους.....	9143
- Ὅλοι ἐκτός ἀπὸ τὸ Ρωμαῖκο. - Νέα στοιχεῖα. - Οἱ ἀδιάφοροι. - Ἑλλάδα τῆς δουλείας... - Πόλεις-πόλεις. - Οἱ Ἕλληνες τῆς Καλκούτας.....	9237
ΑΑΜΠΑΝΗΣ, ΙΩ.: 'Η καὶσὶς τοῦ Ρωμαϊκοῦ στόλου ἀπὸ τὸν Ἀρχιμήδη (ἐπιστ.).....	8585
- 'Η ἀρχαία Ἑλληνικὴ στρατιωτικὴ τακτικὴ ἐφαρμόζεται ἕως σήμερα.....	9013
ΑΛΤΑΝΗ: Ἡρακλῆς-Λαμπαδιάς-Κύκλος-Ὁμικρον.....	8709
ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗΣ, ΑΝΤΩΝΗΣ: Μῦθος καὶ Λόγος.....	9035
ΑΠΟΓΟΝΟΣ: α. Ἄδραμ ἢ Ἀδραῖμ	8715
- β. Ἰσαάκ.....	8789
- γ. Ἰακώβ ἢ Ἰσραήλ.....	8867
- δ. Ἰωσήφ.....	8951
- δ. Νῶε.....	9021
- ε. Λῶτ.....	9105
- στ. Αὐνάν καὶ Θάμαρ.....	9181
- ζ. Μωϋσῆς.....	9275
ΑΡΚΑΣ: 'Ο Μίνως, ὁ Μωϋσῆς καὶ οἱ φοινικιστὲς τοῦ ΟΕΔΒ (ἐπιστ.).....	8649
ΑΣΠΙΩΤΗΣ, ΝΙΚΟΣ: Φιλοτονυρική προπαγάνδα στὴ Γερμανία (ἐπιστ.).....	8587
- Οἱ θαυμάτες μουσικὲς γνώσεις στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα (ἐπιστ.).....	8892
- Ζήτησαν οἱ τουρκοαιγυπτιακὲς ἀρχαιοτῆτες! Κάτω οἱ Ἕλληνικὲς! (ἐπιστ.).....	9131
ΑΧΙΛΛΕΥΣ: Ἑλλὰς-Μακεδονία-Παιονία.....	8590
ΒΑΘΗΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ: Ἐορτάζομε τὸν ἅγιον Λῶτ... (ἐπιστ.).....	9208
ΒΑΛΛΗΝΔΑΣ, ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ: «Πίστευε καὶ μὴ ἐρεῖνα» (:) (ἐπιστ.).....	8890
ΒΑΛΛΙΑΝΑΤΟΣ ΣΠΥΡΟΣ: Μιὰ ἐπίσκεψη στὴν πυραμίδα τοῦ Ἑλληνικοῦ.....	8655
ΒΑΣΔΕΚΗΣ, ΣΤΑΥΡΟΣ: 'Η κατάπτωση τῆς μουσικῆς παιδείας στὸ Ρωμαῖκο (ἐπιστ.).....	8440

- Τὸ Ἑλληνικὸ Τραγούδι.....	8791
- Πανταχοῦ παρῶν (ποίημα).....	9104
- Ἀσπετὴ πρὸς τὴν ἀρχαία ἢ Βυζαντινὴ μουσική;.....	9187
- Πολιτισμικὴ κατοχή.....	9239
ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ, ΓΙΑΝΝΗΣ: Τρεῖς δραστηριότητες τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου ἀποκαλύπτουν τὰ χάλια του.....	8499
- Ἡ Γραμματικὴ τοῦ Α. Τσοπανάκη.....	9288
ΓΕΩΡΓΑΝΑΣ, Κ.: Ἡ Σπάρτη τῆς ἰδανικῆς παιδείας καὶ τῆς πραγματικῆς δημοκρατίας.....	8673
ΓΕΩΡΓΙΟΥ, Γ.: Πῶς ἓνα κάθισμα στὴ Δῆλο ἔγινε «θρόνος τοῦ Μωϋσῆ» (ἐπιστ.).....	8649
ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ, ΓΙΑΝΝΟΣ: Τιμηταὶ (ποίημα).....	8572
ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ, ΠΑΝ.: Ἡ διαφορά μεταξὺ Ἑλληνικῆς καὶ Ἀνατολικῆς σκέψεως.....	8473
- Τὸ Φοινικικὸν Ἀλφάβητον δὲν εἶναι ἀλφάβητον.....	8821
- Ἡ «Μαύρη Ἀθηνᾶ» καὶ ἡ ἀντεπίθεσις τῶν Φοινικιστῶν (ἐπιστ.).....	8887
ΔΑΚΟΓΛΟΥ, ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ: Ἡ πατρότης τοῦ Φθογγικοῦ Ἀλφάβητου.....	8855
- Ἀριθμογράμματα καὶ ἀριθμολέξεις.....	8927
ΔΑΝΙΚΑΣ, ΜΙΧΑΗΛ: Ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς καὶ ἡ ὑπουργὸς Πολιτισμοῦ (ἐπιστ.).....	8727
ΔΑΦΝΗΣ, ΑΘΑΝ.: Ἡ πανάρχαια παρουσία τῶν Ἑλλήνων στὴν Αἰθιοπία (ἐπιστ.).....	8444
ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ, ΜΑΡΙΟΣ: Τὸ παραμῦθι «Ἐξ Ἀνατολῶν τὸ φῶς» (ἐπιστ.).....	9128
ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ, ΗΡΩ: Πεντάλφα καὶ μαύρη μαγεία στὴν Ἀκρόπολη τοῦ Ἀργους (ἐπ.).....	8967
ΔΙΚΑΙΟΣ, ΔΕΙΝΙΑΣ: Γλωσσικὴ πτωμαῖνη.....	8646
ΔΙΟΓΕΝΟΥΣ, ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΣ: Ἡ Μινωικὴ γραφὴ τοῦ Μά ντ' Ἀζίλ.....	8453
- Ὅταν κάποιοι κάνουν τὴν Κόρη «Σφίγγα».....	8569
- Τὸ τέλος τοῦ Φοινικισμοῦ.....	8582
- Τὰ γαλλικὰ καὶ ἰαπωνικὰ τοῦ κ. καθηγητοῦ-ἐπιμορφωτοῦ (ἐπιστ.).....	8588
- Ἀποκρυπτογράφηση πανάρχαιας Ἑλληνικῆς γραφῆς τῆς Ἰσπανίας.....	8751
- Ἡ Πελασγικὴ ἐπιγραφή τῆς Λήμνου κοίκος μεταξὺ Γραμμικῆς-Ἀλφάβητου.....	8869
- Τὸ μυστήριον τῆς ἀρχαίας «Λιδυκῆς» γραφῆς καὶ μίᾱ πρώτη παραβολὴ τῆς μετὰ τὴν Γραμμικὴ.....	9023
- Οἱ πανάρχαιες Θρακικὲς γραφές.....	9245
ΔΩΡΙΚΟΣ, Σ.: Ναυτικὴ καὶ ναυτιλιακὴ λεξιγραφία.....	8555
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ, ΕΥΣΤ.: «Κατήργησαν» 59 ἄγιους μετὰ ἀρχαιοελληνικὰ ὀνόματα!!! (ἐπ.).....	9046
ΕΥΕΡ, SHAWN: Ἀνέγερση Παρθενῶνος καὶ ἀναδύση Παναθηναίων σὲ πόλη τῶν Η.Π.Α.....	8953
ΖΩΓΡΑΦΟΥ, ΖΩΗ: Ἰαχός-Ἰαδὲ-Μαύρη Μαγεία (ἐπιστ.).....	8521
ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, ΘΩΜΑΣ: Ἡ παγκοσμιότητα τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας (ἐπιστ.).....	9129
ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, ΚΙΜΩΝ: Ἡ περὶ τὴν τέλεσιν τοῦ γάμου διαδικασία (ἐπιστ.).....	9131
ΗΝΙΟΧΟΣ: Τὰ «καρτέλ» καὶ ἡ σύγχρονη πολιτικὴ.....	8611
- Ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς Ἱστορίας.....	8681
- Ἀνθελληνικὲς ξεναγήσεις στὰ ἀνάκτορα τῆς Κνωσοῦ (ἐπιστ.).....	8810
- Ποιοὶ κρύβονται πίσω ἀπὸ τὰ «καρτέλ» πετρελαίου; (ἐπιστ.).....	8812
- Διεθνὴς Ἐξουσιασμός.....	8895
- Ἀντιπροσωπευτικότητα καὶ Ἐξουσιασμός.....	9051
- Ὁ ἀνθελληνισμὸς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.....	9099
- «Νέα τάξη πραγμάτων» στὴν Ἑλλάδα.....	9133
- ΠΑΥΛΟΣ: Ὁ ἐμπρησμός τῆς Ρώμης.....	9145
- Οἱ σύγχρονοι Ρωμιοσυνιστές.....	9199
- Χριστιανισμός καὶ Ρώμη.....	9261
ΗΣΑΪΑΣ, ΧΑΡ.: Οἱ πολιτικὲς ἰδέες στὴν τραγωδία «Ἀντιγόνη» (ἐπ.).....	8807
ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ, ΔΗΜ.: Πληροφορίες γιὰ τοὺς Νεότουρκους τῆς Θεσσαλονίκης (ἐπιστ.).....	8969
ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ, Γ.: Πρόταση γιὰ ἐλεύθερη χρῆση ἀρχαιοελληνικῶν ὀνομάτων (ἐπ.).....	8816
- Αἷτια τῆς ἑλληνικῆς ἐξαθλίωσης (ἐπιστ.).....	9205
ΙΩΑΝΝΟΥ, Κ.: Τὸ ἔτος τῆς καύσεως τοῦ ἔργου τοῦ Πλήθωνος ἀπὸ τὸν Γεννάδιο (ἐπιστ.).....	8444
ΚΑΝΑΡΑΚΗΣ, ΓΙΩΡΓΟΣ: Ἑλλήνες στὶς ἀγγλόφωνες χῶρες. Πολιτισμὸς, ταυτότητα, πολιτικὴ.....	9113
ΚΑΝΕΛΛΑΚΗΣ, ΣΑΡ.: Ἡ Γεωπονία ἀρχαία ἑλληνικὴ ἐπιστήμη (ἐπιστ.).....	9209
ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ, ΝΙΚΟΣ: Οἱ ἐφευρέτες τοῦ Ἀλφάβητου κατὰ τὸν Λουκιανὸ (ἐπιστ.).....	8969

ΚΑΡΑΜΟΛΕΓΚΟΣ, Γ.: 'Ιστορία Θρησκειῶν ἀντί τῶν «Θρησκευτικῶν» στὰ σχολεῖα (ἐπ.).....	8441
ΚΑΡΒΕΛΑΣ, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ: Τὸ φοινικικὸ «ἀλφάθητο» δὲν εἶναι ἀλφάθητο (ἐπιστ.).....	9049
ΚΑΣΙΑΡΗΣ, ΚΙΕΡΙΩΝ - Α.: 'Ιστορικές πληροφορίες γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ 'Ιησοῦ (ἐπιστ.).....	8815
ΚΑΤΣΙΑΔΡΑΜΗΣ, ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ: Γιά ποιούς λόγους δὲν «συνέπνυξαν» οἱ Φοίνικες τὴν Συλλαβικὴν Γραφὴν.....	8629
- Τὸ τελευταῖο δῆμα πρὶν ἀπὸ τὸ 'Αλφάθητο.....	8827
- Τὸ ἀριθμητικὸ ὅκτῳ καὶ τὸ γράμμα Η.....	8927
- Οἱ Μυκηναῖοι ἐγνώριζαν τὸ 'Αλφάθητο;.....	9023
- 'Η καταλλήλότης τῆς Γραμμικῆς Γραφῆς Β στὴν φωνητικὴ ἀπόδοση τῆς 'Ελληνικῆς.....	9093
- Οἱ πυραμίδες 'Ελληνικοῦ-Λυγουριῶν.....	9215
ΚΕΒΡΕΚΙΔΗΣ, ΕΥΘΥΜΙΟΣ: 'Οργάνωση «Παγκόσμιος 'Ελληνισμός» στὴ Ν. Ὑόρκη (ἐπιστ.).....	8587
ΚΗΠΟΥΡΟΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ: 'Η ὀνομασία τοῦ ὑπολογιστοῦ «'Ιβνκος» (ἐπ.).....	9132
ΚΟΥΚΟΒΙΣΤΑΣ, ΑΘ.: 'Ο ρόλος τοῦ Κ. Παλαμά στὴν ιδεολογία τοῦ 'Ελληνισμοῦ.....	8487
- Κοραὶς καὶ Καποδίστριας: 'Απὸ τὴν ὁμοφροσύνη στὴ ρήξη.....	8617
- Παράλληλη γλωσσικὴ καὶ ἐδαφικὴ συρρίκνωση τοῦ νέου 'Ελληνισμοῦ.....	9175
ΚΟΥΜΠΟΥΡΑΣ, ΣΑΒΒΑΣ: 'Ολυμπιακὴ ἀρμονία καὶ σύγχρονος διαστροφή.....	8575
- 'Εκχειρίαι- 'Αμφικτυονία- 'Ολυμπιάδες.....	8699
- Περί συναγωνισμοῦ καὶ ἀνταγωνισμοῦ.....	9003
ΚΟΥΤΟΥΛΑΣ, ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ: 'Ελληνικὴ Δημοκρατία.....	8446
- 'Ο προκατακλυσμαῖος 'Ελληνικὸς οἰκουμενικὸς πολιτισμὸς τοῦ Διὸς.....	8463
- 'Ο ὑψίπολις καὶ ὁ ἀπολις ἄνθρωπος.....	8523
- «Μάγοι»-«σατανιστές»-«ἐξορκιστές».....	8541
- 'Η ἐπανασύνδεση τῆς 'Ιστορίας μετὰ τὴ Φύση.....	8593
- Οἱ ὕψιστες ἀξίες: «πόλις» καὶ «πολίτης».....	8651
- ΗΡΑΙΑ: Οἱ ἀγνώστες 'Ολυμπιάδες γυναικῶν στὴν ἀρχαία 'Ελλάδα.....	8699
- Τὸ ἀρχαῖο 'Ελληνικὸ Μεγαλεῖο καὶ ἡ δημοκρατία (ἀπάντ.).....	8732
- 'Ελλήνων καὶ βαρβάρων φωνή.....	8817
- Τὸ ἐλληνικὸ μὴ «ἰνδοευρωπαϊκὸ» λεξιλόγιο.....	8851
- 'Η παγκόσμια 'Ελληνικὴ Γλῶσσα.....	8878
- 'Ο προκατακλυσμαῖος οἰκουμενικὸς πολιτισμὸς τῶν Διογενῶν 'Ελλήνων.....	8901
- 'Ο ἀποκεφαλισμὸς τῶν θεῶν.....	8979
- 'Ο πυραμιδοειδὴς Παρθενῶν.....	9053
- Προκατακλυσμαῖα ἀρχεῖα τῶν 'Ελλήνων.....	9137
- Τὸ τέλος τῆς ἀντιπροσωπευτικότητος.....	9211
ΚΟΥΤΡΟΥΒΕΛΗΣ, ΚΩΝ. Β.: 'Η ἀπάτη τῆς «'Ινδοευρωπαϊκῆς» καὶ ἡ 'Ελληνικὴ Μητέρα Γλῶσσα ...	8833
- Οἱ ἀνθαιρέσεις στὴν χρονολόγηση τῆς ἀπώτερης 'Ελληνικῆς 'Ιστορίας.....	9063
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, Κ.Χ.: 'Αμφικτυονία Οἰκουμενικοῦ 'Ελληνισμοῦ.....	8959
ΚΩΣΤΑΚΟΣ, ΝΙΚΟΛΑΟΣ: Ποιοὶ κρύβονται στὰ «καρτέλ» τοῦ πετρελαίου; (ἐπ.).....	8811
ΚΩΤΟΥΛΑΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ: Περί τῆς μεταβάσεως ἀρχαίων 'Ελλήνων στὴν 'Αμερικὴ (ἐπ.).....	8522
- Ὑψηλὴ τεχνολογία στὰ Μυκηναϊκὰ πλοῖα (ἐπιστ.).....	8812
ΛΑΜΠΡΟΥ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι.: 'Εκκλησία τῆς 'Ελλάδος.....	8436
- 'Επιστήμη αὐτοχειριαζόμενη.....	8516
- Σκίσημα συνειδητικότητας.....	8580
- «'Επιχείρηση 'Ελλάδα».....	8643
- «Φίλοσοφία τῆς 'Ιστορίας καὶ τοῦ Πολιτισμοῦ».....	8724
- 'Ελλάδα=Γλῶσσα.....	8804
- Δὲν ὑπάρχει τίποτε ἄλλο.....	8884
- Τὸ μονῶρι.....	8964
- Πηγές, πηγάρια καὶ στέρνες.....	9044
- «'Αντίπαλον δέος» ἢ «ἄσσοις»;.....	9124
- 'Αλληλοαποκλείονται.....	9204
Λ.Π.: Πρὸς φωτισμένους ταπεινοὺς (ἐπιστ.).....	9261
ΜΑΓΓΑΝΑΣ, ΚΩΝ.: 'Η ἐπικαιρότητα τῆς 'Ελλάδος καὶ ὁ Ρωμαῖκος μισελληνισμὸς (ἐπ.).....	8733
ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗΣ, ΣΩΤΗΡΙΟΣ: «Καὶ ἔσται Κρήτη νομὴ ποιμνίων» (ἐπιστ.).....	8520

ΜΑΜΑΝΕΑΣ, ΜΑΡΙΟΣ: 'Ελληνικές επιδράσεις στο 'Ισλάμ.....	8495
- Πανάρχαια ελληνική επιρροή στην κινεζική θρησκεία.....	8919
ΜΑΝΩΛΟΠΟΥΛΟΣ, ΕΛ.: Δραστηριότητες σιωνιστών (έπιστ.).....	9208
ΜΑΣΙΜΟΥ, ΠΗΝΕΛΟΠΗ: Μανουήλ Β' (διήγημα).....	9194
ΜΑΡΜΑΤΣΟΥΡΗΣ, ΛΕΥΤΕΡΗΣ: Τότε τούς λέγαν 'Αγριάνες (ποίηση).....	8632
- «'Ημαστε πάντοτε μικρό έθνος».....	8718
- Κυνικόν (ποίηση).....	8866
- Τά κρίσιμα χρόνια (διήγημα).....	9115
- 'Ελλάς και Ρωμαίικο Κρατίδιο.....	9119
- Σιωνιστική προπαγάνδα στα σχολεία (έπιστ.).....	9206
ΜΑΡΟΥΓΚΑΣ, Ν.: Τό 'Ελληνικό πνεύμα φοβίζει την Εύρωπαϊκή ιδέα (έπιστ.).....	8592
ΜΑΡΟΥΣΗΣ, ΑΝΤΩΝΙΟΣ: 'Ο Παρθενών και τὰ Παναθήναια.....	9191
ΜΕΛΙΓΚΟΠΟΥΛΟΣ, Ι.: Περί τῆς ἀρχαιότερης πόλεως τοῦ Κόσμου» (έπιστ.).....	8650
ΜΕΛΙΚΕΡΤΗΣ, Ι.-ΑΔΩΝΙΣ: 'Η διακοπή τῆς γλωσσικῆς δημιουργίας τῶν 'Ελλήνων (ἐπ.).....	8648
- Οὔτε «Greece» ἢ «Grèce» οὔτε «'Ελλάδα» ἀλλά μόνον «'Ελλάς» (έπιστ.).....	8968
ΜΕΤΑΞΑΣ, ΝΙΚΟΛΑΟΣ: 'Η ἐπανελληνισίς τοῦ 'Ελλήνος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος (έπιστ.).....	8518
- Οἱ Ρωμαῖοι, οἱ «Γενίτσαροι» καὶ ἡ παγκόσμια 'Ελληνικότητα (έπιστ.).....	8886
- Κράτη-δολοφόνοι τῆς 'Ελληνικότητος (έπιστ.).....	9047
ΜΗΝΙΩΤΗΣ, ΜΙΧΑΗΛ: Τὸ ἀρχαῖο 'Ελληνικὸ Μεγαλεῖο καὶ ἡ δημοκρατία (έπιστ.).....	8731
- 'Η περὶ τὴν τελειὴν τοῦ γάμον ἰσχύονσα νομοθεσία (έπιστ.).....	8971
ΜΠΕΞΗΣ, ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ: 'Η συμπαντική καταγωγή τοῦ 'Αλφειοῦ.....	8471
- Οἱ σχέσεις Γιαχβὲ καὶ Σατανᾶ στὰ κείμενα τῆς Π. Διαθήκης.....	8541
- Οἱ 'Ελληνες πολιτικοὶ καὶ τὰ διαχρονικὰ προβλήματα τοῦ ἑλληνισμοῦ (συνέντευξη).....	9107
- 'Ο μύθος τοῦ «Φοινικικοῦ» ἀλφειοῦ.....	9167
- Συνέντευξη τοῦ σμηνάρχου κ.Θ. Βρακά.....	9183
ΜΠΟΓΙΑΤΖΗΣ, ΑΝ.: Νὰ μὴν συμμορφωνόμεθα μὲ τοὺς ἀντιγλωσσικοὺς νόμους (ἐπ.).....	8441
ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ, ΔΗΜ.: 'Ακρόπολις, 'Εθνικὸ 'Αρχαιολογικὸ Μουσεῖο, Μετρὸ (ἐπ.).....	8445
ΜΟΣΧΟΛΙΟΣ, ΝΙΚΟΣ: 'Ηθος ἀνθρώπων δαίμων (ποίηση).....	8796
ΝΕΜΕΣΙΣ: Μπορεῖ νὰ ἐξελληνισθῇ ἡ 'Ορθοδοξία;.....	8469
- Γὰ νὰ μὴν ἀπολέσωμεν τὰς φρένας.....	8553
- Β-Ρωμισσὺνη.....	8623
- 'Ο κρίκος τῆς ἁλυσίδας.....	8679
- Λαλώντας ἐν παραβολαῖς.....	8763
- Μπορεῖ ν' «ἀποεθραυτοποιηθῇ» ἡ 'Ορθοδοξία;.....	8849
- Οἱ παραμορφωτικοὶ φακοὶ τῆς ἐκτροπῆς.....	8937
- Γλωσσικὴ γενοκτονία.....	9033
- Πρὸς Προκροῦστες.....	9091
- Μάρμαρα πνιγμένα στὶς νεφέλες.....	9164
- 'Αφρο-φοινικιστῆς μουσικολόγος.....	9243
ΝΕΟΦΩΤΙΣΤΟΥ, ΜΑΡΙΑ: 'Ιγνη πολιτισμοῦ τοῦ 26.000 π.Χ. στὴ Λακωνία! (ἐπ.).....	8806
- Τό... γλωσσικό-πνευματικὸ «οἶδημα» τῆς Διανοήσεως (έπιστ.).....	9126
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ, ΠΡΙΑΜΟΣ: Κρόνος-Χρόνος στὴν Κοσμολογία.....	9085
ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ, ΧΡ.: 'Αρχαιοελληνικὴ παιδεία καὶ Ρωμαϊκὴ ἐκπαίδευση (έπιστ.).....	8728
ΝΟΚΑΣ, Ν.: Οἱ νεκροὶ μας.....	8535
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ, Σ.: 'Αρχαιοελληνικὸς «ἔρως» καὶ Χριστιανικὴ «ἀγάπη» (ἐπ.).....	8729
ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΣ, Σ.Γ.Γ.: 'Εθνικὴ διεγέρσις (ποίηση).....	8494
ΠΑΝΑΓΙΩΣ, ΧΡΗΣΤΟΣ: Τὸ ἡμερολόγιο ἐνὸς Πειραιώτη μεγαλοεπιχειρηματία τοῦ ε' πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος (διήγ.).....	8506
ΠΑΝΑΓΟΥ, ΚΩΣΤΑΣ: 'Οχι ἀντιπροσωπευτισμός ἀλλὰ «δημοψηφιακὴ» Πολιτεία.....	9051
ΠΑΝ, ΑΙΟΛΟΣ: 'Οδύνη καὶ ὠδίνες.....	8461
- Σειρήνες καὶ ἄνθρωποι.....	8566
- "Υδριν χρησθένειναι.....	8615
- Μισελληνικὴ «ἰντελλιγέντσια».....	8697
- 'Ο ἄταφος νεκρός.....	8775

- Παιδεία και ἀ-φθονία.....	8831
- Ἦθος και Ἠθική.....	8917
- Μόνο ἐλευθέρη ιδιωτική Παιδεία.....	9001
- «Προοδευτικά».....	9061
- Ὅχι.....	9157
ΠΑΝ, ΣΑΡΑΝΤΟΣ: Τὸ πρόβλημα τοῦ θανάτου.....	8531
- Ἡ γενοκτονία Ἰωνῶν και Ποντίων ἔργο ἑνὸς γενικοῦ μισελληνισμοῦ.....	8765
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Γ.: Ἡ παράδοση τοῦ Α/Τ «Βέλος» (ἐπιστ.).....	9209
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, ΧΑΡΙΣΙΟΣ: Ἡρόδοτος, Ἀλφάβητο και Φοινικιστές.....	8797
ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ: Ὁ ἀρχαιοελληνικὸς ἠλεκτρονικὸς ὑπολογιστὴς τῶν Ἀντικυθήρων (ἐπιστ.).....	8589
- Προτάσεις για τὴ λύση τοῦ προβλήματος τῆς ὑπογεννητικότητας (ἐπ.).....	8893
ΠΑΡΑΒΑΝΤΖΑΣ, ΤΑΚΗΣ: Δὲν εἶναι ἀκριδὲς τὸ ἀντίγραφο.....	9191
ΠΑΤΕΡΑΚΗΣ, ΟΔΥΣΣΕΥΣ: Ἐπίκληση (ποίημα).....	8782
ΠΑΥΛΑΚΗΣ, ΓΙΑΝΝΗΣ: Τὰ θαρραλινὰ ὀνόματα στοὺς τηλεοπτικοὺς σταθμοὺς (ἐπ.).....	8813
ΠΕΛΑΣΓΟΣ-ΓΟΥΣΙΟΣ, ΒΑΣ.: Γρηγόριος Δικαῖος ἐν ἔτει 1818 μ. ἀ.τ. (ποίημα).....	8622
ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ, ΓΙΩΡΓΟΣ: Σατανισμός.....	8446
- Νὰ ζῇ κανεῖς; - και ποὺ νὰ ζῇ;.....	8530
- Για τὸ παρὸν και μέλλον τοῦ Ἑλληνισμοῦ.....	8596
- Γλωσσικά.....	8654
- Ἕνα μικροῦτσικο πρόβλημα.....	8738
- Παζάρ Χαμάμ.....	8824
- Ἀρχαιολογικά.....	8924
- «Παιδαγωγικὸ Ἰνστιτοῦτο».....	9010
- Βρακὰδες και ξεθράκωτοι.....	9060
- Ἑκπαιδευτικά.....	9142
- Mupus.....	9214
ΠΛΕΥΡΗΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ: Ἀρχαιοελληνική ποίηση.....	8625
ΠΟΛΥΜΕΝΑΚΟΣ, ΛΑΖ.: Ὁ Ἡράκλειτος ἐπιστρέφει.....	9255
ΠΡΙΓΚΟΥΡΗ, ΟΥΡΑΝΙΑ: «Πέρσες».....	8485
- «Ἀγαμέμνων».....	8561
- «Ἐν Ἀθήναις τῇ...».....	8627
- «Ἀνθρωποι ἐν πολέμῳ».....	8707
- Ἡ Θάλασσα (ποίημα).....	8717
- Μεγάλη Παρασκευὴ, 15 Ἀπριλίου 1819.....	8783
- Στὴ χώρα τῶν Λωτοφάγων.....	8853
- Δὲν ξέραμε.....	8925
- Τῆς «κιβωτοῦ».....	9011
- Ἐφταιξες, Ἰωάννα.....	9097
- Τὸ ἄλσ, ποὺ λέγαμε.....	9173
- «Προσκυνήματα».....	9259
ΡΑΛΛΗΣ, ΘΕΟΔ.: Συνεισφορά στὸ Ἑλληνικὸ Πανεπιστήμιο Οὐκρανίας (ἐπ.).....	8592
ΡΙΖΟΣ, ΒΑΣΙΛΗΣ: Μιὰ ζωντανὴ εἰκόνα τοῦ προβλήματος «Ναρκοτικά» (ἐπ.).....	8889
ΣΚΟΥΤΑΡΙΔΗΣ, Γ.: «Κοινοδοῦλιο» στὴν Ἑλλάδα τῶν ἀπανταχοῦ Βλάχων (ἐπ.).....	8730
- Μετὰ τοὺς Φοινικιστὲς και Ἰνδοευρωπαϊστὲς οἱ Τουρανιστές; (ἐπιστ.).....	8966
ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ, ΑΡΓΥΡΙΟΣ: Τὸ γλωσσικὸ ψυχροράγημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ.....	8735
ΣΤΑΓΑΚΗΣ, ΜΑΝ.: Ἀνάγκη ἐπανακτῆσεως τῆς Ἑλληνικῆς αὐτογνωσίας (ἐπ.).....	8726
ΣΤΑΘΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, ΔΗΜ.: Οἱ ἱστορικές και κοινωνικές δομές τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς παραδό- σεως.....	8939
- Τρόποι, ἡθὴ και παρασημαντικὴ στὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ Μουσικὴ.....	9077
ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ, Κ.: Ἡ καθαρεύουσα, τὸ πολυτονικὸ και ὁ γαῖδαρος τοῦ Νασρεντίν (ἐπ.).....	8971
ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ, Ζ.: Ἀντίλογος σὲ ἐπιστολὴ για τὸ δημογραφικὸ (ἐπ.).....	9047
ΣΤΟΥΠΗ, ΜΑΡΙΑ: Ἡχοὶ τῆς Γλώσσας και τῆς Μουσικῆς τῶν Ἑλλήνων (ἐπ.).....	9050
ΣΤΥΜΦΑΛΙΑΔΗΣ, ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ: Ἡ ὑψηλὴ τεχνολογία τῆς Ὀμηρικῆς ἐποχῆς (ἐπ.).....	9127

ΣΩΤΗΡΙΟΥ, Γ.Μ.: 'Ο άγραφος διωγμός της Έλληνικότητας επί Βυζαντίου (έπιστ.)	8442
- 'Ο συμβολισμός της όνομασίας του ύπολογιστού «'Ιδνκος» (έπιστ.)	8729
ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ, Β.Ε.: 'Ιστορία Θρησκειών αντί των «Θρησκοκεντρικών» (έπ.)	8441
ΤΑΓΚΑΛΟΣ, ΣΩΤΗΡΗΣ: 'Ο "Αρχοντας των Μυστικών" (διήγημα)	8573
ΤΖΟΥΝΑΚΟΣ, ΠΛΑΤΩΝ: Ρήνεια-Νήσος «Δημοκρατίας»-Δήλος (έπιστ.)	8647
ΤΣΑΜΑΛΗΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ: Συμπληρώσεις στην έρευνα των πυραμίδων	8777
ΤΣΙΝΑΣ, ΠΑΝΟΣ: Παρερμηνεία άρθρων του «Δαυλού» από άναγνώστη (έπιστ.)	8591
- Κρυφό Σχολείο (διήγημα)	8633
- «...Ως μηδὲ μνήμην αὐτῷ ὑπείναι...»	8979
ΤΣΙΡΩΝΗΣ, ΝΙΚ.: Σιωνιστική πλύση έγκεφάλου «για παιδιά 5-9 ετών» (έπ.)	9049
- Διάλογος για τὸ δημογραφικό (έπιστ.)	9207
ΤΣΟΛΟΜΥΤΗΣ, ΑΝΤΩΝΗΣ: 'Η στάση της Έκκλησίας έναντι του Έλληνικού Διαφωτισμού (έπ.) ..	8891
ΧΑΤΖΗΙΩΑΝΝΟΥ, ΠΑΝΟΣ: Οί πυραμίδες των Έλλήνων	8655
ΨΥΧΟΓΙΟΣ, ΚΩΣΤΗΣ: Τὸ άγνωστον Μινωικόν ήμερολόγιον (α)	8739
- Έρμηνεία του Δίσκου της Φαιστού	9277
ΨΩΜΑΔΑΚΗΣ, ΚΩΝ.: Πώς θά έπιτευχθῇ ή εκμάθηση της Αρχαίας Έλληνικής (έπ.)	8520
- 'Ο λυμναϊός οικισμός της Καστοριάς	9159

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ (βιβλιοκρισίες):

- Π. Κουβαλάκης, Γ.Δ. Μαγκριώτης, Γ. Λεδέντης	8510
- Κ. Ταβουλαρέας, Δ.Μ. Ρέλλος	8575
- Γ.Ε.Σ.	8637
- Αίσχύλος	8718
- Δ. Δημόπουλος, «Ο.Π.Α.Λ.», Κ. Κολόμποδα-Ε.Λ. Όξερέτσαγια, Α. Χρονοπούλου-Δοντά	8797
- Κωνσταντίνος Πλεύρης, Γιώργος Πετρόπουλος	8878
- Χ. Λάζος, Χρ. Λιόλιος, Κλ. Πρίφτη	8959
- Σ. Μιχαηλίδης, Δ. Καψάλης, Κ. Μίσσιος, Κ. Μπαρούτας	9035
- Κ. Κωνσταντινίδης, Ι. Ευάγγελου, Δ. Πιτταράς	9119
- Ζίγκφριντ Πετρίδης, Κ. Κουτρουβέλης	9200
- Α. Σταγειρίτης, Ρ. Βελεστινλής, Ντ. Κουμπάτης, «ΠΕΠΑ»	9288

ΑΝΥΠΕΡΒΛΗΤΩΣ ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ

Λόγω κατακόρυφης άνόδου της τιμής του χαρτιού και του έξωφύλλου, που σέ ώρισμένες κατηγορίες που χρησιμοποιεί ό «Δ» πλησίασε τὸ 50% συνολικά τὸ 1994, άνυπερδβλητή άνάγκη επιβάλλει τήν αναπροσαρμογή κατά 11% περίπου τῶν τιμῶν διαθέσεως του περιοδικού για τὸ έπόμενο δωδεκάμηνο του 1995 ὡς έξής:

- * Τιμή πώλησεως άντιτύπου (άπό 900 δρχ. σέ) 1.000 δρχ.
- * Έτήσια κανονική συνδρομή (άπό 9.000 δρχ. σέ) 10.000 δρχ.
- * Έτήσια φοιτητική συνδρομή (άπό 6.000 δρχ. σέ) 7.000 δρχ.
- * Συνδρομή Όργανισμῶν, Βιβλιοθηκῶν κ.λπ. (άπό 12.000 σέ) 15.000 δρχ.
- * Συνδρομή Έξωτερικού (άπό 50 δολλ. σέ) 60 δολλ. ΗΠΑ.

Γιά ένα περιοδικό ὅπως ό «Δαυλός», που είναι τὸ μόνο που δέν δημοσιεύει ποτέ διαφημίσεις για λόγους άρχῆς, που είναι δαπανηρό λόγω ποιότητας ύλης, πολυτονικής γραφῆς, «δύσκολης» για τήν στοιχειοθέτηση γλώσσας κ.λπ. και που επί πλέον δέν παραπληροφορεῖ ποτέ (γι' αὐτὸ και πληρώνει τὸ τίμημα της έχθρότητας πλείστον), ή εἰσπραξη άπό τήν πώλησή του, που είναι τὸ μοναδικό έσοδό του, άποτελεῖ ζήτημα άπλῆς επιδιώσεώς του.